

**Cynulliad Cenedlaethol Cymru
The National Assembly for Wales**

**Cofnod y Trafodion
The Record of Proceedings**

**Dydd Mawrth, 1 Mawrth 2011
Tuesday, 1 March 2011**

Cynnwys
Contents

- 3 Cwestiynau i'r Prif Weinidog
Questions to the First Minister
- 31 Datganiad a Chyhoeddiad Busnes
Business Statement and Announcement
- 37 Datganiad am Wasanaethau Cymdeithasol
Statement on Social Services
- 55 Cynnig Cydsyniad Deddfwriaethol mewn perthynas â'r Mesur Seneddol ynghylch
Addysg
Legislative Consent Motion in respect of the Education Bill
- 56 Cynnig i Gymeradwyo Cyllideb Atodol
Motion to Approve a Supplementary Budget
- 67 Rhaglen TG y Gwasanaeth Iechyd Gwladol
The National Health Service IT Programme
- 85 Diwygio'r PAC
CAP Reform

Yn y golofn chwith, cofnodwyd y trafodion yn yr iaith y llefarwyd hwy ynndi yn y Siambr.
Yn y golofn dde, cynhwyswyd cyfieithiad.

In the left-hand column, the proceedings are recorded in the language in which they were
spoken in the Chamber. In the right-hand column, a translation has been included.

*Cyfarfu'r Cynulliad am 1.30 p.m. gyda'r Llywydd (Dafydd Elis-Thomas) yn y Gadair.
The Assembly met at 1.30 p.m. with the Presiding Officer (Dafydd Elis-Thomas) in the Chair.*

Y Llywydd: Trefn ar gyfer cwestiynau i'r Prif Weinidog. **The Presiding Officer:** Order for questions to the First Minister.

Cwestiynau i'r Prif Weinidog Questions to the First Minister

Blaenoriaethau Iechyd

1. Ann Jones: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am flaenoriaethau iechyd yn Nyffryn Clwyd. OAQ(3)3435(FM)*

The First Minister (Carwyn Jones): The priority for the NHS in the Vale of Clwyd, as in the rest of Wales, is to ensure access to safe, integrated and sustainable services as close to people's homes as possible.

Ann Jones: Recent figures from the Betsi Cadwaladr University Local Health Board show that north Wales has over 5,700 nurses and well over 1,000 hospital doctors in post, which, as I am sure that you will agree, is a huge increase on the staffing levels in 2000. Can you assure me that improving access to healthcare is part of your vision for a world-class NHS service here in Wales, which as is relevant today as it was when it was created in 1984?

The First Minister: Absolutely, although it was 1948, Ann. [*Laughter.*] We have always taken the view on this side of the Chamber that NHS care should be free at the point of delivery, which is why we have seen schemes such as free prescriptions and the investments that have taken place across the whole of north Wales over the past few years, including in Ysbyty Alltwen, in the mental health campus at Wrexham Maelor Hospital, and at Bryn y Neuadd in Llanfairfechan.

The Leader of the Welsh Conservatives (Nick Bourne): Good afternoon, First Minister. It is good to hear Ann Jones pay tribute to the Conservative Government for its success on the health service at such an early stage in the second half of this

Health Priorities

1. Ann Jones: *Will the First Minister make a statement on health priorities in the Vale of Clwyd. OAQ(3)3435(FM)*

Y Prif Weinidog (Carwyn Jones): Y flaenoriaeth ar gyfer y GIG yn Nyffryn Clwyd, fel yng ngweddill Cymru, yw sicrhau mynediad i wasanaethau diogel, integredig a chynaliadwy mor agos at gartrefi pobl ag y bo modd.

Ann Jones: Mae ffigurau diweddar Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr yn dangos bod gan y gogledd dros 5,700 o nyrsys ac ymhell dros 1,000 o feddygon ysbyty mewn swydd, sydd, fel rwyf yn siŵr y byddwch yn cytuno, yn gynydd aruthrol ar lefelau staffio yn 2000. Allwch chi fy sicrhau bod gwella mynediad i ofal iechyd yn rhan o'ch gweledigaeth ar gyfer gwasanaeth GIG o'r radd flaenaf yma yng Nghymru, sydd mor berthnasol heddiw ag yr oedd pan gafodd ei greu yn 1984?

Y Prif Weinidog: Yn bendant, er mai 1948 oedd hi, Ann. [*Chwerthin.*] Rydym bob amser wedi cymryd y farn ar yr ochr hon o'r Siambr y dylai gofal GIG fod am ddim yn y man lle caiff ei ddarparu, a dyna pam rydym wedi gweld cynlluniau megis presgripsiynau am ddim a'r buddsoddiadau sydd wedi digwydd ar hyd a lled y gogledd dros y blynyddoedd diwethaf, gan gynnwys yn Ysbyty Alltwen, yn y campws iechyd meddwl yn Ysbyty Maelor yn Wrecsam, ac ym Mryn y Neuadd yn Llanfairfechan.

Arweinydd y Ceidwadwyr Cymreig (Nick Bourne): Prynawn da, Brif Weinidog. Mae'n dda clywed Ann Jones yn talu teyrnged i'r Llywodraeth Geidwadol am ei llwyddiant ar y gwasanaeth iechyd mor gynnar yn ail hanner tymor y Cynulliad hwn.

Assembly term. You will be aware of a somewhat bizarre letter—although it is not bizarre in one sense—sent by John Healey, the Minister for health at Westminster, warning of the funding shortfall facing the NHS in Wales. It is bizarre in that it does not seem to take any notice of the devolution settlement. However, bearing the sentiments expressed in that letter in mind, can you explain how you will tackle the NHS, given that you are committed to taking £1 billion out of the health service in the next three years?

The First Minister: I am not aware of any such letter from John Healey, and I would be surprised to hear a Westminster Minister comment on the situation in Wales. If you look at the situation in England, operations are being cancelled or delayed and staff are being made redundant. We see that happening in many NHS trusts in England, so I would not want the impression to be given, Nick, that health spending in England has somehow been ring-fenced—it patently has not been.

Nick Bourne: It is good to know that you are so concerned about the health service in England, but the question was about the health service in Wales. The health budget is being ring-fenced in England, and, given that you are taking £1 billion out of the NHS in Wales, that illustrates the importance of ensuring that spending is maintained, which is what we would do. Given that £1 billion cut, where are you expecting cuts to be made in the health service in Wales?

The First Minister: Here we go again about a £1 billion cut. As we have said many times, we have frozen the health budget in Wales. Given the financial settlement that we have received from your Government, that is the best that we can do. We have stood by the people of Wales and protected the health budget as best we can. We are not prepared to cut the education budget by more than 20 per cent, as you would do, or to make so many other cuts in the Welsh Government budget. We have done what we can to protect the health budget following the hand that we

Byddwch yn ymwybodol o lythyr braidd yn rhyfedd—er nad yw'n rhyfedd mewn un ystyr—a anfonwyd gan John Healey, y Gweinidog dros iechyd yn San Steffan, yn rhybuddio am y diffyg ariannol sy'n wynebu'r GIG yng Nghymru. Mae'n rhyfedd yn yr ystyr nad yw'n ymddangos fel pe bai'n cymryd unrhyw sylw o'r setliad datganoli. Fodd bynnag, o gofio am y farn a fynegwyd yn y llythyr hwnnw, allwch chi egluro sut y byddwch yn mynd i'r afael â'r GIG, gan eich bod wedi ymrwymo i gymryd £1 biliwn allan o'r gwasanaeth iechyd yn y dair blynedd nesaf?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn ymwybodol o unrhyw lythyr o'r fath gan John Healey, a byddwn yn synnu clywed Gweinidog San Steffan yn gwneud sylwadau ar y sefyllfa yng Nghymru. Os edrychwch ar y sefyllfa yn Lloegr, mae llawdriniaethau yn cael eu canslo neu eu gohirio a staff yn cael eu diswyddo. Gwelwn hynny'n digwydd mewn llawer o ymddiriedolaethau GIG yn Lloegr, felly ni fyddwn am i'r argraff gael ei roi, Nick, bod y gwariant ar iechyd yng Lloegr rywsut wedi'i neilltuo—yn amlwg nid ydyw.

Nick Bourne: Mae'n dda gwybod eich bod yn poeni cymaint am y gwasanaeth iechyd yn Lloegr, ond roedd y cwestiwn am y gwasanaeth iechyd yng Nghymru. Mae'r gyllideb iechyd yn cael ei neilltuo yn Lloegr, ac o gofio eich bod yn cymryd £1 biliwn allan o'r GIG yng Nghymru, mae hynny'n dangos pa mor bwysig yw sicrhau bod gwariant yn cael ei gynnal, sef yr hyn y byddem yn ei wneud. O ystyried y toriad hwnnw o £1 biliwn, lle rydych yn disgwyl i doriadau gael eu gwneud yn y gwasanaeth iechyd yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Dyma ni eto am doriad o £1 biliwn. Fel rydym wedi dweud sawl gwaith, rydym wedi rhewi'r gyllideb iechyd yng Nghymru. O ystyried y setliad ariannol a gawsom gan eich Llywodraeth chi, dyna'r gorau y gallwn ei wneud. Rydym wedi bod yn gefn i bobl Cymru a gwarchod y gyllideb iechyd gystal ag y gallwn. Nid ydym yn barod i dorri'r gyllideb addysg o fwy na 20 y cant, fel y byddech yn ei wneud, nag i wneud gymaint o doriadau eraill yng nghyllideb Llywodraeth Cymru. Rydym wedi gwneud yr hyn a allwn i ddiogelu'r gyllideb iechyd yn

were dealt by your Government in London.

wyneb y ffordd y cawsom ein trin gan eich Llywodraeth chi yn Llundain.

Nick Bourne: Your own figures demonstrate that you are taking 7.5 per cent out of the health budget, or £1 billion over three years. You have still not told us where you are going to make cuts. I have a specific question about the cancer drugs fund that will be available in England and which will be well-funded. We would introduce such a fund in Wales. Cancer is an issue of massive concern throughout the United Kingdom. What will you do to deal with the dreadful scourge of cancer, and, in particular, to deal with the availability of cancer drugs?

Nick Bourne: Mae eich ffigurau chi eich hun yn dangos eich bod yn cymryd 7.5 y cant o'r gyllideb iechyd, neu £1 biliwn dros dair blynedd. Nid ydych wedi dweud wrthym o hyd ble rydych yn mynd i wneud toriadau. Mae gen i gwestiwn penodol am y gronfa cyffuriau canser a fydd ar gael yn Lloegr ac a fydd wedi'i hariannu'n dda. Byddem yn cyflwyno cronfa o'r fath yng Nghymru. Mae canser yn fater o bryder mawr ledled y Deyrnas Unedig. Beth fyddwch chi'n ei wneud i ddelio â chanser, sydd â chanlyniadau mor ofnadwy, ac, yn benodol, i ddelio ag argaeledd cyffuriau canser?

The First Minister: Our record on cancer is a good one. We note what has happened in England with the cancer drug fund, but we do not see the need for a separate cancer drug fund in Wales. All new drugs that are deemed clinically cost-effective by the National Institute for Health and Clinical Excellence, or the all-Wales medicine strategy group, are provided on the NHS. In Wales, we spend £19.70 more per head of population on treating cancer than is spent in England. It may well be that the cancer drugs fund is needed in England to make up a shortfall that does not exist in Wales.

Y Prif Weinidog: Mae ein record ar ganser yn un da. Rydym yn nodi'r hyn sydd wedi digwydd yn Lloegr gyda'r gronfa cyffuriau canser, ond nid ydym yn gweld yr angen am gronfa ar wahân i gyffuriau canser yng Nghymru. Mae cyffuriau newydd sy'n cael eu hystyried yn gost-effeithiol yn glinigol gan y Sefydliad Cenedlaethol dros Iechyd a Rhagoriaeth Glinigol, neu'r grŵp strategaeth meddyginiaethau Cymru gyfan, yn cael eu darparu ar y GIG. Yng Nghymru, byddwn yn gwario £19.70 mwy y pen o'r boblogaeth ar drin canser nag sy'n cael ei wario yn Lloegr. Mae'n ddigon posibl bod angen y gronfa cyffuriau canser yn Lloegr i wneud i fyny am ddiffyg nad yw'n bodoli yng Nghymru.

Nick Bourne: The availability of cancer drugs is a serious problem in Wales and I am surprised that you are so complacent about it. However, given your plans to take £1 billion out of the budget, why do you refuse to look at the £1 billion that has been identified as being spent inappropriately in the health service, particularly on delayed discharge? Why will you not look at that at a ministerial level?

Nick Bourne: Mae argaeledd cyffuriau canser yn broblem ddifrifol yng Nghymru ac rwyf yn synnu eich bod mor hunanfodlon am y peth. Fodd bynnag, o ystyried eich cynlluniau i gymryd £1 biliwn allan o'r gyllideb, pam rydych yn gwrthod edrych ar yr £1 biliwn sydd wedi cael ei nodi fel arian sy'n cael ei wario yn amhriodol yn y gwasanaeth iechyd, yn enwedig ar oedi wrth ryddhau cleifion? Pam na wnewch edrych ar hynny ar lefel weinidogol?

The First Minister: I have not seen any evidence to suggest that £1 billion is being misspent, apart from one comment made by one person, and that is it. Coming back to your point on the cancer drug fund, far from being complacent, we have said many times that, when people need drugs to treat cancer, they will get those drugs. If there is such a

Y Prif Weinidog: Nid wyf wedi gweld unrhyw dystiolaeth i awgrymu bod £1 biliwn yn cael ei gamwario, ar wahân i un sylw a wnaed gan un person, a dyna ni. I ddod yn ôl at eich pwynt am y gronfa cyffuriau canser, ymhell o fod yn hunanfodlon, rydym wedi dweud sawl gwaith, pan fydd pobl angen cyffuriau i drin canser, byddant yn cael y

great shortfall in England that there is a need to set up a separate fund, that is a matter for the UK Government. The figure of £1 billion that you bandy around includes capital funding, which has been cut by 40 per cent by your Government. We have sought to protect health spending, both in revenue and capital. Yours is the oldest trick in the book—take money away from a level of government, then blame it for not being able to spend it. We will stand by the people of Wales; we have protected the health budget, in contrast to what is happening elsewhere in the UK.

The Leader of the Welsh Liberal Democrats (Kirsty Williams): The official figures released last week show that Wales is still so poor that we may qualify for the highest level of European funding for a third time. This was described by members of the Welsh Government's parties as being an ironic mix of good and bad news. First Minister, is there truly anything good about Wales being poorer than parts of Romania, Bulgaria and Poland?

The First Minister: The UK GDP per capita average has also dropped. The figure for west Wales and the Valleys, as well as for east Wales, has dropped by the same amount. Therefore, the situation is not worse than it is across the whole of the UK. Let us look at gross disposable household income, which has increased in Wales since 1999 by a substantial amount, and has outstripped the UK average in that time. Therefore, when it comes to gross disposable household income, Wales is catching up pretty quickly with the rest of the UK. Furthermore, if we look at primary disposable income, again, Wales is catching up with the rest of the UK. The situation is not as bad as the GDP figures suggest, because, looking at other measures, which are used by economists, it is clear that Wales is catching up; there is no question about that. The gap between us and the rest of the UK has narrowed over the last decade.

cyffuriau hynny. Os oes cymaint o ddiffyg yn Lloegr fel bod angen sefydlu cronfa ar wahân, mae hynny'n fater i Lywodraeth y DU. Mae'r ffigur o £1 biliwn y soniwech amdano yn cynnwys cyllid cyfalaf sydd wedi cael ei dorri 40 y cant gan eich Llywodraeth chi. Rydym wedi ceisio diogelu gwariant ar iechyd o ran refeniw a chyfalaf. Eich tric chi yw un o'r rhai hynaf—cymryd arian oddi wrth lefel o lywodraeth, ac yna roi'r bai arni am fethu â'i wario. Byddwn yn gefn i bobl Cymru; rydym wedi diogelu'r gyllideb iechyd, yn wahanol i'r hyn sy'n digwydd mewn manau eraill yn y DU.

Arweinydd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru (Kirsty Williams): Mae'r ffigurau swyddogol a gyhoeddwyd yr wythnos diwethaf yn dangos bod Cymru yn dal i fod mor dlawd fel y gallwn fod yn gymwys am y lefel uchaf o arian Ewropeaidd am y trydydd tro. Cafodd hyn ei ddisgrifio gan aelodau o bleidiau Llywodraeth Cymru fel cymysgedd eironig o newyddion da a drwg. Brif Weinidog, a oes unrhyw beth gwirioneddol dda am y ffaith bod Cymru yn dlotach na rhannau o Rwmania, Bwlgaria a Gwlad Pwyl?

Y Prif Weinidog: Mae CMC y pen y DU ar gyfartaledd wedi gostwng hefyd. Mae'r ffigur ar gyfer gorllewin Cymru a'r Cymoedd, yn ogystal ag ar gyfer dwyrain Cymru, wedi gostwng o'r un faint. Felly, nid yw'r sefyllfa yn waeth nag ydyw ar draws y DU gyfan. Gadewch inni edrych ar incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario, sydd wedi cynyddu'n sylweddol yng Nghymru ers 1999, ac mae wedi bod yn uwch na chyfartaledd y DU yn yr amser hwnnw. Felly, o ran yr incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario, mae Cymru yn dal i fyny yn eithaf cyflym â gweddill y DU. Ar ben hynny, os edrychwn ar brif incwm gwario, eto, mae Cymru yn dal i fyny â gweddill y DU. Nid yw'r sefyllfa mor wael ag yr awgrymir gan y ffigurau CMC oherwydd, wrth edrych ar fesurau eraill a ddefnyddir gan economegwyr, mae'n amlwg bod Cymru yn dal i fyny; nid oes amheuaeth am hynny. Mae'r bwch rhyngom ni a gweddill y DU wedi lleihau dros y ddegawd diwethaf.

Kirsty Williams: You seem to suggest that the figures that were released last week should be worn as some kind of badge of honour. However, it should be a badge of shame for your Government. Other places have made a success of European regeneration funding. Areas such as the north-west of England, south Yorkshire and northern Spain have used their European money to lift their populations out of poverty and have seen a big improvement in their financial positions. What is it about your Government's approach to European funding regeneration that has failed to see similar results for our people?

The First Minister: If what we had done with structural funds was so bad, we would not have been recognised by the European Commission as being one of the best regions in the European Union when it comes to distributing structural funds. I received that award some three weeks ago. Since 1999, gross disposable household income has grown by 42.3 per cent in west Wales and the Valleys; it has grown by 45.8 per cent in east Wales, compared with a growth of only 40.1 per cent across the rest of the UK. Therefore, using that figure, Wales is closing the gap with the rest of the UK.

Kirsty Williams: We are still so poor that we may qualify for those funding regimes yet again. Since 1999, Wales has had £5 billion of European funding, which is the equivalent of £1,600 for every person living in Wales. That money was meant to make us a more prosperous nation, but we have ended up poor enough to qualify yet again. What is the problem here? Do you need even more money to make a success of it, or is it the approach that your Government has taken?

The First Minister: Wales is a more prosperous nation than it was in 1999. The increase in average full-time earnings in Wales has kept pace with the UK average, with a 36.2 per cent increase since 2001; the UK figure is 35.8 per cent. GDP figures are a useful tool in determining what is happening in an economy, but they are not the only tool. I believe that gross disposable household income, which is measured based on where

Kirsty Williams: Rydych yn awgrymu y dylid ymfalchio yn y ffigurau a ryddhawyd yr wythnos diwethaf. Fodd bynnag, dylai fod yn destun cywilydd i'ch Llywodraeth. Mae manau eraill wedi gwneud llwyddiant o arian adfywio Ewropeaidd. Mae ardaloedd megis gogledd-orllewin Lloegr, de Swydd Efrog a gogledd Sbaen wedi defnyddio eu harian Ewropeaidd i godi eu poblogaethau allan o dlodi ac wedi gweld gwelliant mawr yn eu sefyllfaoedd ariannol. Beth sy'n bod ar ddull eich Llywodraeth o ran arian adfywio Ewropeaidd sydd wedi methu ag arwain at ganlyniadau tebyg ar gyfer ein pobl?

Y Prif Weinidog: Os oedd yr hyn a wnaethom gyda'r cronfeydd strwythurol mor wael, ni fyddem wedi cael ein cydnabod gan y Comisiwn Ewropeaidd fel un o'r rhanbarthau gorau yn yr Undeb Ewropeaidd o ran dosbarthu cronfeydd strwythurol. Derbyniais y wobr honno rhyw dair wythnos yn ôl. Ers 1999, mae'r incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario wedi cynyddu 42.3 y cant yn y gorllewin a'r Cymoedd; mae wedi cynyddu o 45.8 y cant yn nwyrain Cymru, o'i gymharu â thwf o dim ond 40.1 y cant ar draws gweddill y DU. Felly, gan ddefnyddio'r ffigur hwnnw, mae Cymru yn cau'r bwlch gyda gweddill y DU.

Kirsty Williams: Rydym yn dal i fod mor dlawd fel y gallwn fod yn gymwys ar gyfer y cyfundrefnau ariannu hynny unwaith eto. Ers 1999, mae Cymru wedi cael £5 biliwn o gyllid Ewropeaidd, sy'n cyfateb i £1,600 ar gyfer pob person sy'n byw yng Nghymru. Roedd yr arian hwnnw i fod i'n gwneud yn genedl fwy ffyniannus, ond rydym yn ddigon tlawd i fod yn gymwys unwaith eto. Beth yw'r broblem yma? Ydych chi angen mwy fyth o arian i wneud llwyddiant ohono, neu ai'r dull mae eich Llywodraeth wedi gymryd sydd ar fai?

Y Prif Weinidog: Mae Cymru yn genedl fwy ffyniannus nag ydoedd yn 1999. Mae'r cynnydd yn yr enillion amser llawn ar gyfartaledd yng Nghymru wedi cynyddu cymaint â chyfartaledd y DU, gyda chynnydd o 36.2 y cant ers 2001; ffigur y DU yw 35.8 y cant. Mae ffigurau CMC yn offeryn defnyddiol wrth benderfynu ar yr hyn sy'n digwydd mewn economi, ond nid dyna'r unig offeryn. Credaf fod yr incwm crynswth sydd

people live, not on where they work, gives a far better indication of the effectiveness of policies and of the distribution of structural funds. If you look at those figures, Wales is catching up.

Kirsty Williams: The first set of funds gave you £3 billion to spend; the second set gave you £2 billion. As a result, people in Wales could have reasonably expected not to be in the situation of being poorer than parts of the population of Poland, Bulgaria and Romania. You can use the statistics whichever way you want, Carwyn, but the bald fact is that, despite £5 billion of expenditure from Europe, we are still poor enough to qualify for another round of funding. Do you regard that as a personal failure and a failure of the approach taken by your Government?

The First Minister: Apparently, Kirsty uses facts, while I use statistics. Kirsty is using GDP figures; I am using gross disposable household income figures. The difference between the two is that GDP is measured according to where people work. We know that many people in west Wales and the Valleys have good jobs, but work outside west Wales and the Valleys. I am a drain on the economy of west Wales and the Valleys, because I live in the area of west Wales and the Valleys but I am paid in Cardiff. That is true of many Members. Peter Black is a drain on west Wales and the Valleys, because he is paid in Cardiff. Paul Davies is also a drain on west Wales and the Valleys—I am trying to be even-handed here. The point is that no-one would argue that Paul, Peter and I do not contribute economically, but, because we are paid outside west Wales and the Valleys, we count as a drain on the economy of west Wales and the Valleys. However, if you take a measure based on where people live, that is, gross disposable household income, the picture is very different. That is why I believe that gross disposable household income figures are a more accurate set of figures.

gan aelwydydd i'w wario, sy'n cael ei fesur yn seiliedig ar ble mae pobl yn byw, nid ar lle maent yn gweithio, yn rhoi syniad llawer gwell o effeithiolrwydd polisïau a dosbarthiad cronfeydd strwythurol. Os edrychwch ar y ffigurau hynny, mae Cymru yn dal i fyny.

Kirsty Williams: Rhoddodd y set gyntaf o arian £3 biliwn i chi ei wario; rhoddodd yr ail set £2 biliwn. O ganlyniad, gallai pobl yng Nghymru fod wedi disgwyl yn rhesymol i beidio â bod yn y sefyllfa o fod yn dlotach na rhannau o'r boblogaeth yng Ngwlad Pŵyl, Bwlgaria a Rwmania. Gallwch ddefnyddio'r ystadegau pa bynnag ffordd rydych chi eisiau, Carwyn, ond y gwir amdani yw, er gwaethaf £5 biliwn o wariant gan Ewrop, ein bod yn dal yn ddigon tlawd i fod yn gymwys am rownd arall o gyllid. A ydych yn ystyried hynny fel methiant personol a methiant ymagwedd eich Llywodraeth?

Y Prif Weinidog: Mae'n debyg bod Kirsty yn defnyddio ffeithiau, tra fy mod innau'n defnyddio ystadegau. Mae Kirsty yn defnyddio ffigurau CMC; rwyf innau'n defnyddio incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario. Y gwahaniaeth rhwng y ddau yw bod CMC yn cael ei fesur yn ôl lle mae pobl yn gweithio. Rydym yn gwybod bod gan lawer o bobl yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd swyddi da, ond eu bod yn gweithio y tu allan i orllewin Cymru a'r Cymoedd. Rwyf yn dreth ar economi gorllewin Cymru a'r Cymoedd, gan fy mod yn byw yn ardal gorllewin Cymru a'r Cymoedd, ond rwyf yn cael fy nhalu yng Nghaerdydd. Mae hynny'n wir am nifer o Aelodau. Mae Peter Black yn dreth ar orllewin Cymru a'r Cymoedd, gan ei fod yn cael ei dalu yng Nghaerdydd. Mae Paul Davies hefyd yn dreth ar orllewin Cymru a'r Cymoedd—rwyf yn ceisio bod yn deg yma. Y pwynt yw na fyddai unrhyw un yn dadlau nad yw Paul, Peter a minnau yn cyfrannu yn economaidd, ond, oherwydd ein bod yn cael eu talu y tu allan i orllewin Cymru a'r Cymoedd, rydym yn cyfrif fel treth ar economi gorllewin Cymru a'r Cymoedd. Fodd bynnag, os ydych yn defnyddio mesur sy'n seiliedig ar ble mae pobl yn byw, hynny yw, yr incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario, mae'r darlun yn wahanol iawn. Dyna pam rwyf yn credu bod y ffigurau incwm crynswth sydd gan aelwydydd i'w wario yn set fwy cywir o ffigurau.

Rhodri Morgan: As I think that I am the person referred to 10 minutes ago by Kirsty Williams as having used the phrase ‘an ironic mixture of good and bad news’, which seems to have upset her unduly, I ask the First Minister whether he can confirm that, on the measure of primary income, which avoids this commuting problem—whereby people who move out of Cardiff to Bridgend or the Valleys cause a depression in the GDP per head in west Wales and the Valleys and increase the GDP per head in the Cardiff or Newport areas—west Wales and the Valleys appears to be doing far better than Cornwall, whereas, on the GVA per head measure, we appear to be doing far worse than Cornwall? Really, my remark was no more than a reference to that fact. If, on the basis of where you live, where you work and where you earn your money, we have been doing far better than Cornwall over the past eight years, but nevertheless qualify, as far as west Wales and the Valleys is concerned, for the next financial period, the situation is exactly as I described it: we are doing well, but, on the measure used by Europe—because it is the only statistic available across the 27 member countries—we may well continue to get the money. There is no shame involved in that, because, if you are entitled to the money, you should take it. However, you also have to look at whether we are making progress in excess of, or at least equal to, some of the most comparable areas, such as Cornwall.

The First Minister: GDP per capita is a measurement that assumes that people never leave the area where they live to commute to work. In other words, it assumes that there is no commuting between Bridgend and Cardiff. To me, that is not a particularly realistic view of the world. Gross disposable household income assumes that that commuting occurs. If you look at GDHI, it is quite clear that Wales has closed the gap with the rest of the UK. So, with regard to what people actually see and feel, there is no doubt that the prosperity gap has closed.

Rhodri Morgan: Gan fy mod yn tybio mai fi yw'r person y cyfeiriwyd ato 10 munud yn ôl gan Kirsty Williams a ddefnyddiodd yr ymadrodd ‘cymysgedd eironig o newyddion da a drwg’, sydd, yr ymddengys, wedi peri gofid mawr iddi, gofynnaf i'r Prif Weinidog a yw'n gallu cadarnhau, ar y mesur o brif incwm, sy'n osgoi'r broblem hon o gymudo—lle mae pobl sy'n symud allan o Gaerdydd i Ben-y-Bont ar Ogwr neu'r Cymoedd yn achosi dirwasgiad yn y cynnyrch mewnwladol crynswth y pen yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd ac yn cynyddu CMC y pen yng Nghaerdydd neu ardaloedd Casnewydd—ymddengys bod gorllewin Cymru a'r Cymoedd yn gwneud yn llawer gwell na Chernyw, tra, o ran y GYC y pen, mae'n ymddangos ein bod yn gwneud llawer gwaeth na Chernyw? Yn wir, nid oedd fy sylw yn ddim mwy na chyfeiriad at y ffaith hwnnw. Os, ar sail lle rydych yn byw, lle rydych yn gweithio a lle rydych yn ennill eich harian, y buom yn gwneud llawer gwell na Chernyw dros yr wyth mlynedd diwethaf, ond serch hynny yn gymwys, mor belled ag y mae gorllewin Cymru a'r Cymoedd yn y cwestiwn, ar gyfer y cyfnod ariannol nesaf, mae'r sefyllfa yn union fel y disgrifiais: rydym yn gwneud yn dda, ond yn ôl y mesur a ddefnyddir gan Ewrop—oherwydd dyna'r unig ystadegyn sydd ar gael ar draws y 27 o aelod wladwriaethau—efallai'n wir y byddwn yn parhau i gael yr arian. Nid oes unrhyw gywilydd am hynny, oherwydd, os oes gennych hawl i'r arian, dylech ei gymryd. Fodd bynnag, rhaid i chi hefyd ystyried pa un a ydym yn gwneud cynnydd o fwy na, neu o leiaf yn hafal i, rai o'r ardaloedd mwyaf tebyg, megis Cernyw.

Y Prif Weinidog: Mae CMC y pen yn fesur sy'n cymryd yn ganiataol nad yw pobl byth yn gadael yr ardal lle maent yn byw i gymudo i'r gwaith. Mewn geiriau eraill, mae'n cymryd yn ganiataol nad oes cymudo rhwng Pen-y-Bont ar Ogwr a Chaerdydd. I mi, nid yw hynny'n weledigaeth arbennig o realistig o'r byd. Mae incwm aelwydydd crynswth i'w wario yn tybio bod y cymudo hwnnw'n digwydd. Os edrychwch ar incwm crynswth aelwydydd i'w wario, mae'n eithaf clir bod Cymru wedi cau'r bwlch â gweddill y DU. Felly, o ran yr hyn mae pobl yn ei weld a'i deimlo, nid oes amheuaeth bod y bwlch ffyniant wedi cau.

Gwasanaethau Ambiwylans

2. Peter Black: *Beth mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i wella gwasanaethau ambiwlans yng Ngorllewin De Cymru. OAQ(3)3451(FM)*

The First Minister: We continue to work closely with the Welsh Ambulance Services NHS Trust to bring its performance back on target.

Peter Black: Thank you for that answer, First Minister. I note that you refer to the ambulance trust as the organisation that you are working with, but surely you recognise that, in the Princess of Wales Hospital and Morriston Hospital, the big issue is the throughput to the accident and emergency departments, which is partly down to the level of bed occupancy in those hospitals. In Morriston Hospital at the moment, nearly one in three people have to wait more than four hours to be treated, and nearly one in 10 have to wait more than eight hours to be seen when they show up at accident and emergency departments. That is having a knock-on effect on the ambulance service. This is a systemic issue to do with the way in which the NHS is organised in that area. How are you addressing that particular systemic issue to try to assist the ambulance trust in meeting the targets in that area?

The First Minister: Bluntly, the problem in Morriston Hospital is that the accident and emergency department was too small when it was built. What has happened now is that Abertawe Bro Morgannwg University Local Health Board has been asked to draw up plans to extend the emergency department at Morriston Hospital, and our officials are working closely with the local health board to bring about the necessary improvements. That will ease the difficulties that have occurred over the past few months in terms of people coming from the ambulances into the accident and emergency department.

Ambulance Services

2. Peter Black: *What is the Welsh Assembly Government doing to improve ambulance services in South Wales West. OAQ(3)3451(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym yn parhau i weithio'n agos gydag Ymddiriedolaeth GIG Gwasanaethau Ambiwylans Cymru i sicrhau bod ei berfformiad yn ôl ar y trywydd iawn.

Peter Black: Diolch ichi am yr ateb hwnnw, Brif Weinidog. Sylwaf eich bod yn cyfeirio at yr ymddiriedolaeth ambiwlans fel y sefydliad yr ydych yn gweithio ag ef, ond mae'n rhaid eich bod yn cydnabod mai'r broblem fawr yn Ysbyty Tywysoges Cymru ac Ysbyty Treforys yw'r llif o bobl i mewn i'r adrannau damweiniau ac achosion brys, sydd yn rhannol oherwydd lefel y defnydd o welyau yn yr ysbytai hynny. Yn Ysbyty Treforys ar hyn o bryd, mae'n rhaid i bron un o bob tri o bobl aros mwy na phedair awr i gael eu trin, ac mae bron un o bob 10 yn gorfod aros mwy nag wyth awr i gael eu gweld pan fyddant yn dod i'r adrannau damweiniau ac achosion brys. Mae hynny'n cael effaith gynyddol ar y gwasanaeth ambiwlans. Mae hwn yn fater systemig am y ffordd y mae'r GIG yn cael ei drefnu yn y maes hwnnw. Sut ydych yn mynd i'r afael â'r mater systemig penodol hwn i geisio helpu'r ymddiriedolaeth ambiwlans gyrraedd y targedau yn yr ardal honno?

Y Prif Weinidog: Yn blwmp ac yn blaen, y broblem yn Ysbyty Treforys yw bod yr adran damweiniau ac achosion brys yn rhy fach pan gafodd ei hadeiladu. Beth sydd wedi digwydd yn awr yw bod Bwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg wedi cael cais i lunio cynlluniau i ymestyn yr adran achosion brys yn Ysbyty Treforys, ac mae ein swyddogion yn gweithio'n agos gyda'r bwrdd iechyd lleol i sicrhau'r gwelliannau angenrheidiol. Bydd hynny'n lleddfu'r anawsterau sydd wedi digwydd dros y misoedd diwethaf o ran pobl yn dod o'r ambiwlansys i'r adran damweiniau ac achosion brys.

Nick Ramsay: First Minister, the problems identified by Peter Black relating to South Wales West are symptomatic of problems in the ambulance services across Wales in general.

Nick Ramsay: Brif Weinidog, mae'r problemau a nodwyd gan Peter Black yn ymwneud â Gorllewin De Cymru yn symptomatig o broblemau yn y gwasanaethau ambiwlans ledled Cymru yn gyffredinol.

1.45 p.m.

The Assembly Government has consistently missed its target for ambulances responding to life-threatening calls within eight minutes, and there have been a number of instances where fire engines, police cars, or St John Ambulance vehicles have been used to transport patients to hospitals because ambulances were not always available. You have already said, in an answer to a previous question, that you refuse to protect the health budget in Wales, as has been happening in England, but how will your plans to take £1 billion out of the Welsh health service over the next three years improve the ambulance situation in Wales?

Mae Llywodraeth y Cynulliad wedi methu â chyrraedd ei tharged yn gyson o ran ambiwlansys yn ymateb o fewn wyth munud i alwadau lle mae bywyd yn y fantol, a chafwyd nifer o achosion lle defnyddiwyd injans tân, ceir yr heddlu, neu gerbydau Ambiwllans Sant Ioan i gludo cleifion i ysbytai oherwydd nad oedd ambiwlansys bob amser ar gael. Rydych wedi dweud eisoes, mewn ymateb i gwestiwn blaenorol, eich bod yn gwrthod diogelu'r gyllideb iechyd yng Nghymru, fel sydd wedi bod yn digwydd yn Lloegr, ond sut y bydd eich cynlluniau i gymryd £1 biliwn allan o'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru dros y tair blynedd nesaf yn gwella sefyllfa'r gwasanaeth ambiwlans yng Nghymru?

The First Minister: Once again we have this myth that somehow the NHS budget in England is being protected. Quite simply, that is not the case. We know of trusts in England that are laying people off, and we are talking about front-line staff rather than people who are involved in management. For example, East Lancashire Hospitals NHS Trust is laying off 1,013 full-time staff, including 50 doctors and dental staff, and 270 nurses, midwives and health visitors; Wirral University Teaching Hospital NHS Foundation Trust is cutting 682 full-time posts; and University Hospital of North Staffordshire NHS Trust is cutting 1,349 full-time posts. *[Interruption.]* I did not raise the issue of England; Nick did so, which is why I am going through what is happening in England. This idea that, somehow, the health budget in England is being protected is an absolute myth.

Y Prif Weinidog: Unwaith eto, y mae gennym ryw fyth bod cyllideb y GIG yn Lloegr rywsut yn cael ei gwarchod. Yn syml iawn, nid yw hynny'n wir. Gwyddom am ymddiriedolaethau yn Lloegr sy'n cael gwared ar bobl, ac ryym yn sôn am staff rheng flaen yn hytrach na phobl sy'n gysylltiedig â rheoli. Er enghraifft, mae Ymddiriedolaeth GIG Ysbytai Dwyrain Sir Gaerhirfryn yn diswyddo 1,013 o staff llawn amser, gan gynnwys 50 o feddygon a staff deintyddol, a 270 o nyrsys, bydragedd ac ymwelwyr iechyd; mae Ymddiriedolaeth Sefydliad y GIG Prifysgol Addysgu Ysbyty Cilgwri yn torri 682 o swyddi llawn amser; ac Ymddiriedolaeth GIG Prifysgol Ysbyty Gogledd Swydd Stafford yn torri 1,349 o swyddi llawn amser. *[Torri ar draws.]* Ni soniais am y sefyllfa yn Lloegr; Nick a wnaeth hynny, a dyna pam rwy'n mynd drwy'r hyn sy'n digwydd yn Lloegr. Does dim sail o gwbl i'r syniad hwn bod y gyllideb iechyd yn Lloegr rywsut yn cael ei gwarchod.

Triniaeth mewn Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys

Treatment at Accident and Emergency Departments

3. William Graham: Pa ystyriaeth y mae

3. William Graham: What consideration has

Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi'i rhoi i godi ffi ar gleifion sydd dan ddylanwad alcohol am eu triniaeth mewn Adrannau Damweiniau ac Achosion Brys. OAQ(3)3437(FM)

the Welsh Assembly Government given to charging patients under the influence of alcohol for their treatment at A&E. OAQ(3)3437(FM)

The First Minister: The Welsh Assembly Government has no plans to charge people for their care at emergency departments.

Y Prif Weinidog: Nid oes gan Lywodraeth Cynulliad Cymru unrhyw gynlluniau i godi tâl ar bobl am eu gofal mewn adrannau achosion brys.

William Graham: I am grateful for that answer because you will know how many Members here have exactly those problems identified to them by their constituents. However, time and again in our hospital accident and emergency departments, people are being abused by folk who have simply over-indulged. Can you give an idea of some sort of timescale by which you might be able to introduce such measures?

William Graham: Rwy'n ddiolchgar am yr ateb hwnnw, oherwydd gwyddoch faint o Aelodau yma sydd â'r union broblemau hynny, gan fod eu hetholwyr yn dweud wrthynt amdanynt. Fodd bynnag, dro ar ôl tro yn ein hadrannau damweiniau ac achosion brys, caiff staff eu cam-drin gan bobl, sydd, yn syml, wedi mynd dros ben llestri. Allwch chi roi rhyw fath o syniad ynghylch yr amserlen pan fydd yn bosibl i chi gyflwyno camau o'r fath?

The First Minister: Perhaps I should re-interpret the use of the word 'charge'. I think that people should be charged, but charged with criminal offences where those offences are committed. I have no sympathy for anyone who exhibits abusive behaviour or becomes violent and aggressive in an accident and emergency department, and this will not be tolerated. Therefore, I am in favour of charging patients, but charging them with offences where they deserve to be charged.

Y Prif Weinidog: Efallai y dylwn ailddehongli'r defnydd o'r gair 'charge'. Rwy'n credu y dylid rhoi 'charge' ar bobl, drwy eu cyhuddo o droseddau lle y cyflawnwyd y troseddau hynny. Nid oes gennyf unrhyw gydymdeimlad ag unrhyw un sy'n ymddwyn yn ymosodol neu'n dreisgar mewn adrannau damweiniau ac achosion brys, ac ni fydd hyn yn cael ei oddef. Felly, rwyf o blaid rhoi 'charge' ar gleifion, am droseddau lle y maent yn haeddu cael eu cyhuddo.

David Lloyd: A gytunech y byddai gosod isafswm pris ar alcohol o 50c yr uned, o leiaf, yn un o'r atebion i fynd i'r afael â'r broblem gynyddol o gam-drin alcohol?

David Lloyd: Do you agree that implementing a minimum price for alcohol of at least 50p per unit would be one way of tackling the increasing problem of alcohol misuse?

Y Prif Weinidog: Byddwn. Mae'n wael bod rhai archfarchnadoedd yn gwerthu alcohol islaw'r pris y maent yn ei dalu amdano yn y lle cyntaf. Ni chredaf fod hynny'n gyfrifol. Mae'n eithriadol o bwysig i ni dargedu'r siopau sydd yn gwerthu alcohol ar y pris isel honno yn hytrach na thargedu pawb, sef rhai o'r tafarnau sydd yn eithriadol o bwysig i ardaloedd lleol a phentrefi ledled Cymru. Dyma fater y mae'r Gweinidog dros iechyd wedi dweud yr hoffai fynd i'r afael ag ef petai'r pwerau yn dod i'r Cynulliad.

The First Minister: Yes, I do. It is bad that some supermarkets sell alcohol for less than they paid for it in the first place. I do not believe that this is responsible. It is incredibly important that we target shops that sell alcohol at that low price rather than targeting everyone, namely some pubs that are incredibly important to local areas and villages across Wales. This is a matter that the Minister for health has said that she would like to tackle should the powers in this area be devolved to the Assembly.

Cytundeb 'Cymru'n Un'**The 'One Wales' Agreement**

4. Leanne Wood: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am y cynnydd gyda'r ymrwymadau yng nghytundeb Cymru'n Un. OAQ(3)3436(FM)*

4. Leanne Wood: *Will the First Minister make a statement about the progress of the commitments within the One Wales agreement. OAQ(3)3436(FM)*

The First Minister: The progress has been very good and I am proud of our record.

Y Prif Weinidog: Bu'r cynnydd yn dda iawn ac rwy'n falch o'n record.

Leanne Wood: Ending the internal market within the NHS was a key commitment within the 'One Wales' agreement between Plaid Cymru and Labour in 2007. Do you share my concerns that our progressive efforts in this field could be undermined by David Cameron's proposals to open up NHS contracts to the private sector by giving it an automatic right to bid for public work? More details are expected with the publication of the forthcoming White Paper on open public services, but can anything be done now in terms of preparatory work by the Welsh Assembly Government to ensure that we maximise the exemptions to that Bill as they apply to Wales? My view is that any covert attempts to dismantle and privatise the NHS should be opposed as vigorously as possible. I hope that, over the next crucial weeks, in terms of this piece of legislation, this Government will be on the ball as far as this Bill is concerned because it would be all too easy to become distracted by the forthcoming Assembly elections.

Leanne Wood: Roedd rhoi terfyn ar y farchnad fewnol o fewn y GIG yn ymrwymiad allweddol o fewn cytundeb 'Cymru'n Un' rhwng Plaid Cymru a Llafur yn 2007. A ydych yn rhannu fy mhryderon y gallai ein hymdrechion blaengar yn y maes hwn gael eu tanseilio gan gynigion David Cameron i agor contractau'r GIG i'r sector preifat drwy roi hawl awtomatig iddo fidio am waith cyhoeddus? Disgwylir rhagor o fanylion pan gyhoeddir Papur Gwyn ar wasanaethau cyhoeddus agored yn fuan, ond a ellir gwneud unrhyw beth yn awr o ran gwaith paratoi gan Lywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau ein bod yn gwneud y gorau o'r eithriadau i'r Bil hwnnw fel y maent yn gymwys i Gymru? Fy marn i yw y dylid gwrthwynebu unrhyw ymdrechion cudd i ddatgymalu a phreifateiddio'r GIG mor frwd ag y bo modd. Gobeithio, dros yr wythnosau hollbwysig nesaf, o ran y darn hwn o ddeddfwriaeth, y bydd y Llywodraeth hon yn cadw llygad barcud ar y Mesur hwn gan y byddai'n rhy hawdd i etholiadau'r Cynulliad sydd ar y gorwel fynd â'i sylw.

The First Minister: We have no plans to follow the proposals in England. What happens there, of course, is a matter for the UK Department of Health. I do not anticipate that any legislation covering the situation in England would apply to Wales. I trust that that will remain the case after Thursday as well. I have had no indication that there is an intention to enforce what is happening in England in Wales, and it is certainly not the intention of this Government to follow the same track.

Y Prif Weinidog: Nid oes gennym unrhyw gynlluniau i ddilyn y cynigion yn Lloegr. Mae'r hyn fydd yn digwydd yno, wrth gwrs, yn fater i Adran Iechyd y DU. Nid wyf yn rhagweld y byddai unrhyw ddeddfwriaeth sy'n ymdrin â'r sefyllfa yn Lloegr yn gymwys i Gymru. Hyderaf y bydd hynny'n parhau wir ar ôl dydd Iau hefyd. Nid wyf wedi cael unrhyw arwydd bod bwriad i weithredu'r hyn sy'n digwydd yn Lloegr yng Nghymru, ac yn sicr nid yw'n fwriad gan y Llywodraeth hon i ddilyn yr un llwybr.

Andrew R.T. Davies: First Minister, the Board of Community Health Councils in Wales issued its annual report last week, which highlighted deep concerns over security in hospitals, in particular the use of closed-circuit television and the lack of funds

Andrew R.T. Davies: Brif Weinidog, cyhoeddodd Bwrdd y Cynghorau Iechyd Cymuned yng Nghymru ei adroddiad blynyddol yr wythnos diwethaf, a oedd yn amlygu pryderon dwfn dros ddiogelwch mewn ysbytai, yn enwedig y defnydd o

for the maintenance of such security equipment. What action is your Government taking in conjunction with the health boards to make sure that patients and staff feel safe in hospitals, and that, where concerns are raised by organisations such as community health councils, there is action regarding those concerns, as there has been a deterioration in performance in the 12 months since the last report was published?

The First Minister: There is CCTV in hospitals linked to a control centre. Care management has been introduced recently to support affected staff, and there has also been closer working with the police and the Crown Prosecution Service. Since April 2010, there have been 59 successful prosecutions, including some custodial sentences. Another 35 sanctions, such as fixed penalties and anti-social behaviour order referrals, have been imposed. These results demonstrate that action will be taken to prosecute those who abuse healthcare workers, and it sends a strong message to perpetrators of those acts that they cannot get away with abuse and violence to those who are trying to help them.

Jeff Cuthbert: First Minister, first of all, a happy St David's Day to you and everyone else. With regard to the Eurostat figures, we need to bear in mind that they relate to 2008 when the current round of structural funds got under way, and it would be unfair to make a judgement about the current round of funding accordingly. Do you accept that if John Redwood had agreed to accept Objective 1 moneys in the early 1990s, we might be in a different position now? Do you also share my great worry about the alarming rise in youth unemployment? Do you welcome the £8 million spent on the quality work employability skills training initiative launched by Leighton Andrews, the Minister for Children, Education and Lifelong Learning, at Llancaiach Fawr mansion in my constituency just over a week ago? Finally, do you agree that when we have schemes like that, and schemes such as ReAct, ProAct, Skills Growth Wales and Adapt, it shows that we are serious about tackling unemployment, particularly among young people?

deledu cylch cyfyng a'r diffyg arian ar gyfer cynnal a chadw offer diogelwch o'r fath. Pa gamau y mae eich Llywodraeth yn eu cymryd ar y cyd â'r byrddau iechyd i sicrhau bod cleifion a staff yn teimlo'n ddiogel mewn ysbytai, a phan godir pryderon gan sefydliadau fel y cynghorau iechyd cymuned, bod gweithredu o ran y pryderon hynny, gan y bu dirywiad yn y perfformiad dros y 12 mis ers cyhoeddi'r adroddiad diwethaf?

Y Prif Weinidog: Mae teledu cylch cyfyng mewn ysbytai sy'n gysylltiedig â chanolfan reoli. Mae camau rheoli gofal wedi cael eu cyflwyno yn ddiweddar i gynorthwyo staff yr effeithir arnynt, hefyd bu cydweithio'n agosach gyda'r heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron. Ers mis Ebrill 2010, cafwyd 59 o erlyniadau llwyddiannus, gan gynnwys rhai dedfrydau o garchar, a 35 o sancsiynau, fel gosod cosbau sefydlog ac atgyfeiriadau gorchymyn ymddygiad gwrth-gymdeithasol. Dengys y canlyniadau hyn y bydd camau'n cael eu cymryd i erlyn y rhai sy'n cam-drin gweithwyr gofal iechyd, ac mae'n anfon neges gref i'r rhai sy'n cyflawni'r gweithredoedd hynny, na allant barhau gyda'r cam-drin a'r trais tuag at y rhai sy'n ceisio eu helpu.

Jeff Cuthbert: Brif Weinidog, yn gyntaf oll, Dydd Gŵyl Dewi hapus i chi a phawb arall. O ran ffigurau Eurostat, mae angen i ni gadw mewn cof eu bod yn berthnasol i 2008 pan ddechreuodd y cylch cyfredol o gronfeydd strwythurol, a byddai'n annheg llunio barn am y cylch cyfredol o arian yn ar sail hynny. A ydych yn derbyn, pe bai John Redwood wedi cytuno i dderbyn arian Amcan 1 ar ddechrau'r 1990au cynnar, efallai y byddem mewn sefyllfa wahanol nawr? A ydych chwithau yr un mor bryderus â mi ynghylch y cynnydd brawychus o ran diweithdra ymhlith pobl ifanc? A ydych yn croesawu'r £8 miliwn a wariwyd ar y fenter hyfforddiant sgiliau gwaith a chyflogadwyedd safonol a lansiwyd gan Leighton Andrews, y Gweinidog dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes, ym mhlasty Llancaiach Fawr yn fy etholaeth i ychydig dros wythnos yn ôl? Yn olaf, a ydych yn cytuno, pan fydd gennym gynlluniau fel hynny, a chynlluniau fel ReAct, ProAct, Sgiliau Twf Cymru ac Addasu, ei fod yn dangos ein bod o ddifrif

ynghylch mynd i'r afael â diweithdra, yn enwedig ymhlith pobl ifanc?

The First Minister: Absolutely, Jeff. The loss of the Future Jobs fund is of great regret to us. I think that it is a mistake to cut help for people to get into employment when we know that unemployment rates are rising. As we have demonstrated, we will do all that we can as a Government to make sure that people receive the support that they need in order to get jobs and training.

Y Prif Weinidog: Yn hollol, Jeff. Mae colli cronfa Swyddi'r Dyfodol yn ofid mawr i ni. Credaf ei bod yn gangymeriad torri cymorth i bobl i fynd i mewn i gyflogaeth pan fyddwn yn gwybod bod cyfraddau diweithdra yn codi. Fel y dangoswyd gennym, byddwn, fel Llywodraeth, yn gwneud popeth posibl i sicrhau bod pobl yn cael y cymorth sydd ei angen arnynt i gael swyddi a hyfforddiant.

Gwirfoddolwyr

Volunteers

5. Paul Davies: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am yr hyn y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i gefnogi gwirfoddolwyr yn ein cymunedau. OAQ(3)3439(FM)*

5. Paul Davies: *Will the First Minister make a statement on what the Welsh Assembly Government is doing to support volunteers in our communities. OAQ(3)3439(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae gwirfoddoli yn parhau i fod yn flaenllaw i bolisi Llywodraeth Cynulliad Cymru a darperir cyllid craidd ar gyfer canolfannau gwirfoddoli penodol ym mhob un o ardaloedd yr awdurdodau lleol.

The First Minister: Volunteering remains at the forefront of the Welsh Assembly Government's policy with core funding provided for dedicated volunteer centres in all local authority areas.

Paul Davies: Yr wyf yn ddiolchgar i'r Prif Weinidog am yr ateb hwnnw. Yr ydym i gyd yn cydnabod pa mor bwysig yw gwirfoddolwyr sy'n darparu gwasanaethau hollbwysig i lawer o bobl bregus yn ein cymunedau. Mae gwirfoddolwyr yn aml yn gyrru pobl hŷn i ymweliadau ysbyty neu'n darparu gwasanaeth gofal cartref ar gyfer y rhai nad ydynt yn gallu gadael eu cartrefi. Mae rhai gwirfoddolwyr wedi dweud wrthyf yn ddiweddar eu bod yn ystyried rhoi'r gorau i wirfoddoli oherwydd y gost o deithio. Byddai gostyngiad yn nifer y gwirfoddolwyr yn y maes hwn yn cael effaith enfawr os nad yw pobl yn gallu gwneud apwyntiadau oherwydd prinder o yrwyr gwirfoddol. Bydd hyn, yn y pen draw, yn golygu mwy o gost i'r gwasanaeth iechyd. Yr wyf yn derbyn nad yw'r mater hwn yn gyfrifoldeb i Lywodraeth y Cynulliad, ond a all y Prif Weinidog ddweud wrthym ba drafodaethau a gafodd ei Lywodraeth gyda Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar y mater hwn? Beth mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn ei wneud i gefnogi gyrrwyr gwirfoddol?

Paul Davies: I am grateful to the First Minister for that answer. We all recognise the importance of volunteers who provide vital services to many vulnerable people in our communities. Volunteers often drive older people to hospital visits or provide home care service for those who cannot leave their homes. I have recently been told by some volunteers that they have considered giving up volunteering because of the cost of travel. A reduction in the number of volunteers in this area would have a huge impact if people were not able to make appointments due to a lack of volunteer drivers. This, ultimately, would mean a greater cost to the health service. I accept that this issue is not the responsibility of the Assembly Government, but can the First Minister tell us what discussions his Government has had with the UK Government on this issue? What is the Welsh Assembly Government doing to support volunteer drivers?

Y Prif Weinidog: Nid yw hyn yn rhywbeth a

The First Minister: This is not something

godwyd gyda mi cyn heddiw, ond yr wyf yn hapus i sicrhau fod un o'r Gweinidogion yn ysgrifennu at Lywodraeth y Deyrnas Unedig er mwyn codi'r pwynt. Mae'n bwysig sylweddoli mai gwirfoddolwyr yw'r bobl hyn, ac os yw'r gost o deithio'n rhy uchel, bydd colled i nid yn unig i'r rheini sydd yn cael y gwasanaeth ond i'r rheini sydd yn darparu'r gwasanaeth o ran yr hyn y maent yn ei gyfrannu i'r gymdeithas.

Lynne Neagle: Voluntary organisations undoubtedly face enormous pressures at the moment. Budgets are being squeezed incredibly hard and, with people struggling, there is more demand than ever for the kind of services and support that they provide. It makes a strong relationship between Government and the voluntary sector more vital than ever. Whether you look at the Assembly Government's code of practice for funding the third sector or the joint communiqués issued by the Assembly Government and the Welsh Council for Voluntary Action through the budget-setting process last year, you see that the strength of our partnership in Wales will be a tremendous advantage in the years ahead. Do you agree that, in stark contrast to David Cameron's big society, which is surely the most vacuous political idea that we have seen since John Major's back to basics and which is being used as a smokescreen for massive and ideologically driven cuts, Labour in Government is demonstrating that we are all in it together, at least in Wales?

The First Minister: A number of initiatives have been put forward in order to help those in the third sector, such as Wales: The Active Community initiative, the volunteering in Wales fund and GwirVol. The important thing to remember is that these people are volunteers. We want to help volunteers, not force work on them that would otherwise have been done by the public sector. There is no better way of forcing people out of volunteering than by forcing more work on them than they are able to deal with. That is the real issue with the big society, whatever it means, and it is something that we are aware of, in terms of not doing it in Wales.

that has been raised with me before today, but I am happy to ensure that a Minister writes to the United Kingdom Government in order to raise this point. It is important to realise that these people are volunteers, and if the cost of travel is too high, there will be a loss not only for those who receive the service, but for those who provide the service with regard to their contribution to society

Lynne Neagle: Heb amheuaeth, mae sefydliadau gwirfoddol yn wynebu pwysau enfawr ar hyn o bryd. Mae cyllidebau yn cael eu gwasgu'n anhygoel o galed a, gyda phobl yn ymdrechu i gael dau ben llinyn ynghyd, mae mwy o alw nag erioed am y math o wasanaethau a chefnogaeth a ddarperir ganddynt. Mae'n gwneud y berthynas gref rhwng y Llywodraeth a'r sector gwirfoddol yn fwy hanfodol nag erioed. Os edrychwch ar god ymarfer Llywodraeth y Cynulliad ar ariannu'r trydydd sector neu'r communiqués ar y cyd, a gyhoeddwyd gan Lywodraeth y Cynulliad a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru drwy'r broses o osod cyllideb y llynedd, fe welwch y bydd cryfder ein partneriaeth yng Nghymru yn fantais aruthrol yn y blynyddoedd nesaf. A ydych yn cytuno, mewn gwrthgyferbyniad llwyr i 'Big Society' David Cameron, sydd mae'n siŵr, y syniad gwleidyddol mwyaf difeddwl a welsom ers 'back to basics' John Major, ac sy'n cael ei ddefnyddio fel ffordd arall o orfodi toriadau enfawr ac ideolegol, fod y Llywodraeth Lafur yn dangos ein bod i gyd gyda'n gilydd, o leiaf yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae nifer o fentrau wedi cael eu cyflwyno er mwyn helpu'r rhai yn y trydydd sector, fel Cymru: Menter y Gymdeithas Fyw, y gronfa gwirfoddoli yng Nghymru a chronfa GwirVol. Y peth pwysig i'w gofio yw mai gwirfoddolwyr yw'r bobl hyn. Rydym am helpu gwirfoddolwyr, nid eu gorfodi i waith a fyddai fel arall wedi'i wneud gan y sector cyhoeddus. Nid oes ffordd well o orfodi pobl i beidio â gwirfoddoli na thrwy eu gorfodi i gyflawni rhagor o waith nag y maent yn gallu ymdopi ag ef. Dyna'r broblem wirioneddol gyda'r gymdeithas fawr, beth bynnag yw ystyr hynny, ac mae'n rhywbeth yr ydym yn ymwybodol ohono, o ran peidio â gwneud hynny yng Nghymru.

Dyfodol y Gwasanaeth Iechyd

6. Nick Bourne: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ddyfodol y gwasanaeth iechyd yng Nghymru. OAQ(3)3444(FM)*

The First Minister: It is safe in our hands.

Nick Bourne: Bearing that in mind, you will recall that, on 1 February, I raised with you the issue of someone who had been denied a second cataract treatment by Hywel Dda Local Health Board in my region. People are being referred for secondary care for a second cataract operation, and Hywel Dda has taken the decision that it will not see them. If it is safe in your hands, is that not wrong and what are you doing about it? It is well documented.

The First Minister: I may have undertaken to write to you regarding that point. I will check whether I have done so and, if not, I will ensure that I do.

Nick Bourne: With respect, you have written, but it does not deal with the question. All that you say is that you will look at it.

The First Minister: In that case, I will follow up the letter that I have sent and ensure that you get a more substantive answer.

Val Lloyd: Smoking-related diseases continue to undermine the health of far too many people in Wales, especially when adults continue to smoke in cars when children are present. Do you therefore agree that the tobacco control action plan for Wales is important, not only in improving the future health of young people, but in showing a wider commitment to strong and effective preventive healthcare?

The First Minister: Yes, I do. Smoking remains the largest single preventable cause of ill-health and premature death in Wales

The Future of the Health Service

6. Nick Bourne: *Will the First Minister make a statement on the future of the health service in Wales. OAQ(3)3444(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae'n ddiogel yn ein dwylo ni.

Nick Bourne: Gan gadw hynny mewn cof, fe gofiwch, ar 1 Chwefror, i mi godi'r mater gyda chi ynghylch rhywun a wrthodwyd ail driniaeth gataract iddo gan Fwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yn fy rhanbarth. Mae pobl yn cael eu cyfeirio i ofal eilaidd am ail lawdriniaeth cataract, ac mae Bwrdd Iechyd Hywel Dda wedi penderfynu na fyddant yn cael eu gweld. Os yw'n ddiogel yn eich dwylo, onid oes rhywbeth o'i le a beth a fyddwch yn ei wneud ynghlŷn â hyn? Mae llawer wedi'i gofnodi yn hyn o beth.

Y Prif Weinidog: Efallai fy mod wedi addo ysgrifennu atoch ynghylch y pwynt hwnnw. Byddaf yn gwirio a wyf wedi gwneud hynny ac, os nad wyf, byddaf yn sicrhau fy mod yn gwneud hynny.

Nick Bourne: Gyda phob parch, rydych wedi ysgrifennu, ond nid yw'r llythyr yn ateb y cwestiwn. Y cyfan a ddywedwch yw y byddwch yn ystyried y mater.

Y Prif Weinidog: Felly, byddaf yn dilyn y llythyr hwnnw a anfonwyd gennyf, ac yn sicrhau eich bod yn cael ateb mwy sylweddol.

Val Lloyd: Mae clefydau sy'n gysylltiedig ag ysmegu yn peryglu iechyd llawer gormod o bobl yng Nghymru, yn enwedig pan fydd oedolion yn parhau i ysmegu mewn ceir pan fydd plant yn bresennol. A ydych yn cytuno, felly, bod y cynllun gweithredu rheoli tybaco ar gyfer Cymru yn bwysig, nid yn unig ar gyfer gwella iechyd pobl ifanc yn y dyfodol, ond i ddangos mwy o ymrwymiad i ofal iechyd ataliol cryf ac effeithiol?

Y Prif Weinidog: Ydw. Ysmegu yw'r achos afiechydon a marwolaethau cyn pryd mwyaf y gellir ei atal yng Nghymru ac rydym am

and we want to ensure that, by using the tobacco control action plan for Wales, we continue to promote measures to reduce and, eventually, eliminate smoking from the lives of many people.

Mick Bates: First Minister, I have raised with you before the question of the reorganisation of services in the Royal Shrewsbury Hospital, which, if accepted, will have a major impact on Welsh patients. In the past, you have been extremely dismissive of engaging with the trust in England and yet, as I have pointed out to you, if the changes take place, there will be major impacts on Betsi Cadwaladr University Local Health Board, which delivers similar services in Wrexham Maelor, and on Bronglais. Last week, in my constituency, three consultative meetings were held, which were attended by over 1,000 people. In every one of those meetings, great concern was expressed about the lack of engagement from the Welsh Government in order to see what the impact would be and how it could adjust, if necessary, the services provided in Welsh hospitals and by the Welsh ambulance service. Will you please consider your previous reply, which was extremely dismissive and almost flippant, and engage with Welsh trusts and the English trust that is proposing the changes in the Royal Shrewsbury Hospital?

The First Minister: It is quite remarkable; from listening to Mick, you would swear that this was being imposed on the people of mid Wales by the Welsh Assembly Government. It is a decision that is being imposed on people by the Government in London of which his party is a member, but, apparently, it is our fault. However, he raises an important point, namely how we engage with the Department of Health.

2.00 p.m.

Edwina raised the issue of cross-border protocols with Andrew Lansley when she met him recently. Safeguards have been included in the Health and Social Care Bill for England, and there are regular discussions—as you would expect—between Edwina and Andrew Lansley regarding cross-

sicrhau, drwy ddefnyddio'r cynllun gweithredu rheoli tybaco ar gyfer Cymru, ein bod yn parhau i hyrwyddo camau i leihau ac, yn y pen draw, dileu ysmegu o fywydau llawer o bobl.

Mick Bates: Brif Weinidog, rwyf eisoes wedi gofyn cwestiwn i chi am ad-drefnu gwasanaethau yn Ysbyty Brenhinol Amwythig, a fydd, os caiff ei dderbyn, yn cael effaith fawr ar gleifion o Gymru. Yn y gorffennol, rydych wedi bod yn hynod ddiystyriol o ymgysylltu â'r ymddiriedolaeth yn Lloegr ac eto, fel y dywedais wrthy, os bydd y newidiadau yn digwydd, bydd effeithiau mawr ar Fwrdd Iechyd Lleol Prifysgol Betsi Cadwaladr, sy'n darparu gwasanaethau tebyg yn Wrecsam Maelor a Bronglais. Yr wythnos diwethaf, yn fy etholaeth i, cynhaliwyd tri chyfarfod ymgynghorol, gyda dros 1,000 o bobl yn bresennol ynddynt. Ym mhob un o'r cyfarfodydd hynny, mynegwyd pryder mawr am y diffyg ymrwymiad gan Lywodraeth Cymru o ran gweld beth fyddai'r effaith a sut y byddai modd iddo addasu'r gwasanaethau a ddarperir yn ysbytai Cymru a chan y gwasanaeth ambiwlans yng Nghymru, os oes angen. A wnewch chi ystyried eich ateb blaenorol, a oedd yn hynod ddiystyriol a bron yn wamal, ac ymgysylltu ag ymddiriedolaethau yng Nghymru a'r ymddiriedolaeth yn Lloegr sy'n cynnig y newidiadau yn Ysbyty Brenhinol Amwythig?

Y Prif Weinidog: Mae'n eithaf rhyfeddol; o wrando ar Mick, byddech yn taeru bod hyn yn cael ei orfodi ar bobl canolbarth Cymru gan Lywodraeth Cynulliad Cymru. Mae'n benderfyniad sy'n cael ei orfodi ar bobl gan y Llywodraeth yn Llundain, y mae ei blaid ef yn aelod ohoni, ond, yn ôl pob golwg, ni sydd ar fai. Fodd bynnag, mae'n codi pwynt pwysig, ynghlch sut rydym yn ymgysylltu â'r Adran Iechyd.

Cododd Edwina bwynt ynghylch protocolau trawsffiniol gydag Andrew Lansley pan gyfarfu ag ef yn ddiweddar. Mae mesurau diogelwch wedi'u cynnwys yn y Mesur Iechyd a Gofal Cymdeithasol ar gyfer Lloegr, ac mae trafodaethau rheolaidd, fel y byddech yn ei ddisgwyl, rhwng Edwina ac Andrew

border health issues. We continue to expect that the protocols that are in place between NHS England and NHS Wales are respected, to ensure that patients from Wales are not disadvantaged if their treatments require them to cross the border.

Helen Mary Jones: First Minister, you will be aware that one of the key planks of the Assembly Government's health policy is that health services should be provided to people as locally as possible. We aim to keep services in local hospitals and if any substantial change is to be made to hospital services, there should be consultation on that change. There is some concern in my constituency that the local health board may be avoiding consultation by withdrawing services one by one, so that each change does not amount to a substantial change; however, when you put all of the changes together, they could be viewed as substantial. Will you confirm that it is still the Government's policy that those kinds of changes to local hospital services should be made only when there is a clear clinical need, and that they should be made with proper consultation with the communities that will be affected?

The First Minister: Yes; I am happy to confirm that. When decisions are taken, it is important that as much effort as possible is made to ensure that people understand those decisions and are taken along with them. There can never be too much consultation.

Lorraine Barrett: First Minister, on this, my last St David's Day as an Assembly Member, I ask you to join me in paying tribute to those working in the charitable health sector that supports the NHS in Wales, especially Marie Curie Cancer Care. As it is the latter's daffodil month, I am delighted to see so many Members wearing their Marie Curie daffodils—I know that you had yours on this morning, First Minister, but you have a larger one now. I want to thank people in the Marie Curie organisation for the work that they do to support the health service in Wales and in looking after people.

Lansley am faterion iechyd traws-ffiniol. Rydym yn parhau i ddisgwyl bod y protocolau sydd ar waith rhwng GIG Cymru a GIG Lloegr yn cael eu parchu, i sicrhau nad yw cleifion o Gymru o dan anfantais os yw eu triniaethau'n ei gwneud yn ofynnol iddynt groesi'r ffin.

Helen Mary Jones: Brif Weinidog, gwyddoch mai un o brif negeseuon polisi iechyd Llywodraeth y Cynulliad yw y dylai gwasanaethau iechyd gael eu darparu i bobl mor lleol ag y bo modd. Ein nod yw cadw gwasanaethau mewn ysbytai lleol, ac os bydd unrhyw newid sylweddol i wasanaethau ysbyty, y dylid ymgynghori ynghylch y newid hwnnw. Mae peth pryder yn fy etholaeth y gall y bwrdd iechyd lleol fod yn osgoi ymgynghori drwy waredu gwasanaethau fesul un, fel na fydd pob newid yn gyfystyr â newid sylweddol, fodd bynnag pan fyddwch yn cyfuno'r holl newidiadau, gellir gweld eu bod yn newidiadau sylweddol. A allwch gadarnhau ei fod yn parhau'n bolisi gan y Llywodraeth y dylai'r mathau hynny o newidiadau i wasanaethau ysbytai lleol gael eu gwneud dim ond pan fydd angen clinigol amlwg, ac y dylid gwneud y newidiadau ar ôl ymgynghori'n briodol â'r cymunedau yr effeithir arnynt?

Y Prif Weinidog: Ydw; rwy'n hapus i gadarnhau hynny. Pan wneir penderfyniadau, mae'n bwysig bod cymaint o ymdrech ag y bo modd yn cael ei wneud i sicrhau bod pobl yn deall y penderfyniadau hynny ac yn cael eu cynnwys ynddynt. Ni ellir fyth ymgynghori gormod.

Lorraine Barrett: Brif Weinidog, ar fy Nydd Gŵyl Dewi olaf fel Aelod o'r Cynulliad, gofynnaf i chi ymuno â mi i dalu teyrnged i'r rhai sy'n gweithio yn y sector iechyd elusennol sy'n cefnogi'r GIG yng Nghymru, yn enwedig Gofal Canser Marie Curie. Gan ei bod yn fis cennin pedr Marie Curie, rwy'n falch iawn o weld cynifer o Aelodau'n gwisgo cennin pedr Marie Curie—gwn eich bod wedi bod yn gwisgo'ch un chi y bore yma, Brif Weinidog, ond mae un mwy gennych yn awr. Hoffwn ddiolch i bawb yn sefydliad Marie Curie am y gwaith a wnânt i gefnogi'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru ac i ofalu am bobl.

The First Minister: Absolutely, Lorraine. I have been wearing a Marie Curie daffodil for some days; I have a fresh daffodil this afternoon. Everybody in this Chamber has probably been touched by cancer at some point, whether personally or through seeing relatives suffer from it, and sometimes passing away. I applaud the work of Marie Curie Cancer Care and many other cancer charities for their work to help and support so many cancer sufferers.

Irene James: Do you agree that through developments like the new Caerphilly hospital, which will have 269 single rooms, allowing for improved patient privacy and doing much to stop the spread of hospital-acquired infections such as MRSA, we are ensuring the future of our health service in Wales?

The First Minister: There are 269 en-suite rooms in that hospital, which will ensure privacy for our patients. It is a brand-new hospital; I have seen it go up over time and it will be a wonderful facility for all of those who live in the Rhymney valley and beyond.

Cyngor Adnewyddu'r Economi

7. Brian Gibbons: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am Gyngor Adnewyddu'r Economi. OAQ(3)3450(FM)*

The First Minister: I chaired the first meeting of the council on 1 December of last year. We discussed a range of strategic issues that impact upon the business community, and the next meeting will take place on 9 March.

Darren Millar: I listened carefully to your response to Brian Gibbons. You chair the economic renewal council, but would you not agree that the council needs an independent chair, given the complacency that you and your Government have shown in response to recent economic data? The data show clearly that west Wales and the Valleys is at the bottom of the league tables in Wales in relation to GDP and is doing worse than any other part of the UK and some other regions in Europe.

Y Prif Weinidog: Yn hollol, Lorraine. Rwyf wedi bod yn gwisgo cennin Pedr Marie Curie ers rhai dyddiau; mae gen i gennin Pedr ffres y prynhawn yma. Mae'n debyg bod pawb yn y Siambr hon wedi'u cyffwrdd gan ganser ar ryw adeg, boed yn bersonol neu drwy weld perthnasau'n dioddef o'r afiechyd, ac weithiau'n marw. Cymeradwyaf y gwaith a wneir gan Ofal Canser Marie Curie ac elusennau canser eraill i helpu a chefnogi cynifer o ddiodeffwyr canser.

Irene James: A ydych yn cytuno, drwy ddatblygiadau fel ysbyty newydd Caerffili, a fydd â 269 o ystafelloedd sengl, sy'n sicrhau bod cleifion yn cael gwell preifatrwydd ac yn gwneud llawer i atal lledaenu heintiau, fel MRSA, mewn ysbytai, y byddwn yn sicrhau dyfodol ein gwasanaeth iechyd yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae 269 ystafelloedd en-suite yn yr ysbyty hwnnw, a fydd yn sicrhau preifatrwydd i'n cleifion. Mae'n ysbyty newydd sbon; rwyf wedi ei gweld yn cael ei hadeiladu'n raddol a bydd yn gyfleuster gwych i bawb sy'n byw yng Nghwm Rhymni a thu hwnt.

The Council for Economic Renewal

7. Brian Gibbons: *Will the First Minister make a statement on the Council for Economic Renewal. OAQ(3)3450(FM)*

Y Prif Weinidog: Fi gadeiriodd gyfarfod cyntaf y cyngor ar 1 Rhagfyr y llynedd. Buom yn trafod amrywiaeth o faterion strategol sy'n effeithio ar fusnes, a bydd cyfarfod nesaf ar 9 Mawrth.

Darren Millar: Gwrandewais yn ofalus ar eich ymateb i Brian Gibbons. Rydych yn gadeirydd ar y cyngor adnewyddu economaidd, ond oni fydddech yn cytuno bod ar y cyngor angen cadeirydd annibynnol, o ystyried yr agwedd hunanodlon a ddangosodd eich Llywodraeth mewn ymateb i'r data economaidd diweddar? Dengys y data'n glir bod gorllewin Cymru a'r Cymoedd ar waelod y tablau cynghrair yng Nghymru mewn perthynas â chynnyrch mewnwladol crynswth a'u bod yn gwneud yn

waeth nag unrhyw ran arall o'r DU a rhai rhanbarthau eraill yn Ewrop.

The First Minister: The UK's economy shrank by 0.6 per cent in the last quarter. I am not going to accuse the UK Government of being complacent: it is just making things worse, at the end of the day. We know that the economy has already shrunk, even before the full effect of the public sector cuts is felt. The economy is going to get worse and worse unless the UK Government changes the way that it is running this country and accepts that the cuts that it is putting in place are too deep and too fast. It is not complacent; it is destructive.

Gareth Jones: Yr oeddwn yn arbennig o falch o glywed Ieuan Wyn Jones, y Dirprwy Brif Weinidog, yn cyhoeddi'r wythnos ddiwethaf fod grŵp ymgynghorol busnesau bach a chanolig eu maint yn cael ei greu i gynrychioli anghenion busnesau bach. A fydddech yn cytuno mai un o'r gwersi pwysicaf i ddod allan o gyngor adnewyddu'r economi yw'r angen i drafod â'r sector preifat ar bob lefel? Hefyd, yn wyneb pwysigrwydd busnesau bach i'n heconomi, a allwch gadarnhau y bydd y grŵp hwn yn fwy na grŵp o randdeiliaid cyffredin yn unig, ac y bydd ganddo ran allweddol i'w chwarae ym mhob cam pwysig wrth ddatblygu polisi, drwy adrodd yn uniongyrchol i Lywodraeth Cymru a'r panelau sector, fel bod sylw'n cael ei roi i anghenion busnesau bach bob amser a'u bod yn rhan annatod o'r dull newydd hwn o weithio tuag at adfywio economaidd?

Y Prif Weinidog: Yr wyf yn cyd-fynd â hynny. Nod sefydlu cyngor adnewyddu'r economi oedd sicrhau bod ffocws cryf ar gyflawni a gweithredu. Fel y Dirprwy Brif Weinidog, yr wyf am weld hynny'n parhau ac yr wyf am i ni ddangos ein bod yn gallu gwneud pethau drwy fesur rhai o'n targedau. Nid sefydlu rhyw fath o siop siarad yw'r nod. Y nod yw gweithio gyda busnesau a'r undebau llafur a phawb sydd am symud Cymru ymlaen yn economaidd ac sydd am weld canlyniadau. Dyna pam y bu inni sefydlu'r cyngor hwn.

Jenny Randerson: A couple of weeks ago, I asked you a question about the issue of

Y Prif Weinidog: Lleihaodd economi'r DU 0.6 y cant yn y chwarter diwethaf. Nid wyf am gyhuddo Llywodraeth y DU o fod yn hunanfodlon: dim ond gwneud pethau'n waeth a wnai hynny. Gwyddom fod yr economi wedi crebachu eisoes, hyd yn oed cyn y teimlwyd effaith lawn y toriadau yn y sector cyhoeddus. Mae'r economi yn mynd i waethygu eto oni bai bod Llywodraeth y DU yn newid y ffordd y mae'n rhedeg y wlad hon ac yn derbyn bod y toriadau a wneir yn rhy ddfwn ac yn rhy gyflym. Nid hunanfodlon mohono; mae'n ddinistriol.

Gareth Jones: I was particularly pleased to hear Ieuan Wyn Jones, the Deputy First Minister, announcing last week that an advisory group of small and medium-sized enterprises is being created to represent the needs of small businesses. Would you agree that one of the most important lessons to come out of the council for economic renewal is the need to discuss with the private sector at every level? Also, given the importance of small businesses to our economy, can you confirm that this group will be more than just group of stakeholders, and that it will have a key role to play in every major step of policy development, by reporting directly to the Welsh Government and the sector panels, to ensure that the needs of small businesses are always taken into account and that they are an integral part of this new method of working to regenerate the economy?

The First Minister: I agree with that. The aim of establishing the council for economic renewal was to ensure that there is a strong focus on delivery and implementation. Like the Deputy First Minister, I want that to continue and I want us to show that we can do things by measuring some of our targets. The aim is not to set up some sort of talking shop. The aim is to work with businesses and trade unions and all of those who want to move Wales forward economically and who want to see results. That is why we established this council.

Jenny Randerson: Wythnos neu ddwy yn ôl, gofynnais gwestiwn i chi am ôl-ddyddio

backdated business rates and ports—the UK Government made a decision to forgo the requirement to pay the backdated rates and the Welsh Government has decided not to forgo that requirement. Your answer was hopelessly confused, because you answered in relation to a totally different fund of money. You have now had two weeks to get your information straight. Will you reconsider the decision not to follow the UK Government in ensuring that this problem of having to pay eight years' worth of backdated rates is not inflicted upon port businesses?

The First Minister: I am sure that we can consider that issue as long as the UK Government revisits its decision not to give us any of the £60 million ports fund that it originally announced as being available for Wales. I know that it is not the same pot, but shall we do a deal here publicly over the table? One of the things that we can look at is the issue of business rates, but we could do with that money for economic development that we have not received from the UK Government, although it originally told us that we would receive it. This relates to the issue of ports, when ports are not devolved in Wales. They are devolved in Scotland; they are not devolved in Wales. We did not get any consequential in terms of access to that ports fund in order to develop Welsh ports. As I said, we can look at the issue of business rates, but we also need to see the decision to deprive Wales of any access to funding for ports development being revisited.

Disgwyliad Oes

8. David Melding: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ddisgwyliad oes yng Nghymru. OAQ(3)3446(FM)*

The First Minister: Life expectancy in Wales is at an all-time high—77.2 years for men and 81.6 years for women.

David Melding: You may know that, in my region, people in Radyr can expect to live 12 years longer on average than people here in

ardrethi busnes a phorthladdoedd—penderfynodd Llywodraeth y DU beidio â derbyn y gofyniad i dalu'r cyfraddau ôl-ddyddiedig a phenderfynodd Llywodraeth Cymru beidio â'i dilyn. Roedd eich ateb yn hynod o ddryslyd, oherwydd roedd eich ateb yn gysylltiedig â chronfa arian hollol wahanol. Cawsoch bythefnos i gael y wybodaeth gywir. A wnewch chi ailystyried y penderfyniad i beidio â dilyn Llywodraeth y DU, i sicrhau nad yw'r broblem o orfod talu cyfraddau wedi'u hôl-ddyddio am wyth mlynedd, yn cael eu gorfodi ar fusnesau porthladd?

Y Prif Weinidog: Rwy'n sicr y gallwn ystyried y mater hwnnw cyhyd â bod Llywodraeth y DU yn ailystyried ei phenderfyniad i beidio â rhoi dim i ni o'r gronfa borthladdoedd gwerth £60 miliwn a gyhoeddwyd yn wreiddiol a oedd ar gael i Gymru. Gwn nad yr un gronfa ydyw, ond beth am daro bargaen yma'n gyhoeddus? Un o'r pethau y gallwn edrych arnynt yw ardrethi busnes, pe baem ond wedi cael yr arian ar gyfer datblygu economaidd gan Lywodraeth y DU, er ei fod wedi gwneud addewid yn wreiddiol y byddem yn cael yr arian. Mae hyn yn ymwneud â phorthladdoedd, pan nad yw'r porthladdoedd wedi'u datganoli yng Nghymru. Maent wedi'u datganoli yn yr Alban; nid ydynt wedi'u datganoli yng Nghymru. Ni chawsom fynediad at y gronfa borthladdoedd honno fel arian canlyniadol er mwyn datblygu porthladdoedd Cymru. Fel y dywedais, gallwn edrych ar fater ardrethi busnes, ond mae angen i ni sicrhau y bydd y penderfyniad i amddifadu Cymru o'r hawl i gael cyllid ar gyfer datblygu ei phorthladdoedd yn cael ei ailystyried.

Life Expectancy

8. David Melding: *Will the First Minister make a statement on life expectancy in Wales. OAQ(3)3446(FM)*

Y Prif Weinidog: Mae disgwyliad oes yng Nghymru mor uchel ag y bu erioed, sef 77.2 oed i ddynion a 81.6 oed i ferched.

David Melding: Efallai y gwyddoch, yn fy rhanbarth i, y gall pobl yn Radyr ddisgwyl byw 12 mlynedd yn hirach ar gyfartaledd na

Butetown. A reduction in life expectancy of that kind of length of time can usually be explained only by factors such as smoking or diabetes; in fact, that reduction is greater than that usually attributed to the health impacts of those factors. Do you agree that tackling inequalities in life expectancy comes down, above all, to two things: first, excellent primary care that is responsive to local communities and, secondly, stronger public health messages, so that people make lifestyle choices that will help them to live to a ripe old age and enjoy the benefits that come with that, such as family life and general pleasure?

The First Minister: As you know, we have the reducing inequality in health action plan, which is aimed at health improvement, as well as schemes such as Change for Life, which aims to help families to eat well. You have already mentioned the tobacco control action plan and, taken together, I believe that these measures, along with many of the others that are being taken forward, will reduce health inequality across Wales. You rightly mention issues like smoking and diabetes, which is often diet-related, and it is important that the measures we have put in place are given time to reduce that health inequality, which has developed over many years.

Chris Franks: If the Welsh Government was able to access its end-of-year flexibility money, it would better be able to invest in health and housing to increase life expectancy in Wales. That would prevent such a discrepancy between the different parts of our nation. What recent discussions have you had with the Westminster Government regarding end-of-year flexibility funds? Do you agree that grabbing £385 million of our money is a disgrace? The Conservative-led Government is already imposing huge cuts, regardless of the impact that they will have on the Welsh economy. Is it not time that Wales benefitted from our money? How quickly can we spend the unallocated funds?

The First Minister: The £385 million that you refer to is money that was voted by

phobl sy'n byw yn Butetown. Mae ffactorau fel ysmegu neu diabetes fel arfer yn gallu esbonio gostyngiad fel hyn o ran disgwyliad oes; a dweud y gwir, mae'r gostyngiad hwn yn fwy na'r un a briodolir fel arfer i effeithiau iechyd y ffactorau hynny. A ydych yn cytuno bod mynd i'r afael ag anghydraddoldebau o ran disgwyliad oes yn ei hanfod, yn anad dim, yn ganlyniad dau beth: yn gyntaf, gofal sylfaenol rhagorol sy'n ymateb i gymunedau lleol ac, yn ail, negeseuon iechyd cryfach i'r cyhoedd, er mwyn i bobl wneud dewisiadau am eu ffordd o fyw a fydd yn eu helpu i fyw i oedran teg a mwynhau'r manteision a ddaw yn sgîl hynny, fel bywyd teuluol a phleser cyffredinol?

Y Prif Weinidog: Fel y gwyddoch, mae gennym y cynllun gweithredu lleihau anghydraddoldeb iechyd, sydd â'r nod o wella iechyd, yn ogystal â chynlluniau fel Newid am Oes, sy'n cynorthwyo teuluoedd i fwyta'n iach. Rydych eisoes wedi crybwyll y cynllun gweithredu rheoli tybaco, a, gyda'i gilydd, credaf y bydd y camau hyn, ynghyd â llawer o'r lleill sy'n wedi'u cyflwyno, yn lleihau anghydraddoldeb iechyd ar draws Cymru. Rydych yn gywir wrth sôn am faterion fel ysmegu a diabetes, sydd yn aml yn gysylltiedig â deiet, ac mae'n bwysig bod y camau yr ydym wedi'u rhoi ar waith yn cael amser i leihau'r anghydraddoldeb iechyd, sydd wedi datblygu dros nifer o flynyddoedd.

Chris Franks: Pe bai modd i Lywodraeth Cymru gael gafael ar ei harian hyblygrwydd diwedd blwyddyn, gallai fuddsoddi rhagor mewn iechyd a thai er mwyn gwella disgwyliad oes yng Nghymru. Byddai hynny'n atal y fath anghysondeb rhwng gwahanol rannau o'n gwlad. Pa drafodaethau diweddar a gawsoch gyda Llywodraeth San Steffan ynglŷn â chronfeydd hyblygrwydd diwedd blwyddyn? Ydych chi'n cytuno bod bachu £385 miliwn o'n harian yn warth? Mae'r Llywodraeth, dan arweiniad y Ceidwadwyr, eisoes yn gwneud toriadau enfawr, waeth beth fo'u heffaith ar economi Cymru. Onid yw'n bryd i Gymru gael budd o'n harian ni? Pa mor gyflym allwn ni wario'r cronfeydd heb eu dyrannu?

Y Prif Weinidog: Mae'r £385 miliwn y cyfeiriasoch ato yn arian y pleidleisiodd

Parliament to Wales. You are right: that is the amount of end-year flexibility. The Ministers for finance from the devolved administrations wrote to the Chief Secretary to the Treasury in February asking for full draw-down of our EYF stocks, and the Treasury has flatly refused. It refused to allow us to draw that money down in 2010-11, and refused to let us carry it over for future years. Effectively it cancelled our access to that money at any time. Bear in mind that this is money that was voted to Wales by Parliament, and is money that we are in a position to spend on behalf of the people of Wales, but it has effectively been pinched and taken back to London.

Veronica German: In my region, Merthyr Tydfil and Blaenau Gwent have the lowest life expectancies in Wales. It was the same 14 years ago, and all that has happened is that the gap between those with the longest and the shortest life expectancies has continued to widen. Last year, in England, Sir Michael Marmot produced a review on health inequalities to serve as a basis for future policy—it is a well-known report. When he came to the Assembly, I asked him whether we needed to do another report in Wales or whether his evidence would be enough, and he said that we would need to do some work, but not re-do the whole thing. Would it not be a good idea to undertake such a review, if we are to tackle these health inequalities in Wales, which are getting worse? Sir Michael Marmot is already doing another review for Europe. Do we need this here in Wales?

The First Minister: We already have ‘Our Healthy Future’, which is Wales’s first strategic framework for public health. It was published last year and an action plan is being developed to reduce health inequalities. You mentioned Merthyr, which is seeing the development of a new health park that will be home to a number of primary care services and will help to improve access to healthcare in the area. That represents £36 million-worth of investment in capital funding from the Assembly Government.

Senedd y DU o’i blaidd ar gyfer Cymru. Rydych yn iawn: dyna yw’r swm ar gyfer hyblygrwydd diwedd-blwyddyn. Ysgrifennodd Gweinidogion cyllid y gweinyddiaethau datganoledig at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys ym mis Chwefror yn gofyn am gael defnyddio ein stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn llawn, a gwrthododd y mae’r Trysorlys yn llwyr. Gwrthododd ganiatáu i ni ddefnyddio’r arian hwnnw yn 2010-11, a gwrthododd ganiatáu i ni ei drosglwyddo at y blynyddoedd sydd i ddod. I bob pwrpas, canslodd ein hawl i’r arian hwnnw ar unrhyw adeg. Cofiwch fod hwn yn arian roedd y Senedd wedi pleidleisio drosto ar gyfer Cymru, ac yn arian rydym mewn sefyllfa i’w wario ar ran pobl Cymru, ond i bob pwrpas cafodd ei ddwyn a’i ddychwelyd i Lundain.

Veronica German: Yn fy rhanbarth i, Merthyr Tudful a Blaenau Gwent sydd â’r disgwyliad oes isaf yng Nghymru. Roedd yr un sefyllfa’n bodoli 14 mlynedd yn ôl, a’r cyfan sydd wedi digwydd yw bod y bwlch rhwng y rhai sydd â’r disgwyliad oes byrraf a’r hiraf wedi parhau i led. Y llynedd, yn Lloegr, cynhyrchodd Syr Michael Marmot adolygiad ar anghydraddoldebau iechyd fel sail i bolisi yn y dyfodol—mae’n adroddiad adnabyddus. Pan ddaeth i’r Cynulliad, gofynnais iddo a oedd angen i ni lunio adroddiad arall yng Nghymru neu a fyddai ei dystiolaeth yn ddigon, a dywedodd y byddai angen i ni wneud rhywfaint o waith, ond nid ei ail-wneud yn gyfangwbl. Oni fyddai’n syniad da cynnal adolygiad o’r fath, os ydym i fynd i’r afael â’r anghydraddoldebau iechyd yng Nghymru, sy’n gwaethygu? Mae Syr Michael Marmot eisoes yn cynnal adolygiad arall ar gyfer Ewrop. A oes angen hyn arnom yma yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae ‘Ein Dyfodol Iach’ gennym eisoes, sef fframwaith strategol cyntaf Cymru ar gyfer iechyd y cyhoedd. Fe’i cyhoeddwyd y llynedd ac mae cynllun gweithredu yn cael ei ddatblygu i leihau anghydraddoldebau iechyd. Soniasoch am Ferthyr, ble y mae gwaith yn digwydd i ddatblygu parc iechyd newydd a fydd yn gartref i nifer o wasanaethau gofal sylfaenol, a bydd yn helpu i wella mynediad at ofal iechyd yn yr ardal. Mae hwn yn cyfateb i fuddsoddiad gwerth £36 miliwn mewn cyllid

cyfalaf gan Lywodraeth y Cynulliad.

Materion Iechyd Meddwl

9. David Lloyd: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am reoli materion iechyd meddwl yng Nghymru. OAQ(3)3445(FM)*

2.15 p.m.

Y Prif Weinidog: Mae gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru yn parhau'n flaenoriaeth bwysig. Yn ystod y flwyddyn ddiwethaf, daeth Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010 i rym, sefydlwyd bwrdd rhaglen iechyd meddwl i roi cyfeiriad ac arweiniad i yrru gwelliannau i wasanaethau yn eu blaenau a lansiwyd cynllun gweithredu cenedlaethol er mwyn gwella gwasanaethau iechyd meddwl plant.

David Lloyd: Er fy mod yn cydnabod yr holl waith clodwiw sy'n mynd yn ei flaen, ar yr ochr statudol ac ar yr ochr wirfoddol, o ran gofalu am y sawl sy'n dioddef o afiechyd meddwl, mae hunanladdiad ymysg pobl ifanc yn dal i fod yn broblem yng Nghymru. Beth yw'r diweddaraf ar y gwaith yn y maes hwn?

Y Prif Weinidog: Lansiwyd cynllun a dogfen 'Siarad â fi' ar 2 Tachwedd 2009, cafwyd estyniad i'r llinell gwrando a chynghori cymunedol i gefnogi pobl 24 awr y dydd, ac mae 5,000 o bobl wedi'u hyfforddi i roi cymorth cyntaf o ran iechyd meddwl er mwyn helpu pobl sy'n dangos arwyddion o broblemau iechyd meddwl. Gwelwch felly fod sawl peth wedi'i wneud er mwyn helpu pobl, yn enwedig pobl ifanc, mewn ardaloedd fel Pen-y-bont ar Ogwr, sydd, yn ôl y wasg flynyddoedd yn ôl, wedi dioddef mwy na'i chyfran o hunanladdiadau.

Jonathan Morgan: First Minister, I am sure that we all agree that the Assembly's recently passed Mental Health (Wales) Measure will go a long way towards improving the level of service that people receive in Wales when suffering from mental ill health. However, great social reform often requires a great cultural shift in the perceptions and attitudes that exist towards certain conditions. While we have done our bit here to change the law, altering those cultural attitudes and

Mental Health Issues

9. David Lloyd: *Will the First Minister make a statement on the management of mental health issues in Wales. OAQ(3)3445(FM)*

The First Minister: Mental health services in Wales remain a key priority. In the last year, the Mental Health (Wales) Measure 2010 was passed, a mental health programme board was established to provide direction and leadership to drive forward improvements to services, and a national action plan to improve children's mental health services was launched.

David Lloyd: I recognise the excellent work that is being done, in both the statutory and voluntary sectors, in caring for people suffering from mental illness, but suicide rates among young people continue to be a problem in Wales. Can you update us on work in this area?

The First Minister: The 'Talk to Me' scheme and document were launched on 2 November 2009, the community care and advice line has been extended so that it is available 24 hours a day, and 5,000 people have been trained to provide mental health first aid to those displaying signs of mental health problems. You see, therefore, that a number of things have been done to help people, especially young people, in areas such as Bridgend, which, according to the press many years ago, has suffered more than its share of suicides.

Jonathan Morgan: Brif Weinidog, rwyf yn siŵr ein bod ni i gyd yn cytuno bod y Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) a gafodd ei basio yn ddiweddar gan y Cynulliad yn mynd yn bell tuag at wella lefel y gwasanaeth mae pobl yn ei dderbyn yng Nghymru pan yn dioddef o salwch meddwl. Fodd bynnag, mae diwygio cymdeithasol mawr yn aml yn gofyn am newid diwylliannol mawr o ran y canfyddiadau ac agweddau sy'n bodoli tuag at rai cyflyrau. Er ein bod wedi gwneud ein

perceptions is trickier, as there is clearly a huge stigma associated with mental ill health. What can the Assembly Government do to start tackling that tricky subject? We need to engineer a shift in the way that people see individuals and understand the background to mental ill health so that we can support those people who are suffering.

The First Minister: We on this side of the Chamber very much welcome the Mental Health (Wales) Measure 2010; we were very happy to support it. It is a great shame that it could not have been brought forward more quickly; that will hopefully not be the case with future Measures, after Thursday's referendum. What is key to changing people's attitudes about mental health is ensuring that people receive the services that they need in a setting that is 'normal'—to use the word that the general public would probably understand—and not a setting that is seen by the general public as a mental health facility or as somewhere unusual.

It is important that we realise that mental health is part of health; it is no different from physical health. As a Government, we have tried to ensure that people receive the help and support that they need in an appropriate setting, although still in a health setting, similar to that of someone with cardiac problems or other physical problems. That is key. When people had mental health problems many years ago, they inevitably ended up in old-fashioned Victorian hospitals, around which the stigma was created. By removing those facilities and creating more modern facilities, we can start to reduce the stigma that exists around people with mental health problems.

Y Llywydd: Tynnwyd cwestiynau 10, OAQ(3)3432(FM), ac 11, OAQ(3)3448(FM), yn ôl.

Lwfans Byw i'r Anabl

12. Rhodri Glyn Thomas: Pa drafodaethau y mae'r Prif Weinidog wedi'u cael gyda

rhan yma i newid y gyfraith, mae newid yr agweddau diwylliannol a chanfyddiadau hynny yn fwy anodd, gan ei bod yn amlwg fod stigma enfawr yn gysylltiedig â salwch meddwl. Beth y gall Llywodraeth y Cynulliad ei wneud i ddechrau mynd i'r afael â'r pwnc anodd hwnnw? Mae angen i ni ysgogi newid yn y ffordd y mae pobl yn gweld unigolion ac yn deall y cefndir i salwch meddwl fel y gallwn gefnogi'r bobl hynny sy'n dioddef.

Y Prif Weinidog: Rydym ni ar yr ochr hon i'r Siambr yn croesawu y Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010 yn fawr; roeddem yn hapus iawn i'w gefnogi. Mae'n drueni mawr na allai fod wedi cael gyflwyno'n gyflymach; ni fydd, gobeithio yn wir na fydd hyn yn wir am Fesurau'r dyfodol, ar ôl refferendwm dydd Iau. Yr hyn sy'n allweddol i newid agweddau pobl am iechyd meddwl yw sicrhau bod pobl yn cael y gwasanaethau sydd eu hangen arnynt mewn lleoliad sy'n 'normal'—i ddefnyddio'r gair y byddai'r cyhoedd yn gyffredinol yn debyg o'i ddeall—ac nid lleoliad sy'n cael ei weld gan y cyhoedd yn gyffredinol fel cyfleuster iechyd meddwl neu fel rhywle anarferol.

Mae'n bwysig ein bod yn sylweddoli bod iechyd meddwl yn rhan o iechyd; nid yw'n wahanol i iechyd corfforol. Fel Llywodraeth, rydym wedi ceisio sicrhau bod pobl yn cael y cymorth a'r gefnogaeth sydd eu hangen arnynt mewn lleoliad addas, er ei fod dal i fod mewn lleoliad iechyd, yn debyg i rywun sydd â phroblemau ar y galon neu broblemau corfforol eraill. Mae hynny'n allweddol. Pan roedd gan bobl broblemau iechyd meddwl flynyddoedd maith yn ôl, roeddent yn anochel yn diweddu mewn ysbytai Fictoraidd hen ffasiwn, a fu'n gyfrifol am greu'r stigma. Drwy gael gwared ar y cyfleusterau hynny a chreu cyfleusterau fwy modern, gallwn ddechrau lleihau'r stigma sy'n bodoli o ran pobl sydd â phroblemau iechyd meddwl.

The Presiding Officer: Questions 10, OAQ(3)3432(FM), and 11, OAQ(3)3448(FM), are withdrawn.

The Disability Living Allowance

12. Rhodri Glyn Thomas: What discussions has the First Minister had with the UK

Llywodraeth y DU ynghylch y Lwfans Byw i'r Anabl. OAQ(3)3434(FM)

Y Prif Weinidog: Mae Llywodraeth y Cynulliad wedi cysylltu â Llywodraeth y Deyrnas Unedig ynghylch amrywiaeth o faterion sy'n ymwneud â lles a diwygio'r system fudd-daliadau. Ymatebodd y Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol i ymgynghoriad Llywodraeth y DU ar y lwfans byw i'r anabl ac, yn ddiweddar, bu mewn trafodaethau ynghylch y mater gyda'r Gweinidog dros Bobl Anabl.

Rhodri Glyn Thomas: Bydd y Prif Weinidog yn ymwybodol o'r pensïynwyr a'r bobl sy'n derbyn budd-daliadau a fydd yn dioddef yn enbyd dan gynlluniau'r glymblaid yn San Steffan. A yw'n rhannu fy mhryder ynghylch bwriadau'r glymblaid o ran y lwfans byw i'r anabl, yn enwedig yr elfen sy'n eu galluogi i deithio, a fydd hefyd yn gweld effeithiau'r toriadau?

Y Prif Weinidog: Nid wyf yn credu y bydd y newidiadau i'r lwfans yn gwella pethau, ac ni fydd o les i'r bobl hynny sy'n derbyn y lwfans ar hyn o bryd. Nid yw dweud ymlaen llaw faint o bobl a fydd yn colli'r lwfans yn y dyfodol yn gwneud lles ychwaith. Mae gennym ni fel Llywodraeth bryder mawr am sut y gallai'r newidiadau hyn effeithio ar bobl, o gofio y bydd llawer o bobl yn colli'r lwfansau y maent yn dibynnu arnynt.

Y Gwasanaeth Iechyd

13. Helen Mary Jones: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am bolisi Llywodraeth Cynulliad Cymru yng nghyswllt y gwasanaeth iechyd yng Ngorllewin Cymru. OAQ(3)3441(FM)*

The First Minister: The policy priority for the NHS in west Wales, as with the rest of Wales, is to ensure access to safe, integrated and sustainable services as close to people's homes as possible.

Helen Mary Jones: I know that you are aware of the major investment that has been made in the excellent breast care facility at the Prince Philip Hospital, and I know that you are also aware that substantial extra

Government regarding the Disability Living Allowance. OAQ(3)3434(FM)

The First Minister: The Assembly Government has been in contact with the UK Government on a range of issues related to welfare and benefit reforms. The Deputy Minister for Social Services responded to the UK Government's consultation on the disability living allowance and has recently had discussions on this issue with the Minister for Disabled People.

Rhodri Glyn Thomas: The First Minister will be aware of the pensioners and those in receipt of benefits who will suffer greatly under the Westminster coalition's plans. Does he share my concern about the coalition's intentions with regard to the disability living allowance, especially the travel element, which will also be affected by the cuts?

The First Minister: I do not believe that the changes to the allowance will improve things, and they will not benefit those currently in receipt of the allowance. Announcing beforehand how many people will lose the allowance in the future does not help. As a Government, we are greatly concerned about how these changes could affect people, bearing in mind that many people will lose the benefits on which they depend.

The Health Service

13. Helen Mary Jones: *Will the First Minister make a statement about the Welsh Assembly Government's policy with regard to the health service in West Wales. OAQ(3)3441(FM)*

Y Prif Weinidog: Y flaenoriaeth polisi ar gyfer y GIG yn y gorllewin, fel ag yng ngweddill Cymru, yw sicrhau mynediad i wasanaethau diogel, integredig a chynaliadwy sydd mor agos ag y bo modd at gartrefi pobl.

Helen Mary Jones: Gwn eich bod yn ymwybodol o'r buddsoddiad sylweddol a wnaethpwyd yn y cyfleuster gofal y fron ardderchog yn Ysbyty'r Tywysog Philip, a gwn eich bod hefyd yn ymwybodol bod

facilities, including a state-of-the-art scanner that is not used in public health services anywhere else in the world and that is only available in very expensive private medicine in the United States, have been purchased with voluntary contributions. Would you agree, First Minister, that what has been achieved in the breast care centre in Prince Philip Hospital is a positive example of Government working in partnership with local voluntary effort, and stands in sharp contrast with the dangers to local voluntary effort posed by the so-called big society, which is about replacing Government with volunteers, rather than the Government supporting them?

The First Minister: Indeed. I believe that the Minister for Health and Social Services opened the facility last August. It will be a tremendous asset, not just for the people of Llanelli but for people in the wider area as well.

Cyllideb Iechyd

14. Nick Ramsay: *A wnaiff y Prif Weinidog ddatganiad am ei flaenoriaethau ar gyfer y gyllideb iechyd. OAQ(3)3449(FM)*

The First Minister: We are committed to protecting front-line health services.

Nick Ramsay: First Minister, you said in your answer to Peter Black's question regarding ambulance services that you believed that the health service in Wales was in safe hands. Given that waiting lists have reached a terrible all-time high, and given the different waiting times for operations—I am thinking of orthopaedics in particular in my constituency—can you tell us, because you refused to answer before, how the Government, in taking £1 billion out of the NHS health budget over the next three years and refusing to protect the health budget in Wales over the next three years in real terms, and not simply in cash terms, from the challenges ahead, can possibly claim to be protecting health in Wales?

The First Minister: Our referral-to-treatment times are far superior to those in

cyfleusterau ychwanegol sylweddol, gan gynnwys sganiwr o'r safon uchaf na chaiff ei ddefnyddio mewn gwasanaethau iechyd y cyhoedd yn unrhyw le arall yn y byd ac sydd ond ar gael mewn meddygaeth preifat drud iawn yn yr Unol Daleithiau, wedi cael ei brynu gyda chyfraniadau gwirfoddol. A fydddech yn cytuno, Brif Weinidog, fod yr hyn a gyflawnwyd yn y ganolfan gofal y fron yn Ysbyty'r Tywysog Philip yn enghraifft gadarnhaol o Lywodraeth yn gweithio mewn partneriaeth gydag ymdrech wirfoddol leol, ac yn cyferbynu'n llwyr â'r bygythiad i ymdrechion gwirfoddol lleol gan yr hyn a elwir y gymdeithas fawr, sy'n ymwneud â disodli Llywodraeth gyda gwirfoddolwyr, yn hytrach na'r Llywodraeth yn eu cynorthwyo?

Y Prif Weinidog: Yn wir. Credaf fod y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol wedi agor y cyfleuster fis Awst diwethaf. Bydd yn ased enfawr, nid yn unig i bobl Llanelli ond i bobl yn yr ardal ehangach hefyd.

The Health Budget

14. Nick Ramsay: *Will the First Minister make a statement on his priorities for the health budget. OAQ(3)3449(FM)*

Y Prif Weinidog: Rydym wedi ymrwymo i ddiogelu gwasanaethau iechyd rheng flaen.

Nick Ramsay: Brif Weinidog, cyn eich ateb i gwestiwn Peter Black am wasanaethau ambiwlans dywedasoich eich bod yn credu bod y gwasanaeth iechyd yng Nghymru mewn dwylo diogel. O gofio bod rhestrau aros ar eu huchaf erioed, sy'n ofnadwy, ac o ystyried y gwahanol amseroedd aros am lawdriniaethau—rwyf yn meddwl yn benodol am orthopedeg yn fy etholaeth—a allwch ddweud wrthym, gan i chi wrthod ateb ynghynt, sut mae'r Llywodraeth, wrth gymryd £1 biliwn allan o gyllideb iechyd y GIG dros y dair blynedd nesaf ac yn gwrthod diogelu'r gyllideb iechyd yng Nghymru dros y dair blynedd nesaf mewn termau real, ac nid yn unig mewn termau arian parod, rhag yr heriau sydd o'n blaenau, yn gallu honni ei bod yn diogelu iechyd yng Nghymru?

Y Prif Weinidog: Mae ein hamseroedd cyfeirio-i-driniaeth yn well o lawer na'r rhai

England, particularly for people who are waiting over 52 weeks. The situation in England is that thousands of people are waiting for treatment, whereas in Wales, the figure is in double figures. Therefore, I do not accept your statement that waiting lists are at an all-time high. You should have been a little more prepared for question 14, if you were going to ask a supplementary. Once again, we come back to the point about taking £1 billion out of the NHS budget. The Tories have never explained where the alleged £1 billion will come from, and they have never explained what they would cut in order to pay for it, apart from a stark admission by Nick Bourne that the education budget would be cut by 20 per cent—but that is just the start. The Tories always cut, and the people of Wales will never forget that.

Dydd Gŵyl Dewi

15. Eleanor Burnham: *Pa drafodaethau y mae Llywodraeth Cynulliad Cymru wedi'u cael ynghylch gwneud Dydd Gwyl Dewi yn wyliau cenedlaethol. OAQ(3)3438(FM)*

The First Minister: There have not been any recent discussions, but the Welsh Assembly Government continues to support the 'One Wales' commitment to making St David's Day a bank holiday.

Eleanor Burnham: Could you clarify that? In view of the fact that St Patrick's Day has been a holiday in Ireland since 1903, and that St Andrew's Day has been a public holiday in Scotland since 2006, can you tell me exactly what you can do in this respect? If we get a 'yes' vote on Thursday, what difference could that make to our esteem as a nation and to the possibility of our having some celebration of our national heritage and culture on such an auspicious day?

The First Minister: I do not believe that a 'yes' vote on Thursday would alter the powers with regard to bank holidays. However, we should remember that the declaration of a bank holiday has no legal effect at all—it does not mean that shops have to shut, or indeed that anything has to shut. In Scotland, for example, it has been the practice for many years for the banks not to

yn Lloegr, yn enwedig i bobl sy'n aros dros 52 wythnos. Y sefyllfa yn Lloegr yw bod miloedd o bobl yn aros am driniaeth, ond yng Nghymru, mae'r ffigur hwn mewn ffigurau dwbl. Felly, nid wyf yn derbyn eich datganiad bod y rhestrau aros ar eu huchaf erioed. Dylech fod wedi bod ychydig yn fwy parod am gwestiwn 14, os oeddech am ofyn cwestiwn atodol. Unwaith eto, down yn ôl at y pwynt am gymryd £1 biliwn allan o gyllideb y GIG. Nid yw'r Torïaid erioed wedi esbonio o ble y daw'r £1 biliwn honedig, ac nid ydynt erioed wedi esbonio beth y byddent yn ei dorri er mwyn talu amdano, ar wahân i gyfaddefiad llwm gan Nick Bourne y byddai'r gyllideb addysg yn cael ei thorri 20 y cant—ond megis dechrau yw hynny. Mae'r Torïaid yn torri bob amser, ac ni fydd pobl Cymru byth yn anghofio hynny.

St David's Day

15. Eleanor Burnham: *What discussions has the Welsh Assembly Government had regarding making St David's Day a national holiday. OAQ(3)3438(FM)*

Y Prif Weinidog: Ni fu unrhyw drafodaethau diweddar, ond mae Llywodraeth Cynulliad Cymru yn parhau i gefnogi ymrwymiad 'Cymru'n Un' i wneud Dydd Gŵyl Dewi yn ŵyl banc.

Eleanor Burnham: Allwch chi egluro hynny? Yn wyneb y ffaith bod Dydd Sant Padrig wedi bod yn wyliau yn Iwerddon ers 1903, a bod Dydd St Andrew wedi bod yn wyliau cyhoeddus yn yr Alban ers 2006, a allwch ddweud wrthyf beth yn union y gallwch ei wneud yn hyn o beth? Os cawn bleidlais 'ie' dydd Iau, pa wahaniaeth allai hynny ei wneud i'n parch fel cenedl ac i'r posibilrwydd o gael rhyw fath o ddatliad o'n treftadaeth a diwylliant cenedlaethol ar ddiwrnod mor bwysig?

Y Prif Weinidog: Ni thybiaf y byddai pleidlais 'ie' ddydd Iau yn newid y pwerau o ran gwyliau banc. Fodd bynnag, dylem gofio nad oes gan y weithred o ddatgan gŵyl banc unrhyw effaith gyfreithiol o gwbl—nid yw'n golygu bod yn rhaid i siopau gau, nag yn wir bod unrhyw beth yn gorfod cau. Yn yr Alban, er enghraifft, bu'n arfer ers blynyddoedd lawer i'r banciau beidio â dilyn gŵyl banc

observe the Scottish early August bank holiday—they just stay open. They now close for the bank holiday at the end of August, thereby falling into line with England and Wales. There is nothing to stop organisations from closing or having a half day on St David's Day, which would have the same effect as creating a bank holiday on St David's Day; indeed, it would have a more practical effect.

Mohammad Asghar: First Minister, I was delighted to help launch the Welsh Conservatives' heritage policy this morning. Once again, Members on this side of the Chamber are committed to campaigning to have St David's Day made a bank holiday in Wales. Given that a poll found in 2006 that almost nine out of 10—[*Interruption.*]

The Presiding Officer: Order. I wanted us to reach this question because it is of public interest—[*Interruption.*]

Mohammad Asghar: Thank you, Presiding Officer.

Given that a poll found in 2006 that almost nine out of 10 people in Wales believed that St David's Day should be a bank holiday, do you agree that the Assembly Government should be campaigning to make this a reality? If so, what steps has the Assembly Government taken over the last four years to give St David's Day bank holiday status? To do so would give people across Wales a great opportunity to celebrate our rich heritage and culture with their families and friends.

The First Minister: I fully support your call for St David's Day to be made a bank holiday. The powers to do so are entirely in the hands of the UK Government. I look forward to David Cameron announcing St David's Day as a bank holiday at your conference this weekend.

Y Llywydd: Diolch yn fawr i'r Prif Weinidog.

cynnar mis Awst yn yr Alban—maent yn aros ar agor. Maent bellach yn cau ar gyfer y gwyliau banc ddiwedd mis Awst, ac felly'n dilyn arfer Cymru a Lloegr. Nid oes dim i atal sefydliadau rhag cau neu gael hanner diwrnod ar Ddydd Gŵyl Dewi, a fyddai'n cael yr un effaith â chreu gŵyl y banc ar Ddydd Gŵyl Dewi; yn wir, byddai'n cael effaith fwy ymarferol.

Mohammad Asghar: Brif Weinidog, roeddwn yn falch o helpu i lansio polisi treftadaeth y Ceidwadwyr Cymreig y bore yma. Unwaith eto, mae'r Aelodau ar yr ochr hon i'r Siambr yn ymrwymedig i ymgyrchu i gael Dydd Gŵyl Dewi yn ŵyl banc yng Nghymru. O gofio bod arolwg wedi canfod yn 2006 fod bron naw o bob 10—[*Torri ar draws.*]

Y Llywydd: Trefn. Rwyf am i ni gyrraedd y cwestiwn hwn gan ei fod o ddiddordeb cyhoeddus—[*Torri ar draws.*]

Mohammad Asghar: Diolch ichi, Lywydd.

O gofio bod arolwg wedi canfod yn 2006 fod bron naw o bob 10 o bobl yng Nghymru yn credu y dylai Dydd Gŵyl Dewi fod yn ŵyl banc, a gytunwch y dylai Llywodraeth y Cynulliad ymgyrchu i wireddu hyn? Os felly, pa gamau a gymerodd Llywodraeth y Cynulliad yn y pedair blynedd diwethaf i roi statws gŵyl banc i Ddydd Gŵyl Dewi? Byddai gwneud hynny'n rhoi cyfle gwych i bobl ledled Cymru ddathlu ein treftadaeth a diwylliant cyfoethog gyda'u teuluoedd a'u ffrindiau.

Y Prif Weinidog: Rwyf yn llwyr gefnogi eich galwad i Ddydd Gŵyl Dewi gael ei wneud yn wyliau banc. Mae'r pwerau i wneud hynny yn gwbl yn nwylo Llywodraeth y DU. Edrychaf ymlaen at David Cameron yn cyhoeddi Dydd Gŵyl Dewi yn ŵyl y banc yn eich cynhadledd y penwythnos hwn.

The Presiding Officer: Thank you, First Minister.

Datganiad a Chyhoeddiad Busnes Business Statement and Announcement

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): There are no changes to this week's planned Government business. However, in relation to the business for the next three weeks, I draw Members' attention to the fact that I have brought forward the scheduled Stage 3 and Stage 4 debates on the Proposed Local Government (Wales) Measure from 22 March to 15 March. This has been done in response to concerns raised in the Business Committee about the timing of planned Government business on 22 March. I have notified party business managers of this change.

The Presiding Officer: Thank you, Minister. It is always good when the Government responds to the Business Committee.

William Graham: Minister, might I ask you to clear up some confusion? The First Minister kindly said to me on 15 February, with regard to the cancer drugs fund, that England has a pot of money put aside in order to catch up with Wales. I had an interesting e-mail from the Rarer Cancers Foundation to suggest that no such policy exists in Wales. The interim cancer drugs fund introduced in England in October of last year will become a full fund in April of this year. Our research shows that, as a result of the fund, patients in England will be able to access 20 cancer treatments that are not routinely available to patients in Wales. These are treatments that have not been recommended by NICE or the all-Wales medicines strategy group. They include treatment for kidney, ovarian, gastric, blood and bone cancers. I would be grateful for your clarification as to whether this fund exists and, if it does not, when it will.

Jane Hutt: The Minister for Health and Social Services will be writing to all Members on this matter this week.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Nid oes unrhyw newidiadau i fusnes arfaethedig y Llywodraeth yr wythnos hon. Fodd bynnag, o ran busnes am y dair wythnos nesaf, tynnaf sylw Aelodau at y ffaith fy mod wedi newid dyddiad dadleuon Cyfnod 3 a Cham 4 a drefnwyd ar y Mesur Llywodraeth Leol Arfaethedig (Cymru) o 22 Mawrth i 15 Mawrth. Gwnaed hyn mewn ymateb i bryderon a godwyd yn y Pwyllgor Busnes am amseriad busnes arfaethedig y Llywodraeth ar 22 Mawrth. Rwyf wedi hysbysu rheolwyr busnes y pleidiau am y newid hwn.

Y Llywydd: Diolch, Weinidog. Mae bob amser yn beth da pan fydd y Llywodraeth yn ymateb i'r Pwyllgor Busnes.

William Graham: Weinidog, a gaf i ofyn i chi glirio rhywfaint o ddryswch? Dywedodd y Prif Weinidog yn garedig wrthyf ar 15 Chwefror, o ran y gronfa cyffuriau cancer, fod Lloegr wedi neilltuo arian er mwyn dal i fyny â Chymru. Cefais e-bost diddorol gan y Rarer Cancers Foundation yn awgrymu nad oedd y fath bolisi yn bodoli yng Nghymru. Bydd y gronfa cyffuriau cancer dros dro a gyflwynwyd yn Lloegr ym mis Hydref y llynedd yn dod yn gronfa lawn ym mis Ebrill eleni. Mae ein hymchwil yn dangos, o ganlyniad i'r gronfa, y bydd cleifion yng Nghymru yn gallu cael 20 o driniaethau cancer nad ydynt fel arfer ar gael i gleifion yng Nghymru. Mae'r rhain yn driniaethau na chafodd eu hargymell gan NICE na'r grŵp strategaeth meddyginiaethau Cymru gyfan. Maent yn cynnwys triniaeth ar gyfer cancer yr ofariau, arenau, gastrig, gwaed ac esgyrn. Byddwn yn ddiolchgar am eich eglurhad ynghylch a yw'r gronfa hon yn bodoli ac, os nad yw, pryd y bydd.

Jane Hutt: Bydd y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn ysgrifennu at bob Aelod ar y mater hwn yr wythnos hon.

Brian Gibbons: I would like a debate on public service delivery. We heard from Leanne Wood earlier about concerns about the delivery of health services, because of what is happening in England. Have those in the Assembly Government had an opportunity to study—and I would excuse them if they have not—David Cameron’s article published last week in *The Daily Telegraph*, in which he envisaged a future in which all public services would be tendered for contract, with the exception of the judiciary and national security? Clearly, such a development would be affected by European competition laws. As part of that debate, could we have clarification that, no matter what happens across the border in England in terms of changing the rules for public procurement and the application of EU rules for competition to provide public services, we will have sufficient guarantees that that will not happen here in Wales?

Jane Hutt: Clearly, the ideological nature of the so-called big society was writ large throughout that article in *The Daily Telegraph*.

2.30 p.m.

I have referred to the ‘hollow society’, which is what I believe is being progressed by the UK coalition Government, particularly in terms of the expected revelation with regard to out-sourcing. The major issue, which I am sure will be a matter for debate, is the impact on the third sector as well. I am sure that we will be looking at this issue, but, clearly, it is not within our ideology in terms of our commitment to public services here in Wales.

Eleanor Burnham: Can we have a statement on trains? Before you all get bored, this is very important. When you think about the connection between north and south, that is bad enough, but we now have strikes, which inconvenience everyone. Normally, I would have come down yesterday. I got on to the platform with trepidation this morning hoping that a train would come along; it did, thankfully, so I got here, but, in all honesty, we need some clarification about what is going to happen. If strikes are going to

Brian Gibbons: Hoffwn gael dadl ar ddarparu gwasanaethau cyhoeddus. Clywsom gan Leanne Wood yn gynharach am bryderon ynghylch gwasanaethau iechyd, oherwydd yr hyn sy’n digwydd yn Lloegr. A gafodd y rhai yn Llywodraeth y Cynulliad gyfle i astudio—a byddwn yn eu hesgusodi os nad ydynt—erthygl David Cameron a gyhoeddwyd yr wythnos diwethaf yn y *Daily Telegraph*, lle roedd yn rhagweld dyfodol lle byddai bob gwasanaeth cyhoeddus yn cael ei dendro i gontract, ac eithrio’r farnwriaeth a diogelwch cenedlaethol? Yn amlwg, byddai cyfreithiau cystadleuaeth Ewropeaidd yn effeithio ar ddatblygiad o’r fath. Fel rhan o’r ddadl honno, a gawn ni eglurhad, waeth beth fydd yn digwydd ar draws y ffin yn Lloegr o ran newid y rheolau ar gaffael cyhoeddus a chymhwyso rheolau’r UE ar gyfer cystadleuaeth i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus, a fydd gennym ddigon o sicrwydd na fydd hyn yn digwydd yma yng Nghymru?

Jane Hutt: Yn amlwg, roedd natur ideolegol y gymdeithas fawr, fel y’i gelwir, yn blaen i’w weld drwy gydol yr erthygl honno yn y *Daily Telegraph*.

Rwyf wedi cyfeirio at y ‘gymdeithas wag’, sef yr hyn y tybiaf sy’n cael ei datblygu gan Lywodraeth glymblaid y DU, yn enwedig o ran y datgeliad disgwylidig am ddefnyddio ffynonellau allanol. Y prif fater, rwyf yn siŵr a fydd yn destun trafodaeth, yw’r effaith hefyd ar y trydydd sector. Rwyf yn siŵr y byddwn yn edrych ar y mater hwn, ond, yn amlwg, nid yw’n rhan o’n ideoleg o ran ein hymrwymiad i wasanaethau cyhoeddus yma yng Nghymru.

Eleanor Burnham: A gawn ni ddatganiad ar drenau? Cyn i chi i gyd ddiflasu, mae hyn yn bwysig iawn. Mae’r cysylltiad rhwng y gogledd a’r de yn ddigon gwael, ond erbyn hyn mae gennym streiciau, sy’n anghyfleus i bawb. Fel arfer, byddwn wedi dod i lawr ddoe. Euthum ar y platfform yn betrus y bore yma gan obeithio y byddai trên yn dod; fe ddaeth, diolch byth, felly cyrhaeddais yma, ond, a dweud y gwir, rydym angen rhywfaint o eglurhad am yr hyn sy’n mynd i ddigwydd. Os bydd streiciau yn digwydd bob wythnos,

happen on a weekly basis, it is not just me who will be inconvenienced, but all those who are trying to get down here from north Wales.

The other issue is overcrowding on trains. I am told that the regular north Wales route, particularly from the ferry in Holyhead, is often extremely overcrowded. When you consider that some of the trains have insufficient places to store large luggage, the whole thing is a nightmare. Last week, mid-afternoon on Wednesday, there were at least 30 people standing most of the way from Holyhead to Chester. This is an important issue—can we please have a statement on this as soon as possible?

Jane Hutt: We would certainly welcome a statement from the UK coalition Government on the electrification of the First Great Western line. We anticipate an announcement on electrification, and what we have said—and I think that there is cross-party agreement on this here—is that it is essential that electrification of the line should be from London through to Swansea. That is the statement that we need to hear this afternoon in terms of trains.

Eleanor Burnham: I did not ask you about—

The Presiding Officer: Order. I heard the Minister give an answer; I am not responsible for what the Minister said.

Leanne Wood: Prior to the last Assembly elections, the four party leaders here in the Assembly signed a pledge, produced by Searchlight Cymru, not to use racially inflammatory language during the course of the election campaign. That was done because many of us had watched with horror the way in which race had been used as a political football over the border, particularly in relation to asylum and immigration, in a dangerous and cheap way in order to grab votes. Will you agree in principle to sign up to a similar pledge in the forthcoming elections? Furthermore, would you like to take this opportunity to distance yourself and the One Wales Government from the remarks of the shadow Secretary of State for Wales? He described my party, Plaid Cymru, the

nid dim ond i mi y bydd yn anghyfleus, ond i bawb sy'n ceisio dod i lawr yma o'r gogledd.

Y broblem arall yw trenau gorlawn. Dywedir wrthyf fod y llwybr rheolaidd i'r gogledd, yn enwedig o'r fferi yng Nghaergybi, yn aml yn dra gorlawn. Pan ystyriwch nad oes digon o le ar rai trenau i storio bagiau mawr, mae'r holl beth yn hunllef. Yr wythnos diwethaf, ganol prynhawn dydd Mercher, roedd o leiaf 30 o bobl yn sefyll y rhan fwyaf o'r ffordd o Gaergybi i Gaer. Mae hwn yn fater pwysig—gawn ni ddatganiad arno gynted ag y bo modd?

Jane Hutt: Byddem yn sicr yn croesawu datganiad gan Lywodraeth glymblaid y DU ar drydaneiddio llinell First Great Western. Rydym yn rhagweld cyhoeddiad ar drydaneiddio, a'r hyn rydym wedi'i ddweud—a thybiaf fod cytundeb trawsbleidiol ar hyn—yw ei bod yn hanfodol trydaneiddio'r linell o Lundain i Abertawe. Dyna'r datganiad rydym angen ei glywed y prynhawn yma o ran trenau.

Eleanor Burnham: Doeddwn i ddim yn gofyn i chi am—

Y Llywydd: Trefn. Clywais y Gweinidog yn rhoi ateb; nid wyf yn gyfrifol am yr hyn a ddywedodd y Gweinidog.

Leanne Wood: Cyn etholiadau diwethaf y Cynulliad, llofnododd pedwar arweinydd y pleidiau yma yn y Cynulliad addewid, a luniwyd gan Searchlight Cymru, i beidio â defnyddio iaith hiliol ymfflamychol yn yr ymgyrch etholiadol. Gwnaed hynny gan fod nifer ohonom wedi gwyllo gyda arswyd y ffordd y cafodd hil ei ddefnyddio fel pêldroed gwleidyddol dros y ffin, yn enwedig o ran lloches a mewnfudo, mewn ffordd beryglus a rhad i ennill bleidleisiau. A gytunwch mewn egwyddor i lofnodi addewid tebyg yn yr etholiadau sydd ar y gweill? Yn ogystal, a hoffech fanteisio ar y cyfle hwn i bellhau'ch hun a Llywodraeth Cymru'n Un o sylwadau Ysgrifennydd Gwladol yr wrthblaid dros Gymru? Disgrifiodd fy mhlaid, Plaid Cymru, y blaidd yr ydych mewn clymblaid â

party that you are in coalition with in this Assembly, as an anti-English party. I am sure that you would agree, Minister, that such language is indeed inflammatory and that you and your Assembly colleagues will have felt affronted by this remark, because you have been in Government over the past four years with a supposedly anti-English party—

The Presiding Officer: Order. I will certainly allow the first part of the question, but, with regard to the second part of the question, the Minister for business has no ministerial responsibility for any remarks that may or may not have been made by the shadow Secretary of State for Wales, and neither do I.

Jane Hutt: Thank you, Llywydd. It is very important for the leaders—and I am sure that this has already been discussed, but I will follow it up—to sign such a statement. It is a hallmark of the way in which we operate across parties, and I am sure that the leaders will want to do that in relation to the Searchlight pledge. Also, Members will know that Ministers' conduct during the Assembly pre-election period is covered in the ministerial code, which is available on the Assembly Government's website.

Darren Millar: Could we have a statement from the Deputy First Minister and Minister for Economy and Transport on the maintenance of the trunk road network? There are significant roadworks taking place on the A55, in my constituency, just outside Llanddulais, which are causing terrible congestion for motorists in the town of Abergele. What co-ordination is there with local authorities, such as Conwy County Borough Council, to ensure that, if local residents and businesses will be inconvenienced, that is considered during the course of planned maintenance, such as the maintenance that is going on at present?

Jane Hutt: Your asking that question is rather hard to take, given that we are investing money to ensure that we can maintain our trunk roads to the appropriate standard for business. This is an operational issue in terms of the management at the time. However, do you not agree, Darren, that it is

hi yn y Cynulliad, fel plaid gwrth-Seisnig. Rwyf yn siŵr y byddech yn cytuno, Weinidog, bod iaith felly wir yn ymfflamychol ac y byddwch chi a'ch cyd-Aelodau Cynulliad wedi eich cythruddo gan y sylw hwn, gan y buoch mewn Llywodraeth dros y pedair blynedd diwethaf gyda phlaidd honedig wrth-Seisnig—

Y Llywydd: Trefn. Byddaf yn sicr yn caniatáu rhan gyntaf y cwestiwn, ond, o ran ail ran y cwestiwn, nid oes gan y Gweinidog dros fusnes gyfrifoldeb gweinidogol am unrhyw sylwadau a allai fod neu na allai fod wedi eu gwneud gan Ysgrifennydd Gwladol yr wrthblaid dros Gymru, na finnau chwaith.

Jane Hutt: Diolch yn fawr, Lywydd. Mae'n bwysig iawn i'r arweinyddion—ac rwyf yn siŵr bod hyn eisoes wedi cael ei drafod, ond byddaf yn sôn amdano eto—i lofnodi datganiad o'r fath. Mae'n nodweddu'r ffordd yr ydym yn gweithredu ar draws y pleidiau, ac rwyf yn siŵr y bydd yr arweinyddion am wneud hynny mewn perthynas ag addewid Searchlight. Hefyd, bydd yr Aelodau yn gwybod bod ymddygiad Gweinidogion yn y cyfnod cyn etholiad y Cynulliad wedi ei gwmpasu yn y cod gweinidogion, sydd ar gael ar wefan Llywodraeth y Cynulliad.

Darren Millar: Gawn ni ddatganiad gan y Dirprwy Brif Weinidog a'r Gweinidog dros yr Economi a Thrafnidiaeth ar gynnal a chadw'r rhwydwaith cefnffyrdd? Mae gwaith ffordd sylweddol yn digwydd ar yr A55, yn fy etholaeth i, ychydig y tu allan i Landdulais, sy'n creu tagfeydd ofnadwy i fodurwyr yn nhref Abergele. Pa gydlynny sydd gydag awdurdodau lleol, megis Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, i sicrhau, os bydd anghyfleustra i drigolion a busnesau lleol, fod hynny'n cael ei ystyried yn ystod y gwaith cynnal a chadw cynlluniedig, megis y gwaith cynnal a chadw a wneir ar hyn o bryd?

Jane Hutt: Ma braidd yn anodd derbyn y cwestiwn hwnnw gennych chi, o gofio ein bod yn buddsoddi arian i sicrhau y gallwn gynnal ein cefnffyrdd i'r safon briodol ar gyfer busnes. Mater gweithredol yw hwn o ran ei reoli ar y pryd. Fodd bynnag, oni chytunwch, Darren, ei fod yn beth da ein bod

good that not only are we finding the funding to address the maintenance of trunk roads, but that over £15 million has also been announced in the last few weeks to deal with the many pressures on our road network, including potholes, which also applies to trunk roads?

Mark Isherwood: I call for a Welsh Government statement on social work bursaries. Cardiff University is the only university in Wales that currently offers a masters degree in social work. I have been approached by several constituents in north-east Wales, who tell me that, because of that, they are being denied the opportunity to get the training that they need and the qualifications that are required to pursue their career of choice. This applies particularly to mature students, and, particularly in this case, to women who may have brought up families, who may have degrees, and who now want to add to their qualifications and give back to society. One constituent who contacted me said that she had found out that the NHS in England administers bursaries for England, but that she is ineligible in Wales because she wants to take a course at Chester, which is only 13 miles away. Another constituent contacted me only two weeks ago about eligibility for the bursary for the MA social work course for Welsh residents. She lives in north Wales, on the border, in Penley near Wrexham. She moved there within the last month from Llangollen—

The Presiding Officer: Order. This item is the business statement and announcement. While I respect your right to pursue cases on behalf of people in your region, and applaud you for it, I would prefer if you did that by e-mail.

Mark Isherwood: May I conclude?

The Presiding Officer: I am afraid that I do not recall whether you addressed a question to the Minister. If you have not, please do so.

Mark Isherwood: The point relating to the business statement is that I have received correspondence from the Minister that has

nid yn unig yn dod o hyd i'r cyllid i fynd i'r afael â chynnal a chadw cefnffyrdd, ond bod dros £15 miliwn hefyd wedi ei gyhoeddi yn yr wythnosau diwethaf i ddelio â'r manau pwysau niferus ar ein rhwydwaith ffyrdd, gan gynnwys tyllau yn y ffyrdd, sydd hefyd yn berthnasol i gefnffyrdd?

Mark Isherwood: Galwaf am ddatganiad gan Lywodraeth Cymru ar fwrsariaethau gwaith cymdeithasol. Prifysgol Caerdydd yw'r unig brifysgol yng Nghymru ar hyn o bryd sy'n cynnig gradd meistr mewn gwaith cymdeithasol. Mae nifer o etholwyr yn y gogledd-ddwyrain wedi cysylltu â mi i ddweud, oherwydd hynny, eu bod yn cael eu hamddifadu o'r cyfle i gael yr hyfforddiant a'r cymwysterau sydd eu hangen arnynt i ddilyn eu gyrfa o ddewis. Mae hyn yn arbennig o berthnasol i fyfyrwyr hŷn, ac, yn enwedig yn yr achos hwn, i ferched a allai fod wedi magu teuluoedd a chanddynt raddau, ac sydd bellach am ychwanegu at eu cymwysterau a rhoi rhywbeth yn ôl i gymdeithas. Dywedodd un etholwr a gysylltodd â mi ei bod wedi darganfod fod y GIG yn Lloegr yn gweinyddu bwrsariaethau ar gyfer Lloegr, ond nad yw'n gymwys yng Nghymru oherwydd ei bod am ddilyn cwrs yng Nghaer, sydd ond 13 milltir i ffwrdd. Cysylltodd etholwr arall â mi bythefnos yn ôl ynghylch cymhwysedd ar gyfer y bwrsari i'r cwrs MA gwaith cymdeithasol i drigolion Cymru. Mae'n byw yn y gogledd, ar y ffin, yn Llannerch Banna ger Wrecsam. Symudodd yno o fewn y mis diwethaf o Langollen—

Y Llywydd: Trefn. Yr eitem hon yw'r datganiad a'r cyhoeddiad busnes. Er fy mod yn parchu eich hawl i ymgymryd ag achosion ar ran pobl yn eich rhanbarth, ac yn eich cymeradwyo amdano, byddai'n well gennyf pe baech yn gwneud hynny drwy e-bost.

Mark Isherwood: A gaf i orffen?

Y Llywydd: Mae gennyf ofn nad wyf yn cofio a wnaethoch chi ofyn cwestiwn i'r Gweinidog. Os na wnaethoch chi, gwnewch hynny.

Mark Isherwood: Y pwynt am y datganiad busnes yw fy mod wedi derbyn gohebiaeth gan y Gweinidog nad aeth i'r afael â'r mater.

not addressed the issue. Why is the Welsh Government stating that the bursary must be limited to people studying in Wales to support the needs of the Welsh workforce, when these people, who live 160 miles from Cardiff, could study the course 13 miles away? They want to work in the Welsh workforce, are Welsh people, and yet they cannot access this postgraduate qualification. [Interruption.] Members may laugh, but this is not a laughing matter; this is indicative of a problem that, unfortunately, is poisoning the thoughts of many people in north Wales towards the Assembly.

Jane Hutt: Oh come on, Mark. This is a serious issue, which the Deputy Minister for Social Services is already dealing with. It is important that we clarify the point in terms of access to social work bursaries. However, it is a bit rich coming from you, when your Government is cutting our budget. We have had to take a £163 million cut this year, which was not necessary and was too fast and too deep, as well as an extra £836 million cut next year in terms of revenue. Therefore, do not preach to us about how serious this issue is; it is a serious issue, and we are backing our social workers, and our public services, and, as I said, the Deputy Minister for Social Services is dealing with this issue.

Andrew R.T. Davies: Minister, I asked you before half term about the motion to approve the Animal Welfare (Dog Breeding) (Wales) Regulations 2011. You indicated that that would, hopefully, be brought before us before the dissolution of the Assembly at the end of March. The forward work programme takes us virtually up to the end of the March, but that motion does not appear on it. Is it still the Government's intention to bring forward a motion on the dog breeding regulations? Also, could I elicit a statement from the First Minister in relation to the ministerial code? I have asked various written questions of the Deputy First Minister to which holding replies have been issued. I think that as many as 24 or 25 questions have now been issued with holding replies. It is important that Assembly Members receive the answers that

Pam fod Llywodraeth Cymru yn dweud fod yn rhaid cyfyngu'r fwrariaeth i bobl sy'n astudio yng Nghymru i gefnogi anghenion gweithlu Cymru, pan allai'r bobl hyn, sy'n byw 160 milltir o Gaerdydd, astudio'r cwrs 13 milltir i ffwrdd? Maent am weithio yng ngweithlu Cymru, maent yn bobl o Gymru, ac eto ni allant fanteisio ar y cymhwyster ôl-raddedig hwn. [Torri ar draws.] Gall Aelodau chwerthin, ond nid yw hyn yn ddoniol; mae hyn yn arwydd o broblem sydd, yn anffodus, yn gwenwyno meddyliau llawer o bobl yn y gogledd tuag at y Cynulliad.

Jane Hutt: Dewch yn eich blaen, Mark. Mae hwn yn fater difrifol, ac mae'r Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol eisoes yn delio ag ef. Mae'n bwysig ein bod yn egluro'r pwynt am gael mynediad i fwrariaethau gwaith cymdeithasol. Fodd bynnag, mae gennych ddiypyn o wyneb dweud hynny, gan mai eich Llywodraeth chi sy'n torri ein cyllideb. Rydym wedi gorfod cymryd toriad o £163 miliwn eleni, a oedd yn ddi-angen ac a oedd yn rhy gyflym a rhy ddwfn, yn ogystal â thoriad refeniw ychwanegol o £836 miliwn y flwyddyn nesaf. Felly, peidiwch â phregethu wrthym ni am ba mor ddifrifol yw'r mater hwn; mae yn fater difrifol, ac rydym yn cefnogi ein gweithwyr cymdeithasol, a'n gwasanaethau cyhoeddus, ac, fel y dywedais, mae'r Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol yn delio â'r mater hwn.

Andrew R.T. Davies: Weinidog, gofynnais i chi cyn hanner tymor am y cynnig i gymeradwyo Rheoliadau Lles Anifeiliaid (Bridio Cŵn) (Cymru) 2011. Rydych chi wedi dweud y byddai, gobeithio, yn cael ei gyflwyno i ni cyn diddymu'r Cynulliad ddiwedd mis Mawrth. Mae'r rhaglen waith yn mynd â ni bron at ddiwedd mis Mawrth, ond nid yw'r cynnig yn ymddangos ynddi. A yw'n dal yn fwriad gan y Llywodraeth gyflwyno cynnig ar y rheoliadau bridio cŵn? Hefyd, alla'i gael datganiad gan y Prif Weinidog am y cod gweinidogion? Gofynnais amryw o gwestiynau ysgrifenedig i'r Dirprwy Brif Weinidog, ac atebion dros dro a gefais. Credaf fod cymaint â 24 neu 25 o gwestiynau bellach wedi derbyn atebion dros dro. Mae'n bwysig bod Aelodau Cynulliad yn derbyn yr atebion maent yn eu

they seek when they put a question to a Minister. Given that we are coming to the end of this Assembly, it is imperative, I would suggest, that, when a Member tables a written question, it is answered within a reasonable time. I would be most grateful if the First Minister could issue a statement regarding what he expects of his Ministers in responding to Assembly Members.

Jane Hutt: The timescale is tight in terms of making sure that we can pass all of the regulations and, in particular, those that relate to dog breeding, which you mentioned, which are key to animal welfare. We will timetable a motion to approve those regulations for this Assembly. With regard to any issues that you wish to raise about appropriate responses and the ministerial code, I suggest that you raise them in correspondence.

ceisio pan fyddant yn gofyn cwestiwn i'r Gweinidog. O ystyried ein bod yn dod i ddiwedd y Cynulliad hwn, awgrymaf ei bod yn hollbwysig, pan fydd Aelod yn cyflwyno cwestiwn ysgrifenedig, ei fod yn cael ei ateb o fewn amser rhesymol. Byddwn yn dra diolchgar pe gallai'r Prif Weinidog gyhoeddi datganiad am yr hyn y mae'n ei ddisgwyl gan ei Weinidogion wrth ymateb i Aelodau Cynulliad.

Jane Hutt: Mae'r amserlen yn dynn o ran sicrhau y gallwn basio'r holl reoliadau, yn benodol y rhai sy'n ymwneud â bridio cŵn, a grybwyllwyd gennych, sy'n allweddol i les anifeiliaid. Byddwn yn gwneud amser i gyflwyno cynnig i gymeradwyo'r rheoliadau hynny i'r Cynulliad hwn. O ran unrhyw faterion yr hoffech eu codi am ymatebion priodol a'r cod gweinidogion, awgrymaf eich bod yn eu codi mewn gohebiaeth.

Datganiad am Wasanaethau Cymdeithasol Statement on Social Services

Y Dirprwy Weinidog dros Wasanaethau Cymdeithasol (Gwenda Thomas): Ar 17 Chwefror, lansiodd Llywodraeth y Cynulliad 'Gwasanaethau Cymdeithasol Cynaliadwy i Gymru: Fframwaith Gweithredu'. Mae'n gwireddu'r ymrwymiad a roddais yng nghynhadledd gwasanaethau cymdeithasol a gynhaliwyd haf diwethaf i osod cyfeiriad a chynnig sbardunau a chyfarpar ar gyfer gweddnewid gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru. Un o'n hamcanion oedd datblygu'r consensws ar wasanaethau cymdeithasol, ac yr wyf yn falch iawn o'r ymateb cadarnhaol a gefais, gan gynnwys yr ymateb a gefais gan fy nghyd-wleidyddion ar draws y Siambr. Hoffwn ddiolch iddynt yn gyhoeddus am eu cefnogaeth.

Mae gwasanaethau cymdeithasol yn cynnal ac yn helpu tua 150,000 o bobl y flwyddyn i wireddu eu potensial ac i fod yn ddiogel. Maent yn rhoi cymorth i ofalwyr a theuluoedd hefyd, ac yn helpu i feithrin cymunedau cefnogol. Yn fwy na dim, maent yn ei gwneud yn bosibl i bobl o bob oed a chefnidir fyw bywyd gwell a chymryd rhan lawnach mewn cymdeithas. Bydd llawer ohonom yn eu defnyddio ryw ben yn ystod

The Deputy Minister for Social Services (Gwenda Thomas): On 17 February, the Welsh Assembly Government launched 'Sustainable Social Services for Wales: A Framework for Action'. It fulfils the commitment that I gave at the social services conference last summer to set out the direction of travel, levers and tools for transforming social services in Wales. One of our aims was to build on the consensus about social services, and I have been very pleased with the positive reception that it has received, including from political colleagues across the Chamber. I would like to put on record my thanks for that support.

Social services support around 150,000 people each year to achieve their potential and help make them safe. They also assist carers and families, and help to build supportive communities. Above all, they enable people of all ages and backgrounds to have a better life and to participate more fully in society. Many of us will need them at some stage in our lives, and the fact that they are there when we do is a mark of a society

ein bywydau, ac mae'r ffaith eu bod yno pan fo'u hangen arnom yn arwydd o gymdeithas sy'n credu bod ei dinasyddion yn werthfawr. Mae'n hanfodol bod gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru'n parhau i fod yn gryf a'u bod yn gallu addasu wrth i gymdeithas ei hun newid.

We know, however, that these are challenging times for all public services. The changing nature of Welsh society, clearer expectations on behalf of those who use services, and demographic change, coupled with the difficult financial climate, are making significant demands on social services that are affecting the ways that those services are delivered now and will be delivered in the decade ahead. The social services paper creates a framework for action to meet those challenges. The good news is that we are building from a position of strength. The independent commission on social services, which provided a valuable platform for this paper, confirmed the considerable gains that have been made in recent years, and successive annual reports by the chief inspector for social services have come to similar conclusions. Our first priority must be to maintain and build upon those successes, ensuring that social services in Wales remain strong and continue to improve. The deeper challenge, however, is to ensure that citizens will be able to rely on social services in the longer term.

I am pleased that, despite a very difficult financial settlement for Wales, we have been able to protect social services in our budget. However, sustainability is about much more than funding. It requires more fundamental changes.

2.45 p.m.

It means doing more than being smarter about what we already do. It is about focusing on what is really important; remodelling services, ensuring that we are all working to the same ends, and securing more efficient and effective delivery, including through greater collaboration and the integration of services.

that truly values its citizens. It is vital that social services in Wales remain strong, and that they are able to adapt as society itself changes.

Gwyddom, fodd bynnag, fod hwn yn gyfnod heriol i bob gwasanaeth cyhoeddus. Mae natur newidiol y gymdeithas Gymreig, disgwyliadau cliriach gan y rhai sy'n defnyddio gwasanaethau, a newid demograffig, ynghyd â'r hinsawdd ariannol anodd, yn creu galwadau sylweddol ar wasanaethau cymdeithasol sy'n effeithio ar y ffyrdd y cyflwynir y gwasanaethau hynny nawr ac yn y degawd i ddod. Mae'r papur gwasanaethau cymdeithasol yn creu fframwaith i weithredu i gwrdd â'r heriau hynny. Y newydd da yw ein bod yn cychwyn o sefyllfa gref. Cadarnhaodd y comisiwn annibynnol ar wasanaethau cymdeithasol, a roddodd sylw gwerthfawr i'r papur hwn, y camau breision a wnaed yn y blynyddoedd diwethaf, a daeth adroddiadau blynyddol olynol gan y prif arolygydd gwasanaethau cymdeithasol i gasgliad tebyg. Ein blaenoriaeth gyntaf yw cynnal ac adeiladu ar y llwyddiannau hynny, gan sicrhau bod gwasanaethau cymdeithasol yng Nghymru yn parhau yn gryf ac yn parhau i wella. Yr her ddyfnach, fodd bynnag, yw sicrhau y bydd dinasyddion yn gallu dibynnu ar wasanaethau cymdeithasol yn y tymor hwy.

Rwyf yn falch, er gwaethaf setliad ariannol anodd iawn i Gymru, ein bod wedi gallu diogelu gwasanaethau cymdeithasol yn ein cyllideb. Fodd bynnag, mae cynaliadwyedd yn golygu llawer mwy na chyllid. Mae'n gofyn am newidiadau mwy sylfaenol.

Mae'n golygu gwneud mwy na bod yn gallach am yr hyn yr ydym eisoes yn ei wneud. Mae'n ymwneud â chanolbwyntio ar yr hyn sy'n wirioneddol bwysig; ailfodelu gwasanaethau, gan sicrhau ein bod i gyd yn gweithio â'r un amcanion mewn golwg, a sicrhau darpariaeth mwy effeithlon ac effeithiol, gan gynnwys drwy ragor o gydweithredu ac integreiddio gwasanaethau.

Citizens need a much stronger voice and greater control over services. We do not believe that a supermarket approach to choice delivers real control. Instead, we believe that the values of mutual support, which we hold dear in Wales, must lie at the heart of our approach. Our experience is that this results in more innovative, holistic and responsive services that are genuinely focused on the needs of users and carers. This, in turn, makes for services that are strong and sustainable. Above all, it ensures that people get much more than just a service. It strengthens their quality of life and gives them a sense of value. It enables young people to become—and others to remain—citizens. It means seeing social services as being at the heart of social justice.

We have focused on a small number of big changes. The first involves the Assembly Government taking greater responsibility for driving the direction of services. I have asked officials to draft the terms of reference for the national social services partnership forum that will drive change and I will announce these in the next couple of weeks. This will be led by Ministers and will involve key stakeholders, including service users and carers. The forum will be supported by a clear set of national outcomes, a much stronger accountability framework and a more focused approach to improvement—again, driven by the Assembly Government.

Secondly, we will ensure that we use the capacity that we have in a more efficient and effective way, by considering what functions are best provided at the national, regional and local level. We understand the importance of clear accountability for those delivering services, but not everything needs to be done 22 times. We will expect—and, if necessary, require—some services to be provided nationally. In particular, we will explore the possibility of creating a national adoption agency to improve rates of successful adoptions, and to ensure the safety and permanence of the arrangements to care for children who are looked after.

Mae angen llais cryfach o lawer, a mwy o reolaeth dros wasanaethau, ar ddinasyddion. Nid ydym yn credu bod rhoi dewis fel y ceir mewn archfarchnad yn rhoi rheolaeth go iawn. Yn hytrach, rydym yn credu bod gwerthoedd o helpu'n gilydd, sy'n annwyl i ni yng Nghymru, wrth wraidd ein dull o weithio. Ein profiad ni yw bod hyn yn arwain at wasanaethau mwy arloesol, holistig ac ymatebol sy'n wirioneddol ganolbwyntio ar anghenion defnyddwyr a gofalwyr. Mae hyn, yn ei dro, yn rhoi gwasanaethau cryf a chynaliadwy. Yn fwy na dim, mae'n sicrhau bod pobl yn cael llawer mwy na dim ond gwasanaeth. Mae'n cryfhau ansawdd eu bywyd ac yn rhoi ymdeimlad o werth iddynt. Mae'n galluogi pobl ifanc i ddatblygu—ac eraill i barhau—yn ddinasyddion. Mae'n golygu gweld gwasanaethau cymdeithasol wrth galon cyfiawnder cymdeithasol.

Rydym wedi canolbwyntio ar nifer fechan o newidiadau mawr. Mae'r cyntaf yn ymwneud â Llywodraeth y Cynulliad yn cymryd mwy o gyfrifoldeb am yrru cyfeiriad gwasanaethau. Rwyf wedi gofyn i swyddogion ddrafftio cylch gorchwyl ar gyfer fforwm partneriaeth cenedlaethol y gwasanaethau cymdeithasol a fydd yn sbarduno newid, a byddaf yn cyhoeddi'r rheiny yn yr ychydig wythnosau nesaf. Bydd Gweinidogion yn arwain hyn a bydd yn cynnwys rhanddeiliaid allweddol, gan gynnwys defnyddwyr gwasanaeth a gofalwyr. Bydd cyfres glir o ganlyniadau, fframwaith atebolrwydd llawer cryfach a dull o weithio sydd â mwy o ffocws ar wella yn cefnogi'r fforwm—eto wedi ei yrru gan Lywodraeth y Cynulliad.

Yn ail, byddwn yn sicrhau ein bod yn defnyddio'r hyn sydd gennym mewn ffordd mwy effeithlon ac effeithiol, gan ystyried pa swyddogaethau sy'n gweithio orau ar lefel genedlaethol, rhanbarthol a lleol. Rydym yn deall pwysigrwydd atebolrwydd clir ar gyfer y rhai sy'n darparu'r gwasanaethau hynny, ond nid oes angen gwneud popeth 22 o weithiau. Byddwn yn disgwyl i rai gwasanaethau gael eu darparu'n genedlaethol, os oes angen. Yn benodol, byddwn yn ymchwilio i'r posibilrwydd o greu asiantaeth fabwysiadu genedlaethol i wella cyfraddau mabwysiadu llwyddiannus, ac i sicrhau diogelwch a sefydlogrwydd y trefniadau i ofalu am blant sy'n derbyn gofal.

We also want to see a national contract outline for care homes to improve consistency of services and we will introduce a common criteria for access to care, so that people who move location do not have to have their needs reassessed. Other functions, such as commissioning and specialist services such as reablement are best delivered regionally and some, such as home care, will continue to be delivered most efficiently at the local level. I am writing to the leadership of local government to ask them how they intend to deliver the agenda that we launched last week. High-quality services depend on ensuring that social workers and social care workers are even more at the heart of services. We will ensure that the workforce is more confident and is supported in applying professional judgement. Our emphasis will be much more on approaches that enable them to get it right first time, rather than relying on extensive and over-detailed Government guidance.

We will also cut out complexity in other ways; for example, by reducing the number of local safeguarding children boards. We are committed to giving greater priority to integrated services by prioritising services for families with complex needs, transition to adulthood, and frail older people. In doing this, we intend to capitalise on the benefits of our unique Welsh approach of integrated, family-based services, including the roll-out of our new integrated family support teams. We are committed to building a more preventive model, supporting people as their difficulties begin, rather than waiting until they become chronic. Keeping social services at the heart of local government gives us the means to achieve this, by drawing on local authorities' duties in respect of community leadership and wellbeing.

Other things that need to change include the way we set targets, the type of guidance we issue, and regulation of the workforce and of services. These changes, based on a clearer understanding that the providers and commissioners of services are accountable for quality and safety, will allow for better-

Rydym hefyd am weld contract cenedlaethol ar gyfer cartrefi gofal i wella cysondeb y gwasanaethau, a byddwn yn cyflwyno meini prawf cyffredin ar gyfer mynediad at ofal, fel nad oes rhaid ailasesu anghenion y rhai sy'n symud. Mae'n well darparu swyddogaethau eraill, fel comisiynu a gwasanaethau arbenigol fel ail-alluogi, yn y rhanbarth a bydd rhai, fel gofal cartref, yn parhau i gael eu darparu yn y modd mwyaf effeithiol yn lleol. Rwy'n ysgrifennu at arweinyddiaeth llywodraeth leol i ofyn iddynt sut maent yn bwriadu cyflwyno'r agenda a lansiwyd gennym yr wythnos diwethaf. Mae gwasanaethau o ansawdd uchel yn dibynnu ar sicrhau bod gweithwyr cymdeithasol a gweithwyr gofal cymdeithasol wrth wraidd gwasanaethau i raddau helaethach, hyd yn oed. Byddwn yn sicrhau bod y gweithlu yn fwy hyderus ac yn cael cefnogaeth wrth roi barn broffesiynol ar waith. Bydd ein pwyslais yn llawer mwy ar ddulliau sy'n eu galluogi i gael pethau'n iawn y tro cyntaf, yn hytrach na dibynnu ar ganllawiau helaeth a gorfanwl gan y Llywodraeth.

Byddwn hefyd yn lleihau cymhlethdod mewn ffyrdd eraill, er enghraifft, trwy leihau nifer y byrddau lleol diogelu plant. Rydym wedi ymrwmo i roi mwy o flaenoriaeth i wasanaethau integredig drwy flaenoriaethu gwasanaethau ar gyfer teuluoedd sydd ag anghenion cymhleth, pontio i fyd oedolion, a phobl hŷn fregus. Wrth wneud hyn, rydym yn bwriadu manteisio ar fuddion ein dull unigryw Cymreig, sef gwasanaethau integredig sy'n seiliedig ar y teulu, gan gynnwys y broses o gyflwyno ein timau cymorth i deuluoedd integredig newydd. Rydym wedi ymrwmo i ddatblygu model sy'n atal anawsterau i raddau helaethach, yn hytrach nag aros nes eu bod yn gronig. Mae cadw gwasanaethau cymdeithasol yn ganolog i lywodraeth leol yn fodd o gyflawni hyn, gan dynnu ar ddyletswyddau awdurdodau lleol o ran arweinyddiaeth gymunedol a lles.

Mae pethau eraill sydd angen eu newid yn cynnwys y ffordd yr ydym yn gosod targedau, y math o ganllawiau a gyhoeddwn, a rheoleiddio'r gweithlu a gwasanaethau. Bydd y newidiadau hyn, yn seiliedig ar ddealltwriaeth gliriach bod y darparwyr a chomisiynwyr gwasanaethau yn atebol am

focused, streamlined and integrated regulation and inspection. This is a big agenda. It will take time. It requires a big shift in how we think of services. It means seeing social services as part of, and a driver of, public services reform. However, I believe that it sets out a clear direction of travel and delivery that will set us on course for the next decade and beyond.

Nick Ramsay: I thank the Deputy Minister for this statement on social services today. Early in your statement, you mentioned the degree of consensus on this issue. I wish to echo that. I completely agree that we need to enable people of all backgrounds to have as good a life as possible. I also agree that it is vital that social services remain strong. I do not think that you will find any dissent from the notion that social services across Wales are, as we speak in this Chamber, doing a great deal to improve people's lives. We hope that what you are putting in place will help to continue that into the future.

Therefore, we have a framework for action against the backdrop of a difficult financial settlement. I think that we both have our different opinions about why we have ended up in the financial situation we are in. Nonetheless, as they say, we are where we are, and there is no doubt that social services remain as important as ever in helping to protect people and helping them to live lives that are as effective as possible.

You mentioned the need to set a direction. I welcome the efforts that you have made in this regard. With regard to the involvement of local authorities in that, you mentioned that there are 22 local authorities and that you do not envisage everything being done in social services 22 times. I am sure that it makes sense for that not to happen in some cases. However, local authorities have a great deal of experience in delivering social services, so we do not want to throw the baby out with the bath water. Therefore, what discussions are you having with local authorities to

ansawdd a diogelwch, a fydd yn caniatáu rheoleiddio ac arolygu gwell sydd â ffocws ac sy'n syml ac integredig. Mae hwn yn agenda mawr. Bydd yn cymryd amser. Mae'n gofyn am newid mawr yn y ffordd yr ydym yn meddwl am wasanaethau. Mae'n golygu gweld gwasanaethau cymdeithasol fel rhan o, a gyrrwr, diwygio gwasanaethau cyhoeddus. Fodd bynnag, credaf ei fod yn cyflwyno cyfeiriad clir a darpariaeth a fydd yn ein gosod ar y trywydd iawn ar gyfer y degawd nesaf a thu hwnt.

Nick Ramsay: Diolch i'r Dirprwy Weinidog am y datganiad hwn ar wasanaethau cymdeithasol heddiw. Yn gynnwys yn eich datganiad, soniasoch am faint y consensws ar y mater hwn. Hoffwn ategu hynny. Cytunaf yn llwyr fod angen i ni alluogi pobl o bob cefndir i gael y bywyd gorau posibl. Rwyf hefyd yn cytuno ei bod yn hanfodol bod gwasanaethau cymdeithasol yn parhau yn gryf. Nid wyf yn credu bod anghytuno â'r syniad bod gwasanaethau cymdeithasol ledled Cymru, wrth i ni siarad yn y Siambr hon, yn gwneud llawer i wella bywydau pobl. Rydym yn gobeithio y bydd yr hyn yr ydych yn ei roi ar waith yn helpu i barhau â hynny yn y dyfodol.

Felly, mae gennym fframwaith ar gyfer gweithredu, ac mae'r setliad ariannol anodd yn gefndir. Rwy'n credu bod gan y ddau ohonom ein barn wahanol ynghylch pam bod y sefyllfa ariannol sydd ohoni'n bod. Serch hynny, fel maent yn ddweud, dyna sut y mae hi, ac nid oes amheuaeth bod gwasanaethau cymdeithasol yn parhau i fod mor bwysig ag erioed wrth helpu i ddiogelu pobl a'u helpu i fyw bywydau sydd mor effeithiol ag y bo modd.

Soniasoch am yr angen i osod cyfeiriad. Rwy'n croesawu'r ymdrechion rydych wedi'u gwneud yn hyn o beth. O ran rôl awdurdodau lleol yn hynny, bu i chi grybwyll bod 22 o awdurdodau lleol ac nad ydych yn rhagweld popeth yn cael ei wneud 22 o weithiau yn y gwasanaethau cymdeithasol. Rwy'n siŵr ei fod yn gwneud synnwyr i hynny beidio â digwydd mewn rhai achosion. Fodd bynnag, mae gan awdurdodau lleol lawer o brofiad o ran darparu gwasanaethau cymdeithasol, felly nid ydym am losgi'r gwely i ladd chwannen. Felly, pa

ensure that they are fully engaged in this process? I am sure that, with many of the areas that you have identified, local authorities would believe that there is a great need for change and for things to be done differently. However, I would be grateful if you could tell us what discussions you have had with local authorities in order to deliver this programme.

It is quite true that the Assembly Government needs to take greater responsibility. I think that, too often, local government in Wales feels that it is left in a very difficult position, having to deliver across a wide agenda without always having that recognition from the centre, from the Assembly Government, of the difficulties it faces. Therefore, I am pleased that you spoke about taking greater responsibility. However, will you confirm that that does not mean that you wish to take away local accountability? In many respects, the different social services provided in different areas of Wales benefit from having local accountability even if, as you say, things do not need to be done 22 times.

You mentioned not having a supermarket choice system. I do not think that anyone in this Chamber would ever say that we should have a supermarket-type private system for delivering social services. Nonetheless, I am sure that you would agree that choice per se is a good aspect of the delivery of social services.

I do not think that you mentioned personalisation at all during the statement, although I know that you have hinted at certain aspects of personalisation. Across the border, in England, aspects of personalisation are being implemented. There is a choice agenda and there is a need for choice to be incorporated even if things are to be done differently in Cardiff and within Wales. I would be grateful if you could say a little more, not just about how you want to rule out certain types of choice, as you have called it, but about how you intend to ensure that the benefits of choice are included.

You referred to dealing with problems before

drafodaethau ydych chi'n eu cael gydag awdurdodau lleol i sicrhau eu bod yn cael eu cynnwys yn llawn yn y broses hon? O ran llawer o'r meysydd rydych chi wedi eu nodi, rwy'n siŵr y byddai awdurdodau lleol yn credu bod angen mawr am newid ac i bethau gael eu gwneud yn wahanol. Fodd bynnag, byddwn yn ddiolchgar pe gallech ddweud wrthym ba drafodaethau a gawsoch gydag awdurdodau lleol i gyflwyno'r rhaglen hon.

Mae'n eithaf gwir fod angen i Lywodraeth y Cynulliad gymryd mwy o gyfrifoldeb. Rwyf o'r farn bod llywodraeth leol yng Nghymru yn rhy aml yn teimlo ei bod mewn sefyllfa anodd iawn, yn gorfod darparu ar draws agenda eang heb gydnabyddiaeth o'r canol, gan Lywodraeth y Cynulliad, o'r anawsterau sy'n ei hwynebu. Felly, rwy'n falch i chi sôn am gymryd mwy o gyfrifoldeb. Fodd bynnag, a wnewch chi gadarnhau nad yw hynny'n golygu eich bod yn dymuno cael gwared ar atebolrwydd lleol? Mewn sawl ffordd, mae'r gwasanaethau cymdeithasol gwahanol a ddarperir mewn gwahanol ardaloedd yng Nghymru yn elwa o gael atebolrwydd lleol, hyd yn oed os, fel y dywedwch, nad oes angen gwneud pethau 22 o weithiau.

Soniasoch am beidio â chael dewis fel sydd mewn archfarchnad. Nid wyf yn credu y byddai unrhyw un yn y Siambr hon fyth yn dweud y dylem gael system breifat fel archfarchnad ar gyfer darparu gwasanaethau cymdeithasol. Serch hynny, rwy'n siŵr y byddech yn cytuno bod dewis fel y cyfryw yn un o rinweddau darpariaeth gwasanaethau cymdeithasol.

Nid wyf yn credu i chi sôn am bersonoli o gwbl yn ystod y datganiad, er fy mod yn gwybod eich bod wedi awgrymu hyn. Y tu hwnt i'r ffin, yn Lloegr, mae agweddau ar bersonoli yn cael eu gweithredu. Mae agenda o ddewis ac mae angen cynnwys dewis hyd yn oed os bydd pethau'n digwydd yn wahanol yng Nghaerdydd ac yng Nghymru. Byddwn yn ddiolchgar pe gallech ddweud ychydig mwy, nid yn unig am sut rydych am ddiystyru mathau penodol o ddewis, fel yr ydych wedi ei alw, ond am sut yr ydych yn bwriadu sicrhau bod manteision cael dewis yn cael eu cynnwys.

Cyfeiriasoch at ymdrin â phroblemau cyn

they become chronic, which is an important point to make. With resources being limited at present, there is no doubt that we must do better with less. If we can, we should deal with situations—not just in social services but within the health service—before they get to that chronic stage. There is no doubt that they can be dealt with far more efficiently.

I thank the Deputy Minister for her statement, particularly for the aspects later in the statement about adoption, which is an area that affects many people in Wales at some point or other in their lives. The fact that that has now been included in that strategy is a good thing.

Could we make sure that this strategy does what it states on the tin, Deputy Minister? It is one of my popular calls. It is all well and good to have a set of good ideas, but those ideas will only be implemented if the structures are there on the ground. We might say that, perhaps, in many cases, the structure of local government that we have with the 22 local authorities does not always do things as well as it might. Nonetheless, it is the structure that we have in place. I am sure that you do not want to embark on any larger scale reorganisation of that structure; therefore, Deputy Minister, can we please recognise that the structure that we have is the one that we have and that changes can be made? Could you come back to the Chamber at the earliest opportunity to explain—not just to answer some of the things that I have asked you—how you believe this strategy is being rolled out on the ground?

Gwenda Thomas: Thank you for your positive comments. This is about maximising the benefit of small-country governance which, I think, underpins our thinking in this paper.

On the issue of collaboration and how we will do things differently, I think that we are building from a very good place. There are some good examples where that is happening. That good practice is too patchy, and we need to roll out best practice and move from a project situation to collaboration

iddynt fod yn gronig, sydd yn bwynt pwysig i'w wneud. Gydag adnoddau yn cael eu cyfyngu ar hyn o bryd, does dim amheuaeth bod rhaid inni wneud yn well gyda llai. Os gallwn, dylem ymdrin â sefyllfaoedd—nid yn unig yn y gwasanaethau cymdeithasol ond o fewn y gwasanaeth iechyd—cyn iddynt gyrraedd y cam cronig hwnnw. Does dim amheuaeth bod modd ymdrin â nhw mewn modd llawer mwy effeithlon.

Diolch i'r Dirprwy Weinidog am ei datganiad, yn enwedig am y rhan ynghylch mabwysiadu, maes sy'n effeithio ar lawer o bobl yng Nghymru rhywbryd yn eu bywydau. Mae'r ffaith bod hynny bellach wedi ei gynnwys yn y strategaeth honno yn beth da.

A allem wneud yn siŵr y bydd y strategaeth hon yn gwneud yr hyn y mae'n dweud y bydd yn ei wneud, Ddirprwy Weinidog? Mae hynny'n un o'r pethau rwy'n hoff o alw amdano. Mae'n ddigon hawdd ac yn dda i gael cyfres o syniadau da, ond bydd y syniadau hynny ond yn cael eu gweithredu os yw'r strwythurau yno ar lawr gwlad. Efallai y byddwn yn dweud, efallai, nad yw'r strwythur llywodraeth leol sydd gennym â 22 awdurdod bob amser yn gwneud crystal ag y gall mewn llawer o achosion. Serch hynny, dyna'r strwythur sydd gennym. Rwy'n siŵr nad ydych am ddechrau ar fwy o ad-drefnu ar y strwythur, felly, Ddirprwy Weinidog, a allwn gydnabod mai'r strwythur sydd gennym sydd yn ei le ac y gellir gwneud newidiadau? A allech chi ddod yn ôl i'r Siambr ar y cyfle cyntaf i esbonio—nid yn unig i ateb rhai o'r pethau yr wyf wedi gofyn i chi—sut y credwch y mae'r strategaeth hon yn cael ei chyflwyno ar lawr gwlad?

Gwenda Thomas: Diolch ichi am eich sylwadau cadarnhaol. Mae hyn yn ymwneud â gwneud y mwyaf o waith llywodraethu gwlad fach, sydd, yn fy marn i, yn sylfaen i'n meddwl o ran y papur hwn.

Ar y mater o gydweithio a sut byddwn yn gwneud pethau'n wahanol, rwy'n credu ein bod ni'n datblygu o sefyllfa dda iawn. Mae rhai enghreifftiau da lle mae hynny'n digwydd. Mae'r arfer da hwnnw'n rhy anghyson, ac mae angen i ni gyflwyno arfer gorau a symud o sefyllfa prosiect i weld

and joint working becoming the norm. This paper does also enforce local accountability. It does not take that away. You picked up on the responsibility of the Welsh Assembly Government. As I said on the day of the launch, I believe that we must put our efforts where our mouth is, and we must give a robust lead and be accountable. This paper shows the way towards achieving that. We are not bound through this paper to any geographical footprint. Rather than looking at restructuring structures, this is about restructuring services and delivering services in a better way, clearly identifying what is best done nationally and regionally—and I have already mentioned reablement. We know that the Social Services Improvement Agency has an evidence base to say that good reablement can reduce the need for home care by 60 per cent, which focuses the mind. Having a regional framework with local accountability for delivery is the way to get rid of the patchy way that reablement is delivered at the moment, although there are excellent examples of delivery.

You talked about choice. My view is that you must have choice, but you must have a voice. That is equally important. Achieving that balance is of utmost importance. We have to listen to what people are telling us. This paper has grown out of that listening process. The independent commission—and I am grateful for the work and the breadth of the work of the commission—involved stakeholders throughout. Voices have been raised and have clearly chosen the way forward for Wales.

3.00 p.m.

You talk about personalisation and what is happening in England. We are still waiting to evaluate what is happening there, because it is not confined to social services in England and can extend across public services. What we are seeing in Wales is that people are interested in direct payments, but I am still not convinced that enough awareness raising work is being undertaken. We are responding to what people are telling us. We have to see

cydweithredu a gweithio ar y cyd yn dod yn gyffredin. Mae'r papur hwn hefyd yn gorfodi atebolrwydd lleol. Nid yw'n dileu hynny. Bu i chi gyfeirio at y pwynt am gyfrifoldeb Llywodraeth Cynulliad Cymru. Fel y dywedais ar ddiwrnod y lansiad, rwy'n credu bod rhaid inni wneud ymdrechion sy'n adlewyrchu ein gair, a rhaid i ni roi arweiniad cadarn a bod yn atebol. Mae'r papur hwn yn dangos y ffordd tuag at gyflawni hynny. Nid ydym yn rhwym trwy'r papur hwn i unrhyw ôl-troed daearyddol. Yn hytrach nag edrych ar ailstrwythuro strwythurau, mae hyn yn ymwneud ag ailstrwythuro gwasanaethau a darparu gwasanaethau mewn ffordd well, gan nodi'n glir yr hyn a wneir orau yn genedlaethol ac yn rhanbarthol—ac rwyf eisoes wedi crybwyll ailalluogi. Rydym ni'n gwybod bod gan yr Asiantaeth Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol dystiolaeth sy'n dangos y gall ailalluogi da leihau'r angen am ofal cartref gan 60 y cant, sy'n canolbwyntio'r meddwl. Cael fframwaith rhanbarthol gydag atebolrwydd lleol ar gyfer darparu gwasanaethau yw'r ffordd i gael gwared ar y ffordd anghyson y mae ailalluogi'n digwydd ar hyn o bryd, er bod enghreifftiau ardderchog o ddarpariaeth.

Soniasoch am ddewis. Fy marn i yw bod yn rhaid i chi gael dewis, ond rhaid i chi gael llais. Mae hynny'r un mor bwysig. Mae sicrhau'r cydbwysedd hwnnw'n hanfodol bwysig. Mae'n rhaid i ni wrando ar yr hyn y mae pobl yn ei ddweud wrthym. Mae'r papur hwn wedi deillio o'r broses honno o wrando. Mae'r comisiwn annibynnol—ac rwy'n ddiolchgar am y gwaith ac ehangder gwaith y comisiwn—wedi cynnwys rhanddeiliaid drwy gydol y broses. Mae lleisiau wedi cael eu codi ac yn amlwg maent wedi dewis y ffordd ymlaen i Gymru.

Rydych yn sôn am bersonoli a'r hyn sy'n digwydd yn Lloegr. Rydym yn dal i aros i werthuso'r hyn sy'n digwydd yno, oherwydd nid yw'n cael ei gyfyngu i wasanaethau cymdeithasol yn Lloegr ac mae'n gallu ymestyn ar draws gwasanaethau cyhoeddus. Yr hyn a welwn yng Nghymru yw bod gan bobl ddiddordeb mewn taliadau uniongyrchol, ond rwy'n dal heb fy argyhoeddi bod digon o waith i godi

how the personalisation agenda will develop in Wales, and also see what we can learn from England.

As you said, early intervention is important. When we talk about doing things differently, I would like to see local government looking for low-input services and help—services that can stop people from becoming more dependent, so that we can keep people living independently for longer. That means providing services such as cleaning, gardening, befriending and transport, and the paper also clearly sets that out.

On your point on adoption, the paper indicates that we will move from the present figure of 23 adoption agencies in Wales to one. That is not being done to reduce cost. It is about providing a better service for children and being able to follow on with better post-adoption services as well.

On implementation, we will involve stakeholders; we have set a time limit of December this year to implement the first stages of this paper, which will provide an opportunity for Assembly Members, stakeholders, service users and carers to feed into the process. We have asked local authorities to come forward with their blueprints for the way forward. I am grateful for the support of the Association of Directors of Social Services Cymru and the Welsh Local Government Association. Where we think that things are not happening, we will require them to happen.

Helen Mary Jones: Yr wyf innau hefyd yn diolch i'r Dirprwy Weinidog am y ffordd y mae wedi ein cynnwys i gyd ym mhob plaid yn y broses o ddeall sut mae'n datblygu'r Papur Gwyn. Yr ydym hefyd yn croesawu'r ffordd mae'r Papur Gwyn yn ymateb i'r her a osodwyd gan adroddiad y comisiwn annibynnol.

Yr wyf am ddatgan cefnogaeth gryf i rai o'r egwyddorion a amlinellir ar gychwyn y papur. Mae'n bwysig ein bod yn datblygu'r gwaith hwn o fewn fframwaith o egwyddorion clir a chadarn, ac yr oeddwn yn

ymwybyddiaeth yn cael ei wneud. Rydym yn ymateb i'r hyn mae pobl yn ei ddweud wrthym. Mae'n rhaid i ni weld sut y bydd yr agenda personoli'n datblygu yng Nghymru, a hefyd gweld beth y gallwn ddysgu o Loegr.

Fel y dywedasoeh, mae ymyrraeth gynnar yn bwysig. Pan soniwn am wneud pethau'n wahanol, hoffwn weld llywodraeth leol yn chwilio am wasanaethau a chymorth isel eu mewnbwn—gwasanaethau a all atal pobl rhag bod yn fwy dibynnol, fel y gallwn gadw pobl yn byw'n annibynnol am gyfnod hwy. Golyga hynny gynnig gwasanaethau fel glanhau, garddio, ymgyfeillio a chludiant, ac mae'r papur hefyd yn nodi hynny'n glir.

O ran eich pwynt ar fabwysiadu, noda'r papur y byddwn yn symud o'r ffigur presennol o 23 asiantaeth mabwysiadu yng Nghymru i un. Nid yw hynny'n cael ei wneud i leihau costau. Mae'n ymwneud â darparu gwasanaeth gwell i blant a'r gallu i ddilyn hynny gyda gwell gwasanaethau ôl-fabwysiadu hefyd.

O ran gweithredu, byddwn yn cynnwys rhanddeiliaid; rydym wedi pennu mis Rhagfyr eleni fel dyddiad cau i weithredu camau cyntaf y papur hwn, a fydd yn rhoi cyfle i Aelodau'r Cynulliad, rhanddeiliaid, defnyddwyr gwasanaeth a gofawyr i gyfrannu at y broses. Rydym wedi gofyn i awdurdodau lleol gyflwyno eu glasbrintiau ar gyfer y ffordd ymlaen. Rwy'n ddiolchgar am gefnogaeth Cymdeithas Cyfarwyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru a Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Pan fyddwn yn meddwl nad yw pethau'n digwydd, byddwn yn gofyn iddynt ddigwydd.

Helen Mary Jones: I also wish to thank the Deputy Minister for the way in which she has included all of us, from every party, in the process of understanding how she is developing the White Paper. We also welcome the way in which the White Paper responds to the challenge set in the independent commission's report.

I declare strong support for some of the principles outlined at the start of the paper. It is important that we develop this work within a framework of clear and firm principles, and I was glad to hear what Nick Ramsay had to

falch o glywed yr hyn ddywedodd Nick Ramsay. Credaf y gallwn i gyd gefnogi'r egwyddorion a amlinellwyd yn y papur, er y bydd mân wahaniaethau rhwng y pleidiau o bosibl ynglŷn â sut i'w cyflwyno. Fodd bynnag, os gallwn gytuno ar yr egwyddorion, yr ydym wedi cymryd cam cyntaf pwysig ymlaen.

I welcome the White Paper's commitment to a stronger national direction for services, and for services to be planned and delivered at the most appropriate level. I strongly agree with the Deputy Minister that some things are best done at a local level, that some are much better done at a more regional level, and that some—and here I would endorse the principle of establishing a national adoption agency—are best done at a national level.

I have a few specific questions for the Deputy Minister, and the first relates to matters relating to care for the elderly. The Government makes reference in paragraph 3.11 of the White Paper to the important role of independent providers, and I am sure that we would all agree that it is important to include them in the planning and development of services. However, I am also pleased to see the White Paper say clearly that we should drive the market, and not allow market choices to drive us. Does the Deputy Minister agree that in order for that to happen, we will continue to need a mixed economy of care, and that it can be quite dangerous if we were to end up in a situation where only private care homes are available, as I believe has happened in Pembrokeshire, where the cost of what had been relatively low-cost private sector care went through the roof when local government care homes were no longer available? Does the Deputy Minister agree that we need a mixture of public and private sector provision? I hope that the Deputy Minister will agree that we need to develop more third sector-run and managed residential provision for older people, particularly with the possibility of developing social enterprises and workers' co-operatives to ensure high standards of care.

say on that. I think that we can all support the principles outlined in the paper, even though there may be minor differences between the parties regarding their delivery. However, if we can agree on the principles, we have taken an important first step forward.

Croesawaf ymrwymiad y Papur Gwyn i gyfeiriad cryfach cenedlaethol ar gyfer gwasanaethau, a bod gwasanaethau'n cael eu cynllunio ar y lefel fwyaf priodol a'u cyflwyno yn yr un modd. Cytunaf yn gryf â'r Dirprwy Weinidog fod rhai pethau'n cael eu gwneud orau yn lleol, ei bod yn llawer gwell gwneud rhai pethau yn fwy rhanbarthol a'i bod yn well gwneud rhai pethau—ac yma byddwn yn cefnogi'r egwyddor o sefydlu asiantaeth fabwysiadu genedlaethol—yn genedlaethol.

Mae gen i rai cwestiynau penodol i'r Dirprwy Weinidog, ac mae'r cyntaf yn ymwneud â materion ynghylch gofalu am yr henoed. Ym mharagraff 3.11 o'r Papur Gwyn, mae'r Llywodraeth yn cyfeirio at rôl bwysig darparwyr annibynnol, ac rwy'n siŵr y byddem oll yn cytuno ei bod yn bwysig eu cynnwys wrth gynllunio a datblygu gwasanaethau. Fodd bynnag, rwy'n falch hefyd o weld y Papur Gwyn yn dweud yn glir y dylem yrru'r farchnad, a pheidio â gadael i ddewisiadau'r farchnad i'n gyrru ni. A yw'r Dirprwy Weinidog yn cytuno, er mwyn i hynny ddigwydd, y byddwn yn parhau i fod angen economi gymysg o ran gofal, ac y gallai fod yn eithaf peryglus pe baem yn diweddu mewn sefyllfa lle mai dim ond cartrefi gofal preifat oedd ar gael, fel rwy'n credu sydd wedi digwydd yn Sir Benfro, lle mae cost yr hyn a oedd yn ofal sector preifat gymharol isel ei gost wedi mynd drwy'r to pan nad oedd cartrefi gofal llywodraeth leol bellach ar gael? A yw'r Dirprwy Weinidog yn cytuno bod angen cymysgedd o ddarpariaeth gan y sector cyhoeddus a'r sector preifat? Gobeithiaf y bydd y Dirprwy Weinidog yn cytuno bod angen i ni ddatblygu mwy o ddarpariaeth breswyl sy'n cael ei rhedeg a'i rheoli gan y trydydd sector ar gyfer pobl hŷn, yn enwedig gyda'r posibilrwydd o ddatblygu mentrau cymdeithasol a chwmnïau cydweithredol sy'n cael eu rhedeg gan y gweithwyr i sicrhau

safonau uchel o ofal.

Further to my point about the high and consistent standards of care to which the Deputy Minister has already referred, I very much welcome the notion of a national contract framework for care homes. I am sure that the Deputy Minister would agree that it is right that it should be a framework, because there may be local variations, but it should set out standards below which private care home provision and, indeed, all care home provision will not be allowed to fall. The White Paper refers to asking local government to develop this and, as the Deputy Minister knows, I am all in favour of asking local government nicely first. However, can the Deputy Minister set out her intentions with regard to a national contract for us, should it prove difficult to persuade local government to co-operate in the development of these national standards?

On the preventative model, I am sure that it is an approach that we would all wish to endorse. Can the Deputy Minister confirm—I take it from her statement that she will—that the preventative model would require nationally consistent thresholds for the receipt of services? Of course, the Deputy Minister has already referred to the issue of portable assessments. Does the Deputy Minister agree that we will have to look at some of the very high thresholds for receiving services that some local authorities have felt it necessary to introduce at present? Constituents are coming to see me as they are experiencing the withdrawal of services that they have received for a long time. In the area of home care, they feel that that may prevent them from being able to stay in their own homes and may mean that they will end up in residential care. Can the Deputy Minister confirm that these nationally consistent thresholds will enable the kind of preventative and re-enabling work that she has already mentioned to take place?

Finally, I very much welcome what the White Paper has to say about the importance of social work as a profession and the need to provide proper respect for that profession.

Yn dilyn fy mhwynt am y safonau uchel a chyson o ofal y mae'r Dirprwy Weinidog eisoes wedi cyfeirio atynt, croesawaf y syniad o gael fframwaith contract cenedlaethol i gartrefi gofal. Rwy'n siŵr y byddai'r Dirprwy Weinidog yn cytuno ei bod yn gywir y dylai fod yn fframwaith, oherwydd gall fod amrywiadau lleol, ond dylai nodi'r safonau nis gadewir i ddarpariaeth mewn cartrefi gofal preifat ac, yn wir, yr holl ddarpariaeth gofal cartref, syrthio oddi tanynt. Mae'r Papur Gwyn yn cyfeirio at ofyn i lywodraeth leol ddatblygu hyn, ac fel y gŵyr y Dirprwy Weinidog, rwyf o blaid gofyn i lywodraeth leol yn garedig yn gyntaf. Fodd bynnag, a all y Dirprwy Weinidog amlinellu ei bwriadau o ran cael contract cenedlaethol, os yw'n profi i fod yn anodd perswadio llywodraeth leol i gydweithredu yn natblygiad y safonau cenedlaethol hyn?

O ran y model ataliol, rwy'n siŵr ei bod yn ddull y byddem i gyd yn dymuno ei gefnogi. A all y Dirprwy Weinidog gadarnhau—rwy'n cymryd o'i datganiad y bydd am wneud hynny—y byddai'r model ataliol yn gofyn bod trothwyon sy'n gyson yn genedlaethol ar gyfer derbyn gwasanaethau yn cael eu pennu? Wrth gwrs, mae'r Dirprwy Weinidog eisoes wedi cyfeirio at fater asesiadau cludadwy. A yw'r Dirprwy Weinidog yn cytuno y bydd yn rhaid i ni edrych ar rai o'r trothwyon uchel iawn ar gyfer derbyn gwasanaethau y mae rhai awdurdodau lleol wedi teimlo bod angen eu cyflwyno ar hyn o bryd? Mae etholwyr yn dod i fy ngweld wrth i wasanaethau y maent wedi eu cael am amser hir gael eu tynnu yn ôl. Ym maes gofal cartref, maent yn teimlo y gallai hynny eu hatal rhag gallu aros yn eu cartrefi eu hunain a gall hyn olygu y byddant yn y pen draw mewn gofal preswyl. A all y Dirprwy Weinidog gadarnhau y bydd y trothwyon hyn sy'n gyson yn genedlaethol yn galluogi'r math o waith ataliol a gwaith ail-alluogi y mae hi wedi eu crybwyll eisoes i ddigwydd?

Yn olaf, croesawaf yr hyn y mae'r Papur Gwyn yn ei ddweud am bwysigrwydd gwaith cymdeithasol fel proffesiwn a'r angen i ddangos parch priodol i'r proffesiwn hwnnw.

There is no specific reference to that in the White Paper. Will the Deputy Minister undertake to give consideration, at least, to the possibility of introducing a national set of terms and conditions for social workers in Wales? A teacher in Wales does not earn a different amount of money depending on where they live. A nurse does not earn a different amount of money depending on which health board they work for. I submit to the Deputy Minister that one of the best ways in which we could demonstrate our commitment to social work as an equal profession with nursing and teaching would be to ensure the restoration of some kind of national consistency with regard to terms and conditions. I will end by welcoming the White Paper. I hope that we can develop a consistent way forward on which all of us in the Chamber can broadly agree. I am sure that, given the Deputy Minister's approach to these matters, it will be possible for us to do so.

Gwenda Thomas: Diolch yn fawr, Helen Mary, am eich cefnogaeth a'ch croeso i'r egwyddorion o fewn y papur.

You talked about stronger national direction. The paper makes it quite clear that the Welsh Assembly Government must lead by example and that we must show strong leadership and a commitment to changing the way that social services are delivered. We cannot buy our way out of this and we have no time to waste. There is pressure, as we know, on social services and that is increasing, for both children's services and older people's services. We know that the number of children coming into care has increased significantly, by about 22 per cent, between 2003 and 2010. We know from the statistics that we now have on children in need that some children in need are worse off than some children in care. That is the seriousness of the situation. We have no time to lose. We are living longer. People with profound disabilities, happily, are living into middle age and older, and we must deal with those changes as a country.

On independent providers and the drivers of

Nid oes unrhyw gyfeiriad penodol i hynny yn y Papur Gwyn. A wnaiff y Dirprwy Weinidog addo rhoi ystyriaeth, o leiaf, i'r posibilrwydd o gyflwyno set genedlaethol o delerau ac amodau ar gyfer gweithwyr cymdeithasol yng Nghymru? Nid yw athro yng Nghymru yn ennill swm gwahanol o arian yn dibynnu ar ble y mae'n byw. Nid yw nyrs yn ennill swm gwahanol o arian yn dibynnu ar ba fwrdd iechyd y mae'n gweithio iddo. Cynigiau i'r Dirprwy Weinidog mai un o'r ffyrdd gorau y gallem ddangos ein hymrwymiad i waith cymdeithasol fel proffesiwn sy'n gyfartal o ran statws â nyrsio ac addysgu byddai sicrhau bod rhyw fath o gysondeb cenedlaethol o ran telerau ac amodau yn cael ei adfer. Byddaf yn gorffen drwy groesawu'r Papur Gwyn. Gobeithiaf y gallwn ddatblygu ffordd gyson ymlaen y gall pob un ohonom yn y Siambr gytuno arni yn fras. Rwy'n siŵr, o ystyried ymagwedd y Dirprwy Weinidog ar y materion hyn, y bydd yn bosibl i ni wneud hynny.

Gwenda Thomas: Thank you very much, Helen Mary, for your support and for welcoming the principles in the paper.

Soniasoch am gyfeiriad cenedlaethol cryfach. Mae'r papur yn ei gwneud yn gwbl glir fod yn rhaid i Lywodraeth Cynulliad Cymru arwain drwy esiampl a bod rhaid i ni ddangos arweinyddiaeth gref ac ymrwymiad i newid y ffordd y mae gwasanaethau cymdeithasol yn cael eu darparu. Ni allwn brynu ein ffordd allan o'r sefyllfa hon, ac nid oes gennym unrhyw amser i'w wastraffu. Fel y gwyddom, mae pwysau ar wasanaethau cymdeithasol, a hynny'n bwysau sy'n cynyddu, o ran gwasanaethau plant a gwasanaethau i bobl hŷn. Rydym yn gwybod bod nifer y plant sy'n dod i mewn i ofal wedi cynyddu'n sylweddol, tua 22 y cant, rhwng 2003 a 2010. Rydym yn gwybod o'r ystadegau sydd gennym bellach ar blant mewn angen fod rhai plant mewn angen yn waeth eu byd na rhai plant mewn gofal. Dyna pa mor ddifrifol yw'r sefyllfa. Nid oes gennym unrhyw amser i'w gollu. Rydym yn byw yn hirach. Diolch i'r drefn, mae pobl sydd ag anableddau dwys yn cyrraedd canol oed a'n hŷn, ac mae'n rhaid i ni ddelio â'r newidiadau hynny fel gwlad.

O ran darparwyr annibynnol a gyrwyr y

the market, I must pay tribute to Care Forum Wales, which is incidentally celebrating its eighteenth birthday today, for the way in which it has worked with us to develop this agenda and for the support that it has provided. As employers, members of the forum welcome this paper.

You mentioned the issues in Pembrokeshire, and we have also had issues in Llanelli regarding home closures. We have to learn from those experiences and we now also have a court judgement on fees to consider. Moving towards an outline national contract framework has to be the way forward, and we have to aim for consistency. At the moment, I believe that we have 29 contracts for the delivery of residential care; we need to reduce that number to one, and we will do so with the support of partner agencies.

There are 3,000 social enterprises in Wales at present and the sector has a turnover of over £2 billion. It is time to consider how social services can be more of a part of that sector. We know that social enterprise has a social element at its heart, but I do not think that it can be a panacea; it has to be part of a meaningful commissioning of service into the future. However, the paper does talk about the importance of considering social enterprise.

We will set clear standards, but we will not roll out the registration of social care workers; instead, we will look at reinvesting the saving that will result into social services. We will, however, look to register organisations that are employers or deliverers of services. We will also look to register managers of homes, and for those managers to have acceptable qualifications. We will set standards and will expect them to be maintained; where they are not, we will take enforcement action. There is, therefore, a clear way forward for regulation and inspection.

We have to move towards the establishment

farchnad, mae'n rhaid i mi dalu teyrnged i Fforwm Gofal Cymru, sy'n dathlu ei ben-blwydd yn 18 oed heddiw, am y ffordd y mae wedi gweithio gyda ni i ddatblygu'r agenda hwn ac am y gefnogaeth y mae wedi'i gynnig. Fel cyflogwyr, mae aelodau o'r fforwm yn croesawu'r papur hwn.

Soniasoch am y problemau yn Sir Benfro, ac rydym hefyd wedi cael problemau yn Llanelli ynghylch cau cartrefi. Mae'n rhaid i ni ddysgu o'r profiadau hynny, a bellach mae gennym ddyfarniad llys ar ffioedd i'w ystyried hefyd. Mae'n anorod mai symud tuag at fframwaith contract cenedlaethol bras yw'r ffordd ymlaen, ac mae'n rhaid i ni anelu at gael cysondeb. Ar hyn o bryd, credaf fod gennym 29 contract ar gyfer darparu gofal preswyl; mae angen i ni ostwng y nifer hwnnw i un, a byddwn yn gwneud hynny gyda chefnogaeth asiantaethau sy'n bartneriaid i ni.

Mae 3,000 o fentrau cymdeithasol yng Nghymru ar hyn o bryd ac mae gan y sector drosiant o dros £2 biliwn. Mae'n bryd ystyried sut y gall y gwasanaethau cymdeithasol fod yn fwy o ran o'r sector hwnnw. Rydym yn gwybod bod gan fenter gymdeithasol elfen gymdeithasol yn greiddiol iddi, ond nid wyf yn meddwl y gall hynny fod yn ateb i bob problem; mae'n rhaid i'r elfen gymdeithasol honno fod yn rhan o gomisiynu ystyrion o wasanaeth yn y dyfodol. Fodd bynnag, mae'r papur yn siarad am bwysigrwydd ystyried menter gymdeithasol.

Byddwn yn pennu safonau clir, ond ni fyddwn yn cyflwyno'r cofrestr o weithwyr gofal cymdeithasol; yn lle hynny, byddwn yn edrych ar ail-fuddsoddi'r arbedion canlyniadol i wasanaethau cymdeithasol. Fodd bynnag, byddwn yn edrych i gofrestru sefydliadau sy'n gyflogwyr neu'n ddarparwyr gwasanaethau. Byddwn hefyd yn edrych i gofrestru rheolwyr cartrefi, ac i'r rheolwyr hynny feddu ar gymwysterau derbynol. Byddwn yn pennu safonau ac yn disgwyl iddynt gael eu cynnal; lle nad yw hynny'n digwydd, byddwn yn cymryd camau gorfodi. Mae ffordd glir ymlaen, felly, ar gyfer rheoleiddio ac arolygu.

Mae'n rhaid i ni symud tuag at sefydlu meini

of national eligibility criteria. We must have the same eligibility criteria for services wherever people live in Wales. We dealt with that during the course of the Social Care Charges (Wales) Measure 2010 and, from April, we will have consistency of charging in Wales; nobody will pay more than £50 a week for a package of care that is covered by the Measure. There is consistency there, which has to be coupled with consistency in eligibility criteria, also supported by a unified assessment process that is portable. We will then deliver services for all of the people of Wales in a more consistent way.

We have to value and support social workers and social care workers so that they get it right first time. We have to look at how they deliver services; however, we say time and again that thousands of people are being served and protected because of the commitment of social workers and social care workers.

The paper talks about a national leadership college; however, we are not proposing a new organisation, as I do not think that one is needed. We expect key stakeholders to work together to make that ambition a reality, and we are in a good position to enhance and expand professionalisation. We are proud of the way that social services and social care at every level have embraced the journey with us thus far. We know without a doubt that we can go further, but in a more targeted way. As I mentioned, we will save money by not extending registration to all social care workers, and the money saved can be reinvested in social services and in developing the national leadership college.

Veronica German: I thank the Deputy Minister for allowing me to meet her officials to discuss this paper before half term, which was very useful. I welcome the work that has gone into this paper and its conclusions.

prawf cenedlaethol o ran cymhwyster. Mae'n rhaid i ni gael yr un meini prawf o ran cymhwyster ar gyfer gwasanaethau lle bynnag y mae pobl yn byw yng Nghymru. Rydym yn delio â hynny drwy Fesur Codi Ffioedd am Wasanaethau Gofal Cymdeithasol (Cymru) 2010 ac, o fis Ebrill ymlaen, bydd gennym gysondeb o ran codi ffioedd yng Nghymru; ni fydd unrhyw un yn talu mwy na £50 yr wythnos am becyn o ofal sy'n cael ei gwmpasu gan y Mesur. Mae cysondeb yno sydd rhaid ei gyfuno â chysondeb yn y meini prawf o ran cymhwyster a gefnogir hefyd gan broses asesu unedig sy'n gludadwy. Byddwn wedyn yn darparu gwasanaethau ar gyfer holl bobl Cymru mewn ffordd fwy cyson.

Mae'n rhaid i ni werthfawrogi a chefnogi gweithwyr cymdeithasol a gweithwyr gofal cymdeithasol fel eu bod yn cael pethau'n iawn y tro cyntaf. Mae'n rhaid i ni edrych ar sut y maent yn darparu gwasanaethau; fodd bynnag, rydym yn dweud dro ar ôl tro bod miloedd o bobl yn cael eu gwasanaethu a'u diogelu oherwydd ymrwymiad gweithwyr cymdeithasol a gweithwyr gofal cymdeithasol.

Mae'r papur yn sôn am goleg arweinyddiaeth genedlaethol; fodd bynnag, nid ydym yn cynnig sefydliad newydd, oherwydd nid wyf yn credu bod angen un. Rydym yn disgwyl i randdeiliaid allweddol weithio gyda'i gilydd i wneud yr uchelgais hwnnw'n realiti, ac rydym mewn sefyllfa dda i wella ac ehangu proffesiynoli. Rydym yn falch o'r ffordd y mae gwasanaethau cymdeithasol a gofal cymdeithasol ar bob lefel wedi dod gyda ni ar y daith hyd yn hyn. Rydym yn gwybod heb amheuaeth y gallwn fynd ymhellach, ond mewn ffordd fwy penodol. Fel y soniais, byddwn yn arbed arian drwy beidio ag ymestyn cofrestru i gynnwys pob gweithiwr gofal cymdeithasol, a gall yr arian a arbedir cael ei ail-fuddsoddi mewn gwasanaethau cymdeithasol ac mewn datblygu'r coleg arweinyddiaeth genedlaethol.

Veronica German: Diolchaf i'r Dirprwy Weinidog am ganiatáu imi gwrdd â'i swyddogion i drafod y papur hwn cyn yr hanner tymor, a oedd yn ddefnyddiol iawn. Rwy'n croesawu'r gwaith sydd wedi mynd i mewn i'r papur hwn a'i gasgliadau.

3.15 p.m.

It is right in saying that we have to celebrate the good work that has been done already, as you just mentioned, and build on our strengths. As you say in your statement, it is not just about funding. The paper says that you cannot buy your way out—which is quite right. It is not enough just to say that we will collaborate, find efficiencies and look at procurement. We know that all that has to happen, but we have to look at new and innovative ways of delivering services and ensuring that citizens are at the centre of everything that we do. I am pleased to see that this is the ethos—the central message—of the paper. It takes people's views into account and ensures that we build the service around the person, rather than try to slot the person into the service. That is incredibly important.

I have a few questions on some of the issues raised in the paper. Nick has already mentioned personalisation, and you have gone some way towards answering that question. I am committed to direct payments but I also understand that there are some people who are not willing to take up direct payments, or are frightened of doing so. In the paper, you talk about having self-directed support. Perhaps you could expand on how you envisage that working. With regard to direct payment, as I have already mentioned, we have had issues in the past where a grandparent who has been looking after a child with learning or physical disabilities has been told, when the child reaches adulthood, that they cannot have direct payments because they are a family member. That is not sensible or person-centred. I wonder whether we would be able to take that forward so that family members could receive those direct payments.

I particularly welcome the national outcomes framework in the paper. That is surely the way forward—in many areas, not just in social services. The paper says that you are going to be less reliant on process measures,

Mae'n gywir i ddweud bod yn rhaid i ni ddathlu'r gwaith da sydd wedi'i wneud eisoes, fel yr ydych newydd ei grybwyll, ac adeiladu ar ein cryfderau. Fel yr ydych yn ei ddweud yn eich datganiad, nid cyllid yw'r cyfan. Mae'r papur yn dweud nad oes modd i chi brynu eich ffordd allan—sy'n hollol gywir. Nid yw'n ddigon i ddweud y byddwn yn cydweithio, yn dod o hyd i arbedion a'n edrych ar gaffael. Rydym yn gwybod bod yn rhaid i'r holl bethau hynny ddigwydd, ond rhaid i ni edrych ar ffyrdd newydd ac arloesol o ddarparu gwasanaethau a sicrhau bod dinasyddion yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud. Rwy'n falch o weld mai dyma ethos—neges ganolog—y papur. Mae'n ystyried barn pobl ac yn sicrhau ein bod yn adeiladu gwasanaeth o amgylch y person, yn hytrach na cheisio ffitio person i'r gwasanaeth. Mae hynny'n hynod bwysig.

Mae gen i ychydig o gwestiynau ar rai o'r materion a godwyd yn y papur. Mae Nick eisoes wedi crybwyll personoli, ac rydych wedi mynd rhywfaint o'r ffordd tuag at ateb y cwestiwn hwnnw. Rwyf wedi ymrwymo i daliadau uniongyrchol, ond rwyf hefyd yn deall bod rhai pobl nad ydynt yn barod i fanteisio ar daliadau uniongyrchol, neu y maent yn ofni gwneud hynny. Yn y papur, rydych yn sôn am gael cymorth hunangyfeiriedig. Efallai y gallech ymhelaethu ar sut rydych yn rhagweld hynny'n gweithio. O ran taliadau uniongyrchol, fel rwyf wedi sôn eisoes, rydym wedi cael problemau yn y gorffennol lle mae taid neu nain sydd wedi bod yn gofalu am blentyn sydd ag anableddau dysgu neu anableddau corfforol wedi cael gwybod, pan mae'r plentyn yn cyrraedd oedolaeth, nad ydynt yn gallu cael taliadau uniongyrchol oherwydd eu bod yn aelod o'r teulu. Nid yw hynny'n synhwyrol neu wedi'i ganoli ar y person. Tybed a fyddem yn gallu bwrw ymlaen â'r mater hwnnw fel y gall aelodau'r teulu gael y taliadau uniongyrchol hynny.

Croesawaf yn arbennig y fframwaith canlyniadau cenedlaethol yn y papur. Dyna'r ffordd ymlaen, mae'n rhaid—mewn llawer o ardaloedd, nid yn unig o ran gwasanaethau cymdeithasol. Mae'r papur yn dweud eich

which we welcome with open arms. We hope that that spreads across the whole of the Assembly and into other areas, particularly health. You do not have to do everything 22 times, as you mentioned. One point highlighted related to not necessarily having to have 22 directors of social services. How do you see that panning out? Do you envisage a couple of areas coming together to say that they can get by with one director between them, or, if they do not do that, do you think that it will be more of a push than a pull?

On the national adoption service, we welcome the idea that some services will be delivered locally, some regionally and some nationally. I have had conversations about this, and I have been asked how I would envisage the national adoption service working; I now ask you the same question. Do you envisage a national database and application process, with local teams still dealing with people on the ground, or do you envisage one completely centralised service? That is something that people were particularly concerned about.

Also, in relation to collaboration and pooled budgets, paragraph 3.25 says that you are expecting delivery on pooled budgets. How do you intend to ensure that that happens? I had a conversation earlier with someone who is involved with both health and social services, and they were telling me that there are still a lot of people who are entrenched with their budgets and wary about pooling them—although this person could see that it was absolutely the right way to go, and has no problem with it. I wondered what plans you have to deal with that.

Generally, this is very welcome. It is definitely the way forward, and I look forward to your comments.

Gwenda Thomas: Thank you for those positive remarks. You talk about the good

bod yn mynd i fod yn llai dibynnol ar fesurau proses, ac rydym yn croesawu hynny â breichiau agored. Gobeithiwn y bydd hynny'n lledaenu ar draws y Cynulliad cyfan ac i feysydd eraill, yn enwedig iechyd. Nid oes rhaid i chi wneud pob peth 22 o weithiau, fel y dywedasoch. Roedd un pwynt a amlygwyd yn ymwneud â pheidio o reidrwydd cael 22 cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol. Sut ydych yn gweld hynny'n datblygu? A ydych yn rhagweld cwpl o ardaloedd yn dod ynghyd i ddweud y gallant ymdopi gydag un cyfarwyddwr rhyngddynt, neu, os nad ydynt yn gwneud hynny, a ydych yn credu y bydd angen elfen o orfodaeth?

O ran y gwasanaeth mabwysiadu cenedlaethol, rydym yn croesawu'r syniad y caiff rhai gwasanaethau eu darparu'n lleol, rhai'n rhanbarthol a rhai'n genedlaethol. Rwyf wedi cael trafodaethau am hyn, ac fe'm gofynnwyd sut y byddwn yn rhagweld y bydd gwasanaeth mabwysiadu cenedlaethol yn gweithio; yn awr, rwy'n gofyn yr un cwestiwn i chi. A ydych yn rhagweld proses cronfa ddata a chymhwyso cenedlaethol, gyda thimau lleol yn parhau i ddelio â phobl ar lawr gwlad, neu a ydych yn rhagweld un gwasanaeth cwbl ganolog? Mae hynny'n rhywbeth y mae pobl yn pryderu'n benodol yn ei gylch.

Hefyd, mewn perthynas â chydweithio a chyllidebau ar y cyd, mae paragraff 3.25 yn nodi eich bod yn disgwyl gweithredu ar gyllidebau ar y cyd. Sut ydych chi'n bwriadu sicrhau bod hynny'n digwydd? Cefais sgwrs yn gynharach gyda rhywun sydd yn ymwneud ag iechyd a gwasanaethau cymdeithasol, ac roeddent yn dweud wrthyf fod llawer o bobl yn parhau i fod yn ymgloddedig o ran eu cyllidebau ac sy'n wylidwrus am eu cyfuno—er bod y person hwnnw'n gallu gweld mai dyna'n sicr oedd y trywydd cywir, ac nid oes ganddo unrhyw broblem ag ef. Tybed pa gynlluniau sydd gennych i ddelio â hynny.

Yn gyffredinol, mae hyn i'w groesawu'n fawr. Mae'n sicr mai dyma'r ffordd ymlaen, ac edrychaf ymlaen at eich sylwadau.

Gwenda Thomas: Diolch i chi am y sylwadau cadarnhaol hynny. Rydych yn sôn

work that is happening, and you say that this is not just about money; obviously it is not. It has to be about different ways of working. I will not repeat answers that I have given already, but the point that you make about the services being built around the needs of service users and carers is important: we must look to develop citizen-centred services. The paper points a clear way towards achieving that, and stresses the importance of listening to what people, including children and young people, are telling us.

On the personalisation agenda, and your points on direct payments and self-directed support, there is an issue here, and in my role as an Assembly Member I have come across people who are still confused about this, and still fearful of becoming employers, which is what this means. Support for people who choose direct payment could be developed regionally. I have thought that for a long time. It is not in the paper; these are my own thoughts. We have seen an example of that with the Shaw Trust in my own area; it could be developed as support for direct-payment users and as an awareness-raising organisation. So, we can look at that.

On your point about family members, and the transition from childhood to adulthood, this is an issue that the independent commission really focused on, particularly with regard to disabled children. That transition can be a traumatic time, especially if you consider that we are now dealing with this issue about the independent living fund. That has been an option for a lot of people, but we know now that it is being frozen, and no new applicants are being taken on. That is a concern, because that payment provided people with independence, and people are telling me that, because it is another form of direct payment, and was paid on top of other benefits, they are confused about the future of the ILF. Of course, we will be watching that agenda carefully.

am y gwaith da sy'n digwydd, ac rydych yn dweud nad arian yw'r unig beth sy'n berthnasol yn hynny o beth; mae'n amlwg bod hynny'n wir. Mae'n rhaid cwmpasu ffyrdd gwahanol o weithio. Nid wyf am ailadrodd atebion yr wyf wedi'u rhoi yn barod, ond mae'r pwynt yr ydych yn ei wneud am y gwasanaethau sy'n cael eu hadeiladu o amgylch anghenion y defnyddwyr gwasanaeth a gofalwyr yn bwysig: rhaid i ni edrych i ddatblygu gwasanaethau sy'n canolbwyntio ar y dinesydd. Mae'r papur yn dangos ffordd glir tuag at gyflawni hynny, ac yn pwysleisio pwysigrwydd gwrando ar yr hyn y mae pobl, gan gynnwys plant a phobl ifanc, yn ei ddweud wrthym.

O ran yr agenda bersonoli, a'ch pwyntiau am daliadau uniongyrchol a chymorth hunan-gyfeiriedig, mae mater i'w drafod yma, ac yn fy rôl fel Aelod Cynulliad rwyf wedi dod ar draws pobl sy'n parhau i fod wedi'u drysu ynglŷn â hyn, ac yn dal i ofni bod yn gyflogwyr, sef beth y mae hyn yn ei olygu. Gallai cefnogaeth i bobl sy'n dewis taliadau uniongyrchol gael ei datblygu'n rhanbarthol. Rwyf wedi credu hynny am amser hir. Nid yw hynny yn y papur; fy syniadau i yw'r rhain. Rydym wedi gweld enghraifft o hynny gyda'r Ymddiriedolaeth Shaw yn fy ardal fy hun; gellid ei ddatblygu fel cymorth ar gyfer defnyddwyr taliadau uniongyrchol ac fel sefydliad i godi ymwybyddiaeth. Felly, gallwn edrych ar hynny.

O ran eich pwynt am aelodau o'r teulu, a'r cyfnod pontio rhwng plentyndod ac oedolaeth, canolbwyntiodd y comisiwn annibynnol ar y mater penodol hwnnw, yn enwedig mewn perthynas â phlant anabl. Gall y newid hwnnw fod yn gyfnod trawmatig, yn enwedig os ydych yn ystyried ein bod yn awr yn delio â mater y gronfa byw'n annibynnol. Mae hynny wedi bod yn opsiwn i lawer o bobl, ond rydym yn gwybod yn awr ei fod yn cael ei rhewi, ac ni fydd unrhyw ymgeiswyr newydd yn cael mynediad at y gronfa honno. Mae hynny'n peri pryder, oherwydd roedd y taliad hwnnw'n rhoi annibyniaeth i bobl, ac mae pobl yn dweud wrthyf, oherwydd y mae'n fath arall o daliad uniongyrchol, a'i fod yn cael ei dalu ar ben budd-daliadau eraill, maent wedi'u drysu ynglŷn â dyfodol y gronfa. Wrth gwrs, byddwn yn gwylio'r

agenda hwnnw'n ofalus.

On the need to do things 22 times, in every local authority, and the role of the director of social services, they all have a statutory directive to follow, and accountability for poor performance will rest with them. There has to be a director of social services, but that does not mean that you have to have one at every local authority; you can share directors, and we are seeing the development of a willingness to do that. I am not picking up on unwillingness within local authorities to follow this agenda. So, we must be positive, and we must recognise what local government is saying to us in its response to this paper. I am heartened by that response, so we will look at how things develop. We are able to bring forward legislation to make some things happen with our current powers, and, in other areas, we may need to seek further legislative competence, but persuasion is the best way at the moment. However, there are other ways to ensure that these things happen for the best delivery of services for the people of Wales. That includes pooled budgets, and legislation could be introduced for the provision of pooled budgets. We are looking at re-ablement services, and I know that the Minister for Health and Social Services is completely on board with that. We want to see health and social services together developing re-ablement services and for the health service to be involved in the planning process. I believe that that is being positively accepted by local health boards and by local authorities. That has to be achieved.

You talked about the adoption agency, which will be an adoption agency and will do what all other adoption agencies are currently doing. We could see that extend to fostering, but, at the moment, we are talking about a national adoption agency, although the accountability and responsibility for the welfare of those children will remain with local government. We know that it is a small number of children who enter the adoption process, and that things turn out well for

O ran yr angen i wneud pethau 22 gwaith, ym mhob awdurdod lleol, a rôl y cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol, mae gan bob un ohonynt gyfarwydddeb statudol i'w dilyn, ac maent yn atebol am berfformiad gwael. Mae'n rhaid cael cyfarwyddwr gwasanaethau cymdeithasol, ond nid yw hynny'n golygu bod yn rhaid i chi gael un ym mhob awdurdod lleol; gallwch rannu cyfarwyddwyr, ac rydym yn gweld y parodrwydd i wneud hynny yn datblygu. Nid wyf wedi synhwyro bod amharodrwydd o fewn awdurdodau lleol i ddilyn yr agenda hwn. Felly, mae'n rhaid i ni fod yn gadarnhaol, a rhaid i ni gydnabod beth y mae llywodraeth leol yn ei ddweud yn yr ymateb i'r papur hwn. Mae'n galonogol gweld yr ymateb hwnnw, felly byddwn yn edrych ar sut mae pethau'n datblygu. Rydym yn gallu cyflwyno deddfwriaeth i wneud i rai pethau ddigwydd gyda'n pwerau presennol, ac mewn ardaloedd eraill, efallai y bydd angen i ni ofyn am ragor o gymhwysedd deddfwriaethol, ond perswâd yw'r ffordd orau ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae ffyrdd eraill o sicrhau bod y pethau hyn yn digwydd er mwyn darparu gwasanaethau i bobl Cymru yn y ffordd orau. Mae hynny'n cynnwys cyllidebau ar y cyd, a gallai deddfwriaeth gael ei chyflwyno i ddarparu cyllidebau ar y cyd. Rydym yn edrych ar wasanaethau ail-alluogi, a gwn fod y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol yn gefnogol iawn o hynny. Rydym yn awyddus i weld gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn dod ynghyd i ddatblygu gwasanaethau ail-alluogi ac i'r gwasanaeth iechyd gymryd rhan yn y broses gynllunio. Credaf fod hynny'n cael ei dderbyn yn gadarnhaol gan fyrdau iechyd lleol a chan awdurdodau lleol. Rhaid cyflawni hynny.

Soniasoch am yr asiantaeth fabwysiadu, a fydd yn asiantaeth fabwysiadu sy'n gwneud yr hyn y mae'r holl asiantaethau mabwysiadu eraill eisoes yn ei wneud. Gallem weld hynny'n cael ei ymestyn i gynnwys maethu, ond, ar hyn o bryd, rydym yn sôn am asiantaeth fabwysiadu genedlaethol, er y bydd atebolrwydd a chyfrifoldeb am les y plant hynny yn aros gyda llywodraeth leol. Rydym yn gwybod mai nifer bychan o blant sy'n mynd i mewn i'r broses fabwysiadu, a

many of those children. However, what we must ensure more than anything is that we offer permanence and the best possible support to those children. I do not necessarily think that having 23 agencies is doing that.

The Presiding Officer: I know that this is a very important statement, but we are well over time. However, I will call Brian Gibbons.

Brian Gibbons: It is alright, Presiding Officer; I will not speak at this point.

The Presiding Officer: Are you sure? I see that you are.

Diolch yn fawr, Ddirprwy Weinidog, am y datganiad.

bod pethau yn troi allan yn dda i lawer o'r plant hynny. Fodd bynnag, yr hyn y mae'n rhaid i ni sicrhau mwy na dim yw ein bod yn cynnig sefydlogrwydd a'r gefnogaeth orau bosibl i'r plant hynny. Nid wyf o reidrwydd yn credu bod cael 23 asiantaeth yn gwneud hynny.

Y Llywydd: Gwn fod hwn yn ddatganiad pwysig iawn, ac rydym wedi hen redeg allan o amser. Fodd bynnag, byddaf yn galw Brian Gibbons.

Brian Gibbons: Na phoener, Lywydd; ni fyddaf yn siarad ar y pwynt hwn.

Y Llywydd: A ydych yn siŵr? Gwelaf eich bod.

Thank you, Deputy Minister, for the statement.

Cynnig Cydsyniad Deddfwriaethol mewn perthynas â'r Mesur Seneddol ynghylch Addysg Legislative Consent Motion in respect of the Education Bill

Cynnig NNDM4660 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru, yn unol â Rheol Sefydlog 26.4, yn cytuno y dylai Senedd y DU ystyried y darpariaethau hynny sy'n ymwneud ag Adran 409 o Ddeddf Addysg 1996, Taliadau a Ganiateir, y Panel Apêl Annibynnol, Ysgolion Byrddio a Cholegau a'r Asiantaeth Dysgu ar gyfer Pobl Ifanc a geir yn y Mesur Seneddol ar Addysg, fel y'i cyflwynwyd i Dŷ'r Cyffredin ar 26 Ionawr 2011, i'r graddau y mae'r darpariaethau'n dod o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Cynulliad Cenedlaethol Cymru.

Y Gweinidog dros Blant, Addysg a Dysgu Gydol Oes (Leighton Andrews): Cynigiaf y cynnig.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw ein bod cytuno ar y cynnig. Gan nad oes neb wedi rhoi eu henwau i lawr i siarad, yr wyf yn cymryd nad oes gwrthwynebiad. Felly, yr wyf yn datgan, yn unol â Rheol Sefydlog Rhif 7.35, fod y cynnig wedi'i basio.

Derbyniwyd y cynnig.

Motion NNDM4660 Jane Hutt

To propose that the National Assembly for Wales, in accordance with Standing Order 26.4, agrees that those provisions relating to Section 409 Education Act 1996, Permitted Charges, Independent Appeal Panel, Boarding Schools and Colleges and Young People's Learning Agency (YPLA) contained within the Education Bill, as introduced into the House of Commons on 26th January 2011, so far as they fall within the legislative competence of the National Assembly for Wales, should be considered by the UK Parliament.

The Minister for Children, Education and Lifelong Learning (Leighton Andrews): I move the motion.

The Presiding Officer: The question is that the motion be agreed. As there are no speakers on this item, I take it that there is no objection. Therefore, I declare, in accordance with Standing Order No. 7.35, that the motion is agreed.

Motion agreed.

Cynnig i Gymeradwyo Cyllideb Atodol Motion to Approve a Supplementary Budget

Cynnig NDM4661 Jane Hutt

Cynnig bod y Cynulliad, yn unol â Rheol Sefydlog 27.21, yn cymeradwyo'r Gyllideb Atodol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2010-11, a osodwyd yn y Swyddfa Gyflwyno gan y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb ac a e-bostiwyd at Aelodau'r Cynulliad ddydd Mawrth 8 Chwefror 2011.

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): I move the motion.

The second supplementary budget reflects changes that have occurred since the previous supplementary budget, which was approved by the Assembly in July 2010. One of the main differences in the second supplementary budget is that it reflects our decision to take all of the in-year reductions imposed on us by the UK Government in its June 2010 budget in this financial year. We have found net budget reductions of £113.5 million in revenue and £49 million in capital through careful management of our resources in-year—not by cutting front-line services, but by bearing down on pressures by making effective use of our end-year flexibility stocks and by making savings and efficiencies. Taking the reductions in this financial year ameliorates the impact of the spending cuts on our budget for next year, which is the responsible thing to do.

Other key changes include allocations from reserves augmented by EYF drawdown. These include the extra £110 million that I announced in December for the health service and the additional £25 million for education, the additional capital investment of £49.2 million to stimulate the economy and to help the most vulnerable and adjustments to some departmental non-cash allocations to cover identified in-year pressures. Overall, the total Wales departmental expenditure limit budget increases by over £100 million. That increase

Motion NDM4661 Jane Hutt

To propose that the Assembly, in accordance with Standing Order 27.21, approves the Supplementary Budget for the financial year 2010-11 laid in the Table Office by the Minister for Business and Budget and emailed to Assembly Members on Tuesday 8 February 2011.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Cynigiau y cynnig.

Mae'r ail gyllideb atodol yn adlewyrchu newidiadau sydd wedi digwydd ers y gyllideb atodol flaenorol, a gymeradwywyd gan y Cynulliad ym mis Gorffennaf 2010. Un o'r prif wahaniaethau yn yr ail gyllideb atodol yw ei fod yn adlewyrchu ein penderfyniad i gymryd yr holl ostyngiadau yn ystod y flwyddyn a orfodwyd arnom gan Lywodraeth y DU yn ei chyllideb ym mis Mehefin 2010 yn y flwyddyn ariannol hon. Rydym wedi canfod gostyngiadau net yn y gyllideb o £113.5 miliwn mewn refeniw a £49 miliwn mewn cyfalaf trwy reoli'n hadnoddau'n ofalus yn ystod y flwyddyn—nid trwy dorri gwasanaethau'r rheng flaen, ond trwy wrthsefyll y pwysau drwy wneud defnydd effeithiol o'n stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn a thrwy wneud arbedion a bod yn effeithlon. Mae cymryd y gostyngiadau yn y flwyddyn ariannol hon yn lleddfu effaith y toriadau gwariant ar ein cyllideb ar gyfer y flwyddyn nesaf, sef y peth cyfrifol i'w wneud.

Mae newidiadau allweddol eraill yn cynnwys ychwanegu at ddyraniadau o gronfeydd wrth gefn drwy fanteisio ar hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Mae'r dyraniadau hyn yn cynnwys y £110 miliwn ychwanegol a gyhoeddais ym mis Rhagfyr ar gyfer y gwasanaeth iechyd a'r £25 miliwn ychwanegol ar gyfer addysg, y buddsoddiad cyfalaf ychwanegol o £49.2 miliwn i ysgogi'r economi a helpu'r rhai mwyaf agored i niwed ac addasiadau i rai dyraniadau adrannol nad ydynt yn ddyraniadau arian parod i gwmpasu

is as a result of a number of adjustments, including the drawdown of EYF and the change to our baseline, as a result of finding the in-year savings. The explanatory note published alongside the supplementary budget on 8 February provides a detailed explanation of the changes.

By making effective use of our EYF stocks in year, we have sought to minimise the impact of the UK Government's plans to take away all of our existing stocks. Members will know that we have been pressing the UK Government to reverse its decision to write off accumulated stocks of EYF, which is money voted to us by Parliament. I and my counterparts in Scotland and Northern Ireland have issued a joint letter to the Chancellor repeating this request. However, in the Chief Secretary to the Treasury's response, received yesterday, it is stated that our request has been rejected. I will issue a written statement tomorrow updating you on the Chief Secretary's response.

I thank the Assembly's Finance Committee for its scrutiny of the supplementary budget and its subsequent report, published earlier today. I know that the committee shares our view that devolved administrations should not be treated in the same way as UK Government departments in terms of the new EYF regime. I note that the committee has written to the Chief Secretary requesting clarification on the new arrangements.

3.30 p.m.

I hope that Members will welcome the supplementary budget, which demonstrates our commitment to supporting Wales's economic recovery, protecting the most vulnerable, and taking steps to mitigate the impact of the UK Government's spending cuts.

Angela Burns: I am grateful for the

pwysau a nodwyd yn ystod y flwyddyn. Yn gyfan gwbl, mae cyfanswm cyllideb gwariant terfyn adrannol yng Nghymru yn cynyddu dros £100 miliwn. Mae'r cynnydd hwn yn ganlyniad i nifer o addasiadau, gan gynnwys manteisio ar hyblygrwydd diwedd blwyddyn a newid ein llinell sylfaen o ganlyniad i ddod o hyd i'r arbedion yn ystod y flwyddyn. Mae'r nodyn esboniadol a gyhoeddwyd ochr yn ochr â'r gyllideb atodol ar 8 Chwefror yn rhoi esboniad manwl o'r newidiadau.

Drwy wneud defnydd effeithiol o'n stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn ystod y flwyddyn, rydym wedi ceisio lleihau effaith cynlluniau Llywodraeth y DU i gymryd ein holl stociau presennol. Bydd yr Aelodau'n gwybod ein bod wedi pwysu ar Lywodraeth y DU i wrthdroi ei phenderfyniad i ddileu stociau cronedig o hyblygrwydd diwedd blwyddyn, arian a roddwyd i ni trwy bleidlais gan Senedd y DU. Rwyf i a fy nghymheiriaid yn yr Alban a Gogledd Iwerddon wedi cyhoeddi llythyr ar y cyd i'r Canghellor yn ailadrodd y cais hwn. Fodd bynnag, nodir yn ymateb Prif Ysgrifennydd y Trysorlys, a ddaeth i law ddoe, bod ein cais wedi cael ei wrthod. Byddaf yn cyhoeddi datganiad ysgrifenedig yfory yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i chi am ymateb y Prif Ysgrifennydd.

Rwy'n diolch i Bwyllgor Cyllid y Cynulliad am ei waith craffu ar y gyllideb atodol a'r adroddiad dilynol, a gyhoeddwyd yn gynharach heddiw. Gwn fod y pwyllgor yn rhannu ein barn na ddylai gweinyddiaethau datganoledig gael eu trin yn yr un ffordd ag adrannau Llywodraeth y DU o ran y drefn hyblygrwydd diwedd blwyddyn newydd. Nodaf fod y pwyllgor wedi ysgrifennu at y Prif Ysgrifennydd yn gofyn am eglurhad ynghylch y trefniadau newydd.

Gobeithiaf y bydd Aelodau'n croesawu'r gyllideb atodol, sy'n dangos ein hymrwymiad i gefnogi adferiad economaidd Cymru, amddiffyn y rhai sydd mwyaf agored i niwed, a chymryd camau i liniaru effaith toriadau gwariant Llywodraeth y DU.

Angela Burns: Rwy'n ddiolchgar am y

opportunity, as Chair of the Finance Committee, to speak on the supplementary budget today. The Finance Committee met the Minister for Business and Budget and her officials to discuss this, and I am grateful to you, Minister, and to your officials, for answering our questions. The Minister has already outlined some of the changes contained within the draft budget and the committee noted that the supplementary budget allocates an additional £298 million in the departmental expenditure limit to the Welsh Assembly Government. It also implements the Government's decision to bear within this financial year those full budget reductions, as the Minister mentioned. We noted that the supplementary budget included drawing down £227 million from end-year flexibility, and the Minister stated that, after the supplementary budget, the remaining EYF stocks would be £385 million, made up of £1 million capital, £163 million near-cash revenue and £221 million of non-cash charge. The committee has recommended that the Welsh Assembly Government inform the Assembly about the levels of EYF lost at the end of the 2010-11 financial year. The Minister also confirmed that the £385 million remaining EYF stock would no longer be available to the Welsh Assembly Government should the proposed abolition of EYF at the end of the current financial year go ahead—I think that I have just picked up from what you said, Minister, that that will be the case. The Minister is continuing to pursue this with the Chief Secretary to the Treasury. On behalf of the Finance Committee, I would be very interested to see the response that you received.

As a committee, we expect the Welsh Assembly Government to exercise prudent financial management and to spend its budgets by the end of the year. However, we recognise that the unpredictability about the timing of capital projects and associated spends would make it particularly difficult for devolved administrations to spend their entire budget within the year. The Finance Committee emphasised that the devolved administrations should not be treated as if

cyfle, fel Cadeirydd y Pwyllgor Cyllid, i siarad ar y gyllideb atodol heddiw. Cyfarfu'r Pwyllgor Cyllid â'r Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb a'i swyddogion i drafod y mater hwn, ac rwy'n ddiolchgar i chi, Weinidog, a'ch swyddogion am ateb ein cwestiynau. Mae'r Gweinidog eisoes wedi amlinellu rhai o'r newidiadau a geir o fewn y gyllideb ddrafft, a nododd y pwyllgor fod y gyllideb atodol yn dyrannu swm ychwanegol o £298 miliwn yn y terfyn gwariant adrannol i Lywodraeth Cynulliad Cymru. Mae hefyd yn gweithredu penderfyniad y Llywodraeth i gadw o fewn y flwyddyn ariannol hon y gostyngiadau yn y gyllideb lawn, fel y crybwyllodd y Gweinidog. Rydym yn nodi bod y gyllideb atodol yn cynnwys tynnu i lawr £227 miliwn o hyblygrwydd diwedd blwyddyn, a dywedodd y Gweinidog, ar ôl y gyllideb atodol, mai gwerth y stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn sy'n weddill fyddai £385 miliwn, sy'n cynnwys £1 miliwn o gyfalaf, £163 miliwn o refeniw y gellid ei droi'n arian parod a £221 miliwn mewn asedau nad ydynt yn arian parod. Mae'r pwyllgor wedi argymhell y dylai Llywodraeth Cynulliad Cymru roi gwybod i'r Cynulliad am lefelau'r hyblygrwydd diwedd blwyddyn a gollwyd ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2010-11. Cadarnhaodd y Gweinidog hefyd na fyddai'r £385 miliwn o stoc hyblygrwydd diwedd blwyddyn sy'n weddill ar gael mwyach i Lywodraeth Cynulliad Cymru os byddai'r cynnig arfaethedig i ddiddymu hyblygrwydd diwedd blwyddyn ar ddiwedd y flwyddyn ariannol gyfredol yn mynd yn ei flaen—credaf fy mod wedi synhwyro o'r hyn yr ydych newydd ei ddweud, Weinidog, mai dyna fydd yn digwydd. Mae'r Gweinidog yn parhau i drafod hyn â Phrif Ysgrifennydd y Trysorlys. Ar ran y Pwyllgor Cyllid, byddai gennyf ddiddordeb mawr i weld yr ymateb a gawsoch.

Fel pwyllgor, rydym yn disgwyl i Lywodraeth Cynulliad Cymru reoli arian yn ddoeth a gwario ei chyllidebau erbyn diwedd y flwyddyn. Fodd bynnag, rydym yn cydnabod bod natur anrhagweladwy amseriad prosiectau cyfalaf a gwariant cysylltiedig yn ei gwneud yn arbennig o anodd i weinyddiaethau datganoledig wario eu cyllideb gyfan o fewn y flwyddyn. Pwysleisiodd y Pwyllgor Cyllid na ddylai'r gweinyddiaethau datganoledig gael eu trin fel

they were merely a UK Government department in terms of the arrangements for the carry forward of underspends, and, therefore, the Finance Committee has written to the Chief Secretary to the Treasury requesting that he provide greater clarity on the new arrangements to the Welsh Assembly Government as a matter of urgency.

Of the £162.5 million budget reductions imposed by the UK Government in June 2010, capital savings of £49 million have been provided by drawing from capital EYF. Within the supplementary budget, there is an allocation of £70.1 million for strategic capital investment framework projects in the heritage and economy and transport portfolios. The narrative accompanying the supplementary budget explains that £37 million has been allocated to rail enhancement projects, but that these have been deferred until future years due to unavoidable delays. However, that funding has now been allocated to the economy and transport department for use on other projects and has been divided up among the number of the capital actions, which relate mainly to road maintenance and improvements. It is stated that the rail projects, for which this funding was intended, will be financed from within the economy and transport department's capital allocation in future years. The Finance Committee is concerned that this differs from previous practice, where unused strategic capital investment funds were to be retained centrally for reallocation against SCIF criteria, and we would like further explanation on that.

In summary, the Finance Committee notes the changes proposed in the supplementary budget motion and the Welsh Assembly Government's explanations for those changes. The Finance Committee is concerned about the potential removal of accumulated end-year flexibility stocks and that a clearly defined system is not in place to replace the scheme. The new Government must recognise that some form of underspend will be inevitable. We have asked for further information in relation to some aspects of this budget, but we do not recommend any

pe baent yn adrannau Llywodraeth y DU o ran y trefniadau ar gyfer dwyn tanwariant ymlaen, ac, felly, mae'r Pwyllgor Cyllid wedi ysgrifennu at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys yn gofyn iddo roi mwy o eglurder am y trefniadau newydd i Lywodraeth Cynulliad Cymru fel mater o frys.

O'r gostyngiadau o £162.5 miliwn yn y gyllideb a orfodwyd arnom gan Lywodraeth y DU ym mis Mehefin 2010, darparwyd arbedion cyfalaf o £49 miliwn drwy dynnu o gyfalaf hyblygrwydd diwedd blwyddyn. O fewn y gyllideb atodol, mae dyraniad o £70.1 miliwn ar gyfer prosiectau fframwaith buddsoddi cyfalaf strategol yn y portffolio treftadaeth a phortffolio'r economi a thrafnidiaeth. Mae'r naratif sy'n cyd-fynd â'r gyllideb atodol yn egluro bod £37 miliwn wedi'i ddyrannu i brosiectau i wella'r rheilffyrdd, ond bod y rhain wedi cael eu gohirio tan flynyddoedd y dyfodol o ganlyniad i oedi anochel. Fodd bynnag, mae'r arian hwnnw bellach wedi'i ddyrannu i adran yr economi a thrafnidiaeth i'w ddefnyddio mewn prosiectau eraill ac mae wedi cael ei rannu ymhlith nifer o'r camau gweithredu cyfalaf, sy'n ymwneud yn bennaf â gwaith cynnal a chadw a gwella ffyrdd. Mae'n datgan y bydd y prosiectau rheilffyrdd, y bwriadwyd rhoi'r cyllid hwn iddynt, yn cael eu hariannu o fewn dyraniad cyfalaf yr adran economi a thrafnidiaeth yn y dyfodol. Mae'r Pwyllgor Cyllid yn pryderu bod hyn yn wahanol i'r arfer yn y gorffennol, lle'r oedd cronfeydd buddsoddi cyfalaf strategol nas defnyddiwyd yn cael eu cadw yn ganolog ar gyfer ailddyrannu yn erbyn meini prawf y gronfa buddsoddi cyfalaf strategol, a hoffem esboniad pellach o hynny.

I grynhoi, mae'r Pwyllgor Cyllid yn nodi'r newidiadau a gynigir yn y cynnig cyllideb atodol ac esboniadau Llywodraeth Cynulliad Cymru am y newidiadau hynny. Mae'r Pwyllgor Cyllid yn pryderu am y perygl o dynnu stociau hyblygrwydd cronodig diwedd blwyddyn a bod dim system wedi'i diffinio'n glir mewn lle i ddisodli'r cynllun hwn. Rhaid i'r Llywodraeth newydd gydnabod y bydd rhyw fath o danwariant yn anochel. Rydym wedi gofyn am ragor o wybodaeth mewn perthynas â rhai agweddau ar y gyllideb hon, ond nid ydym yn argymhell unrhyw

changes to the amounts proposed in the supplementary budget and we have no objections to it.

Brian Gibbons: Generally, the second supplementary budget is usually pretty small beer and is often a case of moving the last few peas around the dinner plate at the end of a pretty big meal. However, in this case, the scrutiny process, as we heard from the Chair of the Finance Committee, threw up some pretty meaty issues, which will have to be revisited by the fourth Assembly because of the time limits on this Assembly. Again, the Assembly Government needs to be congratulated on not only coming in on budget in what is a very difficult financial year, but doing so within the context of addressing the in-year budget cuts that had to be absorbed by the Assembly Government, not just in revenue terms, but in capital terms. That is a remarkable achievement, and that bears repeating.

During the scrutiny process, we were also interested in the reference that the Minister for Business and Budget made to converting revenue to capital as a means of continuing to provide an important stimulus to the economy in Wales. In the past, the conversion of capital to revenue was quite common as a means of balancing the books. However, converting revenue to capital is new, and it is important that we continue to monitor this development because of its importance as an economic stimulus. However, it is also important that, in providing that stimulus, we do not compromise the ability of frontline services to continue to meet their requirements because of a shortage of revenue. However, this is an important innovation, and we need to consider it in the future.

More ominously, the budget scrutiny revealed that, effectively, the Assembly Government is going into the last few months of this financial year with no revenue or capital reserves whatsoever. To my understanding, this is the first time that this has happened in this way. At this phase of the year, there are usually a few million pounds in both of these funds, but I think that this is

newidiadau yn y symiau a gynigiwyd yn y gyllideb atodol ac nid oes gennym unrhyw wrthwynebiad iddi.

Brian Gibbons: Yn gyffredinol, mae'r ail gyllideb atodol fel arfer yn gymharol isel ei phwysigrwydd ac yn aml yn achos o symud y pys diwethaf o amgylch y plât cinio ar ddiwedd pryd o fwyd eithaf mawr. Fodd bynnag, yn yr achos hwn, cododd y broses graffu, fel y clywsom gan Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, rai materion eithaf swmpus y bydd yn rhaid i'r pedwerydd Cynulliad edrych arnynt oherwydd y terfynau amser sy'n wynebu'r Cynulliad hwn. Unwaith eto, dylid llongyfarch Llywodraeth y Cynulliad nid yn unig am gadw at y gyllideb yn ystod blwyddyn ariannol anodd iawn, ond am wneud hynny o fewn cyd-destun mynd i'r afael â'r toriadau yn y gyllideb yn ystod y flwyddyn yr oedd yn rhaid i Lywodraeth y Cynulliad ymdopi â nhw, nid yn unig o ran refeniw, ond o ran cyfalaf. Mae hynny'n llwyddiant rhyfeddol, ac mae angen ailadrodd hynny.

Yn ystod y broses graffu, roedd hefyd gennym ddi-ddordeb yng nghyfeiriad y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb at drosi refeniw i gyfalaf fel ffordd o barhau i ddarparu ysgogiad pwysig i'r economi yng Nghymru. Yn y gorffennol, roedd trosi o gyfalaf i refeniw yn eithaf cyffredin fel ffordd o gydbwyso'r llyfrau. Fodd bynnag, mae trosi refeniw i gyfalaf yn newydd, ac mae'n bwysig ein bod yn parhau i fonitro'r datblygiad hwn oherwydd ei bwysigrwydd fel sbardun economaidd. Fodd bynnag, mae hefyd yn bwysig, wrth ddarparu'r symbyliad hwnnw, nad ydym yn peryglu gallu gwasanaethau rheng flaen i barhau i fodloni eu gofynion oherwydd prinder refeniw. Fodd bynnag, mae hwn yn ddatblygiad arloesol a phwysig, ac mae angen i ni ei ystyried yn y dyfodol.

Yr hyn sy'n peri mwy o bryder yw'r gwaith craffu ar y gyllideb sy'n dangos bod Llywodraeth y Cynulliad yn dechrau misoedd olaf y flwyddyn ariannol hon heb unrhyw refeniw neu gronfeydd cyfalaf wrth gefn o gwbl. Yn fy nealltwriaeth i, dyma'r tro cyntaf y mae hynny wedi digwydd yn y modd hwn. Ar yr adeg hon o'r flwyddyn, fel arfer mae ychydig o filiynau o bunnoedd yn y ddwy

the first time that we have seen a zero figure in that box in the table.

That is understandable in some respects, because of having to address issues such as in-year cuts, which I have already referred to. However, it would be worrying if it was an inadvertent consequence of the way that the UK Government proposes to deal with end-year flexibilities and reserves in the future. We have the unresolved scandal of the Treasury, in effect, stealing £400 million from the Assembly Government through the end-year flexibility stocks. It has indicated to the Finance Committee that it will be instituting a new regime, and that, sometimes, having end-year reserves and a roll over into end-year flexibility in subsequent years is not an indication of poor financial management. Often, it is an example of prudent financial management and of not squandering money towards the end of a financial year just to get the money out of the door.

Therefore, it is important that we have a realistic and pragmatic approach to dealing with reserves. I do not believe that any of us would want to see a situation emerge in future years where the Assembly Government goes into the last few months of the financial year running its reserves down to zero purely to avoid draconian measures being taken by the Treasury. We have already heard that the Chief Secretary to the Treasury is willing to consider recognising that the Welsh Assembly Government, and other devolved administrations, are not the same as Whitehall departments. However, it is not acceptable that the Assembly Government should be obliged to give two to three months' notice in advance of the end of the financial year as a prerequisite to being able to establish reserves and draw down end-year flexibility in the subsequent year or years.

We need to congratulate the Assembly Government on, as the former First Minister has said on several occasions, landing the jumbo jet on the postage stamp successfully. However, there are difficult issues ahead that

gronfa, ond credaf mai dyma'r tro cyntaf i ni weld ffigur sero yn y blwch hwnnw yn y tabl.

Mae hynny'n ddealladwy i ryw raddau, oherwydd yr orfodaeth i fynd i'r afael â materion fel toriadau yn ystod y flwyddyn yr wyf eisoes wedi cyfeirio atynt. Fodd bynnag, byddai'n destun pryder os oedd hynny'n ganlyniad anfwriadol i'r ffordd y mae Llywodraeth y DU yn cynnig delio â hyblygrwydd diwedd blwyddyn a'r cronfeydd wrth gefn yn y dyfodol. Mae gennym y sgandal sydd heb ei ddatrys eto lle mae'r Trysorlys, i bob pwrpas, wedi dwyn £400 miliwn oddi ar Lywodraeth y Cynulliad drwy'r stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Mae wedi awgrymu i'r Pwyllgor Cyllid y bydd yn dechrau ar drefn newydd, ac, weithiau, nid yw cael cronfeydd wrth gefn ar ddiwedd y flwyddyn a chario drosodd i hyblygrwydd diwedd blwyddyn mewn blynyddoedd dilynol yn arwydd o reolaeth ariannol wael. Yn aml, mae'n esiampl o reolaeth ariannol ddoeth ac o beidio â gwastraffu arian tuag at ddiwedd blwyddyn ariannol dim ond er mwyn cael gwared ar yr arian hwnnw.

Felly, mae'n bwysig bod gennym ddull realistig a phragmatig o ddelio â chronfeydd wrth gefn. Nid wyf yn credu y byddai unrhyw un ohonom eisiau gweld sefyllfa'n codi yn y dyfodol lle mae Llywodraeth y Cynulliad yn dechrau misoedd olaf y flwyddyn ariannol yn rhedeg ei chronfeydd wrth gefn i lawr i sero yn benodol er mwyn osgoi mesurau llym gan y Trysorlys. Rydym eisoes wedi clywed bod Prif Ysgrifennydd y Trysorlys yn barod i ystyried cydnabod nad yw Llywodraeth Cynulliad Cymru, a gweinyddiaethau datganoledig eraill, yr un fath ag adrannau Whitehall. Fodd bynnag, nid yw'n dderbyniol bod yn rhaid i Lywodraeth y Cynulliad roi rhybudd o ddau i dri mis cyn diwedd y flwyddyn ariannol fel rhagofyniad i allu sefydlu cronfeydd wrth gefn a thynnu i lawr hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn y flwyddyn ddilynol neu'r blynyddoedd ar ôl hynny.

Mae angen i ni longyfarch Llywodraeth y Cynulliad, fel y mae'r cyn-Brif Weinidog wedi'i ddweud ar sawl achlysur, am lanio awyren ar stamp post yn llwyddiannus. Fodd bynnag, mae materion anodd o'n blaenau y

need to be resolved, not just in the Assembly, but with the Westminster Government and Whitehall.

Peter Black: I do not think that I have the piloting skills of Brian Gibbons of being to land a jumbo jet on a postage stamp, but I am grateful to him for describing the supplementary budget as the reheated leftovers of a large meal. That is probably the most colourful description of a supplementary budget that I have heard in my time as an Assembly Member.

The issue that I wish to raise is that of end-year flexibility. That is the matter that exercised the minds of Finance Committee members when we came to scrutinise the supplementary budget, and which the Minister raised in her presentation, as did Brian in his contribution. The point that the Minister made, and which Brian and the Chair of the Finance Committee repeated, that the Assembly should not be treated as if it were a UK Government department, is absolutely right. However, we need to be aware—the Minister admitted this in the Finance Committee scrutiny session—that Wales is not being treated as if it were a UK Government department. The Chief Secretary to the Treasury, when he came to the Finance Committee to give evidence, made it clear that he was prepared to allow the devolved administrations in Wales and Scotland the right to carry forward underspends in a way that Government departments in England are not allowed to do. Therefore, clearly, exceptions have been made for us. It may well not go far enough for many in the Chamber, but it is clear that an exception is being made and that we are being treated differently from UK Government departments.

Rolled-up end-year flexibility and the amount of money that we have in this year's budget, which could well be lost—it almost certainly will be lost—because of the change in the regime, is another matter. I support the Minister and the Finance Committee in saying to the Chief Secretary to the Treasury that that money should be released to us. It is all very well changing the way that the devolved administrations are funded and introducing a new regime, but the regime

mae angen eu datrys, nid yn unig yn y Cynulliad ond gyda Llywodraeth San Steffan a Whitehall.

Peter Black: Nid wyf yn credu bod gennyf sgiliau llywio Brian Gibbons o ran glanio awyren ar stamp post, ond rwy'n ddiolchgar iddo am ddisgrifio'r gyllideb atodol fel gweddillion pryd o fwyd mawr wedi'u hailgynhesu. Mae'n debyg mai dyna'r disgrifiad mwyaf lliwgar o gyllideb atodol yr wyf wedi'i glywed yn ystod fy nghyfnod fel Aelod o'r Cynulliad.

Y mater yr hoffwn ei godi yw hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Dyna'r mater a oedd ar feddyliau aelodau'r Pwyllgor Cyllid wrth i ni wneud y gwaith o graffu ar y gyllideb atodol, a'r mater a godwyd gan y Gweinidog yn ei chyflwyniad, fel y gwnaeth Brian yn ei gyfraniad ef. Mae'r pwynt a wnaeth y Gweinidog, ac a ailadroddwyd gan Brian a Chadeirydd y Pwyllgor Cyllid, na ddylai'r Cynulliad gael ei drin fel pe bai'n un o adrannau Llywodraeth y DU, yn hollol gywir. Fodd bynnag, mae angen i ni fod yn ymwybodol—cyfaddefodd y Gweinidog hynny yn ystod sesiwn graffu'r Pwyllgor Cyllid—nad yw Cymru'n cael ei thrin fel pe bai'n un o adrannau Llywodraeth y DU. Gwnaeth Brif Ysgrifennydd y Trysorlys yn glir, pan ddaeth gerbron y Pwyllgor Cyllid i roi tystiolaeth, ei fod yn barod i roi'r hawl i'r gweinyddiaethau datganoledig yng Nghymru a'r Alban ddwyn ymlaen tanwariant mewn ffordd nad yw adrannau'r Llywodraeth yn Lloegr yn cael ei wneud. Felly, yn amlwg, mae ein sefyllfa wedi cael ei hystyried. Efallai na fydd hynny'n mynd yn ddigon pell i lawer yn y Siambr, ond mae'n amlwg bod eithriad wedi cael ei wneud a'n bod yn cael ein trin yn wahanol i adrannau Llywodraeth y DU.

Mae'r hyblygrwydd diwedd blwyddyn sydd wedi'i rholio i fyny a faint o arian sydd gennym yn y gyllideb eleni, y gallai'n hawdd cael ei golli—mae bron yn sicr y bydd yn cael ei golli—oherwydd y newid yn y gyfundrefn, yn fater arall. Rwy'n cefnogi'r Gweinidog a'r Pwyllgor Cyllid wrth ddweud wrth Brif Ysgrifennydd y Trysorlys y dylai'r arian hwnnw gael ei ryddhau i ni. Mae'n ddigon hawdd newid y ffordd y mae'r gweinyddiaethau datganoledig yn cael eu

should not be changed halfway through a financial year so that you do not have a chance to adjust how you budget and account for that money, and, as a result, lose almost £400 million, as has been mentioned.

Clearly, if there is to be a change, it needs to be made at the beginning of a financial year, and the Government needs to be able to plan for that. The Finance Committee is right in asking for clarity from the Chief Secretary to the Treasury about what exactly the regime will consist of. With regard to this financial year, changing it halfway through, when the Government has not been given sufficient notice to be able to change how it budgets and the plans for its expenditure, is unfair, and I hope that the Chief Secretary to the Treasury would reconsider. The Minister has indicated that that is not the case. All parties should be saying to the Chief Secretary to the Treasury that this needs to be rethought, because the element of fairness in how Wales is being treated is not present in that decision in this instance.

Clearly, there will be a new regime. We are not being treated in the same way as UK Government departments, and the Government need to plan accordingly for future budgets. We also have to recognise that, if we do not want to be subject to these sorts of changes, the way in which the Assembly Government is financed will have to change. I do not think that there is a majority in the Chamber in favour of an independent Wales that raises its own taxes and finance. There may be some Members in favour of that on the benches opposite, but there certainly are not any on this side. Frankly, Minister, that is the only alternative. We have been set up to subsist on a grant from the UK Government. As a result, we will be subject to changes in how the UK Government administers the rules in relation to that grant. That is a matter for negotiation between the two Governments, but you have to accept that that framework is there. If you do not, you are asking for an independent Wales, and I think that you have to be careful about how you phrase your disappointment at

hariannu a chyflwyno cyfundrefn newydd, ond ni ddylai'r drefn gael ei newid hanner ffordd drwy flwyddyn ariannol fel nad oes gennych gyfle i addasu sut rydych yn cyllido ac yn cyfrifo'r arian hwnnw, ac, o ganlyniad i hynny, yn colli bron i £400 miliwn, fel y soniwyd.

Yn amlwg, os oes newid i fod, mae angen iddo gael ei wneud ar ddechrau blwyddyn ariannol, ac mae angen i'r Llywodraeth allu cynllunio ar gyfer hynny. Mae'r Pwyllgor Cyllid yn iawn i ofyn am eglurder gan Brif Ysgrifennydd y Trysorlys ynghylch beth yn union y bydd y gyfundrefn yn ei chynnwys. O ran y flwyddyn ariannol hon, mae newid y gyfundrefn hanner ffordd drwy'r flwyddyn pan nad yw'r Llywodraeth wedi cael digon o rybudd i allu newid sut y mae'n cyllido a chynllunio ar gyfer ei gwariant, yn annheg, a gobeithiaf y bydd Prif Ysgrifennydd y Trysorlys yn fodlon ailystyried. Mae'r Gweinidog wedi awgrymu nad yw hynny'n wir. Dylai pob plaid fod yn dweud wrth Brif Ysgrifennydd y Trysorlys fod angen ailfeddwl am y mater hwn, oherwydd nid yw'r elfen o degwch o ran sut mae Cymru yn cael ei thrin yn bresennol yn y penderfyniad hwnnw yn yr achos hwn.

Yn amlwg, bydd cyfundrefn newydd yn cael ei rhoi ar waith. Nid ydym yn cael ein trin yn yr un ffordd ag adrannau Llywodraeth y DU, ac mae angen i'r Llywodraeth gynllunio yn unol â hynny ar gyfer cyllidebau yn y dyfodol. Mae hefyd rhaid i ni gydnabod, os nad ydym am fod yn ddarostyngedig i'r mathau hyn o newidiadau, y bydd y ffordd y mae Llywodraeth y Cynulliad yn cael ei hariannu yn gorfod newid. Nid wyf yn credu bod y mwyafrif yn y Siambr o blaid Cymru annibynnol sy'n codi ei threthi a chyllid ei hun. Efallai y bydd rhai Aelodau o blaid hynny ar y meinciau cyferbyn, ond yn sicr nid oes unrhyw un ar yr ochr hon o blaid hynny. I fod yn onest, Weinidog, dyna'r unig ddewis amgen. Rydym wedi cael ein sefydlu i fodoli ar grant gan Lywodraeth y DU. O ganlyniad i hynny, byddwn yn agored i newidiadau yn y modd y mae Llywodraeth y DU yn gweinyddu'r rheolau mewn perthynas â'r grant hwnnw. Mae hynny'n fater i'w drafod rhwng y ddwy Lywodraeth, ond mae'n rhaid i chi dderbyn bod y fframwaith hwnnw yn bodoli. Os nad ydych yn gwneud

the Treasury's decisions on this matter.

To sum up, I support the decision to request that the rolled-up end-year flexibility is released, but we are not being treated in the same way, and we are being given different provisions in how we will be funded in the future. We need to take account of that and plan accordingly for future years.

The Minister for Business and Budget (Jane Hutt): As I have said, the second supplementary budget proposes mainly administrative changes to the previous supplementary budget, reflecting our approach to finding in-year reductions, making strategic allocations to support priorities and ease pressures, and demonstrating how we have made the most effective use of our EYF stocks. I thank Angela for the Finance Committee's report. I have replied in correspondence to a number of the points that were raised in committee where further clarification was requested on adjustments. I think that it would be useful for Members for me to comment on the issue of the redirection of the capital funds that have been allocated to economy and transport from the strategic capital investment fund, which you raised this afternoon, Angela.

3.45 p.m.

I have responded to that point in my letter to you dated 23 February. It is important to note that the £37 million that was reallocated within the economy and transport budget will support strategic investments within the transport portfolio, which I have identified in my response to the Finance Committee, which I am sure can be shared more widely.

Brian, your points were about our using every opportunity to mitigate the effect of the cuts by using all the flexibility available. As for the 40 per cent cut to capital funding that we face over the next three years, in the scrutiny of next year's budget, and in managing this year's budget, we felt that to be an area in

hynny, rydych yn gofyn am Gymru annibynnol, a chredaf fod yn rhaid i chi fod yn ofalus o ran sut rydych yn nodi eich siom mewn perthynas â phenderfyniadau'r Trysorlys ar y mater hwn.

I grynhoi, rwy'n cefnogi'r penderfyniad i ofyn bod yr hyblygrwydd diwedd blwyddyn sydd wedi'i rollo i fyny yn cael ei ryddhau, ond nid ydym yn cael ein trin yn yr un modd, ac rydym yn cael darpariaethau gwahanol yn y ffordd y byddwn yn cael ein hariannu yn y dyfodol. Mae angen i ni ystyried hynny a chynllunio'n unol â hynny ar gyfer y dyfodol.

Y Gweinidog dros Fusnes a'r Gyllideb (Jane Hutt): Fel y dywedais, mae'r ail gyllideb atodol yn cynnig newidiadau sy'n weinyddol eu natur yn bennaf i'r gyllideb atodol flaenorol, gan adlewyrchu ein hymagwedd tuag at ddod o hyd i ostyngiadau yn ystod y flwyddyn, gwneud dyraniadau strategol i gefnogi blaenoriaethau a lliniaru pwysau, a dangos sut rydym wedi gwneud y defnydd mwyaf effeithiol o'n stociau hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Diolchaf i Angela am adroddiad y Pwyllgor Cyllid. Rwyf wedi ymateb mewn gohebiaeth i nifer o'r pwyntiau a godwyd yng nghyfarfodydd y pwyllgor lle gofynnwyd am eglurhad pellach o addasiadau. Credaf y byddai'n ddefnyddiol i Aelodau wneud sylwadau ar y mater o ailgyfeirio arian cyfalaf sydd wedi cael ei ddyrannu i'r economi a thrafnidiaeth o'r gronfa buddsoddi cyfalaf strategol, a godwyd gennych y prynhawn yma, Angela.

Ymatebais i'r pwynt hwnnw yn fy llythyr atoch, dyddiedig 23 Chwefror. Mae'n bwysig nodi y bydd y £37 miliwn a ail-ddyrannwyd o fewn cyllideb yr economi a thrafnidiaeth yn cefnogi buddsoddiadau strategol o fewn y portffolio trafndiaeth, Nodais hynny yn fy ymateb i'r Pwyllgor Cyllid, ac yr wyf yn siŵr y gellir ei rannu'n ehangach.

Brian, yr oedd eich pwyntiau yn ymwneud a'r defnydd a wnawn o bob cyfle i liniaru effaith y toriadau trwy ddefnyddio'r holl hyblygrwydd sydd ar gael. O ran y toriad o 40 y cant i gyllid cyfalaf a wynebwn dros y tair blynedd nesaf, wrth graffu ar gyllideb y flwyddyn nesaf ac wrth reoli cyllideb eleni,

which we should use flexibility to move revenue, as appropriate, and if we have the savings, to capital. That is reflected in our handling of the 2011-12 budget. That is not what we are discussing today, but I seek to reassure you that, in terms of handling this budget, we were able to safeguard front-line services in finding the £113 million in revenue cuts, as well as the £49 million in capital cuts resulting from the June budget last year.

We must recognise that, in the past, we have sought to ensure that we do not end the year with reserves. Once again, I have written to the Chair of the Finance Committee to confirm that, under our final supplementary budget for last year, 2009-10, our reserves were in fact £0.6 million revenue and £2.1 million capital, and we also retained reserves of £21 million non-cash. This takes us to the issues that have been raised by the Chair of the Finance Committee, by Peter as a member of that committee, and by finance spokespersons with regard to our concerns about EYF and the changes to the regime. I am pleased that the Finance Committee has raised the issue and is writing to the Chief Secretary to the Treasury for an explanation of the changes and for clarification of the new system, recognising that the new regime, as you say in the conclusion of the report, must allow for the fact that some form of underspend will be inevitable.

Peter, on your point about what flexibility the UK Government has offered us, we addressed this issue in the Finance Committee. We were offered the flexibility to carry forward to next year any planned underspend in the current year, but to access this, we had to inform the Treasury of any planned underspend by January. Given that we had already taken a cut of £160 million this financial year, because of the reductions in the June budget, it was not possible to find additional underspends while continuing to invest in our priorities. I know that you appreciate the difficulty in managing that. However, along with fellow Ministers for finance from Scotland and Northern Ireland, I wrote to the Chief Secretary to the Treasury

yr oeddem yn teimlo bod honno yn ardal lle dylem ddefnyddio hyblygrwydd i symud refeniw, os oedd hynny'n briodol ac os oedd gennym y cynilion, i gyfalaf. Adlewyrchir hynny yn ein triniaeth o gyllideb 2011-12. Nid dyna'r ydym yn ei drafod heddiw, ond yr wyf yn ceisio eich sicrhau, o ran trin y gyllideb hon, ein bod wedi gallu diogelu gwasanaethau rheng flaen wrth ddod o hyd i'r £113 miliwn o doriadau refeniw, yn ogystal â'r £49 miliwn o doriadau cyfalaf o ganlyniad i gyllideb fis Mehefin y llynedd.

Mae'n rhaid i ni gydnabod, yn y gorffennol, ein bod wedi ceisio sicrhau nad oeddem yn dod i ben y flwyddyn gyda chronfeydd wrth gefn. Unwaith eto, yr wyf wedi ysgrifennu at Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid i gadarnhau, o dan ein cyllideb atodol derfynol ar gyfer y flwyddyn ddiwethaf, 2009-10, mai ein cronfeydd wrth gefn gwirioneddol oedd £0.6 miliwn o refeniw a £2.1 miliwn o gyfalaf, a'n bod hefyd wedi cadw cronfeydd wrth gefn o £21 miliwn nad yw'n arian parod. Mae hyn yn mynd â ni at y materion a godwyd gan Gadeirydd y Pwyllgor Cyllid, gan Peter fel aelod o'r pwyllgor hwnnw a chan lefaryddion cyllid o ran ein pryderon am hyblygrwydd diwedd blwyddyn a'r newidiadau i'r gyfundrefn. Yr wyf yn falch bod y Pwyllgor Cyllid wedi codi'r mater a'i fod yn ysgrifennu at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys i gael esboniad o'r newidiadau ac eglurhad o'r system newydd, gan gydnabod bod y drefn newydd, fel y dywedwch yn niwedd glo'r adroddiad, yn gorfod caniatáu am y ffaith y bydd rhyw fath o danwariant yn anochel.

Peter, am eich pwynt am ba hyblygrwydd y mae Llywodraeth y DU wedi gynnig i ni, fe wynebasom y mater hwn yn y Pwyllgor Cyllid. Cynigiwyd yr hyblygrwydd i ni i gario unrhyw danwariant a gynlluniwyd yn y flwyddyn gyfredol ymlaen i'r flwyddyn nesaf, ond i gael mynediad at hyn, yr oedd yn rhaid i ni roi gwybod i'r Trysorlys am unrhyw danwariant a gynlluniwyd erbyn mis Ionawr. O ystyried ein bod eisoes wedi cael toriad o £160 miliwn yn y flwyddyn ariannol hon, oherwydd y gostyngiadau yng nghyllideb fis Mehefin, nid oedd yn bosibl dod o hyd i danwariant ychwanegol wrth barhau i fuddsoddi yn ein blaenoriaethau. Gwn eich bod yn sylweddoli pa mor anodd yw rheoli hynny. Fodd bynnag, ynghyd â

to ask for this end-of-year flexibility. I was disappointed with his reply, and I will be making a written statement about this. However, turning briefly to his letter before I publish my written statement, he contests the point that we feel that the unspent provision belongs to the devolved administrations. In his letter, in response to our claim that the unspent provision that leads to the accumulation of EYF balances belongs specifically to the devolved administrations, he says that EYF is part of a UK-wide reserved public spending system that is funded from the consolidated fund and it is therefore UK taxpayers as a whole who have funded the draw-downs of EYF. He says that he is happy to discuss this point at the next quadrilateral meeting, but it is clear that this funding was voted to us by Parliament. We need that flexibility, particularly in these times.

Finally, I thank the Finance Committee for its valuable and constructive scrutiny of the supplementary budget this year. This has been a year when we have had to manage our finances, as Brian Gibbons and other Members have acknowledged, to the pound and to the penny, using all of the flexibility available to us in order to protect front-line services, but also to play our part in budget deficit reduction. Indeed, we have done that, and I think that we are owed the respect and flexibility that should emerge out of our core budget in terms of the drawdown on the EYF.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw ein bod cytuno ar y cynnig. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf nad oes. Felly, yr wyf yn datgan bod y cynnig wedi'i dderbyn.

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Gweinidogion cyllid eraill o'r Alban a Gogledd Iwerddon, ysgrifennais at Brif Ysgrifennydd y Trysorlys i ofyn am yr hyblygrwydd hwn ar ddiwedd y flwyddyn. Cefais fy siomi gan ei ateb, a byddaf yn gwneud datganiad ysgrifenedig am hyn. Fodd bynnag, gan droi yn gryno at ei lythyr cyn i mi gyhoeddi fy natganiad ysgrifenedig, mae'n herio'r pwynt ein bod yn teimlo bod y ddarpariaeth nas gwariwyd yn perthyn i'r gweinyddiaethau datganoledig. Yn ei lythyr, mewn ymateb i'n cais bod y ddarpariaeth heb ei wario sy'n arwain at y casgliad o falansau hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn perthyn yn benodol i'r gweinyddiaethau datganoledig, dywed fod hyblygrwydd diwedd blwyddyn yn rhan o system gwariant cyhoeddus neilltuedig ar draws y DU sy'n cael ei hariannu o'r gronfa gyfunol ac felly mai trethdalwyr y DU yn ei chyfanrwydd sydd wedi ariannu'r trosglwyddiad o hyblygrwydd diwedd blwyddyn. Dywed ei fod yn hapus i drafod y pwynt hwn yn y cyfarfod pedrochr nesaf, ond mae'n amlwg y cafodd y cyllid hwn ei bleidleisio i ni gan Senedd y DU. Mae angen yr hyblygrwydd hwnnw arnom, yn enwedig yn y dyddiau hyn.

Yn olaf, diolch i'r Pwyllgor Cyllid am ei waith craffu gwerthfawr ac adeiladol ar y gyllideb atodol eleni. Eleni, yr ydym wedi gorfod rheoli ein cyllid, fel mae Brian Gibbons ac Aelodau eraill wedi cydnabod, i'r bunt ac i'r geiniog, gan ddefnyddio'r holl hyblygrwydd sydd ar gael i ni er mwyn diogelu gwasanaethau rheng flaen, ond hefyd chwarae ein rhan o ran lleihau diffyg yn y gyllideb. Yn wir, yr ydym wedi gwneud hynny, ac yr wyf yn meddwl mai ein haeddiant yw y parch a'r hyblygrwydd a ddylai ddod allan allan o'n cyllideb graidd o ran y trosglwyddiad o'r hyblygrwydd diwedd blwyddyn.

The Presiding Officer: The question is that the motion be agreed. Are there any objections? I see not. Therefore, I declare that the motion is agreed.

*Daeth y Dirprwy Lywydd (Rosemary Butler) i'r Gadair am 3.50 p.m.
The Deputy Presiding Officer (Rosemary Butler) took the Chair at 3.50 p.m.*

Rhaglen TG y Gwasanaeth Iechyd Gwladol The National Health Service IT Programme

The Deputy Presiding Officer: I have selected amendment 1 in the name of Nick Ramsay and amendments 2, 3 and 4 in the name of Peter Black.

Cynnig NDM4670 Jane Hutt

Mae'r Cynulliad Cenedlaethol yn cydnabod bod systemau cyfrifiadurol modern yn hanfodol i roi gofal diogel ac effeithlon i gleifion, yn cydnabod cynnydd sylweddol hyd yn hyn ar Raglen TGCh GIG Cymru ac yn cefnogi buddsoddiad mewn systemau TGCh fel blaenoriaeth ar gyfer y dyfodol.

The Minister for Health and Social Services (Edwina Hart): I move the motion.

I am very pleased to present this issue for debate, as it shows the extent to which the Government has invested in information and communications technology to transform health and care delivery. It illustrates a commitment to new ways of working that is establishing Wales as a leader in the use of digital technologies for better patient care. I have no doubt that the future delivery of health and care in hospitals and closer to home is dependent on the way that we use digital technologies and new information services to meet the challenges of growing demand.

Before the Informing Healthcare programme was set up, each trust in Wales had developed its own computer system separately from other trusts. The systems remained merely administrative, and they did not communicate with each other. This was in contrast with the use of computers in general practice, where they had been used for some time to support patient care. However, even in that context, the systems were not designed to link with each other, and the vital information that they contained was locked away. We are now on the road to sharing that information so that our health staff can use online services to

Y Dirprwy Lywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay, a gwelliannau 2, 3 a 4 yn enw Peter Black.

Motion NDM4670 Jane Hutt

The National Assembly recognises that modern computer systems are essential for the safe and efficient delivery of patient care, acknowledges the significant progress made so far on the NHS Wales ICT Programme and supports investment in ICT systems as a priority for the future.

Y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (Edwina Hart): Cynigiau y cynnig.

Yr wyf yn falch iawn i gyflwyno'r mater hwn ar gyfer dadl, gan ei fod yn dangos i ba raddau y mae'r Llywodraeth wedi buddsoddi mewn technoleg gwybodaeth a chyfathrebu i weddnewid darpariaeth iechyd a gofal. Mae'n dangos ymrwymiad i ffyrdd newydd o weithio sy'n sefydlu Cymru fel arweinydd yn y defnydd o dechnolegau digidol ar gyfer gofal gwell i gleifion. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod darpariaeth iechyd a gofal o fewn ysbytai ac yn nes at adref yn dibynnu ar y ffordd yr ydym yn defnyddio technolegau digidol a gwasanaethau gwybodaeth newydd i gwrdd â heriau galw cynyddol.

Cyn y sefydlwyd y rhaglen Hysbysu Gofal Iechyd, yr oedd pob ymddiriedolaeth yng Nghymru wedi datblygu ei system gyfrifiadurol ei hun ar wahân i ymddiriedolaethau eraill. Daliodd y systemau i fod yn weinyddol yn unig ac nid oeddent yn cyfathrebu â'i gilydd. Roedd hyn mewn cyferbyniad â'r defnydd o gyfrifiaduron mewn ymarfer cyffredinol, lle eu defnyddid am beth amser i gefnogi gofal cleifion. Fodd bynnag, hyd yn oed yn y cyd-destun hwnnw, ni chynlluniwyd y systemau fel eu bod yn cysylltu â'i gilydd, ac yr oedd y wybodaeth hanfodol yr oeddynt yn ei chynnwys wedi ei

identify correctly the patient they are treating, to record information, to see the patient's medical history or to order tests and see the results online. That would mean no more chasing up of papers and reports.

The demand placed on health and care services has never been greater. I will give you some figures for the last year that show the pressures facing our health system. There were over 3 million outpatient appointments; GPs made around 720,000 new referrals for specialist care at our hospitals; and there were around 750,000 to 800,000 admissions and discharges to and from our hospitals. The volume of tests needed to support the care of patients is massive: 69 million pathology tests were ordered over the 12-month period; there were 2.5 million x-rays; and over 10 million entries were made to patients' notes. You can see why we need modern information systems to support the high level of care tasks undertaken by our NHS and care staff and to manage them better.

Modern systems are the key to improving patients' safety, and they have been recognised as such by the 1,000 Lives campaign. Many incidents are down to simple errors such as wrongly identifying a patient, failing to document care or supplying the wrong medication. Computers are very good at supporting high-volume repetitive tasks, which would prevent errors from occurring. Let me provide one example. Most people have had a blood or urine test at some point, as they are essential to help with diagnosis. As I said earlier, we order 69 million of these or similar tests every year. However, it is estimated that at least 2 per cent of the tests are never looked at, which equates to 1.4 million missed test results. That is quite a substantial figure. A missed test result could have a serious impact for the patient, and it also wastes our very valuable resources. I am very pleased, therefore, to tell you that we are investing £12.1 million to introduce a new single laboratory information management system, the roll-out of which will begin later this year. Clinical staff will have a common way to access this system. It

chloi i ffwrdd. Yr ydym yn awr ar fin rhannu'r wybodaeth honno fel y gall ein staff iechyd ddefnyddio gwasanaethau ar-lein i adnabod y claf y maent yn ei drin yn gywir, i gofnodi gwybodaeth, i weld hanes meddygol y claf neu i archebu profion a gweld y canlyniadau ar-lein. Bydd hynny'n golygu diwedd ar chwilota am bapurau ac adroddiadau.

Nid yw'r galw ar wasanaethau iechyd a gofal erioed wedi bod yn fwy. Rhoddaf rai ffigurau i chi ar gyfer y flwyddyn ddiwethaf sy'n dangos y pwysau ar ein system iechyd. Yr oedd dros 3 miliwn o apwyntiadau cleifion allanol; gwnaeth meddygon teulu tua 720,000 cyfeiriad newydd ar gyfer gofal arbenigol yn ein hysbytai; ac yr oedd tua 750,000 i 800,000 derbyniad a gollyngiad i ac o'n hysbytai. Mae nifer y profion sydd eu hangen i gefnogi gofal cleifion yn enfawr: dros y flwyddyn archebwyd 69 miliwn o brofion patholeg; cafwyd 2.5 miliwn pelydr-x; a gwnaed dros 10 miliwn o gyfraniadau i nodiadau cleifion. Gallwch weld pam fod arnom angen systemau gwybodaeth modern i gefnogi'r lefel uchel o dasgau gofal a wneir gan ein GIG a staff gofal ac i'w rheoli'n well.

Mae systemau modern yn allweddol i wella diogelwch cleifion, ac hynny wedi cael ei gydnabod gan yr ymgyrch 1,000 o Fywydau. Mae llawer o ddigwyddiadau yn sgîl camgymeriadau syml fel adnabod claf yn anghywir, methu â dogfennu gofal neu gyflenwi'r feddyginiaeth anghywir. Mae cyfrifiaduron yn dda iawn yn cefnogi nifer uchel o dasgau ailadroddus, a fyddai'n atal camgymeriadau rhag digwydd. Gadewch i mi roi un enghraifft. Mae'r rhan fwyaf o bobl wedi cael prawf gwaed neu wrin ar ryw bwynt, gan eu bod yn hanfodol i helpu gyda diagnosis. Fel y dywedais yn gynharach, yr ydym yn archebu 69 miliwn o'r profion hyn neu rai tebyg bob blwyddyn. Fodd bynnag, amcangyfrifir nad oes neb yn edrych ar o leiaf 2 y cant o'r profion, sy'n cyfateb i 1.4 miliwn o ganlyniadau profion coll. Mae hwnnw'n ffigur sylweddol. Gallai canlyniad prawf coll effeithio yn ddifrifol ar glaf, ac mae hefyd yn gwastraffu ein hadnoddau gwerthfawr iawn. Yr wyf yn falch iawn, felly, i ddweud wrthy ch ein bod yn buddsoddi £12.1 miliwn er mwyn cyflwyno system rheoli gwybodaeth labordy sengl

is called the Welsh clinical portal, and it will enable staff to identify tests that are not being looked at.

From the outset, we wanted the best value for the Welsh pound, so our aim was to make as much use as possible of the computers and systems that we already had, combined with new systems and technologies. Connecting them together will deliver the shared information that is essential for a truly integrated healthcare service, and one that will give all of our clinical staff the information that they need, at the right time and in the right place. When we began this programme, Welsh trusts were running hundreds of standalone ICT systems. We knew that we had to move forward and that, in the future, we would do things once for Wales. We achieved a huge step forward a few years ago, when our hospitals introduced digital x-ray images. However, as the contracts with suppliers were all locally let, we ended up with many systems from a range of different commercial companies that were unable to share x-ray images. Therefore, now, as those contracts are expiring, we will be streamlining and moving to an all-Wales approach.

One of our first major steps was to invest £4.7 million in creating the individual health records. This acknowledged that the most complete medical records for a patient are held by GPs on their computer systems, but these systems were unable to share this information outside the surgery. Individual health records solved the problem. Patients across Wales can now have confidence that the doctor or nurse providing care when their local surgery is closed knows something about them, because the emergency doctor can see the important information held by the patient's GP. This helps with treatment and diagnosis and, in some cases, can mean the difference between life and death. We have worked closely with the British Medical Association to ensure that only clinicians involved in the direct care of patients are able

newydd. Byddwn yn dechrau ei rhoi ar waith yn ddiweddarach eleni. Bydd gan staff clinigol ffordd gyffredin i gael mynediad at y system. Fe'i gelwir yn borth clinigol Cymru, a bydd yn galluogi staff i nodi profion nad ydynt yn cael eu hystyried.

O'r cychwyn cyntaf, roeddem am gael y gwerth gorau am y bunt Gymreig, felly ein nod oedd gwneud cymaint o ddefnydd â phosibl o'r cyfrifiaduron a systemau a oedd gennym eisoes, ynghyd â systemau a thechnolegau newydd. Bydd eu cysylltu â'i gilydd yn darparu'r wybodaeth honno a rennir sy'n hanfodol ar gyfer gwasanaeth gofal iechyd gwirioneddol integredig, ac un a fydd yn rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen arnynt i'n holl staff clinigol ar yr adeg iawn ac yn y lle iawn. Pan ddechreuasom y rhaglen hon, yr oedd ymddiriedolaethau Cymru yn rhedeg cannoedd o systemau TGCh ar wahân. Gwyddem fod yn rhaid i ni symud ymlaen ac, yn y dyfodol, y byddem yn gwneud pethau unwaith ar gyfer Cymru. Cymerwyd cam mawr ymlaen gennym ychydig flynyddoedd yn ôl, pan gyflwynodd ein hysbytai ddelweddau pelydr-x digidol. Fodd bynnag, gan y gosodwyd yr holl gontractau gyda chyflenwyr lleol, yr oedd gennym lawer o systemau oddi wrth amrywiaeth o gwmnïau masnachol gwahanol nad oeddynt yn gallu rhannu delweddau pelydr-x. Felly, yn awr, wrth i'r contractau hynny ddirwyn i ben, byddwn yn symleiddio ac yn symud at ddull Cymru gyfan.

Un o'n camau mawr cyntaf oedd buddsoddi £4.7 miliwn mewn creu cofnodion iechyd unigol. Yr oedd hyn yn cydnabod bod y cofnodion meddygol mwyaf cyflawn am glaf yn cael eu cadw gan feddygon teulu ar eu systemau cyfrifiadurol, ond nad oedd y systemau hyn yn gallu rhannu'r wybodaeth hon y tu allan i'r feddygfa. Datryswyd y broblem gan gofnodion iechyd unigol. Gall gleifion ar draws Cymru bellach fod yn hyderus bod y meddyg neu'r nyrs sy'n darparu gofal iddynt pan fo eu meddygfa leol ar gau yn gwybod rhywbeth amdanynt, oherwydd gall y meddyg argyfwng weld y wybodaeth bwysig sydd gan feddyg teulu'r claf. Mae hyn yn helpu gyda thriniaeth a diagnosis ac, mewn rhai achosion, gall olygu'r gwahaniaeth rhwng byw a marw. Yr ydym wedi gweithio'n agos gyda

to view the IHR, and only with the patient's consent. This keeps patient information safe and confidential. I note that the NHS in England has abandoned its original approach to this important issue, which was unacceptable to the professions and the public, and it has now adopted the Welsh way to manage patient consent.

We also have a national ICT strategy that ensures that we have the right infrastructure for a modern health service. Unless we have fast, high-capacity broadband and secure national systems built to common standards, we will not have access to the information needed for joined-up care. Every one of our 490 GP practices, our 700 pharmacies and our health boards are now connected to the public service broadband network, and we have the infrastructure to support joined-up care with social care and across all public services. This is a significant achievement and is as essential to the future of the NHS as good road and rail links are for transport.

Buying things once for Wales saves money, and we have applied this across the board. We saved £0.25 million with a single purchase of the encryption software needed to keep the information on our computers safe and secure and we intend to extend this approach to all ICT infrastructure by pooling all NHS capital expenditure and ending all local procurement. This means that we can apply increased commercial pressure to private-sector suppliers to get better value. We are also looking for opportunities where we can join together to extend this across the entire public sector in Wales. Working together is delivering.

Specialist ICT staff across NHS Wales have also demonstrated how sharing resources reaps rewards. Thanks to our home-grown experts in Hywel Dda Local Health Board, we have developed the Myrddin patient administration system, which will be in use

Chymdeithas Feddygol Prydain i sicrhau mai dim ond clinigwyr sy'n gofalu'n uniongyrchol am gleifion all weld y cofnodion hyn, a dim ond gyda chaniatâd y claf. Bydd hyn yn cadw gwybodaeth am gleifion yn ddiogel ac yn gyfrinachol. Nodaf fod y GIG yn Lloegr wedi rhoi'r gorau i'w ddull gwreiddiol at y mater pwysig hwn, a oedd yn annerbyniol i'r proffesiynau a'r cyhoedd, ac mae bellach wedi mabwysiadu'r ffordd Gymreig o reoli caniatâd cleifion.

Mae gennym hefyd strategaeth TGCh genedlaethol sy'n sicrhau bod gennym y seilwaith cywir ar gyfer gwasanaeth iechyd modern. Oni bai bod gennym systemau band eang cyflym, capasiti uchel a systemau cenedlaethol diogel wedi eu hadeiladu i safonau cyffredin, ni fydd gennym fynediad at y wybodaeth sydd ei hangen ar gyfer gofal cydgysylltiedig. Mae pob un o'n 490 practis meddygon teulu, ein 700 fferyllfa a'n byrddau iechyd yn awr yn gysylltiedig at y rhwydwaith gwasanaeth band eang cyhoeddus, ac mae gennym y seilwaith i gefnogi gofal cydgysylltiedig gyda gofal cymdeithasol ac ar draws yr holl wasanaethau cyhoeddus. Mae hyn yn gyflawniad sylweddol ac yr un mor hanfodol i ddyfodol y GIG ag y mae cysylltiadau ffyrdd a rheilffyrdd da ar gyfer trafnidiaeth.

Mae prynu pethau unwaith ar gyfer Cymru yn arbed arian, ac yr ydym wedi cymhwyso hyn drwyddi draw. Arbedwyd £0.25 gennym drwy brynu'r feddalwedd amgryptio sydd ei hangen i gadw'r wybodaeth ar ein cyfrifiaduron yn ddiogel a sicr unwaith, a bwriadwn ymestyn y dull hwn i bob seilwaith TGCh drwy gyfuno holl wariant cyfalaf y GIG a dod i ben â phob caffael lleol. Mae hyn yn golygu y gallwn roi mwy o bwysau masnachol ar gyflenwyr yn y sector preifat i gael gwerth gwell. Yr ydym hefyd yn chwilio am gyfleoedd lle gallwn ymuno gyda'n gilydd i ymestyn hyn ar draws y sector cyhoeddus cyfan yng Nghymru. Mae gweithio gyda'n gilydd yn cyflawni.

Mae staff arbenigol TGCh ar draws GIG Cymru wedi dangos hefyd sut mae rhannu adnoddau yn medi gwobrau. Diolch i'n harbenigwyr cartref ym Mwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda, yr ydym wedi datblygu'r system gweinyddu cleifion Myrddin, a fydd yn cael

by the vast majority of hospitals by the end of 2011. This system has been externally accredited and, in making full use of it, we have reduced the implementation costs. Just as importantly, our NHS clinical staff want to use it. When the system is available across Wales, it will allow us to standardise our appointment-booking process, making it more convenient for patients. In the meantime, my officials will review the existing hospital appointments system, to ensure that dates and times are being made available in consultation with patients and that they meet their needs wherever possible.

However, the highly skilled specialist IT resources that we will need in Wales are in short supply, and I would like to pledge my commitment to creating new opportunities for apprenticeships and graduates in this field. Private suppliers are also central to our approach, and we will continue to buy tried-and-tested commercial products where it is sensible to do so. So, we are getting the best of both worlds: reliable commercial products combined with experts in in-house developments.

Clinicians and IT experts across Wales have also got together to design a revolutionary new web service that is changing the way computers are used in the NHS. This is the Welsh clinical portal and I have approved £2.5 million for the first phases of this development. The portal puts all the information about the patient in one place, saving time and making it easier for our hospital health staff to do their jobs. Clinicians at the West Wales General Hospital, Prince Philip Hospital and Llandovery Hospital in Hywel Dda Local Health Board are the first to use the portal to look at tests and review results online. This is putting in place safer processes and speeding up the delivery of results, which is good for patients. We are also making it possible for GPs to use their computers to refer patients for outpatient appointments. Doctors using the new electronic referral service say that sending referral letters electronically has made it easier and quicker, and they know that the letter has not been lost in the post. You will be interested to hear that the

ei defnyddio gan y mwyafrif llethol o ysbytai erbyn diwedd 2011. Mae'r system hon wedi cael ei hachredu yn allanol a thrwy wneud gwneud defnydd llawn ohoni yr ydym wedi lleihau'r costau gweithredu. Yr un mor bwysig, mae ein staff clinigol GIG am ei defnyddio. Pan fydd y system ar gael ledled Cymru, bydd yn caniatáu i ni safoni ein proses archebu apwyntiad, gan ei gwneud yn fwy cyfleus i gleifion. Yn y cyfamser, bydd fy swyddogion yn ystyried y system apwyntiadau ysbyty presennol, er mwyn sicrhau bod dyddiadau ac amseroedd yn cael eu gwneud ar gael mewn ymgynghoriad â chleifion a'u bod yn diwallu eu hanghenion lle bynnag y bo'n bosibl.

Fodd bynnag, mae'r TG adnoddau arbenigol medrus y bydd eu hangen arnom yng Nghymru yn brin, a hoffwn addo fy ymrwymiad i greu cyfleoedd newydd ar gyfer prentisiaethau a graddedigion yn y maes hwn. Mae cyflenwyr preifat hefyd yn ganolog i'n dull, a byddwn yn parhau i brynu cynhyrchion masnachol sydd wedi ennill eu plwyf lle mae'n gall gwneud hynny. Felly, yr ydym ar ein hennill: cynhyrchion masnachol dibynadwy ynghyd ag arbenigwyr mewn datblygiadau mewnol.

Mae clinigwyr ac arbenigwyr TG ar draws Cymru wedi dod at ei gilydd hefyd i ddylunio gwasanaeth chwyldroadol newydd ar y we sy'n newid y ffordd y defnyddir cyfrifiaduron yn y GIG. Dyma borth clinigol Cymru ac yr wyf wedi cymeradwyo £2.5 miliwn ar gyfer cyfnodau cyntaf y datblygiad hwn. Mae'r porth yn rhoi'r holl wybodaeth am y claf mewn un lle, gan arbed amser a'i gwneud yn haws i'n staff iechyd ysbyty i wneud eu swyddi. Clinigwyr yn Ysbyty Cyffredinol Gorllewin Cymru, Ysbyty'r Tywysog Philip ac Ysbyty Llanymddyfri ym Mwrdd Iechyd Lleol Hywel Dda yw'r cyntaf i ddefnyddio'r porth i edrych ar brofion a chanlyniadau adolygiad ar-lein. Mae hyn yn rhoi prosesau mwy diogel ar waith a chyflymu'r gwaith o gyflawni canlyniadau, sy'n dda o beth i gleifion. Rydym hefyd yn ei gwneud yn bosibl i feddygon teulu ddefnyddio eu cyfrifiaduron i gyfeirio cleifion ar gyfer apwyntiadau cleifion allanol. Mae meddygon sy'n defnyddio'r gwasanaeth cyfeirio electronig newydd yn dweud bod anfon llythrau cyfeirio electronig wedi ei gwneud

traditional paper route—which took around three days for the referral letter to be dictated, typed and sent—will now take less than one day. It will only take a couple of minutes as the GP does their own referral.

Later this year, patients and citizens will be able to access the bilingual website, My Health Online, to book appointments with their GP practice or to request repeat prescriptions. This service will be particularly valuable to people living in rural communities.

4.00 p.m.

On the use of telemedicine supporting care closer to home for patients with cancer, in South Wales West, local teams are able to carry out diagnoses through video and internet links and to discuss patients' care with specialists in Swansea. In future, health and care services will rely completely on the use of modern digital technology. The decisions and approach taken by Informing Healthcare and the Assembly Government to implement change incrementally and to involve clinicians every step of the way has established solid foundations, and we should commend these achievements.

This made-in-Wales approach has been driven by knowledge and learning from national IT programmes across the globe and commended by international experts. We have listened to what all different users of computer systems want and involved them in the design of new systems for Wales. With these information services in place, I think that we can support a world-class integrated healthcare service that is accessible to all.

Gwelliant 1 Nick Ramsay

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn credu bod datblygiad strategol systemau

yn haws ac yn gyflymach, ac maent yn gwybod nad yw'r llythyr wedi cael ei golli yn y post. Bydd gennych ddi-ddordeb i glywed bod y llwybr papur traddodiadol—a gymerai tua thri diwrnod i'r llythyr cyfeirio gael ei arddweud, teipio ac anfon—bellach yn cymryd llai nag un diwrnod. Bydd yn cymryd ychydig o funudau yn unig wrth i'r meddyg teulu wneud y cyfeirio ar ei liwt ei hun.

Yn ddiweddarach eleni, bydd cleifion a dinasyddion yn gallu cael mynediad i'r wefan ddwyieithog, Fy Iechyd Ar-lein, i drefnu apwyntiadau gyda'u meddyg teulu neu i ofyn am bresgripsiwn amlroddadwy. Bydd y gwasanaeth hwn yn arbennig o werthfawr i bobl sy'n byw mewn cymunedau gwledig.

O ran defnyddio telefeddygaeth i gefnogi gofal yn nes at adref i gleifion â chanser, mae timau lleol yng Ngorllewin De Cymru yn gallu gwneud diagnosis drwy gysylltiadau fideo a'r rhyngwrwyd a thrafod gofal cleifion gydag arbenigwyr yn Abertawe. Yn y dyfodol, bydd gwasanaethau iechyd a gofal yn dibynnu yn gyfan gwbl ar y defnydd o dechnoleg ddigidol fodern. Mae'r penderfyniadau a'r dull a ddefnyddir gan Hysbysu Gofal Iechyd a Llywodraeth y Cynulliad i weithredu newid yn raddol ac i gynnwys clinigwyr bob cam o'r ffordd wedi sefydlu sylfeini cadarn, a dylem ganmol y cyflawniadau hyn.

Mae'r dull gwnaed-yng-Nghymru wedi cael ei yrru ymlaen gan wybodaeth a ddsygwyd o raglenni TG genedlaethol ar draws y byd ac yn cael ei ganmol gan arbenigwyr rhyngwladol. Rydym wedi gwrandao ar yr hyn y mae holl ddefnyddwyr gwahanol systemau cyfrifiadurol yn ei ddymuno ac wedi eu cynnwys wrth ddylunio systemau newydd ar gyfer Cymru. Gyda'r gwasanaethau gwybodaeth hyn yn eu lle, credaf y gallwn gefnogi gwasanaeth gofal iechyd integredig o'r radd flaenaf sy'n hygyrch i bawb.

Amendment 1 Nick Ramsay

Add as new point at end of motion:

Believes that the strategic development of

TGCh yn cael ei roi yn y fantol gan doriadau termau real Llywodraeth Cynulliad Cymru i'r gyllideb iechyd.

Nick Ramsay: I move amendment 1.

I am pleased to be called to speak in this debate this afternoon. There are a couple of points that I wish to make. I think that we all agree with the Minister that there can be no doubt that a modern computer system is essential for the safe and efficient delivery of patient care. Clearly, modern computer systems are vital in all areas of life, including the efficient running of the national health service. Our amendment to the motion highlights our concerns about the Assembly Government's refusal to protect the health budget in real terms, a point that we have made in numerous other debates and which applies in this area as much as it does in other areas of debate in the health service. We think that taking £1 billion out of the health service over three years and refusing to protect it will have a negative impact on very important areas of the health budget in Wales.

We will be supporting the Liberal Democrat amendments, especially amendment 3 relating to communication and the sharing of records between GPs and hospitals. We feel that this is a very important amendment. In many ways, it is common sense. Having listened to some of the comments that the Minister made at the start of the debate, I imagine that there are people outside this Chamber, listening to the debate, who would probably think that, in many cases, a great deal of the practice we are talking about happens anyway, because it seems to be common sense. However, from experience, sadly, we know that common sense often takes a long time to become embedded.

In the case of the use of computer systems in the NHS, I really hope, based on the Minister's comments, that the valuable opportunity on offer here is taken and that we end up with a computer system that our NHS

ICT systems is being put at risk by the Welsh Assembly Government's real terms cuts to the health budget.

Nick Ramsay: Cynigiau welliant 1.

Yr wyf yn falch o gael fy ngalw i siarad yn y ddadl hon y prynhawn yma. Mae un neu ddau o bwyntiau yr hoffwn eu gwneud. Credaf ein bod i gyd yn cytuno â'r Gweinidog na all fod unrhyw amheuaeth bod system gyfrifiadurol fodern yn hanfodol ar gyfer darparu gofal diogel ac effeithlon i gleifion. Yn amlwg, mae systemau cyfrifiadurol modern yn hanfodol ym mhob agwedd ar fywyd, gan gynnwys gweithrediad effeithlon y gwasanaeth iechyd gwladol. Mae ein gwelliant i'r cynnig yn tynnu sylw at ein pryderon ynghylch gwrthodaeth Llywodraeth y Cynulliad i amddiffyn y gyllideb iechyd mewn termau real, pwynt yr ydym wedi'i wneud mewn nifer o ddadleuon eraill ac sydd yr un mor berthnasol yn y maes hwn gymaint ag mewn rhannau eraill o ddadl yn y gwasanaeth iechyd. Rydym yn credu y bydd cymryd £1 biliwn allan o'r gwasanaeth iechyd dros dair blynedd a gwrthod ei amddiffyn yn cael effaith negyddol ar feysydd pwysig iawn o'r gyllideb iechyd yng Nghymru.

Byddwn yn cefnogi gwelliannau'r Democratiaid Rhyddfrydol, yn enwedig gwelliant 3 yn ymwneud â chyfathrebu a rhannu cofnodion rhwng meddygon teulu ac ysbytai. Rydym yn teimlo bod hyn yn welliant pwysig iawn. Mewn sawl ffordd, mae'n synnwyr cyffredin. Ar ôl gwranddo ar rai o'r sylwadau a wnaeth y Gweinidog ar ddechrau'r ddadl, yr wyf yn dychmygu bod pobl y tu allan i'r Siambr hon, yn gwranddo ar y ddadl, a fyddai'n fwy na thebyg yn meddwl y byddai llawer o'r arfer, mewn llawer o achosion, yr ydym yn siarad amdano yn digwydd beth bynnag, oherwydd mae'n ymddangos fel synnwyr cyffredin. Fodd bynnag, o brofiad, yn anffodus, gwyddom fod synnwyr cyffredin yn aml yn cymryd amser hir i ddod yn rhan greiddiol o rywbeth.

Yn achos y defnydd o systemau cyfrifiadurol yn y GIG, yr wyf yn wir yn gobeithio, yn seiliedig ar sylwadau'r Gweinidog, bod y cyfle gwerthfawr sydd ar gael yma yn cael ei gymryd a bod gennym yn y pen draw system

and patients deserve. It is quite extraordinary that that communication and sharing of records has not been happening as well as it should have up to now. I believe that it makes perfect sense for records to be computerised as much as possible so that they are available to the clinician at any point during the patient's health journey. We often speak about the need to improve primary and secondary care and the different points on that health journey that all of us go on as patients at some point during our lives, and often many times during our lives. It is important that the right information is available to whoever is treating us at that point. If that can be done through computerisation, that is good.

I think that there is huge potential here, Minister, for the national health service in Wales to harness the power of technology in bringing about the change that we would like to see. Patients clearly need the best care and taxpayers need to know that they are getting value for money. I am sure that the Minister is aware that there were massive problems with the roll-out of the IT system in England and that there were criticisms of the top-down bureaucratic programme that was seen by many in the NHS to have been so disruptive. In fact, in England, the NHS IT policy review group recommended a dismantling of the centralised IT structure that had been put in place, such were the perceived problems with the NHS computer system. I will be interested to hear from the Minister what lessons are being learned from the NHS IT roll-out in England so that we avoid similar problems.

There are certain things that we want to achieve. First, we all probably agree that patients should have greater, not less control over their personal health records. That is one of the points made by the Liberal Democrats in their amendments. As I said earlier, clinicians should have access to information quickly and easily at the necessary point on a patient's health journey. We must ensure that the integrity of patient records is maintained and I know that amendment 4, which you have accepted, refers to the maintenance of this integrity.

gyfrifiadurol y mae ein cleifion yn ei haeddu. Mae'n eithaf rhyfeddol nad yw'r cyfathrebu a rhannu cofnodion wedi bod yn digwydd gystal ag y dylai hyd yn hyn. Yr wyf yn credu ei fod yn gwneud synnwyr perffaith i'r cofnodion i gyd fod ar gyfrifiadur gymaint ag y bo modd fel eu bod ar gael i'r clinigwr ar unrhyw adeg yn ystod taith iechyd y claf. Rydym yn aml yn siarad am yr angen i wella gofal sylfaenol ac eilaidd a'r gwahanol bwyntiau ar y daith iechyd honno y mae pob un ohonom yn mynd arni fel cleifion ar ryw adeg yn ystod ein bywydau, ac yn aml sawl gwaith yn ystod ein bywydau. Mae'n bwysig bod y wybodaeth gywir ar gael i bwy bynnag sydd yn ein trin ar y pwynt hwnnw. Os gellir gwneud hynny drwy gyfrifiadur, mae hynny'n dda.

Credaf fod potensial enfawr yma, Weinidog, i'r gwasanaeth iechyd gwladol yng Nghymru harneisio pŵer technoleg i feithrin y newid yr hoffem ei weld. Mae ar gleifion angen y gofal gorau ac mae angen i drethdalwyr wybod eu bod yn cael gwerth am arian. Yr wyf yn siŵr bod y Gweinidog yn ymwybodol bod problemau enfawr wrth gyflwyno'r system TG yn Lloegr a bod beirmiadaeth o'r rhaglen fiwrocraataidd o'r brig i lawr a welwyd gan lawer yn y GIG fel rhywbeth mor aflonyddgar. Yn wir, yn Lloegr, argymhellodd grŵp adolygiad polisi TG y GIG ddatgymalu'r strwythur TG canolog a oedd wedi cael ei roi ar waith, gymaint oedd y problemau tybiedig gyda system gyfrifiadurol y GIG. Bydd gennyf ddiddordeb clywed gan y Gweinidog pa wersi sy'n cael eu dysgu o gyflwyno system TG GIG Lloegr fel ein bod yn osgoi problemau tebyg.

Mae rhai pethau yr ydym eisiau ei gyflawni. Yn gyntaf, yr ydym i gyd yn ôl pob tebyg yn cytuno y dylai cleifion gael mwy, nid llai, o reolaeth dros eu cofnodion iechyd personol. Dyna un o'r pwyntiau a wnaed gan y Democratiaid Rhyddfrydol yn eu gwelliannau. Fel y dywedais yn gynharach, dylai clinigwyr gael mynediad i wybodaeth yn gyflym ac yn hawdd yn y man angenrheidiol ar daith iechyd y claf. Mae'n rhaid i ni sicrhau bod dilysrwydd cofnodion cleifion yn cael ei gynnal a gwn fod gwelliant 4, yr ydych wedi ei dderbyn, yn cyfeirio at gynnal y dilysrwydd hwn.

On the local basis of IT systems, I fully accept what you are saying, Minister. If we can have a central IT system where all the different parts of the system work together, we hope that we will end up with a better, more integrated computer system. However, it should also be recognised that there are certain aspects of having IT locally available, as has been the case in the past, that have been beneficial. I would not want to see all that has been good about previous systems being sacrificed on the altar of providing a centralised computerisation system.

Thank you for bringing forward this debate today. It is a very interesting discussion. I hope that the amendments will be taken on board.

Gwelliant 2 Peter Black

Dileu'r gair 'sylweddol'.

Gwelliant 3 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau bod Rhaglen TGCh newydd GIG Cymru yn caniatáu cyfathrebu a rhannu cofnodion rhwng practisiau meddygon teulu ac adrannau ysbytai er mwyn sicrhau bod cleifion yn cael eu trin yn ddiogel, yn effeithlon ac yn amserol ar unrhyw bwynt yn system y GIG.

Gwelliant 4 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i sicrhau bod Rhaglen TGCh newydd GIG Cymru yn hollol ddiogel er mwyn sicrhau na chaiff dim data ei golli ac na chaiff diogelwch data ei danseilio.

Veronica German: I move amendments 2, 3 and 4.

There is no doubt that the Minister's comments are right: the way that we use our

Ar sail leol systemau TG, yr wyf yn derbyn yn llwyr yr hyn yr ydych yn ei ddweud, Weinidog. Os gallwn gael system TG ganolog lle mae holl rannau gwahanol y system yn gweithio gyda'i gilydd, rydym yn gobeithio y bydd gennym yn y diwedd system gyfrifiadurol well, mwy integredig. Fodd bynnag, dylid hefyd cydnabod bod yna agweddau penodol o gael TG ar gael yn lleol, fel sydd wedi digwydd yn y gorffennol, sydd wedi bod yn fuddiol. Ni fyddwn am weld yr holl sydd wedi bod yn dda am systemau blaenorol yn cael ei aberthu yn sgil darparu system gyfrifiadurol ganolog.

Diolch i chi am gyflwyno'r ddatl hon heddiw. Mae'n drafodaeth ddiddorol iawn. Yr wyf yn gobeithio y bydd y gwelliannau yn cael eu derbyn.

Amendment 2 Peter Black

Delete the word 'significant'.

Amendment 3 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Calls on the Welsh Assembly Government to ensure that the new NHS Wales ICT Programme allows communication and the sharing of records between GP practices and hospital departments to ensure the safe, efficient and timely treatment of patients at any point in the NHS system.

Amendment 4 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Calls on the Welsh Assembly Government to ensure that the new NHS Wales ICT Programme is fully secure to prevent any loss of data or breach of data protection.

Veronica German: Cynigiau welliannau 2, 3 a 4.

Nid oes unrhyw amheuaeth bod sylwadau'r Gweinidog yn iawn: mae'r ffordd yr ydym yn

digital technologies in health is crucial for future delivery. There is no doubt that there are some really good intentions behind everything that the Minister has said today. The problem that we have is that we feel that progress has perhaps been a little slow. It seems that we first talked about Informing Healthcare an awfully long time ago—I think that it was about eight years ago. I know that you cannot change everything at once and I absolutely agree with the methodology of having incremental changes, building onto a system that is there and using what you have, if you can. Unfortunately, it means that some things are still not happening. In this day and age, we are used to using our computers to do so many things—we go online to book our holidays and to do our shopping—and I cannot imagine not using my computer all of the time in my everyday life. I would say the same about businesses. I visited a GP a few weeks ago and although I do not think that his systems are particularly backward, in referring to his computer, he said, ‘Here we go; I have a number of patients moving away and leaving the practice, and more coming here’. I asked, ‘Is that not okay now? Can you not just send your records to the new practice?’, to which he replied, ‘Don’t be so silly; of course, I cannot. I have to print off all the records that belong to that patient and then they have to be input again’. I do not know if his system is different. You have said today that everyone is able to access a portal, and I can see lovely pictures in the infrastructure booklet of how a GP can access the portals and come out again at another point, but I would be interested to hear the Minister addressing that point because I was told this in good faith and not that long ago.

I have also had conversations with people about e-referrals. All that we can say is, ‘At last’, because, again, people cannot believe that that is not happening and that letters are still being sent out. We know that letters are delivered into hospitals, from hospitals and out again. Sometimes, depending on whether a letter is picked up by the porter before or

defnyddio ein technolegau digidol ym myd iechyd yn hanfodol ar gyfer darparu yn y dyfodol. Nid oes unrhyw amheuaeth bod rhai bwriadau da iawn y tu ôl i bopeth y mae'r Gweinidog wedi ei ddweud heddiw. Y broblem sydd gennym yw ein bod yn teimlo bod y cynnydd efallai wedi bod ychydig yn araf. Mae'n ymddangos ein bod wedi siarad yn gyntaf am Hysbysu Gofal Iechyd amser maith yn ôl—yr wyf yn meddwl mai tua wyth mlynedd yn ôl ydoedd. Gwn na allwch newid popeth ar unwaith, ac yr wyf yn llwyr gytuno â'r fethodoleg o gael newidiadau cynyddol, gan adeiladu ar y system sydd yno a defnyddio'r hyn sydd gennych, os gallwch. Yn anffodus, mae'n golygu nad yw rhai pethau yn digwydd o hyd. Yn yr oes sydd ohoni, rydym yn defnyddio ein cyfrifiaduron i wneud cymaint o bethau—rydym yn mynd ar-lein i archebu ein gwyliau ac i wneud ein siopa—ac ni allaf ddychmygu peidio â defnyddio fy nghyfrifiadur drwy'r amser yn fy mywyd bob dydd. Byddwn yn dweud yr un peth am fusnesau. Ymwelais â meddyg teulu ychydig wythnosau yn ôl ac er nad wyf yn credu bod ei systemau yn arbennig o gyntefig, wrth gyfeirio at ei gyfrifiadur, dywedodd, ‘Dyma ni'n mynd; mae gennyf nifer o gleifion sy'n symud i ffwrdd ac yn gadael y feddygfa, a mwy yn dod yma’. Gofynnais, ‘Onid yw hynny'n iawn nawr? Onid allwch ddanfôn eich cofnodion i'r feddygfa newydd?’ Atebodd yntau, ‘Peidiwch â bod mor wirion; ni allaf, wrth gwrs. Rhaid i mi argraffu'r holl gofnodion sy'n perthyn i'r claf hwnnw ac yna rhaid iddynt gael eu rhoi i fewn eto’. Nid wyf yn gwybod a yw ei system yn wahanol. Rydych wedi dweud heddiw bod pawb yn gallu cael mynediad i borth, a gallaf weld lluniau hyfryd yn y llyfryn seilwaith o sut y gall meddyg teulu gael mynediad at y pyrth a dod allan eto ar bwynt arall, ond byddai gennyf ddiddordeb mewn clywed y Gweinidog yn mynd i'r afael â'r pwynt hwnnw oherwydd dywedwyd hyn wrthyf yn gwbl ddiwyll ac nid gymaint â hynny yn ôl.

Yr wyf hefyd wedi cael sgwrsiau â phobl am e-atgyfeiriadau. Y cyfan y gallwn ei ddweud yw, ‘O'r diwedd’, oherwydd, unwaith eto, ni all bobl gredu nad yw hynny'n digwydd, a bod llythyrau yn dal i gael eu hanfon allan. Gwyddom bod llythyrau yn cael eu hanfon i ysbytai, o ysbytai ac allan eto. Weithiau, yn dibynnu ar pa un ai yw llythyr yn cael ei godi

after a tea break, it can mean another 24 hours before it reaches its destination. This information could be available at the push of a button for everyone else.

You talk about an all-Wales approach, which is to be welcomed. It is amazing that we had all those different x-ray systems that you talked about, and that they could not talk to one another. Lessons must be learnt about how that was allowed to happen in the first place. I am not sure on whose watch that happened, but computerised x-ray is not something that is very old, so it must have happened in recent years. I would be grateful if the Minister could address how that was allowed to happen.

I am also keen on the use of mobile technologies for people working in the community. I know that I have mentioned previously the community health access points system that was piloted in Powys, where community nurses used a digital system to write their notes, which were uploaded straight into the system. The system allowed them to take photographs so that they could show patients what their ulcer looked like last week and compare it with that week's picture, to show how things had improved. It was a system that was welcomed all round and I thank the Minister for providing an update to say that it was being considered. However, I have not heard anything else about that since. I have also seen midwives using a system as if they are writing on paper, where that writing is transmitted by a BlackBerry so that their records are immediately updated, but they are using a familiar system. It is as if the form is a piece of paper. That was welcomed. So, there has been some movement, but we do not think that it has been fast enough or significant enough.

Jeff Cuthbert: I am grateful for the opportunity to speak in the debate. The benefits and importance of a high-functioning, efficient and effective IT system within the NHS should be obvious to everyone in the Chamber. As this is self-

gan y porthor cyn neu ar ôl egwyl te, gall olygu 24 awr arall cyn iddo gyrraedd ei gyrchfan. Gallai'r wybodaeth hon fod ar gael i bawb arall drwy bwyso botwm.

Yr ydych yn sôn am ddull Cymru gyfan, sydd i'w groesawu. Mae'n anhygoel bod gennym y gwahanol systemau pelydr-x i gyd y soniasoch amdanynt, ac na allent siarad â'i gilydd. Rhaid dysgu gwersi ynglŷn â sut y gellid caniatáu i hynny ddigwydd yn y lle cyntaf. Nid wyf yn siŵr ar wylidwraeth pw y digwyddodd hynny, ond nid yw pelydr-x cyfrifiadurol yn rhywbeth hen iawn, felly mae'n rhaid ei fod wedi digwydd yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Byddwn yn ddiolchgar pe gallai'r Gweinidog fynd i'r afael â sut y caniatawyd hynny i ddigwydd.

Rwyf hefyd o blaid y defnydd o dechnolegau symudol ar gyfer pobl sy'n gweithio yn y gymuned. Rwy'n gwybod fy mod wedi crybwyll o'r blaen y system gymunedol ar gyfer pwyntiau mynediad iechyd a gafodd ei threialu ym Mhowys, lle mae nyrsys cymunedol yn defnyddio system ddigidol i ysgrifennu eu nodiadau, a gafodd eu llwytho yn syth i mewn i'r system. Mae'r system yn caniatáu iddynt i dynnu lluniau fel eu bod yn gallu dangos i'r cleifion hyn sut oedd eu hwlsar yn edrych yr wythnos ddiwethaf a'i gymharu â llun yr wythnos honno, i ddangos sut mae pethau wedi gwella. Yr oedd yn system a groesawyd gan bawb a diolchaf i'r Gweinidog am roi diweddariad i ddweud ei fod yn cael ei ystyried. Fodd bynnag, nid wyf wedi clywed unrhyw beth arall am hynny ers hynny. Rwyf hefyd wedi gweld bydwagedd yn defnyddio system fel pe baent yn ysgrifennu ar bapur, lle bod yr ysgrifen yn cael ei drosglwyddo gan BlackBerry fel bod eu cofnodion yn cael eu diweddarau ar unwaith, ond maent yn defnyddio system cyfarwydd. Mae fel pe bai'r ffurflen yn ddam o bapur. Mae hynny'n cael ei groesawu. Felly, bu rhywfaint o symudiad, ond nid ydym yn credu ei fod wedi bod yn ddigon cyflym nac yn ddigon arwyddocaol.

Jeff Cuthbert: Yr wyf yn ddiolchgar am y cyfle i siarad yn y ddadl. Dylai manteision a phwysigrwydd system TG uchel-weithredol, effeithlon ac effeithiol o fewn y GIG fod yn amlwg i bawb yn y Siambr. Gan fod hyn yn amlwg ohono'i hun, byddaf yn tynnu sylw yn

evident, I will briefly highlight the need for IT development in one particular area.

Since beginning my work as the chair of the cross-party group on diabetes in early 2010, the issue of sharing the data and records of those suffering from diabetes has been repeatedly raised with me. As some of you will remember from previous debates regarding diabetes, in 2002 Scotland rolled out the Scottish care information diabetes collaboration system, also known as the SCI-DC system. The SCI-DC system aims to deliver effective information technology solutions to diabetes services in NHS Scotland. The Scottish diabetes framework identified that well-managed, integrated diabetes care must be underpinned by effective information technology systems, and the SCI-DC project was initiated to bring this aim forward. Since its rollout in 2002, the system has been extremely successful and 98 per cent of Scottish patients are now on the system, which is beneficial for patients, nurses, GPs and any other parties involved.

Considering that statistics released in late 2010 showed steady increases in the prevalence of diabetes across Wales, particularly in the South Wales Valleys, as well as projections that 9 per cent of people in Wales will have either type 1 or type 2 diabetes by 2015, it would seem prudent to ensure that we in Wales are well equipped to deal with this chronic condition. If sufferers of diabetes are to lead active and busy lives, they need to be sure that their records can be accessed promptly wherever they are.

In previous discussions and correspondence, the cross-party group was told that the Welsh Assembly Government was looking into the possibility of converting the SCI-DC system for use in Wales. Recently, it was informed that the SCI-DC system would not be an option at this time, in part because it is necessary to develop the recent systems that have been put in place. I accept that and I have no reason to dispute that.

4.15 p.m.

fyr at yr angen am ddatblygiad TG mewn un ardal benodol.

Ers dechrau fy ngwaith fel cadeirydd y grŵp trawsbleidiol ar ddiabetes yn gynnar yn 2010, mae'r mater o rannu data a chofnodion y rhai sy'n dioddef o ddiabetes wedi cael ei godi gyda mi dro ar ôl tro. Fel y bydd rhai ohonoch yn cofio o ddadleuon blaenorol ynghylch diabetes, yn 2002 cyflwynodd yr Alban system wybodaeth gofal cydweithio diabetes yr Alban, sydd hefyd yn cael ei adnabod fel y system SCI-DC. Mae'r system SCI-DC yn anelu i ddarparu atebion technoleg gwybodaeth yn effeithiol i wasanaethau diabetes yn GIG yr Alban. Nododd fframwaith diabetes yr Alban bod yn rhaid i ofal diabetes integredig a reolir yn dda gael ei ategu gan systemau technoleg gwybodaeth effeithiol, a cychwynnwyd y prosiect SCI-DC i ddod â'r nod hwn yn ei flaen. Ers ei gyflwyno yn 2002, mae'r system wedi bod yn hynod o lwyddiannus ac mae 98 y cant o gleifion yr Alban yn awr ar y system, sydd o fudd i gleifion, nyrsys, meddygon teulu ac unrhyw un arall sy'n gysylltiedig.

O ystyried bod ystadegau a gyhoeddwyd yn hwyr yn 2010 yn dangos cynnydd cyson yn nifer yr achosion o ddiabetes ar draws Cymru, yn enwedig yng Nghymoedd De Cymru, yn ogystal â rhagolygon y bydd gan 9 y cant o bobl yng Nghymru naill ai diabetes math 1 neu fath 2 erbyn 2015, mae'n ymddangos yn ddoeth i sicrhau ein bod yng Nghymru yn paratoi yn dda i ddelio â'r cyflwr cronig hwn. Os yw dioddefwyr diabetes i fyw bywydau gweithgar a phrysur, mae angen iddynt fod yn siŵr y gellir cael mynediad i'w cofnodion yn brydlon lle bynnag y maent.

Mewn trafodaethau a gohebiaeth blaenorol, dywedwyd wrth y grŵp traws-bleidiol bod Llywodraeth Cynulliad Cymru yn edrych i mewn i'r posibilrwydd o addasu'r system SCI-DC i'w defnyddio yng Nghymru. Yn ddiweddar, dywedwyd wrtho na fyddai'r system SCI-DC yn opsiwn ar hyn o bryd, yn rhannol oherwydd ei bod yn angenrheidiol datblygu'r systemau diweddar sydd wedi cael eu rhoi ar waith. Yr wyf yn derbyn hynny ac nid oes gennyf unrhyw reswm i anghytuno â hynny.

The £2.5 million that has been invested in the Welsh clinical portal and other IT developments in the Welsh NHS is clearly money well spent, but I encourage the Welsh Assembly Government to go even further once all the necessary pilot schemes and roll-outs have been done. I hope that it will give some priority to considering the best possible IT system for diabetes patients' records, particularly since it is already spending £0.5 billion annually on the care of diabetes sufferers.

Mark Isherwood: I fear that this motion is partial and premature. Last year, I took up an invitation from the British Medical Association to visit a medical practice in my North Wales region. Staff's prime concerns related to information and communications technology. Concerns were raised about the slowness of changes to their practice's IT system, which involved being able to make online referrals between hospitals. They have advised me today that it is now due to go live this month, and that they will be able to make online referrals and to check that they have been received, although the IT system will not initially be as comprehensive as that used by their neighbours only a couple of miles away in England.

I understand that there is still some discrepancy over online requests for blood tests. In Flintshire, for example, more residents are treated as out-patients, day cases or emergency cases at the Countess of Chester Hospital than at either Wrexham Maelor or Glan Clwyd hospitals. However, if a patient visits Wrexham Maelor for treatment, but had a blood test at the nearby Countess of Chester, there is no system in place for Wrexham Maelor to check on that blood test result. The patient would, therefore, have to have a further blood test at the Wrexham Maelor, resulting in more time, money and resources being spent when that could be avoided. What is needed to avoid doubling up on blood tests, I am told, is transparency and continuity of information between pathology laboratories at different hospitals.

Mae'r £2.5 miliwn sydd wedi cael ei fuddsoddi ym mhorth clinigol Cymru a datblygiadau TG eraill yn GIG Cymru yn amlwg yn arian a wariwyd yn dda, ond rwy'n annog Llywodraeth Cynulliad Cymru i fynd hyd yn oed ymhellach ar ôl cwblhau'r holl gynlluniau peilot a'r gwaith cyflwyno angenrheidiol. Gobeithiaf y bydd yn rhoi rhywfaint o flaenoriaeth i ystyried y system TG gorau posibl ar gyfer cofnodion cleifion diabetes, yn enwedig gan ei bod eisoes yn gwario £0.5 biliwn bob blwyddyn ar ofalu am ddioddefwyr diabetes.

Mark Isherwood: Rwy'n ofni bod y cynnig hwn yn rhannol ac yn gynamserol. Y llynedd, derbyniais wahoddiad gan Gymdeithas Feddygol Prydain i ymweld â phractis meddygol yn fy rhanbarth, Gogledd Cymru. Roedd prif bryderon y staff yn ymwneud â thechnoleg gwybodaeth a chyfathrebu. Mynegwyd pryderon ynghylch arafwch y newidiadau i system TG eu practis, a oedd yn golygu gallu gwneud atgyfeiriadau ar-lein rhwng ysbytai. Maent wedi dweud wrthyf heddiw y bydd yn mynd yn fyw y mis hwn, ac y byddant yn gallu gwneud atgyfeiriadau ar-lein a gwirio eu bod wedi cael eu derbyn, er na fydd y system TG, i ddechrau, mor gynhwysfawr â'r un a ddefnyddir gan eu cymdogion, ychydig o filltiroedd i ffwrdd yn Lloegr.

Rwy'n deall bod rhywfaint o anghysondeb o hyd ynghylch ceisiadau ar-lein ar gyfer profion gwaed. Yn Sir y Fflint, er enghraifft, mae mwy o drigolion yn cael eu trin fel cleifion allanol, achosion dydd neu achosion brys yn Ysbyty Iarlls Caer nag yn Ysbyty Maelor Wrecsam neu Ysbyty Glan Clwyd. Fodd bynnag, os bydd claf yn ymweld ag Ysbyty Maelor Wrecsam ar gyfer triniaeth, a'i fod wedi cael prawf gwaed yn Ysbyty Iarlls Caer gerllaw, nid oes system ar waith i alluogi Ysbyty Maelor Wrecsam i edrych ar ganlyniad y prawf gwaed hwnnw. Byddai'n rhaid i'r claf, felly, gael prawf gwaed arall yn Ysbyty Maelor Wrecsam, a fyddai'n cymryd mwy o amser, ac yn golygu bod mwy o arian ac adnoddau yn cael eu defnyddio pan ellid osgoi hynny. Dywedir wrthyf mai'r hyn sydd ei angen i osgoi dyblygu profion gwaed yw tryloywder a pharhad gwybodaeth rhwng labordai patholeg mewn ysbytai gwahanol.

Medical practices tell me that the medical software to do this is out there, but will not be available to them for the foreseeable future. They also tell me that they currently use the EMIS LV clinical system, but what they need is a replacement system called EMIS Web, which will provide true independence. They would not then have to rely on the records stored on the IT system in the surgery—if that system goes down, they have no way of retrieving medical information on patients. However, the EMIS Web system would not be run locally, but from an IT centre in Leeds. I understand that the Welsh Government is not keen to do this, because it appears that it considers that keeping this in-house in Wales is more important than efficient medical practice and patient wellbeing. This is indicative of a Cardiff-centric, closed-border dogma that has characterised the Welsh Government's whole approach and caused too many people in north Wales to consider that devolution has forgotten them.

How will the Welsh Government's ICT programme address, for example, the paradox that Welsh Government reluctance to engage with private healthcare providers reinforces the strength of the private sector marketplace, leaving the Welsh Government at a disadvantage, having to take what is available when it needs it, such as a bed on a Friday night, on the basis of a spot purchase on the provider's terms, often resulting in the Welsh NHS having to pay more for patient treatment in Wales than English commissioners pay for people from England receiving the same treatment in Wales? How will the Welsh Government's ICT programme address a situation in which the Welsh Government is asking for a 10 per cent shift from acute to community treatment and care, but there is concern over the educational provision for nurses and other staff to achieve that and that most people are not aware that they are often not seeing district nurses but unregistered health support workers? How will the Welsh Government's ICT programme address the situation recently described to me by another medical practice in north-east Wales whereby patients living

Mae meddygfeydd yn dweud wrthyf fod y feddalwedd feddygol i wneud hyn yn bodoli, ond na fydd ar gael iddynt yn y dyfodol rhagweladwy. Maent hefyd yn dweud wrthyf eu bod ar hyn o bryd yn defnyddio'r system glinigol LV EMIS, ond yr hyn sydd ei angen arnynt yw system newydd o'r enw EMIS Web, a fydd yn rhoi gwir annibyniaeth. Ni fyddent wedyn yn gorfod dibynnu ar y cofnodion sy'n cael eu storio ar y system TG yn y feddygfa—os yw'r system honno'n methu, nid oes ganddynt unrhyw ffordd o gael gwybodaeth feddygol am gleifion. Fodd bynnag, ni fyddai'r system EMIS Web yn cael ei rhedeg yn lleol, ond o ganolfan TG yn Leeds. Deallaf nad yw Llywodraeth Cymru yn awyddus i wneud hyn, oherwydd mae'n ymddangos ei bod yn ystyried bod cadw hyn yn fewnol yng Nghymru yn fwy pwysig nag arfer meddygol effeithlon a lles cleifion. Mae hyn yn arwydd o ddogma sy'n canolbwyntio ar Gaerdydd, heb edrych y tu hwnt i ffiniau'r wlad, sydd wedi nodweddu dull gweithredu Llywodraeth Cymru ac sydd wedi golygu bod gormod o bobl yn y Gogledd o'r farn bod y broses ddatganoli wedi anghofio amdanynt.

Sut y bydd rhaglen TGCh Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael, er enghraifft, â'r paradocs sy'n golygu bod amharodrwydd Llywodraeth Cymru i ymgysylltu â darparwyr gofal iechyd preifat yn atgyfnerthu cryfder y farchnad sector preifat, gan adael Llywodraeth Cymru o dan anfantais, yn gorfod cymryd yr hyn sydd ar gael pan fo angen gwneud hynny, fel gwely ar nos Wener, ar sail pryniant ar y pryd ar delerau'r darparwr, sydd yn aml yn golygu bod GIG Cymru yn gorfod talu mwy am drin cleifion yng Nghymru nag y mae comisiynwyr Lloegr yn talu am bobl o Loegr sy'n cael yr un driniaeth yng Nghymru? Sut y bydd rhaglen TGCh Llywodraeth Cymru'n mynd i'r afael â sefyllfa lle mae Llywodraeth Cymru yn gofyn am newid o 10 y cant o driniaeth aciwt i driniaeth a gofal cymunedol, ond lle mae pryder am y ddarpariaeth addysgol ar gyfer nyrsys a staff eraill i gyflawni hynny a lle nad yw'r rhan fwyaf o bobl yn ymwybodol nad ydynt yn gweld nyrsys ardal, yn aml, ond gweithwyr cymorth iechyd sydd heb eu cofrestru? Sut y bydd rhaglen TGCh Llywodraeth Cymru yn mynd i'r afael â'r sefyllfa, a ddisgrifiwyd imi yn ddiweddar gan

in England, but registered with them, can receive some services from the Welsh side, including free prescriptions, but cannot receive others such as mental health services, which can only deal with patients who have a Welsh postcode? I was even told of confusion over ambulance services, where responsibility for taking patients from the Welsh side of the border to the English side is decided by postcode. This nonsense must end, and ICT systems could and should be part of the solution.

David Lloyd: Mae'n bleser gennyf siarad ar y ddadl hon ar system raglen gyfrifiadurol y gwasanaeth iechyd fel un sy'n parhau i ddefnyddio'r system bob wythnos. Bydd pobl yn cofio'r hen ddyddiau; yn y dyddiau cynnar, pan oeddwn yn feddyg teulu ifanc, nid oedd gennym gyfrifiaduron, ac yr oeddem yn cadw popeth ar bapur a chardfwrdd, ac yn ceisio storio'r nodiadau hynny yn rhywle. Mae'r maes bellach wedi'i drawsnewid, ac mae'r system 'Informing Healthcare' y mae'r Gweinidog newydd sôn amdani, sef y system gyfrifiadurol yng Nghymru, wedi bod yn llwyddiannus iawn. Mae'r system wedi trawsnewid meddygaeth deuluol yng Nghymru—i'r gwrthwyneb yn llwyr, felly, i'r system yn Lloegr, sydd wedi bod yn drychineb, gyda biliynau wedi'u gwastraffu mewn cyflafan enbyd sydd wedi lladd y system TGCh yn Lloegr.

Cyflafan enbyd hefyd oedd y system 'Choose and Book' sydd wedi cael ei mellithio gan feddygon a chleifion yn Lloegr. Mae gan y gwasanaeth iechyd yn Lloegr gryn dipyn i'w ddyysgu gan y gwasanaeth yng Nghymru o ran delio â chyfrifiaduron. Yn awr, pan mae'r claf yn dod i weld meddyg teulu yng Nghymru, mae cofnod manwl yn cael ei gadw yn gyfrifiadurol ac nid oes angen nodiadau papur. Yr ydym yn argraffu presgripsiynau, ac yn cofnodi pob salwch ac afiechyd fesul cod yn y cyfrifiadur. Nid oes angen ysgrifennu unrhyw beth, gan fod popeth yn cael ei wneud ar-lein.

Mae gwahanol lefelau o hygyrchedd a chyfrinachedd o fewn y system gyfrifiadurol hon. Fel meddyg, gallaf gael gafael ar bob manylyn, hyd yn oed y rhai mwyaf sensitif,

feddygfa arall yng ngogledd-ddwyrain Cymru, lle gall cleifion sy'n byw yn Lloegr, ond sydd wedi'u cofrestru gyda nhw, gael rhai gwasanaethau o Gymru, gan gynnwys presgripsiynau am ddim, ond na allant gael rhai eraill, fel gwasanaethau iechyd meddwl, sydd ond yn gallu ymdrin â chleifion sydd â chod post yng Nghymru? Dywedwyd wrthyf am ddryswch ynghylch gwasanaethau ambiwlans hyd yn oed, lle mae'r cyfrifoldeb am fynd â chleifion o Gymru i Lloegr yn cael ei benderfynu yn ôl cod post. Mae'n rhaid i'r nonsens hyn ddod i ben; fe allai, ac fe ddylai, systemau TGCh fod yn rhan o'r ateb.

David Lloyd: It is a pleasure to contribute to this debate on the health service IT system as someone who uses that system on a weekly basis. People will remember the old days; in the early days, when I was a young GP, we did not have computers, and we kept everything on paper and cardboard, and tried to store those notes. The situation has now been transformed, and the Informing Healthcare system, which the Minister mentioned, which is the Welsh computer system, has been very successful. It has transformed the way in which general practice works in Wales—the complete opposite to the situation in England, therefore, which has been a disaster, with billions wasted in an appalling situation that has killed the ICT system in England.

The Choose and Book system was also a disaster in England, and it has been denigrated by doctors and patients. The health service in England has a great deal to learn from the health service in Wales in terms of dealing with computers. When a patient comes to see a GP in Wales these days, a detailed record is held on a computer and we do not need paper notes. We can print prescriptions, and use read codes to electronically record all illnesses and diseases. We do not need to write anything, as everything is held online.

There are varying levels of access and confidentiality within the IT system. As a GP, I can get hold of all details—even the most sensitive details—on patients, but

am glaf, ond ni all y staff sy'n gweithio yn y dderbynfa gael gafael ar yr un manylion, gan fod gennym system soffistigedig iawn sy'n gallu gofalu am y gwahanol lefelau cyfrinachedd. Mae'r meddyg yn gallu cael gafael ar bopeth, ond ni all y gweithwyr eraill wneud hynny. Mae hynny wedi ei adeiladu i mewn i'r system gyfrifiadurol sydd gennym.

Mae cynnydd cyson yn y cysylltiad rhwng cyfrifiaduron yn yr ysbytai ac yn y feddygfa. Yn awr, mae cyfathrebu uniongyrchol yn digwydd ar-lein. Yn Abertawe ac ar draws Cymru, yr ydym yn cael canlyniadau profion gwaed ar-lein. Yr ydym yn cael negeseuon gan feddygon ac ymgynghorwyr yn y clinigau drwy e-bost, felly nid oes angen anfon llythyrau drwy'r post. Mae hynny'n cyflymu pethau, ac mae'r wybodaeth yn dod i law yn brydlon. Mae lle i wella, wrth gwrs, gan fod lle i wella'r ddarpariaeth gyfrifiadurol yn ein hysbytai, sydd y tu ôl i ddarpariaeth meddygon teuluol—fel meddyg teulu, byddech yn disgwyl imi ddweud hynny. Mae angen i ysbytai wneud mwy o ddefnydd o'r system codau i'n galluogi i ddelio â'r wybodaeth o'r ysbytai yn haws.

Yr wyf yn hoffi'r syniad o gael cerdyn cyfrifiadurol i'w ddal gan y claf a fyddai'n cynnwys yr holl wybodaeth gyfrifiadurol am iechyd y claf. Byddai fel cerdyn credyd, yn mynd gyda'r claf i bob clinig ym mhob ysbyty neu ganolfan. Byddai'r cofnod cyfrifiadurol wastad gyda'r claf. Gallwn weithio ar y dechnoleg i sicrhau bod hynny'n digwydd, a byddai hynny'n gwella'r system fendigedig sydd gennym. Mae pethau wedi newid yn syfrdanol yn ystod y blynyddoedd diwethaf.

Un gwelliant arall yr hoffwn ei weld yw newid bach yn y cyfathrebu cyfrifiadurol rhwng y fferylllydd a'r meddyg teulu i gael gwell cydweithio ar ail bresgripsiynau. Ar hyn o bryd, os yw meddygon am roi presgripsiwn am flwyddyn, mae angen argraffu 12 presgripsiwn i'w rhoi i'r fferylllydd. Os ydym yn newid ein meddyliau, neu os yw'r driniaeth yn newid, mae hynny'n wastraffus. Ond, byddai mân newidiadau i'r system gyfrifiadurol yn arbed miliynau o bunnoedd ac yn sicrhau bod gennym system fendigedig yn seiliedig ar gyfrifiaduron yn siarad a'i gilydd.

reception staff cannot get hold of the same information, as we have a very sophisticated system of confidentiality levels. The GP can get hold of all details, but other staff cannot do so. That has been built in to the new IT system.

There is regular progress in links between hospital and surgery IT systems. There is now direct online communication. In Swansea, and across Wales, we get blood test results online. We receive correspondence from doctors and consultants in clinics by e-mail, so there is no need to send letters by post. That speeds things up, and information gets through in a timely manner. There is room for improvement, of course, as there is room to improve IT provision in our hospitals, which lag behind GP surgeries—as a GP, you would expect me to say that. Hospitals need to make greater use of the read code system to enable us to deal more easily with information from hospitals.

I like the idea of having some sort of electronic smart card that would hold the patient's health information. It would be like a credit card, which patients would take with them to clinics in all hospitals or centres. The electronic record would always be available. We can work on the technology to ensure that that happens, and that would improve the excellent system that we already have. Things have changed significantly over the past few years.

One other improvement that I would like to see is a slight change in the electronic communication between pharmacists and GPs to allow for better collaboration on repeat prescriptions. At the moment, if GPs want to give a prescription for 12 months, we need to print 12 prescriptions for the pharmacist. If we change our minds, or if the treatment changes, that is wasteful. However, tweaking the IT system would save millions of pounds and would ensure that we had an excellent system based on computers communicating with each other.

The Minister for Health and Social Services (Edwina Hart): This has certainly been an interesting debate. I thank Dr Lloyd for his contribution. He indicated how, at a practical level, we are dealing with issues with GPs. He is right that there is room for improvement in certain areas, and there is always room for improvement and development with ICT. Nick Ramsay made some good points about the importance of looking at how ICT can be developed for the patient.

Some comments were made about why things are taking so long, and Veronica asked why it is always like this. We had international experts do a review of the NHS Wales ICT programme on three separate occasions between 2006 and 2009, and they reported that progress in Wales was not taking long at all. When we looked at integrating computer systems in Wales it was a mammoth task, because it had built up piecemeal over the years prior to the establishment of the Assembly, when everyone had their own ideas about what IT was required in their hospitals and trusts, and they just went along and did it. Now things have changed, and many large computer projects have failed, both in the private and public sectors and at UK and global level. The important thing for NHS Wales is that we recognise that we are quite small in this marketplace, so it is important that we bring the various strands together.

I would also like to comment on the misunderstanding about English and Welsh systems communicating with each other, as raised by Mark. First, cross-border information flows continue, and are being improved. We have established cross-border processes to support the care of Welsh patients being treated in English hospitals, including the electronic exchange of test results from some hospital labs to Welsh general practices, particularly on the border, and electronic patient referrals to Chester. The new x-ray system being procured in north Wales will be required to communicate with specialist hospitals in Liverpool. We also have direct links between English systems and our own to ensure that we can all

Y Gweinidog dros Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol (Edwina Hart): Mae hyn yn sicr wedi bod yn ddadl ddiddorol. Diolch i Dr Lloyd am ei gyfraniad. Nododd sut, ar lefel ymarferol, rydym yn ymdrin â materion gyda meddygon teulu. Mae'n iawn fod lle i wella mewn rhai meysydd, ac mae bob amser lle i wella a datblygu gyda TGCh. Gwnaeth Nick Ramsay rai pwyntiau da ynghylch pwysigrwydd edrych ar sut y gellid datblygu TGCh ar gyfer y claf.

Gwnaed rhai sylwadau ynglŷn â pham fod pethau'n cymryd cyhyd, a gofynnodd Veronica pam ei bod fel hyn bob amser. Cawsom arbenigwyr rhyngwladol i wneud adolygiad o raglen TGCh GIG Cymru ar dri achlysur gwahanol rhwng 2006 a 2009, ac adroddwyd nad oedd cynnydd yng Nghymru yn cymryd amser hir o gwbl. Pan wnaethom edrych ar integreiddio systemau cyfrifiadurol yng Nghymru roedd yn dasg enfawr, gan ei bod wedi cynyddu bob yn dipyn dros y blynyddoedd cyn sefydlu'r Cynulliad, pan roedd gan bawb eu syniadau eu hunain am yr hyn yr oedd ei angen yn eu hysbytai a'u hymddiriedolaethau, ac aethant yn eu blaenau i wneud hynny. Nawr mae pethau wedi newid, ac mae nifer o brosiectau cyfrifiadurol mawr wedi methu, yn y sectorau preifat a chyhoeddus ac ar lefel y DU ac yn fyd-eang. Y peth pwysig i GIG Cymru yw cydnabod ein bod yn eithaf bach yn y farchnad hon, felly mae'n bwysig ein bod yn dod â'r gwahanol elfennau at ei gilydd.

Hoffwn hefyd roi sylwadau ar y camddealltwriaeth ynghylch systemau Cymru a Lloegr yn cyfathrebu â'i gilydd, a godwyd gan Mark. Yn gyntaf, mae llifoedd gwybodaeth traws-ffiniol yn parhau, ac maent yn cael eu gwella. Rydym wedi sefydlu prosesau traws-ffiniol i gefnogi gofal cleifion o Gymru sy'n cael eu trin mewn ysbytai yn Lloegr, gan gynnwys cyfnewid canlyniadau profion yn electronig o rai labordai ysbytai i feddygfeydd yng Nghymru, yn enwedig ar y ffin, ac atgyfeiriadau cleifion electronig i Gaer. Bydd yn ofynnol i'r system pelydr-x newydd sy'n cael ei chaffael yn y gogledd gyfathrebu ag ysbytai arbenigol yn Lerpwl. Mae gennym hefyd gysylltiadau uniongyrchol rhwng systemau yn Lloegr a'n

correctly identify patients, and patient care will not be affected by different technologies in use in the two countries either. It has always been a priority that patient information is easily exchanged. We are also implementing an open architecture that makes a straightforward link to the English system, providing the appropriate information governance and security arrangements.

I do not want anyone holding up England as a fine example on ICT, because, in recent months, its national strategy has undergone considerable change driven by the UK Government. It is refocusing the NHS England ICT programme, with many English areas adopting a regional approach, and looking at what we are doing, because we have dealt carefully with some of these issues that have been the subject of controversy across the border.

Turning to the amendments, the first, from Nick Ramsay, was not a surprise, because it is about this imaginary loss of money to the Welsh health service. In my motion, I have expressed the intention to treat this as a priority for preferential future investment because I believe that it is important. I will therefore be rejecting that amendment. As for Peter Black's amendment, I think that taking out the word 'significant' is a bit mean. The third amendment is about ensuring that the new NHS Wales ICT programmes allow communication, and it is unnecessary because the ICT programme is based entirely on improving electronic communication and the secure sharing of information. It is already delivering systems that are connecting different sectors of the NHS, and will continue to do so as we implement it across the health boards.

The fourth amendment is about ICT security, and we have taken that very seriously as regards electronic records. We have to keep the trust of the public, and the BMA and other professional bodies have agreed with this approach to confidentiality and consent, and have been very supportive. The point that

systemau ein hunain i sicrhau y gallwn i gyd adnabod cleifion yn gywir, ac na fydd gofal i gleifion yn cael ei effeithio gan dechnolegau gwahanol sy'n cael eu defnyddio yn y ddwy wlad chwaith. Mae bob amser wedi bod yn flaenoriaeth bod gwybodaeth cleifion yn cael ei chyfnwid yn hawdd. Rydym hefyd yn rhoi pensaerniaeth agored ar waith, sy'n gwneud cysylltiad uniongyrchol i system Lloegr, gan ddarparu'r trefniadau llywodraethu gwybodaeth a diogelwch priodol.

Nid wyf am i unrhyw un ddweud bod Lloegr yn enghraifft wych o ran TGCh, oherwydd, yn ystod y misoedd diweddar, mae ei strategaeth genedlaethol wedi newid yn sylweddol, wedi ei lywio gan Lywodraeth y DU. Mae'n newid pwyslais rhaglen TGCh GIG Lloegr, gyda nifer o ardaloedd yn Lloegr yn mabwysiadu dull gweithredu rhanbarthol, ac yn edrych ar yr hyn yr ydym yn ei wneud, oherwydd rydym wedi ymdrin yn ofalus â rhai o'r materion hyn sydd wedi bod yn destun dadl dros y ffin.

Gan droi at y gwelliannau, nid oedd y cyntaf, gan Nick Ramsay, yn syndod, oherwydd mae'n ymwneud â'r golled ddychmygol hon o arian i'r gwasanaeth iechyd yng Nghymru. Yn fy nghynnig, rwyf wedi mynegi'r bwriad i drin hyn yn flaenoriaeth ar gyfer buddsoddi yn y dyfodol oherwydd fy mod yn credu ei bod yn bwysig. Felly, byddaf yn gwrthod y gwelliant hwnnw. O ran gwelliant Peter Black, rwy'n meddwl bod hepgor y gair 'sylweddol' braidd yn grintachlyd. Mae'r trydydd gwelliant yn ymwneud â sicrhau bod rhaglenni TGCh newydd GIG Cymru yn caniatáu cyfathrebu, ac mae'n ddiangen oherwydd bod y rhaglen TGCh wedi'i seilio'n gyfan gwbl ar wella cyfathrebu electronig a rhannu gwybodaeth yn ddiogel. Mae eisoes yn cyflwyno systemau sy'n cysylltu gwahanol sectorau o'r GIG, a bydd yn parhau i wneud hynny wrth i ni ei roi ar waith ar draws y byrddau iechyd.

Mae'r pedwerydd gwelliant yn ymwneud â diogelwch TGCh, ac rydym wedi cymryd hynny o ddifrif o ran cofnodion electronig. Mae'n rhaid inni gadw ymddiriedaeth y cyhoedd, ac mae Cymdeithas Feddygol Prydain a chyrrff proffesiynol eraill wedi cytuno â'r dull gweithredu hwn o ran

Dai Lloyd made in his contribution about patients carrying around a kind of smart card is something that we have been exploring and discussing within the programme, because we think that that is very sensible. If somebody collapses on the street, it would be nice if there were a card for the paramedic to put into a machine and obtain certain information, such as that that person is a diabetic.

cyfrinachedd a chaniatâd, ac maent wedi bod yn gefnogol iawn. Mae'r pwynt a wnaeth Dai Lloyd yn ei gyfraniad am gleifion yn cario rhyw fath o gerdyn cyfrifiadurol yn rhywbeth yr ydym wedi bod yn archwilio o fewn y rhaglen, oherwydd ein bod yn meddwl bod hynny'n synhwyrol iawn. Os bydd rhywun yn cwmpo ar y stryd, byddai'n braf pe bai cerdyn i'r parafeddyg roi i mewn i beiriant a chael gwybodaeth benodol, fel bod y person yn ddiabetig.

4.30 p.m.

Jeff's contribution was excellent, especially in relation to diabetes. These are the areas that we have to look at practically in relation to what ICT can deliver to get the right outcomes for patients. I think that the Assembly Government has done a lot in this particular area. I think that patients are pleased with delivery and we will continue our financial investment in staff and technology. It is also important to recognise that we can give people the tools, but perhaps not all staff in the health service use them fully at present.

Roedd cyfraniad Jeff yn ardderchog, yn enwedig mewn perthynas â diabetes. Dyma'r meysydd y mae'n rhaid inni edrych arnynt yn ymarferol mewn perthynas â'r hyn y gall TGCh ei gyflwyno i gael y canlyniadau cywir i gleifion. Credaf fod Llywodraeth y Cynulliad wedi gwneud llawer yn y maes arbennig hwn. Credaf fod cleifion yn fodlon â'r gwasanaeth a byddwn yn parhau â'n buddsoddiad ariannol yn staff a thechnoleg. Mae hefyd yn bwysig cydnabod y gallwn roi'r adnoddau i bobl, ond efallai nad yw'r holl staff yn y gwasanaeth iechyd yn eu defnyddio yn llawn ar hyn o bryd.

The Deputy Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Are there any objections? I see that there are. Therefore, I defer all voting on this item until voting time.

Y Dirprwy Lywydd: Y cynnig yw cytuno ar welliant 1. A oes unrhyw wrthwynebiad? Gwelaf fod gwrthwynebiad. Felly, rwy'n gohirio'r holl bleidleisio ar yr eitem hon tan y cyfnod pleidleisio.

*Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.
Votes deferred until voting time.*

*Daeth y Llywydd i'r Gadair am 4.31 p.m.
The Presiding Officer took the Chair at 4.31 p.m.*

Diwygio'r PAC CAP Reform

Y Llywydd: Yr wyf wedi dethol gwelliannau 1 a 2 yn enw Nick Ramsay a gwelliant 3 yn enw Peter Black.

The Presiding Officer: I have selected amendments 1 and 2 in the name of Nick Ramsay and amendment 3 in the name of Peter Black.

Cynnig NDM4669 Jane Hutt

Motion NDM4669 Jane Hutt

Cynnig bod Cynulliad Cenedlaethol Cymru:

To propose that the National Assembly for Wales:

1. Yn nodi'r ymateb i ymgynghoriad y Comisiwn Ewropeaidd ar ddyfodol y PAC gan:

(a) Lywodraeth y Cynulliad;

(b) yr ymateb ar y cyd gan Lywodraethau Cymru, yr Alban a Gogledd Iwerddon;

(c) Llywodraeth y DU.

2. Yn credu y byddai toriad sylweddol iawn i'r Gyllideb PAC yn ystod y Fframwaith Ariannol nesaf yn niweidiol iawn i'r diwydiant ffermio ac economi ehangach Cymru, ac yn nodi bod sicrhau'r cytundeb gorau i Gymru o ddiwygio'r PAC yn flaenoriaeth i Lywodraeth Cynulliad Cymru.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Cynigiau y cynnig.

Y drafodaeth hon yw'r cyntaf i gael ei chynnal yn Cynulliad ar ddiwygio'r polisi amaethyddol cyffredin o 2013 i 2020. Yr wyf yn siŵr y bydd sawl trafodaeth arall ar hyn yn y Cynulliad nesaf cyn i'r trafodaethau cael eu cwblhau cyn ddiwedd 2013. Yn Tachwedd 2010, cyhoeddodd y Comisiwn Ewropeaidd ei gynigion ar gyfer diwygio'r PAC. Ers hynny, yr wyf wedi bod i ddau gyfarfod o Gyngor y Gweinidogion, gyda Gweinidogion amaeth Ewrop, i drafod diwygio'r PAC—un ohonynt yn Rhagfyr 2010 a'r llall yr wythnos diwethaf. Yr wyf hefyd wedi trafod y diwygio â'r Ysgrifennydd Gwladol a'r Gweinidog yn yr Adran Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig dair gwaith ers hynny. Cyflwynais ymateb swyddogol Llywodraeth Cymru i'r Comisiwn Ewropeaidd, a chyhoeddais yr ymateb mewn datganiad ysgrifenedig i'r Cynulliad ar 17 Ionawr.

Yr wyf o'r farn bod y dadleuon dros gynnal y PAC yn gryfach yn awr nag y buont am sawl blwyddyn. Mae'r angen i ddiogelu'r cyflenwad bwyd yn gynyddol bwysig. Mae gan ffermwyr a rheolwyr tir rôl newydd mewn perthynas â chwrrd â heriau newid hinsawdd, ac mae angen arweiniad clir a buddsoddiad o Ewrop. Felly, mae angen i'r PAC barhau i gynnal incwm ffermwyr, cynhyrchiant bwyd a rheolaeth gynaliadwy o'r tir. Un o brif gryfderau'r strwythur

1. Notes the response to the European Commission consultation on the future of the CAP by:

(a) the Welsh Government;

(b) the joint response by the Welsh, Scottish and Northern Irish Governments; and

(c) the UK Government.

2. Believes that a very substantial cut to the CAP Budget during the next Financial Framework would be extremely damaging to the agriculture industry and wider economy of Wales and notes that securing the best deal for Wales from CAP reform is a priority for this Welsh Assembly Government.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): I move the motion.

This debate is the first to be held in the Assembly on the reform of the common agricultural policy from 2013 to 2020. I am sure that there will be many more such debates in the next Assembly before the discussions are concluded before the end of 2013. In November 2010, the European Commission published its proposals for CAP reform. Since then, I have attended two meetings of the Council of Ministers, with European agriculture Ministers, to discuss CAP reform—one in December and another last week. I have also discussed the reform with the Department for Environment, Food and Rural Affairs' Secretary of State and Minister on three occasions since. I submitted the Welsh Government's official response to the European Commission, and I published the response in a written statement to the Assembly on 17 January.

I believe that the arguments for maintaining the CAP are stronger now than they have been for many years. The need to safeguard food supplies is increasingly important. Farmers and land managers have a new role to play in meeting the challenges of climate change, and clear leadership and investment is required from Europe. Therefore, the CAP is needed to maintain farmers' incomes, food production and sustainable land management. One of the main strengths of the agricultural

amaeth yng Nghymru yw bod perchnogaeth a rheolaeth dros y tir yn parhau i fod yn nwylo'r fferm deuluol. Dros y 50 mlynedd nesaf, daw tir amaethyddol yn adnodd mwy a mwy gwerthfawr. Yr ydym eisoes yn gweld cwmnïau mawr yn prynu tir amaethyddol mewn gwledydd eraill er mwyn diogelu'u cyflenwad bwyd. Mae cwmnïau o Tsiena yn prynu tir yn Seland Newydd, mae ffermwyr grawn o Awstralia yn prynu tir yn nwyrain Africa, a'r Tsiena a'r dwyrain canol yn prynu tir yn ne America ac Affrica. Mae'r pryniant byd eang hwn o dir yn adlewyrchu'r pryder am allu'r byd i fwydo poblogaeth sy'n tyfu, wrth wynebu'r her o leihad yn y cyflenwad o olew rhad a her newid hinsawdd. Mae cymdeithas yn y Gorllewin, ers yr ail ryfel byd, wedi dod yn gyfarwydd â bwyd cymharol rad. Bydd yn gynyddol anoddach i gadw bwyd yn rhad.

Yng Nghymru, yr wyf am weld amaethyddiaeth yn cynhyrchu mwy o fwyd a mwy o amrywiaeth o fwydydd, ond yn gwneud hynny gan gael llai o effaith ar yr amgylchedd a'r hinsawdd. Yr oedd yr adroddiad Foresight gan brif wyddonydd y Deyrnas Unedig ar ddyfodol bwyd ac amaeth, a gyhoeddwyd rhai wythnosau yn ôl, alw am ddwysau amaethyddol cynaliadwy. Yr wyf am weld y PAC yn datblygu yn y cyd-destun hwnnw hefyd. O safbwynt manylion fy ymateb i argymhellion y Comisiwn ar ddiwygio'r polisi, yr wyf yn credu bod y model presennol o ddau biler o gefnogaeth yn un y dylid ei barhau, gyda thaliadau piler 1 yn mynd i ddiogelu cynhyrchiant ac, yng Nghymru, strwythur y fferm deuluol. Pwrpas y taliad sengl hwn yw digolledu ffermwyr am anallu'r farchnad i dalu prisiau cynaliadwy am gynnyrch amaethyddol. Dylai piler 2 barhau i ariannu gweithgareddau amaeth-amgylcheddol a mesurau i wella cystadleurwydd a moderneiddio'r diwydiant amaeth.

Mae'r Comisiwn yn argymhell glasu taliadau piler 1. Yr wyf yn erbyn hynny ac yn credu bod cynlluniau gwirfoddol amaeth-amgylcheddol, fel Glastir, yn rhoi cyfle gwell i integreiddio gofynion amaethyddol ac amgylcheddol. Yn ogystal, mae perygl, os byddai mesurau glasu yn ofynnol ar bob ffermwr, drwy fesurau drawsgydymffurfio, y

structure in Wales is that ownership and management of the land remains in the hands of the family farm. Over the next 50 years, agricultural land will become an increasingly valuable asset. We are already seeing major companies buying agricultural land in other nations in order to safeguard their food supply. Companies from China are buying land in New Zealand, Australian cereal farmers are buying land in east Africa, and China and the middle east are buying land in south America and Africa. This global land purchasing reflects the concerns about the world's ability to feed a growing population, while facing the challenges of a reduction in the supply of cheap oil and of climate change. Society in the west, since the second world war, has become accustomed to relatively cheap food. It will become increasingly difficult to keep the cost of food down.

In Wales, I want to see an agriculture that produces more food and a greater variety of food, but in a way that has less of an impact on the environment and the climate. The Foresight report by the chief scientist of the UK on the future of food and agriculture, published some weeks ago, called for the sustainable intensification of agriculture. I want to see the CAP developing in that context also. From the point of view of the details of my response to the Commission's recommendations on CAP reform, I believe that the current model of two pillars of support is one that should continue, with pillar 1 payments going to safeguard production and, in Wales, the family farm structure. The purpose of this single payment is to compensate farmers for the inability of the market to pay sustainable prices for agricultural produce. Pillar 2 should also continue to fund agri-environment activities and measures to improve competitiveness and to modernise the agricultural industry.

The Commission recommends the greening of pillar 1 payments. I oppose that, and believe that voluntary agri-environment schemes, such as Glastir, provide a better opportunity to integrate environmental and agricultural requirements. In addition, there is a danger that, if greening activities were required of all farmers, through cross-

byddai hynny'n golygu'r rheidrwydd i godi'r gofynion amgylcheddol o fewn Glastir hyd yn oed yn uwch, ac ni chredaf y byddai hynny yn arbennig o boblogaidd yng Nghymru.

O 2013 ymlaen, bydd yn rhaid inni yng Nghymru symud y taliad sengl o daliad ar sail hanesyddol i daliad ar sail ardal. Gall newid o'r math hwn olygu ailddosbarthu arian sylweddol ymysg ffermwyr Cymru, sydd o bosibl yn ailddosbarthiad llawer mwy poenus na chyflwyno Glastir. Dyna pam yr wyf yn awyddus i weld ein bod yn cael yr hyblygrwydd i gael cyfnod trosi hir o ryw bum mlynedd i gyflwyno'r newid mawr hwn.

O ran tiroedd llai ffafriol, mae argymhellion y Comisiwn yn aneglur ar hyn o bryd, gan fod cyfeiriad at diroedd llai ffafriol o fewn piler 1 a philer 2. Os bydd y taliadau tiroedd llai ffafriol yn dod yn rhan o'r taliad sengl, yna byddai ailddosbarthu'n digwydd eto yng Nghymru, o'r 20 y cant o'r ffermwyr y tu allan i'r ardaloedd llai ffafriol i'r 80 y cant o ffermwyr y tu mewn i'r ardaloedd llai ffafriol.

Yr wyf o blaid ymgais y Comisiwn i dalu ffermwyr gweithredol yn unig, a fyddai'n golygu mai'r bobl sy'n cynhyrchu'r bwyd sy'n derbyn y taliad, yn hytrach na'r rhai sydd ond yn berchen ar ased y tir. Yr wyf hefyd yn bendant o blaid symleiddio'r polisi amaethyddol cyffredin ac i gael system rheolaeth ariannol sy'n fwy cymesur â'r risg o gamweinyddu, a fyddai o fantais i Lywodraeth ac i ffermwyr yng Nghymru.

Ers Rhagfyr, a chyfarfod cyntaf Cyngor y Gweinidogion i ymateb i argymhellion y Comisiwn, daeth yn amlwg nad oedd barn Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol yr un fath â'n barn ni fel Llywodraeth ar ddiwygio'r polisi amaethyddol cyffredin. Yn ei hymateb ffurfiol i'r Comisiwn, ac mewn trafodaethau blaenorol, mae'r Ysgrifennydd Gwladol Caroline Spelman wedi galw am doriad sylweddol yng nghyllideb y polisi amaethyddol ac i symud arian o'r taliad sengl i ariannu piler 2 o fewn cyfnod y polisi amaethyddol nesaf, sef y cyfnod hyd at 2020. Nid dyna yw safbwynt Llywodraeth Cymru, na ffermwyr Cymru o ran hynny.

compliance activities, that would make it necessary to raise environmental requirements within Glastir even higher, which I do not think would be particularly popular in Wales.

From 2013, we will have to change the single payment in Wales from a historical payment to an area-based payment. Such a change could mean redistributing a significant sum of money among Welsh farmers, which could be much more painful than the introduction of Glastir. That is why I am keen to secure the flexibility of a long transition period of some five years for the introduction of this huge change.

Turning to less favoured areas, the Commission's recommendations are currently unclear, as there is reference to LFAs under pillar 1 and pillar 2. If LFA payments become part of the single payment, there would be further redistribution in Wales, from the 20 per cent of farmers outside LFAs to the 80 per cent of farmers within LFAs.

I am in favour of the Commission's attempt to pay operational farmers only, which would mean that people who produce food would receive the payment, rather than those who only own the land asset. I am also definitely in favour of simplifying the common agricultural policy and of having a financial control system that is more commensurate with the risk of maladministration, which would benefit the Government and farmers in Wales.

Since December, and the first meeting of the Council of Ministers to respond to the Commission's recommendations, it has become obvious that the opinion of the United Kingdom Government on the reform of the common agricultural policy is not the same as ours as a Government. In her formal response to the Commission, and in previous discussions, Caroline Spelman, the Secretary of State, has called for a substantial cut in the CAP budget and to move money from the single payment to fund pillar 2 in the next CAP period, that is, the period up until 2020. That is not the position of the Welsh Government or the farmers of Wales.

Mae'r taliad sengl ar hyn o bryd yn cyfrannu tua 80 y cant o incwm busnes fferm yng Nghymru. Byddai cwtogi hynny'n sylweddol yn andwyol iawn i'n ffermwyr a'u gallu i barhau i gynhyrchu bwyd. O gwmpas bwrdd Cyngor y Gweinidogion ym Mrwsel, barn Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol sy'n cael ei gyflwyno; nid oes llais gan Weinidog Cymru yn uniongyrchol. Yn ffodus, er hynny, i ffermwyr Cymru, nid oes unrhyw un o'r 26 aelod-wladwriaeth arall o gwmpas y bwrdd yn rhannu'r un safbwynt â Caroline Spelman a Jim Paice. Maent oll yn gweld gwerth i'r polisi amaethyddol ac i'r taliad sengl er mwyn gwneud yn iawn am fod y farchnad yn ffaelu ffermwyr.

Rhodri Glyn Thomas: Mae fy nghwestiwn am yr hyn yr ydych newydd ei ddweud ynglŷn â'r trafodaethau sydd wedi'u cael o fewn gwledydd y Deyrnas Unedig a'r ffaith bod San Steffan â barn cwbl wahanol i Weinidogion y sefydliadau gwleidyddol eraill. A ydych yn synnu at welliant 1 y Ceidwadwyr, yn enw Nick Ramsay, sy'n ein hannog i dderbyn mai gwell fyddai cael sefyllfa lle mae'r Deyrnas Unedig a Caroline Spelman yn arwain ar y mater hwn, a fyddai'n drychineb llwyr i ffermwyr yng Nghymru?

Elin Jones: Yr wyf yn synnu at gynnwys y gwelliant hwnnw, a byddaf yn sôn ymhellach am ein hymateb i'r gwelliannau yn y man. Yr wyf yn edrych ymlaen at glywed y Ceidwadwyr yn amlygu'r rhesymeg tu ôl i'r gwelliant hwnnw yn eu cyfraniadau.

Felly, gan nad oes cytuno rhwng y Llywodraethau datganoledig a Llywodraeth y Deyrnas Gyfunol, cyflwynodd Cymru, Gogledd Iwerddon a'r Alban, am y tro cyntaf, ymateb Celtaidd i ymgynghoriad y Comisiwn ar y polisi amaethyddol, sydd wedi'i dderbyn gan y comisiynydd yn ffurfiol erbyn hyn. Dyna paham yr wyf hefyd yn awyddus bod barn Cymru yn cael ei glywed yn uniongyrchol gan y Comisiwn a'r comisiynydd dros y misoedd a'r blynyddoedd nesaf.

Yn ystod y misoedd nesaf, wrth i fanylion deddfwriaethol diwygiad y PAC gael eu

The single payment currently contributes about 80 per cent of farm business income in Wales. Reducing that significantly would be very damaging to our farmers and their ability to continue to produce food. Around the table at the Council of Ministers in Brussels, it is the opinion of the United Kingdom Government that is presented; the Welsh Minister does not have a direct voice. Despite that, fortunately for the farmers of Wales, no-one else from the other 26 member states around the table holds the same opinion as Caroline Spelman and Jim Paice. They all see the value of the agricultural policy and the single payment in order to compensate for the fact that the market fails farmers.

Rhodri Glyn Thomas: My question is about what you have just said about the negotiations that have taken place within the countries of the United Kingdom and the fact that the opinion of Westminster differs completely from those of the Ministers of other political bodies. Are you surprised by amendment 1 from the Conservatives, in the name of Nick Ramsay, which encourages us to accept that it would be better for the United Kingdom and Caroline Spelman to lead on this issue, which would be a complete disaster for farmers in Wales?

Elin Jones: I am surprised by the inclusion of that amendment, and I will comment further on our response to the amendments presently. I look forward to hearing the Conservatives explaining the rationale behind that amendment in their contributions.

Therefore, since there is no agreement between the devolved Governments and the United Kingdom Government, Wales, Northern Ireland and Scotland, for the first time, submitted a Celtic response to the Commission's consultation on agricultural policy, which has now been accepted formally by the commissioner. That is why I am also keen that the views of Wales are heard directly by the Commission and the commissioner over the coming months and years.

During the next few months, as the legislative details of CAP reform are released, the Welsh

rhyddhau, bydd angen i Lywodraeth Cymru fod yn rhagweithiol wrth drafod y manylion gyda ffermwyr yng Nghymru, wrth barhau'r drafodaeth gyda Llywodraeth y DU ac, efallai yn bwysicach, wrth barhau'r drafodaeth yn uniongyrchol gyda'r Comisiwn Ewropeaidd.

Wrth gloi, trof at y tri gwelliant. Mae gwelliant 1 yn enw Nick Ramsay, fel y mae Rhodri Glyn wedi cyfeirio ato, yn cynnig mai'r sefyllfa ddelfrydol fyddai cael barn unol o fewn y Deyrnas Gyfunol ynghylch y polisi amaethyddol. Mewn egwyddor, nid wyf yn anghytuno â hynny. Fodd bynnag, os ydych yn credu y dylai Llywodraeth Cymru fabwysiadu safbwynt sy'n andwyol i gymunedau cefn gwlad Cymru, dim ond er mwyn sefydlu undod barn Brydeinig, nid oes gobaith gennych i gael y Gweinidog hwn i gefnogi'r gwelliant. Yr wyf hefyd am wrthod gwelliant 2; pobl Cymru fydd yn penderfynu mewn etholiad pwy fydd Llywodraeth nesaf Cymru a blaenoriaethau'r Llywodraeth honno. Nid mater i'r Cynulliad hwn heddiw yw hynny. O ran gwelliant 3, yn enw'r Democratiaid Rhyddfrydol, mae diogelwch y cyflenwad bwyd eisoes yn rhan o fy ymateb i i'r ymgynghoriad ac yn greiddiol i argymhellion y polisi amaethyddol cyffredin, ac felly, mae'r gwelliant ond yn ail-adrodd yr hyn sydd wedi ei ddweud yn barod. Edrychaf ymlaen at glywed barn yr Aelodau ar ddiwygio'r polisi amaethyddol cyffredin.

Gwelliant 1 Nick Ramsay

Mewnosod fel pwynt 2 newydd:

Yn credu y daw'r canlyniad gorau o'r trafodaethau PAC os bydd y Deyrnas Unedig yn cynrychioli safbwynt unedig yn y trafodaethau.

Gwelliant 2 Nick Ramsay

Mewnosod ar ddiwedd pwynt 2 'ac y dylai aros yn flaenoriaeth ar gyfer llywodraethau'r Cynulliad yn y dyfodol.'

Andrew R.T. Davies: I move amendments 1 and 2.

I thank the Minister for bringing the debate to the Chamber this afternoon. Reform of the

Government will need to be proactive in discussing the details with farmers in Wales, in continuing the discussions and negotiations with the UK Government and, perhaps more importantly, in continuing the direct discussions with the European Commission.

In conclusion, I turn to the three amendments. As Rhodri Glyn said, amendment 1 in the name of Nick Ramsay proposes that the ideal situation would be to have a united view within the UK on the CAP. In principle, I do not disagree with that. However, if you believe that the Welsh Government should adopt a view that is detrimental to rural communities in Wales, simply in order to have a united UK position, you have no hope of getting this Minister to support that amendment. I also reject amendment 2; the people of Wales will decide in an election who the next Welsh Government will be and the priorities of that Government. That is not a matter for this Assembly today. With regard to amendment 3, in the name of the Liberal Democrats, food security is already part of my response to the consultation and is central to the future of the common agricultural policy, and, therefore, the amendment only reiterates what has already been said. I look forward to hearing Members' opinions on CAP reform.

Amendment 1 Nick Ramsay

Insert as new point 2:

Believes that the best outcome from CAP negotiations will be achieved by having a united position represented at the negotiations by the United Kingdom.

Amendment 2 Nick Ramsay

Insert at end of point 2 'and should remain a priority for future Assembly governments.'

Andrew R.T. Davies: Cynigiau welliannau 1 a 2.

Diolch i'r Gweinidog am ddod â'r ddadl hon i'r Siambr y prynhawn yma. Mae diwygio'r

common agricultural policy is a vital piece of work that is underway in Brussels at the moment and which could have dramatic consequences for the rural economy and many rural businesses in Wales. The sentiment behind amendment 1 is that, if the United Kingdom is negotiating in a forum of 27 member states, a united response is far better than a divided one. While there might well be genuine concerns and differences within the UK, reaching an agreed position that could be presented in Brussels on behalf of the United Kingdom as a whole has to be something that one would wish could go forward from London. That is the sentiment behind amendment 1. I am surprised that the Minister has, at this early stage in the negotiations, politicised the position rather than sought to identify common ground that could be presented to Brussels and strengthen the argument on behalf of British and Welsh farmers. I am a little surprised that the Minister has dismissed amendment 2 outright. While I appreciate that amendment 2 cannot tie the hands of a future Assembly Government, surely it is not out of the question that it could encapsulate the sentiments of this Assembly so that the view could be conveyed to the incoming Government that, in our debate today, we believed that it should make CAP reform and the CAP equation an important part of its ministerial brief and ensure that the rural voice is heard. I am very disappointed that the Minister has dismissed those amendments outright.

Rhodri Glyn Thomas: In relation to this united view that you want from the United Kingdom, does the Conservative group here share the view that Caroline Spelman put in her response to the review of the CAP? It said that the UK wants to see a CAP that focuses on enhanced pillar 2 measures, delivering environmental public goods, and that pillar 1 needs to become a transitional measure. Do you agree with Caroline Spelman, therefore, that direct payments have to go?

Andrew R.T. Davies: The mechanism of the negotiations in Brussels on the CAP is that the United Kingdom is the lead Government that represents the whole of the United Kingdom. What we must do as a devolved

polisi amaethyddol cyffredin yn rhan hanfodol o waith sy'n mynd rhagddo ym Mrwsel ar hyn o bryd ac a allai arwain at ganlyniadau dramatig ar gyfer yr economi wledig a llawer o fusnesau gwledig yng Nghymru. Y teimlad sy'n sail i welliant 1 yw, os yw'r Deyrnas Unedig yn negodi mewn fforwm o 27 o aelod-wladwriaethau, bod ymateb unedig yn llawer gwell nag un rhanedig. Er y gallai fod pryderon a gwahaniaethau gwirioneddol yn y DU, mae'n rhaid bod cyrraedd safbwynt a gytunwyd ac y gellid ei gyflwyno ym Mrwsel ar ran y Deyrnas Unedig gyfan yn rhywbeth y byddai rhywun yn hoffi ei gyflwyno o Lundain. Dyna'r teimlad y tu ôl i welliant 1. Rwy'n synnu bod y Gweinidog, ar y cam cynnar hwn yn y trafodaethau, wedi gwleidyddoli'r sefyllfa yn hytrach na cheisio nodi tir cyffredin y gellid ei gyflwyno i Frwsel a chryfhau'r ddadl ar ran ffermwyr Prydain a Chymru. Rwy'n synnu braidd fod y Gweinidog wedi gwrthod gwelliant 2 yn llwyr. Er fy mod yn sylweddoli na all gwelliant 2 glymu dwylo Llywodraeth y Cynulliad yn y dyfodol, siawns y gallai grynhoi teimladau'r Cynulliad hwn fel y gallai'r farn gael ei chyfleu i'r Llywodraeth newydd ein bod, yn ein dadl heddiw, yn credu y dylai wneud diwygio'r PAC a'r hafaliad PAC yn rhan bwysig o'i briff gweinidogol a sicrhau bod y llais gwledig yn cael ei glywed. Rwy'n siomedig iawn bod y Gweinidog wedi gwrthod y gwelliannau yn llwyr.

Rhodri Glyn Thomas: O ran y farn unedig hon yr ydych am ei chael gan y Deyrnas Unedig, a yw'r grŵp Ceidwadol yma yn rhannu'r farn a roddodd Caroline Spelman yn ei hymateb i'r adolygiad o'r PAC? Dywedodd bod y DU eisiau gweld PAC sy'n canolbwyntio ar fesur piler 2 gwell, darparu nwyddau cyhoeddus amgylcheddol, a bod angen i biler 1 ddod yn fesur trosiannol. A ydych yn cytuno â Caroline Spelman, felly, y dylid cael gwared â thaliadau uniongyrchol?

Andrew R.T. Davies: Mekanwaith y trafodaethau ym Mrwsel ar y PAC yw mai'r Deyrnas Unedig yw'r Llywodraeth sy'n arwain ac yn cynrychioli'r Deyrnas Unedig gyfan. Yr hyn sy'n rhaid i ni ei wneud fel

institution, as well as the other devolved institutions, is work to reach a unified position. The United Kingdom Government is enhancing the lot of UK farmers by having a supermarket ombudsman and by looking at the way that supermarkets trade in order to protect the primary producers—that is a key plank of what the unions are asking for, but that Labour lot did not look at that when they were in power for 13 years and you lot in Plaid Cymru, as part of a devolved coalition, have not advanced that at all. *[Interruption.]* We have to decide what the importance of the common agricultural policy is for Wales. It is vital and we on this side of the Chamber will always stand up to represent the interests of rural Wales. It delivers £280 million into the rural economy—*[Interruption.]*

The Presiding Officer: Order. I was expecting a civilised debate on this topic, but we are not having one.

Andrew R.T. Davies: It delivers £280 million, and then there is the rural development plan. That is the backdrop against which we are working.

4.45 p.m.

Elin Jones: Do you support a very substantial cut to that £280 million?

Andrew R.T. Davies: Our position in Westminster is to make sure that there is market equilibrium so that farmers can achieve a return from the marketplace, and having a common agricultural policy that is robust and relevant to the twenty-first century. As a farmer, I can remember the McSherry proposals of the 1990s, which were all about capping production, and the Fischler proposals in the early 2000s, which were about conservation and environmental measures. For the next seven-year tranche of support, we must look to make sure that there is adequate production to meet global demand, and at what society in general wishes to achieve from the common agricultural policy, which, as the Minister touched on earlier, is about water purification, energy generation, and

sefydliad datganoledig, yn ogystal â'r sefydliadau datganoledig eraill, yw gweithio i gyrraedd sefyllfa unedig. Mae Llywodraeth y Deyrnas Unedig yn gwella bywydau ffermwyr y DU drwy gael ombwdsmon archfarchnadoedd a thrwy edrych ar y ffordd y mae archfarchnadoedd yn masnachu er mwyn gwarchod y cynhyrchwyr cynradd—mae hynny'n elfen allweddol o'r hyn y mae'r undebau yn gofyn amdano, ond ni edrychodd Llafur ar hynny pan oeddent mewn grym am 13 mlynedd ac nid ydych chi ym Mhlaid Cymru, fel rhan o glymblaid ddatganoledig, wedi symud hynny yn ei flaen o gwbl. *[Torri ar draws.]* Mae'n rhaid i ni benderfynu beth yw pwysigrwydd y polisi amaethyddol cyffredin ar gyfer Cymru. Mae'n hanfodol, a byddwn ni ar yr ochr hon o'r Siambr bob amser yn sefyll i gynrychioli buddiannau Cymru wledig. Mae'n darparu £280 miliwn i'r economi wledig—*[Torri ar draws.]*

Y Llywydd: Trefn. Roeddwn yn disgwyl dadl wâr ar y pwnc hwn, ond nid dyna sy'n digwydd.

Andrew R.T. Davies: Mae'n darparu £280 miliwn, ac yna mae'r cynllun datblygu gwledig. Dyna'r cefndir yr ydym yn gweithio yn ei erbyn.

Elin Jones: A ydych yn cefnogi toriad sylweddol iawn i'r £280 miliwn hynny?

Andrew R.T. Davies: Ein safbwynt yn San Steffan yw sicrhau bod cydbwysedd yn y farchnad fel y caiff ffermwyr enillion o'r farchnad, a chael polisi amaethyddol cyffredin sy'n gadarn ac yn berthnasol i'r unfed ganrif ar hugain. A minnau'n ffermwr, gallaf gofio cynigion McSherry y 1990au a oedd yn ymwneud â chapio cynhyrchu, a chynigion Fischler yn y 2000au cynnar a oedd am gadwraeth a mesurau amgylcheddol. Yn y gyfran saith mlynedd nesaf o gymorth, rhaid i ni geisio sicrhau bod cynhyrchu digonol at y galw byd-eang, a rhaid ystyried yr hyn y mae'r gymdeithas yn gyffredinol am ei gyflawni yn y polisi amaethyddol cyffredin, sydd, fel y crybwyllodd y Gweinidog yn gynharach, yn ymwneud â phuro dŵr, cynhyrchu ynni, a mesurau amgylcheddol sydd hefyd yn rhoi cymhellion

environmental measures that also provide production incentives to our farmers. We on this side of the Chamber will support that, and will move forward on that when we talk to our colleagues in Westminster.

When you are negotiating in a forum of 27 Ministers, which is what the forum in Brussels is, you must make sure that Wales and the United Kingdom have the strongest voice possible. When you look at the ability to enhance payments under the rural development plan, which Rhodri Glyn touched on, you will see that there is an opportunity to enhance the UK's position, due to Tony Blair's surrender of the EU rebate. This held back our ability to bring new funds into pillar 2, because it was always used as a disincentive for Governments to enhance Britain's position in relation to the distribution of moneys. That is a fact, and the Government should be working on that to make sure that we advance that cause.

The Minister stands there and talks as if she will speak up for rural Wales. Let us not forget that the Minister has, so far, delivered a failed environmental policy in the form of Glastir—for which a review panel has been put in place—and she has been taken through the courts because of her TB eradication policy. Therefore, she has hardly been able to deliver on the two planks that she has set up in her term of office. The only thing that has cushioned the Minister is an enhancement to the single farm payment as a result of monetary realignment. We on this side of the Chamber made sure that we stayed out of the euro, and therefore an extra £60 million has gone into rural Wales over the past four years. Those are the facts, Minister, and if I were putting my cards on the table, I would side with the UK Government any day.

Gwelliant 3 Peter Black

Ychwanegu pwynt newydd ar ddiwedd y cynnig:

Yn nodi pwysigrwydd enfawr diogelwch bwyd ac yn galw ar Lywodraeth Cynulliad Cymru i gyflwyno sylwadau i'r Comisiwn i sicrhau bod diogelwch bwyd yn aros wrth galon y PAC.

cynhyrchu i'n ffermwyr. Byddwn ni ar yr ochr hon i'r Siambr yn cefnogi hynny, ac yn bwrw ymlaen â hynny pan siaradwn â'n cydweithwyr yn San Steffan.

Pan fyddwch yn trafod mewn fforwm o 27 Gweinidog, sef yr hyn yw'r fforwm ym Mrwsel, rhaid i chi wneud yn siŵr bod gan Gymru a'r Deyrnas Unedig y llais cryfaf posibl. O edrych ar y gallu i wella taliadau o dan y cynllun datblygu gwledig, y cyfeiriodd Rhodri Glyn ato, gwelwch fod cyfle i wella safle'r DU, oherwydd i Tony Blair ildio'r addaliad gan yr UE. Rhwystrodd hynny ein gallu i ddod ag arian newydd i golofn 2, am iddo gael ei ddefnyddio drwy'r amser fel anghymhelliaid i Lywodraethau wella safle Prydain o ran dosbarthu arian. Mae hynny'n ffaith, ac fe ddylai'r Llywodraeth fod yn gweithio ar hynny i wneud yn siŵr ein bod yn hyrwyddo hynny.

Dyma chi'r Gweinidog yn siarad fel y bydd yn siarad dros y Gymru wledig. Nac anghofiwn fod y Gweinidog hyd yn hyn wedi cyflwyno polisi amgylcheddol aflwyddiannus ar ffurf Glastir—gyda phanel adolygu yn cael ei ffurfio iddo—ac fe'i dygwyd drwy'r llysoedd oherwydd ei pholisi dileu TB. Felly, prin y mae hi wedi gallu cyflawni ar y ddau gonglfaen y mae wedi eu sefydlu yn ystod ei chyfnod yn y swydd. Yr unig beth sy'n gefn i'r Gweinidog yw'r ychwanegiad at y taliad sengl o ganlyniad i adlinio ariannol. Gwnaethom ni yr ochr hon i'r Siambr yn siŵr inni gadw allan o'r ewro, ac felly mae £60 miliwn ychwanegol wedi mynd i gefn gwlad Cymru dros y pedair blynedd diwethaf. Dyna'r ffeithiau, Weinidog, a petawn i'n rhoi fy nghardiau ar y ford, byddwn yn ochri â Llywodraeth y DU unrhyw bryd.

Amendment 3 Peter Black

Add as new point at end of motion:

Notes the huge importance of food security and calls on the Welsh Assembly Government to make representations to the Commission to ensure that food security remains at the core of the CAP.

Kirsty Williams: I move amendment 3.

Despite the exchanges in the Chamber this afternoon, one cannot underestimate the importance of getting CAP reform right for our rural economy. The negotiations on the new CAP are taking place in very challenging times, but, from the Welsh Liberal Democrats' perspective, it is clear that at the centre of the discussions on the CAP should be the fact that there is a clear need, in an increasingly unstable world, for the country to be able to feed its own population; to be able, in the European context, to provide more food for a growing global population; to be able to do that with fewer and scarcer resources, and with less impact on the environment; and to ensure that European agriculture across the piece is as competitive as possible in the face of well-subsidised trading partners. Let us be under no illusion, agricultural production in other countries such as the USA, Switzerland or Japan, is highly subsidised, and therefore it is perfectly appropriate for the European Union to look to ensure that European agriculture is as competitive as possible in the face of those challenges.

The Welsh Liberal Democrats are clear about what we want from the CAP reform, namely a fair and stable return to our agricultural producers that represents good value for money and that is fair for consumers, and we have an opportunity to ensure that that is at the forefront of the discussions. There should be no dramatic decrease in the CAP budget, and I agree wholeheartedly with my colleague George Lyon's submission to the European Union that the CAP budget should not fall below the level allocated for 2013. I am clear that that should be the case.

It is right that, alongside the European Union, the Minister should look to ensure that support is given to those farmers who actively contribute to food production and to wider public goods in the rural community. There should be a clear and ongoing distinction between pillar 1 and pillar 2. With regard to pillar 1 payments in particular, which are absolutely vital for sustainable, thriving rural communities, due attention should be paid to those farming in less favoured areas and to those who are involved

Kirsty Williams: Cynigaf welliant 3.

Er gwaethaf y cyfnewid geiriau yn y Siambr y prynhawn yma, ni ellir bychanu pwysigrwydd diwygio'r PAC yn iawn i'n heconomi wledig. Mae'r trafodaethau ar y PAC newydd yn digwydd mewn cyfnod anodd iawn, ond, o safbwynt Democratiaid Rhyddfrydol Cymru, mae'n amlwg y dylai fod yng nghanol y trafodaethau hyn y ffaith fod angen clir, mewn byd sy'n gynyddol ansefydlog, i wlad allu bwydo ei phoblogaeth ei hun; i allu, yn y cyd-destun Ewropeaidd, darparu mwy o fwyd i boblogaeth fyd-eang sy'n tyfu; i allu gwneud hynny gydag adnoddau sy'n llai ac yn brinnach, a chyda llai o effaith ar yr amgylchedd; a sicrhau bod amaethyddiaeth Ewrop drwyddi draw mor gystadleuol â phosibl yn wyneb partneriaid masnachu sy'n cael cymhorthdal hael. Peidiwn â chymryd ein siomi; cymhorthdal hael iawn sydd gan gynhyrchu amaethyddol mewn gwledydd eraill megis yr UDA, y Swistir neu Japan, ac felly mae'n gwbl briodol i'r Undeb Ewropeaidd geisio sicrhau bod amaethyddiaeth Ewrop mor gystadleuol ag y bo modd yn wyneb yr heriau hynny.

Mae Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn glir am yr hyn yr ydym am ei gael o ddiwygio'r PAC, sef elw teg a sefydlog i'n cynhyrchwyr amaethyddol sy'n werth da am arian ac yn deg i gwsmeriaid, ac mae gennym gyfle i sicrhau bod hyn yn flaenllaw yn y trafodaethau. Ni ddylai fod gostyngiad dramatig yng nghyllideb y PAC, a chytunaf yn llwyr â chynnig fy nghydweithiwr George Lyon i'r Undeb Ewropeaidd na ddylai cyllideb y PAC ddisgyn yn is na'r lefel a ddyrannwyd ar gyfer 2013. Rwyf yn glir mai fel hynny y dylai hi fod.

Priodol yw i'r Gweinidog, ynghyd â'r Undeb Ewropeaidd, geisio sicrhau bod cymorth yn cael ei roi i'r ffermwyr hynny sy'n mynd ati i gyfrannu at gynhyrchu bwyd ac i fuddiannau cyhoeddus ehangach yn y gymuned wledig. Dylai fod gwahaniaeth clir a pharhaus rhwng colofn 1 a cholofn 2. O ran taliadau colofn 1 yn arbennig, sy'n gwbl hanfodol ar gyfer cymunedau gwledig cynaliadwy a ffyniannus, dylid rhoi sylw dyledus i'r rhai sy'n ffermio mewn ardaloedd llai ffafriol ac i'r rhai sy'n rhan o gynnal hanfodion y

in maintaining the fabric of life in those communities.

Among the principles that underlie the Welsh Liberal Democrats' approach is the fact that the CAP should be more sustainable. Agriculture could play a leading role in tackling climate change by reducing emissions, increasing carbon sequestration capacity, and developing and using more renewable energy sources. We believe that climate considerations should be integrated across CAP measures where appropriate, and that the CAP should be greener. We recognise that, in many areas, farmers are not rewarded by the market for protecting the environment. We also need a more common and simple policy. Those of us who deal with CAP and single farm payment issues in our constituencies know that the burden of cross-compliance can make things difficult indeed—we need as simple a policy as possible.

We know that whatever changes Europe and Governments in this country have put in place, farmers have reacted to the demands made of them. The key thing here is that any changes to the new CAP should allow for as long a lead-in time as possible to allow what are essentially businesses to adapt to the new demands. It is simply not possible for farming businesses to react overnight. They need a lead-in period that would allow them to plan for and respond to the demands being placed on them and their businesses. That should be at the core of our negotiating position.

Let me make it clear: a cut to this budget is unacceptable to the Welsh Liberal Democrats. We need a clear distinction for the ongoing need for direct payments to farmers. While we would all aspire to an agriculture industry that is not reliant on subsidy payments, that is not going to happen in the near future. We need to ensure that those voices are heard at the negotiating table.

Brian Gibbons: In her January statement on

cymunedau hynny.

Ymhlith yr egwyddorion sy'n sail i ymagwedd Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yw'r ffaith y dylai'r PAC fod yn fwy cynaliadwy. Gallai amaethyddiaeth chwarae rhan flaenllaw o ran mynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd drwy leihau allyriadau, cynyddu'r gallu i ddal a storio carbon, a datblygu a defnyddio ffynonellau ynni mwy adnewyddadwy. Rydym yn credu y dylai ystyriaethau parthed yr hinsawdd gael eu hintegreiddio ar draws mesurau PAC lle bo hynny'n briodol, ac y dylai'r PAC fod yn wyrddach. Rydym yn cydnabod y ffaith nad yw ffermwyr mewn llawer o ardaloedd yn cael eu gwobrwyo gan y farchnad am warchod yr amgylchedd. Mae arnom angen hefyd bolisi mwy cyffredin a symlach. Mae'r rheini ohonom sy'n delio â materion yn ymwneud â'r PAC a'r taliad sengl yn ein hetholaethau yn gwybod y gall baich trawsgydymffurfio wneud pethau'n anodd dros ben—mae angen polisi mor syml â phosibl.

Rydym yn gwybod i ffermwyr ymateb i'r hyn a ofynnir ganddynt, ni waeth pa newidiadau y mae Ewrop a Llywodraethau yn y wlad hon wedi'u rhoi ar waith. Y peth allweddol yma yw y dylai unrhyw newidiadau i'r PAC newydd ganiatáu am gymaint o amser yn arwain ato â phosibl er mwyn caniatáu busnesau, i bob pwrpas, i addasu i'r gofynion newydd. Nid yw'n bosibl i fusnesau ffermio ymateb dros nos. Mae angen cyfnod arweiniol a fyddai'n eu galluogi i gynllunio ar gyfer y galwadau a osodir arnynt a'u busnesau ac i ymateb iddynt. Dylai hynny fod wrth wraidd ein sefyllfa negodi.

Gadewch imi ei gwneud yn glir: mae torri'r gyllideb hon yn annerbyniol i Democratiaid Rhyddfrydol Cymru. Mae angen gwahaniaethiad clir o ran yr angen parhaus am daliadau uniongyrchol i ffermwyr. Er y byddem oll yn dyheu am ddiwydiant amaethyddol nad yw'n dibynnu ar gymorthdaliadau, nid yw hynny'n mynd i ddigwydd yn y dyfodol agos. Rhaid sicrhau i'r lleisiau hynny gael eu clywed wrth y bwrdd trafod.

Brian Gibbons: Yn ei datganiad ym mis

the CAP reform, the Minister stated that the CAP makes a vital contribution to sustainable farming and food production in Wales. She went on to point out that the CAP single payment scheme typically contributes between 80 and 90 per cent of farm business income in Wales. So, while there is recognition for sustainable farming in the Minister's statement, and in the motion before us, I do not think that either pays any great attention to the wider contribution that farming makes to GVA and to wider economic prosperity in Wales.

Between 2000 and 2008, GVA in Wales increased by 42 per cent, but of the 15 sectors assessed by the Office for National Statistics as contributors to GVA, agriculture is one of only two sectors to decline in absolute terms, along with the electricity, gas and water supply sector. While there was a marginal absolute decline in the electricity, gas and water supply sector, the decline in agriculture was 73 per cent. Indeed, if we look at west Wales and the Valleys, the decline in the sector's contribution was 75 per cent in absolute terms. Of course, when we look at the state of the Welsh economy's health overall, we see that we need to take this serious underperformance in agriculture into account.

For example, in relation to growth in GVA in west Wales and the Valleys, if we include agriculture in the figure, we see growth of 42.3 per cent. However, if we exclude it, the non-agricultural growth stands at 44.5 per cent. That is a differential of more than two percentage points in terms of economic performance. If we look across the border to England, we see that, in contrast to the 75 per cent decline seen in Wales, there has been an increase of 25 per cent. Meanwhile, the situation in Scotland is essentially static, though in Northern Ireland, the situation very much mirrors what is happening in Wales.

When I saw these figures, I submitted a written question to the Minister, asking her why agriculture in Wales was contributing so little to the Welsh economy, and why that contribution was declining quite precipitously. She gave me two principal reasons, which are relevant to today's debate.

Ionawr ar ddiwygio'r PAC, dywedodd y Gweinidog i'r PAC wneud cyfraniad hanfodol i ffermio cynaliadwy a chynhyrchu bwyd yng Nghymru. Aeth yn ei blaen i nodi bod cynllun taliad sengl y PAC fel arfer yn cyfrannu rhwng 80 a 90 y cant o incwm busnesau fferm Cymru. Felly, er i'r Gweinidog gydnabod ffermio cynaliadwy yn ei datganiad, ac yn y cynnig ger ein bron, ni welaf fod y naill na'r llall yn rhoi sylw mawr i gyfraniad ehangach ffermio i werth ychwanegol crynswth nac i ffyniant economaidd ehangach yng Nghymru.

Rhwng 2000 a 2008, cynyddodd GYC yng Nghymru 42 y cant, ond o'r 15 sector a aseswyd gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol fel cyfranwyr i werth ychwanegol crynswth, mae amaethyddiaeth yn un o'r ddau sector yn unig i ostwng mewn termau absoliwt, ynghyd â'r sector trydan, nwy a chyflenwi dŵr. Er y bu gostyngiad absoliwt ymylol yn y sector cyflenwi trydan, nwy a dŵr, 73 y cant yw'r dirywiad mewn amaethyddiaeth. Yn wir, o edrych ar orllewin Cymru a'r Cymoedd, ceir mai 75 y cant oedd y gostyngiad yng nghyfraniad y sector mewn termau absoliwt. Wrth gwrs, pan edrychwn ar gyflwr iechyd economi Cymru yn gyffredinol, gwelwn fod rhaid inni gymryd tanberfformiad difrifol amaethyddiaeth i ystyriaeth.

Er enghraifft, o ran twf yn y GYC yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd, os ydym yn cynnwys amaethyddiaeth yn y ffigur, gwelwn dwf o 42.3 y cant, ond o'i heithrio, mae twf anamaethyddol yn 44.5 y cant. Mae hynny'n wahaniaeth o fwy na dau bwynt canran o ran perfformiad economaidd. Os ydym yn edrych dros y ffin at Loegr, gwelwn y bu, yn wahanol i'r gostyngiad o 75 y cant a welwyd yng Nghymru, gynnydd o 25 y cant. Yn y cyfamser, mae'r sefyllfa yn yr Alban yn ei hanfod yn sefydlog, gyda'r sefyllfa yng Ngogledd Iwerddon fwy neu lai yn adlewyrchu'r hyn sy'n digwydd yng Nghymru.

Pan welais y ffigurau hyn, cyflwynais gwestiwn ysgrifenedig i'r Gweinidog, yn gofyn iddi pam mae amaethyddiaeth Cymru yn cyfrannu cyn lleied i economi Cymru, a pham y mae'r cyfraniad hwnnw yn gostwng yn ddiffwysol. Rhoddodd i mi ddau brif reswm, sy'n berthnasol i ddadl heddiw. Yn

First, she pointed out that the structure of Welsh agriculture was 70 per cent dependent on dairy, beef and sheep, which have not been performing well. That clearly militates against agricultural performance in Wales, particularly in contrast to the growth in cereal production in England, which has given the English agricultural industry a disproportionate advantage. The other big reason was the ending of production subsidies in Wales, and the move to the single-payment system in the mid-2000s. Indeed, if we look at the statistics regarding the contribution that agriculture is making to the Welsh economy, we can see the precipitous and dramatic decline that agriculture has made from 2004 onwards.

Regarding today's debate, we have to say that we are not in a good place, in relation to developing a sustainable agriculture sector here in Wales. Indeed, not one of the contributions that I have heard to this debate has given me any confidence that there is a sustainable strategy in place that is going to reverse this very sad picture. We have a sector that is almost totally dependent on subsidy. Indeed, plan A, on which we have heard the various parties positioning themselves today, is essentially a continuation of that subsidy-dependent agricultural economy.

Kirsty Williams: Brian, I do not know whether you would agree, but one of the ways in which we could have made our agriculture sector more competitive would be though a greater use of rural development moneys. Successive Governments in Westminster, prior to this one, have not drawn down and co-financed pillar 2 activities in the way that many of us would have liked them to. We have therefore seen voluntary modulation to try and make up for that shortfall in Government funding of rural development activities, which has put even more pressure on the industry. We need a properly financed pillar 2 and proper investment in a competitive infrastructure, which would make farming more profitable. Even if we are dependent on beef and sheep, we could make more money from those commodities.

Brian Gibbons: That is a very valuable

gyntaf, dywedodd fod strwythur amaethyddiaeth yng Nghymru yn dibynnu 70 y cant ar laeth, cig eidion a defaid, ac nid yw'r rhain wedi bod yn perfformio'n dda. Mae hynny'n amlwg yn milwrio yn erbyn perfformiad amaethyddol yng Nghymru, yn enwedig o gymharu â'r twf mewn cynhyrchu grawn yn Lloegr, sydd wedi rhoi mantais anghymesur i ddiwydiant amaethyddiaeth Lloegr. Y rheswm mawr arall oedd rhoi diwedd ar gymorthdaliadau cynhyrchu yng Nghymru, gan symud i system y taliad sengl ganol y 2000au. Yn wir, os edrychwn ar yr ystadegau am y cyfraniad y mae amaethyddiaeth yn ei wneud i economi Cymru, gallwn weld y dirywiad serth a dramatig yn amaethyddiaeth o 2004 ymlaen.

O ran y ddadl heddiw, rhaid dweud ein bod mewn lle gwael mewn perthynas â datblygu sector amaethyddiaeth gynaliadwy yma yng Nghymru. Yn wir, nid oes yr un o'r cyfraniadau a glywais yn y ddadl hon wedi rhoi i mi hyder bod strategaeth gynaliadwy ar waith a fydd yn newid y darlun trist iawn hwn er gwell. Mae gennym sector sydd bron yn gwbl ddibynnol ar gymhorthdal. Yn wir, mae cynllun A, y clywsom y gwahanol bleidiau'n arddel safiadau yn ei gylch heddiw, yn ei hanfod yn barhad o economi lle mae amaethyddiaeth yn gaeth i gymorthdaliadau.

Kirsty Williams: Brian, nid wyf yn gwybod a fydddech yn cytuno, ond un ffordd y gallem fod wedi gwneud ein sector amaethyddol yn fwy cystadleuol fyddai drwy ddefnydd mwy ar arian datblygu gwledig. Mae'r naill Lywodraeth ar ôl y llall yn San Steffan, cyn hon, heb dynnu i lawr a chyd-ariannu gweithgareddau colofn 2 yn y modd y byddai llawer ohonom wedi hoffi ei weld ganddynt. Rydym felly wedi gweld modiwlleiddio gwirfoddol i geisio gwneud iawn am y diffyg yng nghyllid y Llywodraeth am weithgareddau datblygu gwledig, a hynny'n rhoi mwy o bwysau fyth ar y diwydiant. Mae arnom angen colofn 2 a ariennir yn briodol a buddsoddiad iawn mewn seilwaith cystadleuol, a fyddai'n gwneud ffermio'n fwy proffidiol. Hyd yn oed os ydym yn dibynnu ar gig eidion a defaid, gallem wneud mwy o arian o'r nwyddau hynny.

Brian Gibbons: Mae hynny'n gyfraniad

contribution. Indeed, if we are going to have more prosperous lives and better economic activity in our rural communities, one of the lessons that we have to learn is that we need to diversify the economy quite substantially. I accept that there may be further potential efficiencies in terms of dairy, beef and sheep. Clearly, we are never going to grow cereal in the prairies of Powys. We therefore need to recognise our limitations. We also need to shift the focus of the support that we are receiving through the common agricultural policy. However, that requires a substantial change in direction.

We have heard in this debate this afternoon that even the UK Government is coming to the end of its tether in terms of supporting a subsidy-based agricultural system. The United Kingdom, notwithstanding what we have heard, is not alone in the EU in taking such a view. Unless we move from the current strategy—plan A, which I support in the short term, given that we have to start from where we are—and unless there is a sense of realism about moving to plan B, maybe along the lines that Kirsty mentioned, sadly, the tide is going to go out, the subsidies will end and the situation in rural Wales will be absolutely dire and dismal.

5.00 p.m.

Rhodri Glyn Thomas: Rwyf am ymateb i'r hyn a ddywedodd Brian Gibbons. Ni chredaf fod unrhyw un, Brian, yn credu bod rhaid diogelu pob dot a choma o'r polisi amaethyddol cyffredin yn union fel ag y mae. Credaf i Kirsty Williams amlinellu'r angen i symleiddio'r polisi ac i'w wneud yn llawer mwy ymarferol ar gyfer amaethwyr. Fodd bynnag, os ydym am gael sicrwydd o ran darpariaeth bwyd yn y byd, rhaid i ni sylweddoli ei bod yn angenrheidiol diogelu ffermydd hyfyw mewn ardaloedd fel Cymru sy'n cynhyrchu bwyd. Felly, rhaid i'r polisi amaethyddol cyffredin adlewyrchu hynny. Rwyf yn derbyn eich pwynt yn llwyr, Brian, bod rhaid edrych yn greadigol ar y sefyllfa hon, bod rhaid wynebu realiti a bod rhaid defnyddio'r polisi hwn yn y ffordd fwyaf ymarferol posibl.

gwerthfawr iawn. Yn wir, os ydym am gael bywydau mwy llewyrchus a gwell gweithgarwch economaidd yn ein cymunedau gwledig, un o'r gwersi y mae'n rhaid inni eu dysgu yw bod rhaid inni arallgyfeirio'r economi yn eithaf sylweddol. Rwy'n derbyn y gall effeithlonrwydd ymhellach o ran llaeth, cig eidion a defaid fod yn bosibl. Yn amlwg, ni fyddwn byth yn tyfu grawn ym mheithdiroedd Powys. Mae angen inni felly gydnabod y cyfyngiadau ar ein galluoedd. Mae hefyd angen symud ffocws y gefnogaeth a gawn ni drwy'r polisi amaethyddol cyffredin. Fodd bynnag, mae hynny'n gofyn am newid cyfeiriad sylweddol.

Yr ydym wedi clywed yn y ddadl y prynhawn yma fod hyd yn oed Lywodraeth y DU ar ben ei thennyn o ran cefnogi system amaethyddol sy'n seiliedig ar gymhorthdal. Nid yw'r Deyrnas Unedig, er gwaethaf yr hyn yr ydym wedi ei glywed, ar ei phen ei hun yn yr UE wrth gymryd safbwynt o'r fath. Oni bai ein bod yn symud oddi wrth y strategaeth bresennol—cynllun A, sef yr hyn rwy'n ei gefnogi yn y tymor byr, o gofio bod yn rhaid inni ddechrau lle'r ydym—ac oni bai am ymdeimlad o realaeth am symud i gynllun B, efallai ar hyd y llinellau a grybwyllwyd gan Kirsty, yn anffodus, mae hi ar drai, bydd y cymorthdaliadau ar ben, a bydd y sefyllfa yn y Gymru wledig yn hollol enbydus a dilewyrch.

Rhodri Glyn Thomas: I will respond to what Brian Gibbons said. I do not think, Brian, that anyone believes that every dot and comma of the common agricultural policy should be kept exactly as it is. I believe that Kirsty Williams outlined the need to simplify the policy and to make it much more practical for farmers. However, if we are to have food security in the world, we have to realise that it is essential to safeguard viable farms in areas such as Wales that produce food. Therefore, the common agricultural policy must reflect that. I accept your point totally, Brian, that we must look creatively at this situation, that we must face reality and that we must use this policy in the most practical way possible.

Ar ddiwedd ei gyfraniad, datganodd Andrew R. T. Davies yn glir, ar ran grŵp y Ceidwadwyr yn y Cynulliad, eu bod yn uniaethu'n llwyr â safbwynt Caroline Spelman a'u bod yn derbyn mai dyna ddylai'r farn fod—nid yn unig ar ran Llywodraeth San Steffan, ond yn y Cynulliad hefyd. Gadewch i ni fod yn gwbl glir ynglŷn â'r hyn y mae Caroline Spelman yn ei ddweud. Yn ei hymateb swyddogol, mae'n sôn am y ddwy brif flaenoriaeth: y cyntaf yw lleihau cyllideb y polisi amaethyddol cyffredin yn sylweddol a'r ail yw cynyddu taliadau o dan biler 2. Rydym i gyd yn cytuno fod piler 2 yn werthfawr ac yn bwysig—

Andrew R. T. Davies *a gododd—*

Rhodri Glyn Thomas: Gadewch i mi orffen y pwynt ac yna cewch siarad, Andrew.

Mae gwerth i daliadau o dan biler 2, ond piler 1 sy'n diogelu taliadau i ffermwyr. Yr hyn y mae'r glymlaid yn San Steffan yn ei ddweud—o glywed cyfraniad Kirsty Williams, rwyf yn tybio ei bod yn ymbellhau ei phlaid hi o farn Caroline Spelman, er bod Andrew R. T. Davies am sicrhau y gwyddwn fod ei grŵp ef yn y Cynulliad yn uniaethu â'r farn honno—yw y dylid lleihau'r gyllideb, gwneud taliadau uniongyrchol yn drosiannol yn y lle cyntaf cyn eu dileu, a lleihau yn sylweddol y £280 miliwn sy'n mynd i gynnal y diwydiant amaethyddol a'r economi wledig yng Nghymru.

Andrew R.T. Davies: I was saying that, given this Minister's track record, I know which Minister I would trust to deliver. That was the UK Government's position because, as Brian mentioned, we cannot go on with 80 per cent subsidisation. We need more market returns and we need better regulation of that market so that farmers can generally get an economic return for the goods that they produce. Surely you celebrate that as well.

Rhodri Glyn Thomas: I certainly do not celebrate the fact that you want Caroline Spelman, as the spokesperson for the United

At the end of his contribution, Andrew R.T. Davies declared clearly, on behalf of the Conservatives in the Assembly, that they empathise completely with Caroline Spelman's position and that they accept that that is what the position should be—not only for the Westminster Government, but the Assembly as well. Let us be completely clear about what Caroline Spelman says. In her official response, she mentions two main priorities: the first is to reduce the common agricultural policy budget substantially and the second is to increase payments under pillar 2. We all agree that pillar 2 is valuable and important—

Andrew R.T. Davies *rose—*

Rhodri Glyn Thomas: Let me finish the point, Andrew, and then you may intervene.

There is a value to payments under pillar 2, but it is pillar 1 that protects payments to farmers. What the coalition in Westminster is saying—having heard Kirsty Williams's contribution, I suspect that she is distancing her party from Caroline Spelman's position, while Andrew R.T. Davies wants to ensure that we know that his group in the Assembly empathises with that position—is that the budget should be reduced, direct payments should be made transitional at first before being scrapped, and the £280 million that supports the agriculture industry and the rural economy in Wales should be substantially reduced.

Andrew R.T. Davies: Roeddwn yn dweud, o ystyried record y Gweinidog hwn, fy mod yn gwybod pa Weinidog y byddwn yn ymddiried ynddi i fwrw'r maen i'r wal. Dyna oedd safbwynt Llywodraeth y DU oherwydd, fel y soniodd Brian, ni allwn ddal ati gydag 80 y cant o gymhorthdal. Mae angen i ni gael mwy o enillion o'r farchnad a gwell rheoleiddio o'r farchnad honno fel y gall ffermwyr yn gyffredinol gael budd economaidd am y nwyddau maent yn eu cynhyrchu. Siawns eich bod yn dathlu hynny hefyd.

Rhodri Glyn Thomas: Yn sicr, nid wyf yn dathlu'r ffaith eich bod am i Caroline Spelman, fel llefarydd ar ran Llywodraeth y

Kingdom Government, to substantially reduce the CAP budget and to move payments from pillar 1—direct payments to farmers—to pillar 2, meaning that that £280 million will be greatly reduced. You seem to be saying that that is fine and that we can forget about it, but it underpins not only the agriculture industry, but the rural economy. I know which Minister I want representing Wales and its interests: the Minister who has the interests of Wales at heart and who knows that these payments have to be safeguarded. They are essential in terms of securing food for the future. You cannot secure food for the future without securing the farming industry for the future. In countries like Wales, which produce food, you have to safeguard that provision of food.

You talked about negotiating in Europe. I took the Rural Development Sub-committee to Europe and, when we spoke to the Chairman of the agriculture committee of the European Commission and officials at the Commission itself, they agreed with the recommendations that we made as the Rural Development Sub-committee of the Assembly. Those recommendations echo those put forward in George Lyon's report. I sit on the Committee of the Regions and the ad hoc committee looking at the budget. I have moved amendments to that report, trying to safeguard the CAP budget and to ensure that direct payments to farmers are safeguarded, and the rapporteurs of the opinion accepted those amendments. There was total agreement within the Committee of the Regions and among the people who sat on the ad hoc committee that that would be part of the report. The voices that are out of step with those of everyone else in Europe are those of Caroline Spelman and the UK Government. They just want to reduce the budget and to renationalise the policy, and they do not care about farming or farmers or the rural economy in Wales.

The Minister for Rural Affairs (Elin Jones): It has been an interesting debate, for its politics possibly more than its policy content, but perhaps I was guilty of leading the debate in that way in my initial contribution. From the Tories this afternoon, we have heard very clearly that their loyalty

Deyrnas Unedig, leihau'r gyllideb PAC yn sylweddol ac i symud taliadau o biler 1—taliadau uniongyrchol i ffermwyr—i biler 2, sy'n golygu y bydd y £280 miliwn hynny'n cael ei ostwng yn sylweddol. Mae'n ymddangos eich bod yn dweud bod hynny'n iawn ac y gallwn anghofio am y peth, ond mae'n sail nid yn unig i'r diwydiant amaeth, ond i'r economi wledig. Gwn pa Weinidog rwyf am gynrychioli Cymru a'i buddiannau: y Gweinidog sydd â buddiannau Cymru wrth galon ac sy'n gwybod bod angen i'r taliadau hyn gael eu diogelu. Maent yn hanfodol o ran sicrhau bwyd ar gyfer y dyfodol. Ni allwch sicrhau bwyd ar gyfer y dyfodol heb sicrhau'r diwydiant ffermio ar gyfer y dyfodol. Mewn gwledydd fel Cymru, sy'n cynhyrchu bwyd, mae'n rhaid i chi ddiogelu'r ddarpariaeth honno o fwyd.

Soniasoch am drafod yn Ewrop. Euthum i â'r Is-bwyllgor Datblygu Gwledig i Ewrop a phan siaradom â Chadeirydd pwyllgor amaethyddiaeth y Comisiwn Ewropeaidd a swyddogion yn y Comisiwn ei hun, gwnaethant gytuno â'r argymhellion a wnaethom fel Is-bwyllgor Datblygu Gwledig y Cynulliad. Mae'r argymhellion hynny'n adleisio'r rhai a gynigiwyd yn adroddiad George Lyon. Rwy'n eistedd ar Bwyllgor y Rhanbarthau a'r pwyllgor ad hoc sy'n edrych ar y gyllideb. Rwyf wedi cynnig gwelliannau i'r adroddiad hwnnw, yn ceisio diogelu'r cyllideb PAC ac i sicrhau bod taliadau uniongyrchol i ffermwyr yn cael eu diogelu, ac fe wnaeth y rapporteurs o'r farn dderbyn y gwelliannau hynny. Roedd cytundeb llwyr o fewn Pwyllgor y Rhanbarthau ac ymhlith y bobl oedd yn eistedd ar y pwyllgor ad hoc y byddai hynny'n rhan o'r adroddiad. Y lleisiau sydd yn groes i rai pawb arall yn Ewrop yw rhai Caroline Spelman a Llywodraeth y DU. Maent am leihau'r gyllideb ac ail-genedlaetholi'r polisi, ac nid ydynt yn poeni am ffermio na ffermwyr, na'r economi wledig yng Nghymru.

Y Gweinidog dros Faterion Gwledig (Elin Jones): Mae wedi bod yn ddadl ddiddorol, am ei gwleidyddiaeth o bosibl, yn fwy na'i chynnwys polisi, ond efallai fy mod ar fai am arwain y ddadl yn y ffordd honno yn fy nghyfraniad cychwynol. Gan y Torïaid y prynhawn yma clywsom yn glir iawn mai

is to the UK Government and that that loyalty is greater than their loyalty to Welsh farmers. They have firmly put their lot in with the UK Government, in advocating a significant cut in the common agricultural policy budget and the phasing out and reduction of single farm payments to Welsh farmers, from the current value of £280 million. I am sure that the farmers of Pembrokeshire and Montgomeryshire will be very interested to read the Record of this afternoon's debate. I am frankly quite amazed at the Tory response. Andrew R.T. Davies, you stressed that you want a strong UK voice within the 27-member-state council of agriculture ministers, but I have to tell you that the UK voice is now isolated and weak because its position is so contrary to that of all other 26 member states that it has no negotiating position.

The Welsh Liberal Democrat response was very different to the UK Government position and to the contribution of the UK Government's representatives in the National Assembly, the Welsh Tories. Many of the points raised by Kirsty Williams are in keeping with our Government response here. I hope that you will support an unamended motion this afternoon, Kirsty, and firmly isolate the Welsh Tories on the common agricultural policy's future and its contribution to Welsh farming.

Brian Gibbons, in response to your contribution, yes, Welsh farming sadly is dependent on public subsidy. I noted in my contribution that around 80 per cent of farm business income is dependent on that public subsidy. However, we need a farming structure to produce food in Wales and to manage our land sustainably. We still require a public subsidy to achieve this. It is right that the public purse pays for farmers to manage land in a way that meets society's objectives on climate change and environmental improvement. Those are public goods that should be paid for by the public purse. It is unfortunate that the market does not provide an adequate enough return for food produced by our farmers to enable them to trade viably without the intervention of the single farm payment. However, that is

gyda Llywodraeth y DU y mae eu teyrngarwch a bod y teyrngarwch hwnnw'n fwy na'u teyrngarwch i ffermwyr Cymru. Maent yn bendant wedi dangos eu hochr o blaid Llywodraeth y DU wrth ddadlau dros ostyngiad sylweddol yn y gyllideb polisi amaethyddol cyffredin, y diddymu graddol a lleihau taliadau sengl i ffermwyr Cymru, o werth presennol o £280 miliwn. Rwy'n siŵr y bydd gan ffermwyr Sir Benfro a Sir Drefaldwyn ddiddordeb mawr darllen Cofnod y ddadl y prynhawn yma. I ddweud y gwir, rwyf wedi fy rhyfeddu at ymateb y Toriaid. Andrew R.T. Davies, rydych wedi pwysleisio eich bod am gael llais cryf y DU o fewn y cyngor 27 aelod-wladwriaeth o weinidogion amaeth, ond rhaid i mi ddweud wrthyfch fod llais y DU yn awr yn ynysig ac yn wan oherwydd bod ei sefyllfa mor groes i bob un o'r 26 aelod-wladwriaeth eraill fel nad oes ganddo unrhyw sefyllfa negodi.

Mae ymateb Democratiaid Rhyddfrydol Cymru yn wahanol iawn i safbwynt Llywodraeth y DU ac i gyfraniad cynrychiolwyr Llywodraeth y DU yn y Cynulliad Cenedlaethol, y Toriaid Cymreig. Mae sawl pwynt a godwyd gan Kirsty Williams yn cydweld ag ymateb ein Llywodraeth yma. Rwy'n gobeithio y byddwch yn cefnogi cynnig heb ei ddiwygio y prynhawn yma, Kirsty, ac yn gadarn yn ynysu'r Toriaid Cymreig ar ddyfodol y polisi amaethyddol cyffredin a'i gyfraniad i ffermio yng Nghymru.

Brian Gibbons, mewn ymateb i'ch cyfraniad, ie, mae ffermio Cymru, yn anffodus, yn dibynnu ar gymhorthdal cyhoeddus. Nodais yn fy nghyfraniad bod tua 80 y cant o incwm busnes y fferm yn dibynnu ar y cymhorthdal cyhoeddus hwnnw. Fodd bynnag, mae angen strwythur ffermio i gynhyrchu bwyd yng Nghymru ac i reoli ein tir yn gynaliadwy. Rydym yn dal i fod angen cymhorthdal cyhoeddus i gyflawni hyn. Mae'n iawn bod y pwrs cyhoeddus yn talu ffermwyr i reoli tir mewn modd sy'n cwrdd ag amcanion y gymdeithas o ran newid yn yr hinsawdd a gwella'r amgylchedd. Mae'r rheini'n nwyddau cyhoeddus y dylid talu amdanynt o'r pwrs cyhoeddus. Mae'n anffodus nad yw'r farchnad yn darparu elw digonol ar gyfer bwyd a gynhyrchir gan ein ffermwyr i'w galluogi i fasnachu'n hyfyw heb

the position that we continue to be in, and we are in that position throughout the European Union.

ymyrraeth y taliad sengl. Fodd bynnag, dyna'r sefyllfa rydym yn parhau i fod ynddi, ac rydym yn y sefyllfa honno ledled yr Undeb Ewropeaidd.

It was actually quite an interesting political alignment between Brian Gibbons and Andrew R.T. Davies on the future of the common agricultural policy, but I will leave the politics of this afternoon's debate at that. I am sure that the future of the common agricultural policy will be an issue that the next Assembly will return to on a number of occasions.

Roedd, mewn gwirionedd, ochri gwleidyddol eithaf diddorol rhwng Brian Gibbons ac Andrew R.T. Davies ar ddyfodol y polisi amaethyddol cyffredin, ond byddaf yn gadael gwleidyddiaeth y ddadl y prynhawn yma ar hynny. Rwy'n siŵr y bydd dyfodol y polisi amaethyddol cyffredin yn fater y bydd y Cynulliad nesaf yn dychwelyd ato ar nifer o achlysuron.

Y Llywydd: Y cwestiwn yw a ddylid cytuno gwelliant 1. A oes gwrthwynebiad? Gwelaf fod, felly gohiriwn y pleidleisio tan y cyfnod pleidleisio.

The Presiding Officer: The proposal is to agree amendment 1. Does any Member object? I see that there are objections, and therefore all voting will be deferred until voting time.

Gohiriwyd y pleidleisiau tan y cyfnod pleidleisio.

Votes deferred until voting time

Cyfnod Pleidleisio Voting Time

*Gwelliant 1 i NDM4670: O blaid 9, Ymatal 4, Yn erbyn 30.
Amendment 1 to NDM4670: For 9, Abstain 4, Against 30.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri

Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Black, Peter
Burnham, Eleanor
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 2 i NDM4670: O blaid 12, Ymatal 0, Yn erbyn 31.
Amendment 2 to NDM4670: For 12, Abstain 0, Against 31.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Randerson, Jenny
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 3 i NDM4670: O blaid 13, Ymatal 0, Yn erbyn 31.
Amendment 3 to NDM4670: For 13, Abstain 0, Against 31.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Gwelliant 4 i NDM4670: O blaid 14, Ymatal 1, Yn erbyn 30.
Amendment 4 to NDM4670: For 14, Abstain 1, Against 30.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri

Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Hart, Edwina

*Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.*

*Cynnig NDM4670: O blaid 31, Ymatal 0, Yn erbyn 14.
Motion NDM4670: For 31, Abstain 0, Against 14.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

*Gwelliant 1 i NDM4669: O blaid 9, Ymatal 6, Yn erbyn 30.
Amendment 1 to NDM4669: For 9, Abstain 6, Against 30.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine

Burns, Angela
 Davies, Paul
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick

Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Andrew
 Davies, Jocelyn
 Evans, Nerys
 Franks, Chris
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary
 Lewis, Huw
 Lloyd, David
 Lloyd, Val
 Morgan, Rhodri
 Neagle, Lynne
 Sargeant, Carl
 Thomas, Gwenda
 Thomas, Rhodri Glyn
 Watson, Joyce
 Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
 The following Members abstained:

Burnham, Eleanor
 German, Veronica
 Hart, Edwina
 Randerson, Jenny
 Williams, Kirsty

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

Gwelliant 2 i NDM4669: O blaid 14, Ymatal 1, Yn erbyn 29.
Amendment 2 to NDM4669: For 14, Abstain 1, Against 29.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
 The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
 Black, Peter
 Bourne, Nick
 Burnham, Eleanor
 Burns, Angela
 Davies, Paul
 German, Veronica
 Isherwood, Mark
 Melding, David
 Millar, Darren
 Morgan, Jonathan
 Ramsay, Nick
 Randerson, Jenny
 Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
 The following Members voted against:

Andrews, Leighton
 Barrett, Lorraine
 Chapman, Christine
 Cuthbert, Jeff
 Davies, Andrew
 Davies, Jocelyn
 Evans, Nerys
 Gibbons, Brian
 Gregory, Janice
 Griffiths, John
 Griffiths, Lesley
 Hutt, Jane
 James, Irene
 Jones, Alun Ffred
 Jones, Ann
 Jones, Carwyn
 Jones, Elin
 Jones, Gareth
 Jones, Helen Mary

Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Hart, Edwina

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

Gwelliant 3 i NDM4669: O blaid 14, Ymatal 1, Yn erbyn 30.
Amendment 3 to NDM4669: For 14, Abstain 1, Against 30.

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Asghar, Mohammad
Black, Peter
Bourne, Nick
Burnham, Eleanor
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
German, Veronica
Isherwood, Mark
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick
Randerson, Jenny
Williams, Kirsty

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol yn erbyn:
The following Members voted against:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hutt, Jane
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Hart, Edwina

Gwrthodwyd y gwelliant.
Amendment not agreed.

*Cynnig NDM4669: O blaid 37, Ymatal 8, Yn erbyn 0.
Motion NDM4669: For 37, Abstain 8, Against 0.*

Pleidleisiodd yr Aelodau canlynol o blaid:
The following Members voted for:

Andrews, Leighton
Barrett, Lorraine
Black, Peter
Burnham, Eleanor
Chapman, Christine
Cuthbert, Jeff
Davies, Andrew
Davies, Jocelyn
Evans, Nerys
Franks, Chris
German, Veronica
Gibbons, Brian
Gregory, Janice
Griffiths, John
Griffiths, Lesley
Hart, Edwina
Hutt, Jane
Isherwood, Mark
James, Irene
Jones, Alun Ffred
Jones, Ann
Jones, Carwyn
Jones, Elin
Jones, Gareth
Jones, Helen Mary
Lewis, Huw
Lloyd, David
Lloyd, Val
Morgan, Rhodri
Neagle, Lynne
Randerson, Jenny
Sargeant, Carl
Thomas, Gwenda
Thomas, Rhodri Glyn
Watson, Joyce
Williams, Kirsty
Wood, Leanne

Ymataliodd yr Aelodau canlynol:
The following Members abstained:

Asghar, Mohammad
Bourne, Nick
Burns, Angela
Davies, Andrew R.T.
Davies, Paul
Melding, David
Millar, Darren
Ramsay, Nick

*Derbyniwyd y cynnig.
Motion agreed.*

Y Llywydd: Dyna ddiwedd ein trafodion am heddiw. Pob bendith i bawb ohonom ar Ŵyl Ddewi.
The Presiding Officer: That brings today's proceedings to a close. Bless us all on St David's Day.

*Daeth y cyfarfod i ben am 5.13 p.m.
The meeting ended at 5.13 p.m.*

**Aelodau a'u Pleidiau
Members and their Parties**

Andrews, Leighton (Llafur – Labour)
 Asghar, Mohammad (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Barrett, Lorraine (Llafur – Labour)
 Bates, Mick (Democrat Rhyddfrydol Annibynnol – Independent Liberal Democrat)
 Black, Peter (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Bourne, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Burnham, Eleanor (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Burns, Angela (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Butler, Rosemary (Llafur – Labour)
 Cairns, Alun (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Chapman, Christine (Llafur – Labour)
 Cuthbert, Jeff (Llafur – Labour)
 Davidson, Jane (Llafur – Labour)
 Davies, Alun (Llafur – Labour)
 Davies, Andrew (Llafur – Labour)
 Davies, Andrew R.T. (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Davies, Jocelyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Davies, Paul (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Elis-Thomas, Dafydd (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Evans, Nerys (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Franks, Chris (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 German, Veronica (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Graham, William (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Gregory, Janice (Llafur – Labour)
 Griffiths, John (Llafur – Labour)
 Griffiths, Lesley (Llafur – Labour)
 Gibbons, Brian (Llafur – Labour)
 Hart, Edwina (Llafur – Labour)
 Hutt, Jane (Llafur – Labour)
 Isherwood, Mark (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 James, Irene (Llafur – Labour)
 Jenkins, Bethan (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Alun Ffred (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ann (Llafur – Labour)
 Jones, Carwyn (Llafur – Labour)
 Jones, Elin (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Gareth (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Helen Mary (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Jones, Ieuan Wyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Law, Trish (Annibynnol – Independent)
 Lewis, Huw (Llafur – Labour)
 Lloyd, David (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Lloyd, Val (Llafur – Labour)
 Melding, David (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Mewies, Sandy (Llafur – Labour)
 Millar, Darren (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Jonathan (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Morgan, Rhodri (Llafur – Labour)
 Neagle, Lynne (Llafur – Labour)
 Ramsay, Nick (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Randerson, Jenny (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Ryder, Janet (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Sargeant, Carl (Llafur – Labour)
 Sinclair, Karen (Llafur – Labour)
 Thomas, Gwenda (Llafur – Labour)
 Thomas, Rhodri Glyn (Plaid Cymru – The Party of Wales)
 Watson, Joyce (Llafur – Labour)
 Williams, Brynle (Ceidwadwyr Cymreig – Welsh Conservatives)
 Williams, Kirsty (Democratiaid Rhyddfrydol Cymru – Welsh Liberal Democrats)
 Wood, Leanne (Plaid Cymru – The Party of Wales)